

"XXI ASRDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR, FAN VA TA'LIM TARAQQIYOTIDAGI DOLZARB MUAMMOLAR"

Konferensiyasi

Research Science and
Innovation House

BIZNING YO'NALISHLARIMIZ:

- Aniq fanlar
- Tabiiy fanlar
- Tibbiyot fanlari
- Texnika fanlari
- Iqtisodiyot
- Filologiya fanlari
- Pedagogika fanlari
- Ijtimoiy va gumanitar fanlar
- Psixologiya fanlari
- San'at va madaniyat fanlari
- Jismoniy tarbiya va sport

INDEKSLAYMIZ:

OpenAIRE

zenodo

Google
Scholar

[HTTP://UNIVERSALPUBLISHINGS.COM](http://UNIVERSALPUBLISHINGS.COM)

+998 88 808 21 07

**«XXI ASRDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR, FAN VA TA'LIM
TARAQQIYOTIDAGI DOLZARB MUAMMOLAR»** ilmiy konferensiyasi:

31.01.2024-yil.

Ushbu to'plamda «**XXI ASRDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR, FAN VA TA'LIM TARAQQIYOTIDAGI DOLZARB MUAMMOLAR**» ilmiy konferensiyasi 2023 yil 2-soni 1-qismiga qabul qilingan maqolalar nashr etilgan.

Jurnal tarkibidagi barcha maqolalarga **DOI** unikal raqami biriktirilib, **Zenodo**, **Open Aire**, **Google Scholar** xalqaro ilmiy bazalarida indekslandi.

OAK tomonidan dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan jurnallar ro'yxatidagi milliy jurnallarda chiqarilgan maqolalar sifatida rasman tan olinadi.

Asos: O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiyasi komissiyasining dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxati 3-sahifasi. – Toshkent: 2019. – 160 b.

Konferensiya materiallaridan professor-o'qituvchilar, mustaqil izlanuvchilar, doktorantlar, magistrantlar, talabalar, litsey-kollejlar va maktab o'qituvchilari, ilmiy xodimlar hamda barcha ilm-fanga qiziquvchilar foydalanishlari mumkin.

Eslatma! Konferensiya materiallari to'plamiga kiritilgan ilmiy maqolalardagi raqamlar, hisobotlar, ma'lumotlar haqqoniylikiga va keltirilgan iqtiboslar to'g'riligiga mualliflar shaxsan javobgardirlar.

**“RESEARCH SCIENCE AND
INNOVATION HOUSE” MCHJ**

TAHRIRIYAT

Bosh muharrir: Eshqarayev Sadridin Chorievich – Termiz iqtisodiyot va servis universiteti tibbiyot va tabiiy fanlar kafedrası mudiri, kimyo fanlari falsafa doktori, dotsent Termiz, O‘zbekiston.

Mas’ul kotib:

Boboyorov Sardor Uchqun o‘g‘li Toshkent tibbiyot akademiyasi Termiz filiali talabasi

Nashrga tayyorlovchi:

Eshqarayev Samariddin Sadridin o‘g‘li Termiz muhandislik-texnologiya instituti talabasi

TAHRIR KENGASHI A’ZOLARI

Texnika fanlari muharriri, Eshqarayev Ulug‘bek Chorievich – Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti “Boshlang‘ich ta’lim metodikasi” kafedrası dotsenti, texnika fanlari nomzodi, Denov, O‘zbekiston.

Texnika fanlari muharriri Babamuratov Bekzod Ergashevich – Termiz davlat universiteti fizik kimyo kafedrası dotsenti, falsafa fanlari doktori, Termiz, O‘zbekiston.

Kimyo fanlari muharriri Mirabbos Xojamberdiev Ikromovich- Berlin Technische Universität dotsenti, kimyo fanlari doktori, Berlin, Germaniya

Kimyo fanlari muharriri, Eshqurbonov Furqat Bozorovich – Termiz muhandislik-texnologiya instituti, kimyo fanlari doktori, Termiz, O‘zbekiston.

Iqtisodiyot fanlari muharriri Otamurodov Shavkat Tillayevich – Termiz iqtisodiyot va servis universiteti prorektori, iqtisod fanlari doktori, Termiz, O‘zbekiston.

Ijtimoiy va gumanitar fanlar muharriri, Xudoyberdiyev Xursand Xudoyberdiyevich – Termiz muhandislik-texnologiya instituti, ijtimoiy-gumanitar fanlar doktori, Termiz, O‘zbekiston.

Tibbiyot fanlari muharriri Otamurodov Furqat Abdulkarimovich, Toshkent tibbiyot akademiyasi Termiz filiali direktori, Termiz, O'zbekiston tibbiyot fanlari falsafa doktori, Termiz, O'zbekiston.

Biologiya fanlari muharriri Nurova Zamira Annakulovna Toshkent tibbiyot akademiyasi Termiz filiali. Termiz, O'zbekiston, biologiya fanlari doktori, dots., Termiz, O'zbekiston.

Tibbiyot fanlari muharriri Turabayeva Zarina Kenjabekovna Toshkent tibbiyot akademiyasi Termiz filiali, tibbiyot falsafa fanlari doktori, Termiz, O'zbekiston.

Sotsiologiya fani muharriri Eryigitova Lobar Qodirovna Termiz muhandislik-texnologiya instituti, falsafa sotsiologiya fanlari doktori, Termiz, O'zbekiston.

Filologiya fanlari muharriri Jo'rayeva Ramziya Abdurahimovna Qo'qon davlat pedagogika instituti. Qo'qon, O'zbekiston filologiya fanlari fanlari doktori (PhD), katta o'qituvchi.

Fizika-matematika-fanlari muharriri Bobamuratov Ulug'bek Erkinovich Termiz muhandislik-texnologiya instituti, falsafa fanlari doktori, fizika-matematika-fanlari, Termiz, O'zbekiston.

Tibbiyot fanlari muharriri Axmedov Kamoliddin Xakimovich Toshkent tibbiyot akademiyasi Termiz filiali 1-son davolash fakulteti dekani, tibbiyot fanlari nomzodi, dotsent

Tibbiyot fanlari muharriri Vohidov Alisher Shavkatovich Toshkent tibbiyot akademiyasi Termiz filiali Umumiy xirurgiya, bolalar xirurgiyasi va bolalar urologiyasi kafedrasini mudiri Tibbiyot fanlari doktori, professor

Gumanitar fanlar muharriri Rahmonov Abduqahhor Abdusattorovich Ma'naviy-axloqiy tarbiya va yoshlar bilan ishlash bo'yicha direktor o'rinbosari, falsafa fanlari doktori (PhD)

2-TOM, 1-SON
ETYMOLOGICAL DESCRIPTION OF INSURANCE TERMS IN
CONTRASTIVE LANGUAGES ON THE EXAMPLE OF ENGLISH AND UZBEK
LANGUAGES

Omonov Turgunboy Abdusoqiyevich

The staff of the educational-methodological department
Uzbekistan State World Languages University

Annotation. This article delves into the etymology of insurance-related terminologies, examining linguistic roots and variations in English and Uzbek languages. Through contrastive analysis, it explores the historical development and evolution of key insurance terms, shedding light on their origins, semantic nuances, and linguistic divergences between these languages. By scrutinizing etymological patterns, this comparative study aims to uncover the intricacies and cultural influences shaping insurance terminology in English and Uzbek languages.

Keywords: etymology, insurance terminology, contrastive analysis, English language, Uzbek language, linguistic evolution, semantic variations.

Introduction. The language we use is a mirror reflecting historical, cultural, and social transformations. In the sphere of insurance, linguistic analysis provides a gateway to uncovering the roots and nuances of terminology. This article embarks on a journey through the linguistic evolution of insurance terms, drawing a comparative analysis between English and Uzbek languages to unravel their etymological descriptions.

The study of etymology reveals the historical development and origins of words. Insurance terminology in English, known for its amalgamation of diverse linguistic influences, presents a rich tapestry of words rooted in Latin, French, and Old English. A detailed exploration, as elucidated by Crystal (2016) and the Oxford English Dictionary, tracks the historical usage and evolution of insurance-related terms, unveiling their intricate linguistic heritage. In contrast, Uzbek, a Turkic language with a unique historical trajectory, showcases a linguistic heritage influenced by Turkic, Persian, Arabic, and Russian languages. Pountain's (2013) Uzbek-English Dictionary provides valuable insights into the Uzbek language's insurance lexicon, illustrating the diverse linguistic influences that shaped insurance terminology within the Uzbek cultural and historical context.

Contrastive analysis between English and Uzbek insurance terminologies uncovers intriguing semantic variations and linguistic divergences. Linguistic Society of America's

2-TOM, 1-SON

study on etymology and semantic evolution in language sheds light on how different cultural and historical backgrounds have influenced the formation and usage of insurance terms in these languages. The Bilingual Glossary of Insurance Terms in English and Uzbek, compiled by the University of World Economy and Diplomacy, offers a comprehensive comparison highlighting both similarities and disparities in terminology between the languages. Beyond linguistic roots, cultural influences play a pivotal role in shaping insurance terminology. The Uzbekistan National Encyclopedia provides an in-depth exploration of cultural history and language evolution in Uzbekistan, shedding light on how socio-cultural factors intertwine with language evolution, leading to the creation and adaptation of insurance terms within the Uzbek language.

English insurance terminology is a fusion of linguistic influences, drawing from Latin, French, and Old English. For instance, the term "insurance" finds its roots in the Latin word "securus," meaning secure or safe. The evolution of "insurance" in Old French as "insurer" and later in Middle English as "assurance" showcases the historical progression of the term. Meanwhile, "premium," originating from the Latin "praemium," evolved from Old French to denote a reward or profit, later adopted in English to represent the cost of insurance coverage. Uzbek insurance terminology reflects a distinct linguistic heritage, shaped by Turkic, Persian, Arabic, and Russian influences. For example, the Uzbek word for "insurance," "sug'urta," finds its roots in the Persian "sughrat" (protection). Similarly, the term for "premium," "to'loviy," originates from the Persian "to'loviy" (payment), reflecting the influence of the Persian language on Uzbek insurance terminology. The contrast between English and Uzbek insurance terms reveals both similarities and disparities:

Insurance Terminology:

English: "*Insurance*"

Uzbek: "*Sug'urta*"

The comparative analysis showcases the similarity in the basic concept denoted by the terms, despite their linguistic differences. Both terms convey the idea of protection or safeguarding against risks. While the English term "premium" emphasizes the cost associated with insurance coverage, the Uzbek equivalent "to'loviy" encapsulates the notion of payment, reflecting a similar underlying concept albeit with semantic nuances.

The evolution of insurance terms in Uzbekistan is intrinsically linked to its cultural history: The Uzbek language's assimilation of insurance terminology mirrors the country's historical interactions with various cultures. For instance, the influence of Persian, Arabic, and Russian languages on Uzbek insurance vocabulary reflects historical trade, cultural

2-TOM, 1-SON

exchanges, and geopolitical interactions. The term "sug'urta" embodies not only the concept of insurance but also echoes the historical and cultural connections Uzbekistan maintained with neighboring regions. Sample Texts:

English:

"In the realm of insurance, the term 'premium' signifies the cost an individual or entity pays to acquire coverage against potential risks. The evolution of 'insurance' as a concept rooted in providing security traces back to its Latin origins, progressing through Old French and Middle English to its modern usage."

Uzbek:

"Sigirlik sohasida, 'sug'urta' atrofida ishlatiladigan termin 'to'loviy,' kishi yoki tashkilotning potentsial xavflarga qarshi himoya olish uchun to'lovni bildiradigan so'zdir. 'Sug'urta'ning o'zining asosiy konsepsiyasi, qadimiy kelib chiqqan, o'zbek tilidagi 'sug'urta' deyilgan terminologiyada shakllangan bo'lib, bu, Iran, Arab va Rus tillarining tarixiy va madaniy aloqalari bilan bog'liq."

These sample texts provide a glimpse into how insurance terms are articulated in English and Uzbek languages, showcasing their respective etymological backgrounds and cultural contexts. The etymological descriptions of insurance terms in English and Uzbek languages underscore not only linguistic roots but also the diverse cultural influences and historical connections embedded within these terminologies. The historical journey of insurance-related terms in English unveils a tapestry of linguistic evolution. The term "insurance," derived from the Latin "securus," conveys the fundamental idea of providing security or assurance. This notion metamorphosed through Old French and Middle English, evolving into the concept of safeguarding against risks. Similarly, "premium," originating from the Latin "praemium," initially signified a reward but eventually transformed into the cost associated with insurance coverage.

These etymological roots, as traced by linguistic scholars like Crystal (2016) and resources like the Oxford English Dictionary, showcase the intricate evolution of insurance terminology in English. Contrastingly, Uzbek insurance terminology demonstrates a unique linguistic lineage shaped by diverse cultural influences. For instance, the Uzbek word for "insurance," "sug'urta," owes its origins to the Persian term "sughrat," signifying protection. Similarly, "to'loviy," the Uzbek equivalent for "premium," echoes the Persian influence, encapsulating the concept of payment. The etymological journey of insurance terms in Uzbek, as chronicled by sources like Pountain's (2013) Uzbek-English Dictionary, reflects the historical amalgamation of linguistic influences in the region. The comparative analysis between English and Uzbek insurance terms highlights both similarities and

2-TOM, 1-SON

divergences. While the term "insurance" in English aligns with "sug'urta" in Uzbek, denoting the overarching concept of protection against risks, semantic nuances emerge in terms like "premium." The English notion of "premium" focusing on the cost of insurance diverges from Uzbek's "to'loviy," emphasizing payment but encompassing a similar foundational concept.

This contrastive analysis, as depicted in sources like the Bilingual Glossary of Insurance Terms in English and Uzbek, underscores not only linguistic disparities but also shared underlying ideas within insurance terminology across languages. The evolution of insurance terms in Uzbek is deeply intertwined with the country's historical and cultural connections. The term "sug'urta," while embodying the concept of insurance, signifies more than protection; it mirrors Uzbekistan's historical interactions with Persian, Arabic, and Russian cultures. The linguistic assimilation of these influences is evident in the Uzbek insurance lexicon, portraying the region's historical trade routes, cultural exchanges, and geopolitical ties. English:

"In the domain of insurance, the concept of 'premium' denotes the financial investment for risk coverage. The etymological roots of 'insurance,' tracing back to Latin origins, narrate a tale of linguistic transformation, reflecting the evolution of safeguarding against uncertainties."

Uzbek:

"Sug'urta sohasida, 'to'loviy' atrofida o'rnatilgan muammoni oldini olish uchun moliyaviy investitsiyani anglatadi. 'Sug'urta'ning etimologik urchlari, Lotin asosidagi manbalarga qaytarilib, tillararo o'zgarishlar haykali, xavfni oldini olishning tarixiy rivojlanishini aks ettiradi."

These sample texts underscore the linguistic distinctions between English and Uzbek insurance terminologies, encapsulating their respective etymological roots and cultural nuances. The etymological descriptions of insurance terms in English and Uzbek languages serve as a gateway to understanding the intricate linguistic evolutions and cultural influences that have shaped these terminologies. They offer a deeper appreciation for the historical and cultural connections embedded within these linguistic expressions related to insurance across these languages.

Conclusion. The exploration of insurance terminology in English and Uzbek languages through an etymological lens unveils a rich tapestry of linguistic evolution and cultural influences. The etymology of insurance-related terms in English, tracing back to Latin, French, and Old English roots, narrates a story of linguistic transformation, reflecting the historical development of safeguarding against uncertainties.

2-TOM, 1-SON

Contrastingly, the Uzbek insurance lexicon, rooted in Turkic, Persian, Arabic, and Russian influences, mirrors the country's historical interactions, cultural exchanges, and trade routes. The term "sug'urta," encapsulating the idea of insurance, embodies not only protection but also echoes the historical connections Uzbekistan maintained with neighboring regions and cultures. The comparative analysis between English and Uzbek insurance terminology reveals both shared concepts and nuanced linguistic differences. While fundamental ideas such as "insurance" convey similar concepts in both languages, the semantic nuances within terms like "premium" reflect diverse cultural influences and historical trajectories.

In conclusion, the etymological study of insurance terminology in English and Uzbek languages not only sheds light on linguistic evolution but also serves as a testament to the cultural amalgamation and historical connections that underpin these languages. It highlights how language, culture, and historical interactions intricately shape and mold the vocabulary used to articulate the concept of insurance, reflecting the diverse historical and cultural landscapes of these languages. This exploration underscores the intricate interplay between language, history, and culture, demonstrating how insurance terminology serves as a linguistic bridge reflecting the intricate tapestry of human interactions and historical influences embedded within linguistic expressions related to insurance across these languages.

REFERENCES:

1. Crystal, D. (2016). *The Cambridge Encyclopedia of the English Language*. Cambridge University Press, pp 25-33.
2. Linguistic Society of America. (2022). "Etymology and Semantic Evolution in Language." *Journal of Linguistic Studies*, 20(3), pp 112-127.
3. Oxford English Dictionary. (2022). Online Edition. Oxford University Press.
4. Pountain, C. J. (2013). *Uzbek-English Dictionary*. Routledge, p 253.
5. Saeed, J. I. (2017). *Semantics*. John Wiley & Sons, pp 145-152.
6. University of World Economy and Diplomacy. (2019). *Bilingual Glossary of Insurance Terms in English and Uzbek*, p 369.
7. Uzbekistan National Encyclopedia. (2021). *Cultural History and Language Evolution in Uzbekistan*, p 198.

2-TOM, 1-SON
IBN SINO SHE'RIYATIDA MAY BILAN BOG'LIQ SHE'RLAR POETIKASI

Beginqulova Shohsanam

Oriental universiteti Sharq tillari kafedrasida o'qituvchisi

Annotatsiya

Ibn Sinoning "ديوان ابن سينا" (Ibn Sino devoni) va "اوج زحل" (Zuhul[Saturn]ning eng yuqori nuqtasi), "أرجوزة في الطب" (tibbiy urjuza) kabi asarlaridagi she'rlar alohida o'rin tutadi. Dastavval, bunday asarlarning yaratilishi Ibn Sino uchun tasodif emas edi: mazkur sohadagi izlanishlari uning asosiy ijod faoliyatining bir qismi, uni qiziqtirgan muammolar doirasining mantiqiy yechimi bo'lgan desak, mubolag'a qilmaymiz. Uning inson tana tuzilishini mukammal bilishi she'rlarida tibbiy yo'riqnomalarni batafsil bayon etilishiga asos bo'lgan.

Kalit so'zlar: devon, ruboiy, she'riyat, g'oya, o'ziga xoslik, she'riy uslub, mas'uliyat, Sharq merosi.

Ibn Sinoning ilmiy merosini shartli ravishda 4 qismga, ya'ni falsafiy, tabiiy, adabiy va tibbiy sohalarga bo'lish mumkin, olim shularning har birida chuqur iz qoldirgan. Lekin Ibn Sino asarlarining miqdoriy nisbatiga nazar solsak, olimning qiziqish va e'tibori ko'proq falsafa va tibga qaratilganini ko'ramiz. Garchi uni «Avitsenna» sifatida G'arbda mashhur qilgan uning tibbiy merosi, xususan, «Tib qonunlari» bo'lsa-da, «Shayx-ar-Rais» nomi, eng avval, uning buyuk faylasufligiga ishoradir.

Ma'lumki, Ibn Sinoning ilmiy faoliyati boshlangunga qadar arab tilshunosligining barcha yo'nalishlari batamom shakllanib bo'lgan edi. Halil ibn Ahmad davridan to Ibn Jinniy davrigacha arab grammatikasi, leksikologiyasi va tilning umumiy nazariyasiga oid eng yirik asarlar yaratilgan, shunga monand arab adabiyotida aruz vaznining barcha janrlari shakllanib, ularning yorqin namunalari satrlarga tushirilib ulgurgan edi. Ana shu boy ilmiy meros qatorida Ibn Sinoning "ديوان ابن سينا" (Ibn Sino devoni) va "اوج زحل" (Zuhul[Saturn]ning eng yuqori nuqtasi), "أرجوزة في الطب" (tibbiy urjuza) kabi asarlaridagi she'rlar alohida o'rin tutadi. Dastavval, bunday asarlarning yaratilishi Ibn Sino uchun tasodif emas edi: mazkur sohadagi izlanishlari uning asosiy ijod faoliyatining bir qismi, uni qiziqtirgan muammolar doirasining mantiqiy yechimi bo'lgan desak, mubolag'a qilmaymiz. Uning inson tana tuzilishini mukammal bilishi she'rlarida tibbiy yo'riqnomalarni batafsil bayon etilishiga asos bo'lgan. "Tib qonunlari"ning tegishli boblarini ushbu she'riy asarlar bilan qiyoslaganda, ularning orasida deyarli ma'noviy bir xillikni uchratish mumkin.

2-TOM, 1-SON

Boshqa bir tarafdin, Ibn Sino musiqashunoslik sohasining ham bilimdoni bo'lgani bois, o'z she'rlarini insonlarga tinglash, yodda saqlash uchun osonroq usulda yaratgan edi. Banihoyat, olimning fors, xorazm, turkiy, yunon, arab kabi bir qancha tillarni bilishi o'z she'rlarini yanada mukammal yozishi uchun zamin bo'lganligini ham aytib o'tish lozim.

Ibn Sinoning nafaqat tibbiyot va falsafaga balki, she'riyatga salmoqli hissa qo'shdi, asarlar bitdi. Shoirning ichki kechinmalari uning she'rlaridao'z aksini topadi. She'rlar qaysi mavzuda bo'lmasin ijodkorning o'y-xayollari ularga yo'g'rilgan bo'ladi. Ibn Sino she'rlarida ham nafaqat shoir balki, buyuk tabibning g'oyalari chuqur o'rin olgan. Ibn Sino she'rlari o'zining soddaligi va samimiyligi bilangina emas, tibbiy pandnomalikka asoslanganligi bilan ham diqqatga sazovor. Ibn sino she'riyatini o'rganar ekanmiz, uning turli janrlarga boyligi, aniq maqsadlar ko'zlanganligi, so'zamollik ila yozilganligiga guvoh bo'lamiz.

Ibn Sino o'zidan oldin yaratilgan Sharq adabiyoti, uning an'analari va yutuqlaridan yaxshigina xabardor edi. U doston, qasida, g'azal, ruboiy, fardlar yozgan, arabiyda ham, forsiyda ham she'riy ijod qilgan. Ibn Sino ijodidagi ajoyib xususiyatlardan yana biri shuki, u asarlarida o'z davrining juda ko'p ilg'or g'oyalarini ko'rinarli aks ettira oldi, shunga ko'ra uning she'rlarida ishq-muhabbat, odob-axloq, ilm-ma'rifat, ta'lim-tarbiya mavzulari keng yoritildi.

Mumtoz Sharq she'riyatida asl tarovat, teran ma'nolarni to'g'ri idrok qilish uchun Tasavvuf ta'limotidan xabardorlik, uning istilohlarini bilish muhim ahamiyatga ega. Tasavvuf - insonning ilohiyotga munosabatini va umuman, yashamoqning ma'no-maqsadini o'ziga xos tarzda talqin etuvchi ma'naviy, diniy, falsafiy birlikdagi ta'limot tizimidir. Komil inson bo'lib yetishishga intilish va shu maqsadda uning ta'limotida belgilangan yo'llarni bosib o'tish zarurati tasavvufning asosiy muddaosi hisoblanadi. Shunga ko'ra tasavvufning eng ko'p qo'llanadigan istilohlari ishq, may, jom, ko'ngil, ma'shuqa, dunyo, raqib, oshiq va boshqalar.

O'zida boy ma'naviy merosni jamlagan Ibn sino she'riyatida ham tasavvufiy istilohlarni uchratishimiz mumkin. Masalan, may bilan bog'liq bo'lgan ruboiylar. May tasavvufda ishq, sof ishq, ya'ni Ollohga bo'lgan muhabbatni ifodalaydi. Tasavvufga ko'ra agar oshiq ma'shuqasining ishqida may ichib mast bo'lsa bu- ishqning haqiqiyligiga ishora. Har bir istilohning o'z ma'nosi borki, shu sababli mumtoz she'riyatda bunga alohida e'tibor qaratganlar. Lekin Ibn Sino she'riyatida bunga salgina boshqacharoq yondashiladi.

Shu o'rinda Ibn sino she'riyatidan misol keltirib, tahlil qilib o'tamiz:

الراح في هذه البلايا راحتي
لله فاجعل راحتي في راحتي

2-TOM, 1-SON

بنت الكروم شفاء مجروح الهوى
عالج بها يا ابن الكرام جراحتى

*Rohatijon erur may mushkilot ichra,
Rohatim qo'y Ollohim, shu kaftim ichra.
Tok qizi-may shifodir ishqdan yaradorlarga,
Ey karamli zot o'g'li jarohatimni emla.*

“Bunday qiyinchiliklarda may jonning rohatidir, Ollohim, mening rohatimni kaftim ichiga qo'y. Tok qizi(may) sevgidan yaralanganlarga shifobo'ladi. Ey karamli kishining o'g'li jarohatimni davolagin”.

Bu ruboiysida Ibn Sino so'z o'yini qilyapti. May -الراح, راحت – kaft hamda rohat ma'nosida, كرام – karomatli va bog'bon, ابن الكرام - bog'bon o'g'li, بنت الكروم - tok qizi, ya'ni maydir. Ushbu ruboiy “ruboiyi xosa” a-a-b-a shaklida qofiyalangan. Ruboiy badiiy tasvir vositalari orqali yanada ohangdorlik kasb etadi. Birinchi va ikkinchi misralardagi راحتى so'zining takror qo'llanishi takrir san'atini hosil qilgan bo'lsa, oxirgi misradagi جراحتى so'zi ularga ohangdosh bo'lib keladi. Bulardan tashqari راحتى so'zi bir misrada ikki marta ikkita ma'noda qo'llanilib, tajnis san'atini hosil qiladi. Mayni tok qiziga o'xshatilib tashbeh san'ati ham mohirona qo'llangan. Ruboiyda yuqorida aytib o'tganimizdek ishq azoblarida may davo bo'lmoqda. Ibn Sino bu masalaga ikkinchi tomondan, ya'ni tabiblik nuqtai nazaridan ham yondashadi.

Shu jihatdan Ibn Sino “Qonun” asarida ham, kichik risola va qasidalarida ham mayning zararli hamda dorivorlik xususiyatlari haqida so'z yuritadi, bu haqida baytlar keltirib o'tadi:

May dushmani mastu do'stbo hushyorast, Andak taryoku, besh zahri morast.

Dar bisyorash mazarrat andak nest, Dar andaki u manfaat bisyorast.

(May mastning dushmaniyu, hushyorning do'stidir. Uning ozi taryoq-zahar davosiyu, ko'pi ilon zaharidir. Ko'pidan zarar oz emas, ozida manfaat ham kattadir). Ushbu to'rtlikda birinchi, ikkinchi, to'rtinchi misralardagi ast so'zi takrir san'atini, misralardagi antonim so'zlar: dushman-do'st, andak-bisyor tazod san'atini yuzaga keltirgan. To'rtlik a-a-b-a shaklida qofiyalangan, forsiyda yozilgan. Sharq she'riyati an'alaridan farqli ravishda shoir ushbu she'rlarida nafaqat badiiy, balki ilmiy tomondan ham bizga ko'p ma'lumotlarni beradi. Ya'ni tibbiyot, falsafa, mantiq fanlarini she'riy usullar orqali insoniyatga yetkazib beradi. Ko'rib o'tganimizdek Ibn sino she'rlari orasiga chuqur fanni, kerakli bilimlarni jo etgan.

Ibn Sino may haqidagi she'rlarida ichkilik johillar(ya'ni haddan tashqari ko'p may ichuvchi kimsalar)ga qanday ta'sir etishini, ichilgandan keyin ularda yuz beradigan

2-TOM, 1-SON

voqealarni ham tasvirlaydi. Tabib sifatida u ko'p may ichishni qoralaydi, uning salbiy oqibatlarini bayon etadi va bu yo'lga kirib qolganlarning ancha-muncha ahmoqliklari ko'p may ichganlarida yuzaga chiqishini ta'kidlaydi.

Ibn Sino mashhur "Urjuza fit-tib" tibbiyotga oid urjuzalari(u tibbiy yo'l yo'riqlarni, ko'rsatmalarni she'riy yo'l bilan bayon etgan, ushbu to'rtliklarning "urjuzalar" deb atalishiga sabab rajaz bahrida yozilganligidir)da ham may va shunga o'xshash ichimliklar haqida yozadi:

Doim ichib, mast yurishdan bo'lg'in yiroq,

Ichmakka ko'p qasd aylasang oyda bir boq.

Manfaat bor may ichilsa, ahyon-ahyon,

Gar ko'paysa anda ziyon turli-tuman. (A.Irisov tarjimasi)

May bilan bog'liq she'rlarning ko'pchiligi to'rtlik yoki ruboiy shaklida bo'lib, ular asosan *a-a-b-a*, *a-a-b-b*, *a-b-a-v* tarzida qofiyalangan. Shakl va mazmun jihatidan ham ancha puxta va mukammal. May bilan bog'liq she'rlarda mayni qanday holatlarda iste'mol qilish, qancha miqdorda iste'mol qilish, uning foyda va ziyonlari haqida maslahatlar berib o'tiladi. Ibn Sino tabib sifatida she'rlari orqali tibbiy maslahatlarini insonlarga isbotlab berdi. Bulardan tashqari Ibn Sino Mumtoz sharq she'riyati an'anasiga muvofiq may insonning Ollohga bo'lgan muhabbatini ifodalovchi vosita ekanligiga she'rlarida ishora qilib o'tgan. Ibn Sino ijodida may bilan bog'liq she'rlar asosan urjuzalarida va alohida ruboiy va to'rtliklar shaklida uchraydi lekin ularning aniq soni hali aniqlanmagan.

Xulosa o'rnida aytish mumkinki, Ibn Sino she'riyati, undagi she'rlar badiiy asar, ilmiy qo'llanma sifatida o'sha zamonlardan to' bugungi kungacha o'z qimmatini saqlab kelayotgan muhim manbalardan sanaladi. She'rlar qaysi mavzuda bo'lmasin, ularda keltirilgan tasviriy vositalar, san'atlar, ohangdorlik va tushunarli tilda yozilganligi bilan ajralib turadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ibn Sino ta'limoti fan taraqqiyotida VII xalqaro Ibn Sino o'qishlari. Ibn Sino ruboiylarining o'zbekcha tarjimalari. - Buxoro, 2013.
2. Abu Ali Ibn Sino. Avchi Zuhul. – Dushanbe, Irfon. 1980.
3. Abu Ali Ibn Sino. Lirika (tarjimonlar: Sh.Shomuhamedov, J.Kamol, A.Irisov).
4. Саломов Ф. Тил ва таржима Т. 1966
5. A.Irisov Abu Ali Ibn Sino - T.: Fan, 1980.
6. An-Naim arabcha-o'zbekcha lug'at, Abdulla Qodiriy nomidagi xalq merosi nashriyoti. – T. 2003

2-ТОМ, 1-СОН

Камбағалликни қисқартириш ва аҳоли даромадларини оширишда
тадбиркорликни аҳамияти

ТДИУ тадқиқотчиси

Ирматова Лола

Аннотация: Ушбу мақолада камбағалликни қисқартириш ва аҳоли даромадларини оширишнинг янги имкониятлари ва ечимлари, камбағалликни қисқартириш ва аҳоли даромадларини оширишда тадбиркорлик фаолиятини аҳамияти, тадбиркорликни ривожлантириш ва камбағалликни қисқартиришга қаратилган илмий тадқиқотлар, мамлакатимизда олиб борилаётган ислохотларнинг натижаси ҳамда тадбиркорликни ривожлантиришга қаратилган ҳуқуқий масалалар илмий жиҳатдан баён этилган.

Калит сўзлар: тадбиркорлик фаолияти, камбағалликни қисқартириш, аҳоли даромадларини ошириш, инновация, хорижий тажриба.

Аннотация: В этой статье новые возможности и решения по снижению бедности и увеличению доходов населения, значение предпринимательства в сокращении бедности и увеличении доходов населения, научные исследования, направленные на развитие предпринимательства и снижение бедности, результаты реформ. в нашей стране проводятся и научно описаны правовые вопросы, направленные на развитие предпринимательства.

Ключевые слова: предпринимательство, сокращение бедности, повышение доходов населения, инновации, зарубежный опыт.

Annotation: In this article, new opportunities and solutions to reduce poverty and increase the income of the population, the importance of entrepreneurship in reducing poverty and increasing the income of the population, scientific research aimed at the development of entrepreneurship and reducing poverty, the results of reforms carried out in our country, and legal issues aimed at the development of entrepreneurship are scientifically described.

Keywords: entrepreneurship, reducing poverty, increasing incomes of the population, innovation, foreign experience.

Бугуни кунда мамлакатимизда аҳоли ўртасида камбағалликни қисқартириш ва аҳоли даромадларини оширишда тадбиркорлик фаолияти энг муҳим бўлган соҳалардан бири ҳисобланади. Чунки, мамлакатимизда тадбиркорлик фаолияти

2-TOM, 1-SON

жадал суръатлар билан ривожланиб борса, аҳоли ўртасида ишсизлар сонини камайишига, камбағаллик даражасини пасайишига ҳамда аҳолини тадбиркорлик қилиш имкониятларини ортиб боришига янги имкониятлар юзага келади.

Шунинг учун ҳам, тадбиркорлик фаолиятини аҳоли ўртасида оммлаштириш ва тадбиркорлик имкониятларини янада ривожлантириш иқтисодиёт соҳасидаги ҳал қилиниши лозим бўлган энг долзарб муаммолардан бири ҳисобланади.

Муҳтарам, Президентимиз томонидан мамлакатимиздаги аҳоли ўртасида камбағалликни қисқартириш ва аҳоли даромадларини оширишга қаратилган кўплаб янги ислохотлар амалга ошириб келинмоқда. Жумладан, мамлакатимиздаги камбағаллик даражасини қисқартириш ва аҳоли даромадларини ошириш мақсадида, хусусий тадбиркорлик ва кичик бизнес соҳасини ривожлантиришга қаратилган Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Хусусий мулкни ҳимоя қилиш ва мулкдорлар ҳуқуқларининг кафолатларини кучайтириш, тадбиркорлик ташаббусларини қўллаб-қувватлаш борасидаги ишларни ташкил қилиш тизимини тубдан такомиллаштириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги ҳамда “Тадбиркорлик субъектларининг молиявий ресурслар ва ишлаб чиқариш инфратузилмасидан фойдаланиш имкониятларини кенгайтириш тўғрисида”ги Фармонлари қабул қилинди.

Ушбу Фармонларда белгилаб берилган энг долзарб устувор вазифаларни ҳудудлар кесимида ижросини ўз вақтида таъминланиши натижасида ҳудудлардаги камбағаллик даражасини қисқартириш борасида янги дастурларни амалиётга кенг татбиқ этилиши, аҳоли даромадларини оширишга қаратилган янги тадбиркорлик имкониятларни юзага келиши ҳамда аҳолини иқтисодий имкониятларини янада ошишига хизмат қилди. Амалиётга татбиқ этиб келинаётган янги ислохотлар натижасида мамлакатимизда хусусий тадбиркорлик ва кичик бизнес соҳасини ривожлантириш, янги имкониятларни кенгайтириш, инновацион технологияларни самарали қўллаш ҳамда ҳудудлардаги бандлик даражасини ошириш салоҳияти йилдан-йилга ортиб бормоқда.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисиغا Мурожаатномасини кенг жамоатчилик ўртасида тарғиб этишга бағишланган илмий-оммабоп қўлланмасида қуйидаги фикрлар келтириб ўтилган:

давлат ҳимоясида бўлган хусусий мулкнинг дахлсиз эканлигини, ҳар қандай ваз билан хусусий мулкни, шу жумладан, аввал хусусийлаштирилган мулкни олиб қўйиш, асосли заруратсиз бузиб юбориш ғайри ҳуқуқийлигини англаб етмаётгани ҳамда ер участкаларини ажратишда ўзбошимчаликларга йўл қўйилаётгани

2-TOM, 1-SON

таъкидланган. Хусусий тадбиркорликни янада ривожлантириш, хусусан солиққа тортиш механизими, йирик бизнес билан ҳамкорлик ва кооперацион алоқаларни ривожлантириш бўйича қатор чоралар амалга оширилди [1].

Мурожаатномадан кўриш мумкинки, хусусий мулк дахлсиз ва давлат ҳимоясида эканлиги, тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланувчи шахсларга барча имкониятларни яратиб беришга қаратилган янги имкониятларни амалиётга татбиқ этиб келинаётганлиги хусусида бир қатор долзарб фикрлар келтириб ўтилган. Шунинг учун ҳам, тадбиркорлик фаолиятини аҳоли ўртасида кенг оммалаштириш мақсадга мувофиқ ҳисобланади.

Ҳозирги кунда тадбиркорлик фаолиятини янада яхшилаш мақсадида, аҳоли ўртасида хусусий тадбиркорликни ривожлантириш учун қулай шарт-шароитларни таъминлаш учун тадбиркорлик соҳасида лицензия ва рухсат берувчи ҳужжатларнинг сонини кескин қисқартириш, тегишли ваколатларни Вазирлар Маҳкамасидан муайян давлат органларига бериш орқали лицензия ва рухсат берувчи ҳужжатларни расмийлаштиришни номарказлаштириш, юридик шахс ташкил этмасдан фаолият кўрсатувчи якка тартибдаги тадбиркорларга ўрнатилган тартибда ҳар қандай фаолият тури билан шуғулланиш ҳуқуқини берган ҳолда, улар шуғулланиши мумкин бўлган фаолият турлари рўйхатини бекор қилиш ва бошқа чора тадбирларни амалга ошириш юзасидан бир қатор амалий ишлар олиб борилмоқда.

Бундан кўринадики, камбағаллик даражасини қисқартириш ҳамда аҳоли даромадларини оширишни янада ривожлантиришнинг замонавий йўлларида бири сифатида хусусий тадбиркорлик ва кичик бизнес соҳасини ривожлантириш ҳисобланади. Тадбиркорлик фаолиятини аҳоли ўртасида оммалаштириш аҳоли даромадларини оширишда янги имкониятларни юзага келишига хизмат қилади.

Бугунги кунда камбағалликни қисқартириш ва аҳоли даромадларини оширишда тадбиркорлик фаолиятни янада ривожлантириш борасида бир қатор иқтисодчи олимлар томонидан янги илмий тадқиқотлар олиб борилмоқда.

Жумладан, хорижлик иқтисодчи олимлар томонидан бир қатор илмий тадқиқот ишлари олиб борилган бўлиб, уларни илмий тадқиқотларида асосан тадбиркорлик фаолиятини яхшилаш орқали камбағалликни қисқартиришнинг янги ечимларига қаратилган масалаларга эътибор берилган. Хорижлик олимлардан К.Макконел, И.Липсиц, Дж.Лоренс, А.Бланк, С.Брю, В.Бернес, Л.Гитман, Т.Густафсон ва Е.Черкасовлар айнан шу масалада илмий тадқиқотлар олиб боришган.

2-TOM, 1-SON

Мамлакатимиздаги иқтисодчи олимлар томонидан ҳам бир қатор илмий тадқиқотлар олиб борилган бўлиб, тадбиркорлик фаолиятини яхшилаш орқали камбағалликни қисқартириш борасида амалга оширилаётган ислохотлар ҳамда аҳоли даромадларини оширишнинг назарий жиҳатлари А.Ўлмасов, А.Ваҳобов ва Р.Хасановларнинг илмий ишларида кенгроқ ёритиб берилган [2].

Бугунги кунда мамлакатимиздаги камбағалликни қисқартириш қа аҳоли даромадларини ошириш мақсадида, тадбиркорлик фаолиятини ҳар томонлама ривожлантиришга қаратилган янги ҳуқуқий меъёрий ҳужжатлар ишлаб чиқилмоқда, натижада эса, янги ҳуқуқий имкониятларни яратилиши мамлакатимиздаги камбағалликни қисқартириш қа аҳоли даромадларини оширишга ҳамда тадбиркорлик фаолиятини ривожланишига туртки бўлмоқда.

Жумладан, Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Хусусий мулкни ҳимоя қилиш ва мулкдорлар ҳуқуқларининг кафолатларини кучайтириш, тадбиркорлик ташаббусларини қўллаб-қувватлаш борасидаги ишларни ташкил қилиш тизимини тубдан такомиллаштириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар, шунингдек, тадбиркорлик субъектларининг молиявий ресурслар ва ишлаб чиқариш инфратузилмасидан фойдаланиш имкониятларини кенгайтириш тўғрисида” ги Фармони[3]ни жорий этилиши янги имкониятларни юзага келишига хизмат қилди десак муболаға бўлмайди.

Юқорида келтирилган илмий тадқиқотларда асосан тадбиркорлик фаолиятини яхшилаш орқали камбағалликни қисқартириш ҳамда аҳоли даромадларини оширишга қаратилган масалалар ўрганилган. Шунинг учун ҳам, камбағалликни олдини олиш ва аҳоли даромадларини оширишда тадбиркорлик фаолиятини янада ривожлантириш муҳим ечим саналади.

Бугунги кунда мамлакатимиздаги камбағалликни қисқартириш ва аҳоли даромадларини ошириш ҳамда тадбиркорлик фаолиятини ривожлантириш борасида юқори натижаларга эга бўлган кўплаб ютуқлар билан биргаликда, бир қатор камчиликлар ҳам мавжуд, жумладан:

аҳоли даромадларини ошириш борасида инновацион дастурлар шаклланмаган. Масалан, ривожланган давлатларда аҳоли даромадларини оширишга қаратилган замонавий инновацион дастурлар ишлаб чиқилган;

аҳолини ижтимоий ҳимоя қилиш ва камбағалликни қисқартириш борасида ҳам инновацион дастурларни ишлаб чиқилганлиги юксак натижалардан далолат беради;

бизда эса, камбағалликни қисқартириш ва аҳоли даромадларини оширишга қаратилган инновацион дастурлар ривожланмаган;

2-TOM, 1-SON

аҳоли ўртасида тадбиркорлик фаолиятини оммалаштиришга қаратилган инновацион дастурларни рақобатбардошлик даражаси юқори эмаслиги;

камбағалликни қисқартириш ва аҳоли даромадларини оширишга қаратилган дастурларни мукамал эмаслиги ва уни такомиллаштириш зарурлиги ҳал қилиниши лозим бўлган энг муҳим масалалардан бири ҳисобланади. Юқоридаги кўрсатиб ўтилган камчиликларни ўз вақтида бартараф этилиши камбағалликни қисқартириш ва аҳоли даромадларини оширишга ҳамда тадбиркорлик фаолиятни янада ривожланишига хизмат қилади.

Хулоса ўрнида шуни айтиш жоизки, тадбиркорлик фаолиятини ривожлантириш орқали камбағалликни қисқартириш ва аҳоли даромадларини ошириш ҳал қилиниши лозим бўлган долзарб масалалардан бири ҳисобланади.

Жумладан, мамлакатимиздаги тадбиркорлик фаолиятини ривожлантириш, камбағалликни қисқартириш ва аҳоли даромадларини оширишга қаратилган янги имкониятларини ривожлантиришда қуйидаги асосий тамойилларга асосланиши керак деб ҳисоблаймиз, жумладан:

- камбағал аҳоли қатламини мониторингини юритиш ва камбағал оилалар даромадларини баҳолаш рейтингини ишлаб чиқиш;
- камбағал аҳоли даромадларини оширишга қаратилган имтиёزلарни жорий этиш ва ҳар бир оила кесимида тадбиркорликни ташкил этиш;
- тежамкорлик дастурини яратиш ва амал қилган оилаларга имтиёзлар бериш ҳамда онлайн хизматлар бозорини ривожлантириш;
- аҳоли ўртасида даромадларни оширишга қаратилган танловларни ташкил этиш бўйича асосланган таклифларни амалиётга жорий этишдан иборатдир.

Юқорида келтирилган тавсияларни амалиётга кенг жорий этилиши натижасида, тадбиркорлик фаолиятини ривожлантириш, камбағалликни қисқартириш ва аҳоли даромадларини оширишнинг янги имкониятлари ҳамда инновацион-иқтисодий ечимлари юзага келади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисиغا Мурожаатномасини кенг жамоатчилик ўртасида тарғиб этишга бағишланган илмий-оммабоп қўлланма. – Тошкент-2018 йил.
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Хусусий мулкни ҳимоя қилиш ва мулкдорлар ҳуқуқларининг кафолатларини кучайтириш, тадбиркорлик ташаббусларини қўллаб-қувватлаш борасидаги ишларни ташкил қилиш тизимини

2-TOM, 1-SON

тубдан такомиллаштириш бўйича кўшимча чора-тадбирлар, шунингдек, тадбиркорлик субъектларининг молиявий ресурслар ва ишлаб чиқариш инфратузилмасидан фойдаланиш имкониятларини кенгайтириш тўғрисида”ги ПФ-5780-сон Фармони. 2019 йил, 13 август. www.lex.uz

3. А.Ўлмасов “Оила иқтисоди”, –Т.: «Меҳнат», 1998. Б -48.

4. А.Ваҳобов “Бозор муносабатларига ўтиш босқичидаги кўп укладли иқтисодиёт ва унинг такроран ҳосил бўлиши”, –Т.: Шарқ, 2003. - 285 б.

6. Мухитдинова, Ж. Р. (2022). ПРИОРИТЕТНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ ТВОРЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА МОЛОДЕЖИ. In Социально-экономическое развитие региона: опыт, проблемы, инновации (pp. 85-89).

7. Акрамов, Х. М., & Мухитдинова, Ж. Р. (2017). IMPROVEMENT OF QUALITY OF EDUCATION IN THE COURSE OF INDEPENDENT TRAINING OF STUDENTS. In Техническое регулирование в едином экономическом пространстве (pp. 160-163).

8. Р.Хасанов “Бозор даромадлари: моҳияти, таркибий тузилиши ва табақаланиши”, -Т.: Академия, 2004. -187 б.

2-TOM, 1-SON
“AGASTACHE FOENICULUM (PURSH) KUNTZE” DORIVOR
O‘SIMLIGINING INTRODUKSIYA SHAROITIDA BIOEKOLOGIK
XUSUSIYATI

Halimova Shohina Eminjon qizi

Buxoro davlat universiteti tayanch doktoranti

Jahonda global iqlim o‘zgarishi natijasida turli xil tuproq-iqlim sharoitda tarqalgan dorivor o‘simliklarning morfo-biologik, ekologik, fiziologik, fitokimyoviy xususiyatlarini o‘rganishga va introdusent dorivor o‘simliklarning mahalliy sharoitga moslanishiga qaratilgan ilmiy tadqiqotlar olib borilmoqda. Bu borada *Agastache foeniculum* (Pursh) *Kuntze* kabi istiqbolli dorivor o‘simliklar genofondini yaratish, introduksiya sharoitida istiqbolli o‘simliklarning moslanish xususiyatlarini aniqlash, turli ekologik sharoitlarda yetishtirish bo‘yicha texnologik xaritalarni ishlab chiqish, o‘simliklarning biologik xususiyatlarini ilmiy asoslash, o‘sish va rivojlanishini, fitokimyoviy xususiyatlarini asoslashga katta e’tibor qaratish o‘rinli.

Buxoro shahrida introduksiya qilinayotgan o‘simliklardan biri Lamiaceae oilasidan *Agastache foeniculum* (Pursh) *Kuntze* hisoblanadi.

Agastache foeniculum (Pursh) Kuntze. – (Люфант анисовый) **Anissimon lofant.** Ko‘p yillik o‘t o‘simlik, balandligi 70-100 sm. Turkum turlari G‘arbiy va Sharqiy Sibirda, O‘rta Osiyoda va Uzoq Sharqda uchraydi. Keyinchalik Janubiy Yevropa mamlakatlarida tarqalgan. AQSh va Rossiyaning janubiy qismida ko‘paytirilmoqda. Tabiiy sharoitda Shimoliy va Markaziy Amerikada o‘sadi. Tibbiyotda dorivor, efir moyli o‘simlik sifatida ishlatiladi. Inson organizmida modda almashish jarayonini normallashtiradi. O‘simlik ko‘p kasalliklarga – ateroskleroz, stenokardiya, prostatit, qon bosimini pasaytirishda, o‘pka shamollashida, gastrit, jigarni davolashda ishlatiladi. Undan tashqari, o‘simlik organizmda qarish jarayonini sekinlashtiradi, immunitetni oshiradi, asabni va jismoniy charchashni yo‘qotadi, ishlash qobiliyatini oshiradi [1; 86-97-b.].

Latent davri (se). O‘simlikning urug‘lari jigarrang, uzunligi 1,5-2 mm, eni 0,7-1,0 mm. 1000 dona urug‘ og‘irligi 1,17-1,20 g. Urug‘ unuvchanligi uchun qulay harorat 25-30^oS hisoblanib, urug‘lar 7-8 kundan keyin unib chiqib boshladi, 17 kundan keyin esa 80-84% unib chiqdi (3.5-jadval). Urug‘ unuvchanligi 21 kun davom etdi. Dala sharoitida kuzda ekilganda 40-45% ni tashkil etdi. Urug‘lar o‘z unuvchanligini 2-3 yil yo‘qotmaydi [2; 344-352-b.].

3.5-jadval

2-TOM, 1-SON

Agastache foeniculum urug'larining laboratoriya sharoitida unuvchanligi
(25.01.2023 y.)

Harorat, °C	Kunlar										Jami ungan urug'lar, %	Unish energiyasi, %
	3	5	6	8	12	15	17	18	20	21		
15	2	4	5	7	8	4	2	1	1	1	35	15
20	4	10	16	18	4	2	1	1	-	-	56	34
25	8	18	20	14	9	6	5	-	-	-	80	38
30	10	16	24	20	6	5	3	-	-	-	84	40

Generativ davri (g). Iyun oyining oxirida (20.06) *Agastache foeniculum* ning bo'yi 35-45 sm ga yetib, g'unchasi hosil bo'la boshladi. Barglar soni 14-18 taga ko'paydi, popuk ildizi 15 sm gacha rivojlandi. Daslatbki gullarining 29.06 sanasida kuzatildi. Iyul oyining o'rtalarida (14.07) o'simlik bo'yi 80-100 sm bo'lganda, yalpi gullash jarayoni kuzatildi. Bir tupda 2-10-15 gacha yon novdalar hosil bo'lib, ularning uzunligi 10-20-35 sm ga yetdi. Ulardan boshqoq shaklida savatchalar paydo bo'la boshladi. Boshqoq uzunligi 6-10 sm. Bir tupda 1-12 tagacha boshqoq hosil qilgan. Guli och qo'ng'ir rangda.

Bir boshqodagi gullar soni 300-400 dan ortiq. Har bir boshqoda hozir 10-15 guli ochilgan. Katta barg o'lchami 7-8 x 5-6 sm, o'rta barg o'lchami 4-5 x 3-4 sm, kichik barg o'lchami 2-3 x 1,5-2,0 sm. Barg chekkasi arrasimon. Poyaning o'rta qismidagi barglari katta, pastki va yuqori qismidagi barglari kichik. Barglari qurimagan, yashil holatda. Avgust (17.08) da balandligi 90-110 sm ga yetib, o'simlikning 9-15 tagacha boshog'i gullagan. Sentabr (15.09) oyining o'rtalarida balandligi 110-115 sm ga o'sgan, 16 ta yon novdasi hosil bo'lgan, to'pgullar soni 16-20 ta, ularning uzunligi 9-14 sm gacha o'sgan. Oktabr (10.10.2022) boshlarida balandligi 110-115 sm da qoldi. Ikkinchi va uchinchi tajriba maydonlarida ekilmagan. 25.08-22.09 gacha urug'lari pishgan. *Agastache foeniculum* ning umumiy vegetatsiya davri 180-185 kuni tashkil etdi (3.30-rasm).

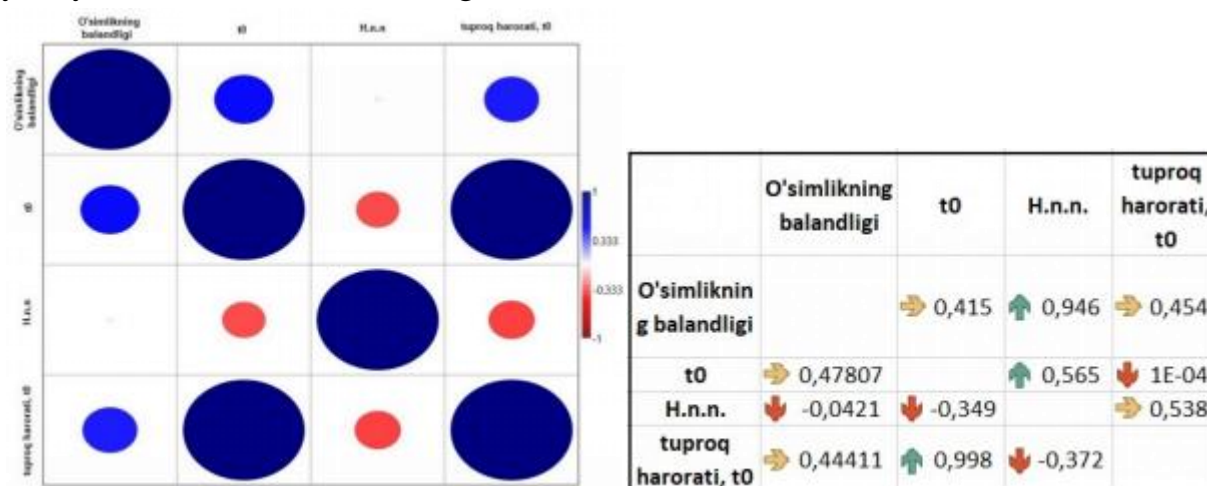

2-TOM, 1-SON

3.30-rasm. *Agastache foeniculum* ning generativ davri (14.07.2022 y.).

Agastache foeniculum ning introduksiya sharoitida o'sish va rivojlanishida yillik iqlim omillarining ko'rsatkichlari hamda bevosita ekish muddatlariga bog'liqligi r-Pearson korrelyatsiyasi asosida tahlillar amalga oshirildi (3.31-rasm).

3.31-rasm. *Agastache foeniculum* ning ontogenezida tashqi muhit omillariga korrelyatsiyasi.

Agastache foeniculum ning introduksiya sharoitida o'sish va rivojlanishida havo harorati va tuproq yuza qismining harorati musbat korrelyatsiyasi aniqlanib, asosiy musbat korrelyatsiyasi havo harorati yetakchilik qilib, havoning nisbiy namligi manfiy korrelyatsiyada ekanligi aniqlandi.

O'simlikning o'sishi va rivojlanishida ekish muddatlari va tashqi muhit omillarining korrelyatsiyasiga ko'ra, Buxoro shahri sharoiti uchun havo harorati va tuproq yuza qismining harorati musbat korrelyatsiyaga ega bo'lib, havoning nisbiy namligi esa manfiy korrelyatsiyada kechadi. Mazkur holat introduksiya qilingan hududning tuproq-iqlim

2-TOM, 1-SON

sharoiti va o‘simliklarning ushbu hududga moslashish ko‘rsatkichlari bilan bog‘liqligini ko‘rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Козак М.Ф., Турдугулова Р.Т. Кариологическая характеристика лофанта анисового (*Lofanthus anisatus* Boenth.). Естественные науки. Генетика. –№ 2 (43). 2013. – С. 86-97.
2. Dusmyratova F.M., Rakhimova T., Fakhriddinova D.K., Uralov A.I. Seed forgireness of some species of the family Lamiaceae introduced in Tashkent botanical garden // European Journal of Molecular clinical Medicine. Vol. 7, issue 11, 2020. – P. 344-352.
3. Khalimova Sh.E., Rakhimova T. The initial stages of the Ontogenesis of some Medicinal Plants in the Conditions of Bukhara (Uzbekistan) // American Journal of Plant Sciences. 12. 2021.
4. Khalimova Sh.E., Rakhimova T. Biomorphological features of some medicinal plants under the conditions of Bukhara (Uzbekistan) // Journal of pharmaceutical negative Results. Vol. 13. 2022.
5. Esanov H.Q. Buxoro vohasi florasi tahlili // Biologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PHD) dissertatsiyasi avtoreferati. – Toshkent, 2017.

2-TOM, 1-SON

Stability and sustainability of the pension fund of the Republic of Uzbekistan

Zhiyanova Nargiza

Turaeva Sevara

Tashkent Institute of Finance

Abstract: The pension system plays a critical role in ensuring social stability and the welfare of the population. The budget of the Pension Fund of the Republic of Uzbekistan is a key element of this system, providing financial support to retirees and ensuring the stability of the pension system as a whole. The stability and resilience of the pension fund in the Republic of Uzbekistan play a pivotal role in ensuring the well-being of retirees and the long-term sustainability of the pension system. This article aims to explore the fundamental aspects that contribute to the stability and resilience of the pension fund in Uzbekistan and its significance for the country's future.

Keywords: pension fund, system, sustainability, development, pension payments, stability

A balanced budget of the pension fund is crucial for maintaining the stability of the pension system and ensuring timely pension payouts. Given demographic and economic changes, ensuring financial stability has become a significant priority. In the context of Uzbekistan, a balanced budget of the pension fund ensures stability in pension payouts and contributes to the overall well-being of citizens.

The pension fund also requires efficient resource management. This includes the prudent use of pension contributions, diversification of investment portfolios, and the creation of reserves to fund future obligations. This approach helps secure the stability and sustainability of the pension system in the long term.

. Ensuring stable and timely pension payments is a critical element of social protection for citizens, especially the elderly who rely on pension payouts for their livelihood. A balanced budget of the pension fund directly impacts the welfare of the population

A balanced budget of the pension fund is a fundamental underpinning for the socio-economic development of Uzbekistan. Such a budget helps ensure the security and stability of the elderly generation, thereby contributing to the overall well-being and development of the country.

The balanced budget of the pension fund is critically important for ensuring the future stability of the pension system. In the context of Uzbekistan, this approach contributes to creating a favorable social environment, providing confidence in the future,

2-TOM, 1-SON

and ensuring the welfare of its citizens. It is crucial to continue focusing on the balanced budget of the pension fund, improving management methods, and ensuring financial stability in the long term.

Also the balanced budget of a pension fund is crucial for ensuring financial stability and the ability to meet future pension obligations. This fiscal equilibrium is a key factor in providing a sense of security for pensioners and ensuring the long-term sustainability of the pension system.

Incomes of the pension fund are equal to its expenditures. This financial equilibrium is essential for meeting current pension obligations without relying on additional sources of funding or incurring debt. It also reflects a careful and sustainable approach to managing the pension fund's resources.

A balanced budget is indicative of the pension fund's long-term viability. It ensures that the fund can maintain its operations and fulfill its obligations well into the future. By aligning income and expenses, the fund can better prepare for demographic shifts, economic changes, and fluctuations in financial markets, contributing to the overall stability of the pension system. One of the key drivers of stability within the pension fund is strategic financial planning. Careful analysis and forecasting of future obligations, coupled with prudent investment strategies, contribute to the fund's ability to meet its long-term financial commitments. This approach ensures that the fund can maintain stability through economic fluctuations and demographic changes.

Stability and resilience are further enhanced by the government's commitment to supporting the pension fund and providing prudent oversight. Clear regulatory frameworks, coupled with transparent governance, create an environment that fosters confidence in the fund's operations and reinforces its long-term stability. A balanced budget provides confidence and security for pensioners. It assures them that their pension payouts are secure and sustainable, contributing to a sense of financial well-being during retirement. This financial stability enables pensioners to plan for their future with greater confidence, knowing that their retirement income is secure.

The stability and resilience of the pension fund also contribute to bolstering public confidence and trust. When retirees and contributors have faith in the fund's ability to fulfill its commitments, it instills a sense of security and builds trust in the broader pension system. This, in turn, has broader positive implications for social and financial stability within the country. A balanced budget is a reflection of effective governance and financial prudence. It not only enhances public confidence in the pension system but also reflects positively on the fund's management and regulatory oversight. This fiscal responsibility is

2-TOM, 1-SON

essential for maintaining trust in the pension fund's operations and its ability to meet its commitments.

A robust and resilient pension fund often leverages diversified investment portfolios to mitigate risks and enhance stability. By spreading investments across different asset classes and markets, the fund can adapt to changing economic conditions, thereby enhancing its ability to weather market volatilities and meet its financial obligation

The Pension Fund plays a pivotal role in providing financial security for retirees and maintaining social stability. As a critical component of the social security system, the state and management of the Pension Fund have major implications for the well-being of retirees and the economy as a whole. In this article, we delve into the current state of the Pension Fund in the Republic of Uzbekistan and its implications for the country's future.

The Pension Fund of the Republic of Uzbekistan has witnessed robust growth and development in recent years. A combination of prudent fiscal management, sound investment strategies, and government support has led to a steady increase in the fund's assets, enabling it to fulfill its obligations to current and future retirees.

The ongoing economic transformation in Uzbekistan has positively impacted the Pension Fund. Reforms aimed at boosting economic growth and enhancing fiscal stability have contributed to the Fund's robustness and capacity to support retirees amidst broader economic changes.

The government's steadfast commitment to the Pension Fund's development and stability is evident in its regulatory framework and support. Clear guidelines and robust oversight underscore the government's dedication to ensuring the long-term sustainability of the Pension Fund.

While the Pension Fund has made significant strides, challenges persist. An aging population, changing demographics, and the need to adapt to evolving economic landscapes present ongoing challenges. Yet, these challenges also offer opportunities for the Fund to innovate and adapt to ensure its continued relevance and sustainability.

Technology and innovation play an increasingly pivotal role in the Pension Fund's operations. Embracing digital transformation and leveraging innovative financial tools holds promise for enhancing operational efficiency, security, and transparency.

Looking ahead, the Pension Fund of the Republic of Uzbekistan is well-positioned to navigate future challenges and seize opportunities. By focusing on robust financial management, innovation, and adaptability, the Fund can continue to serve as a bastion of financial security and stability for retirees while contributing to the broader economic resilience of the nation.

2-TOM, 1-SON

The stability and resilience of the pension fund have far-reaching social and economic implications. By providing a secure and stable source of income for retirees, the fund contributes to the well-being of elderly citizens and promotes a more secure and predictable financial future for the population.

In conclusion, the stability and resilience of the pension fund in the Republic of Uzbekistan are fundamental elements in ensuring the long-term security of retirees and the stability of the country's pension system. Through careful financial planning, diversified investments, and government oversight, the pension fund can continue to fulfill its role as a pillar of stability, providing retirees with a secure and dependable income source while contributing to the broader social and economic stability of the nation. The Pension Fund in the Republic of Uzbekistan is a critical determinant of financial security and social well-being for retirees. By fostering prudent management, utilizing innovative solutions, and adapting to evolving economic landscapes, the Pension Fund can continue to fulfill its essential role in providing financial security for retirees and contributing to the overall economic and social well-being of the country.

TENEBRIONIDAE OILASI VAKILLARINING BIOEKOLOGIK XUSUSIYATLARI

Kamolova Mahliyo Zokirovna

Navoiy Davlat Pedagogika Instituti tayanch doktoranti

Annotatsiya: Tenebrionidae oilasi vakillarining yer yuzida tarqalishi, yashash tarzi, oziqlanishi, tana tuzilishi, tabiat va inson hayotidagi ahamiyati haqida umumiy ma'lumotlar keltirilgan.

Kalit soʻzlar: Coleoptera, Tenebrionidae, antenna, tana qismlari, tarsal formula, antenna.

Аннотация: представлены общие сведения о распространении представителей семейства Tenebrionidae на земле, образе жизни, питании, строении тела, характере и значении в жизни человека.

Ключевые слова: Coleoptera, Tenebrionidae, усики, части тела, формула лапки, усики.

Annotation: general information about the distribution of representatives of the Tenebrionidae family on the earth, lifestyle, nutrition, body structure, nature and importance in human life is presented.

Key words: Coleoptera, Tenebrionidae, antenna, body parts, tarsal formula, antenna.

Tenebrionidae oilasi turlar soni jihatidan Coleoptera turkumining eng katta oilalardan biri hisoblanadi. **Dunyo boʻylab bu oilaga mansub boʻlgan 30,000 dan ortiq tur aniqlangan.** Lotin tilidan tarjima qilinganda tenebrio soʻzi “qorongʻusevar” degan maʼnoni anglatadi. Shuningdek, oila vakillari asosan qora rangli boʻlganidan qora tanli qoʻngʻizlar deb ham ataladi. Tuproqda yashaydigan vakillari orasida toʻq jigarrang, tropik va subtropik mintaqa oʻrmonlarida esa yorqin va metal ranglilari ham uchraydi. Tenebrionidlar asosan tunda harakatlanadi, kunduzlari esa ularni toshlar ostida va atrofida, chirigan barglar, qurigan daraxt qobiqlari hamda qoʻziqorinlar tanasi ostidan topish mumkin. Voyaga yetgan qoʻngʻizlar va ularning lichinkalari asosan oʻsimlik qoldiqlari, quruq iqlimli hududlarda yashaydigan vakilari tirik oʻsimliklar bilan oziqlanadi. Lichinkalar oʻsimlik ildizlari va oʻsayotgan urugʻlar bilan ham oziqlanishi mumkin.

2-TOM, 1-SON

Voyaga yetgan qo'ng'izlar yosh o'simliklarning ildiz bo'g'inlarini kemiradi, ko'plab cho'lda yashaydigan turlari o'simliklarga tirmashib chiqish xususiyatiga ega va butalarning tepa qismiga ko'tarilib ularning barg yoki kurtaklari bilan oziqlanadi. Tenebrionidlar tirik ozuqalarni ham, o'lik, ba'zan chalajon hasharotlar va hatto quruq o'lik tanalarni ham yeyishdan qaytmaydi. Bir qator turlari chumoli inlarida yashaydi.

Qo'ng'izlar tanasining uzunligi mayda o'lchamli vakillarida 2 – 3 mm dan yiriklari 8 sm gacha bo'ladi. Tanasi cho'ziq, uzun oval, ellipssimon, o'rtasidan siqilgan va orqaga kengaygan shakllarda bo'lishi mumkin. Tana yuzasida turli nuqtalar mavjud bo'lib, lupa orqali kattalashtirilganda ular chuqur bo'lmagan yumaloq, chuqur yumaloq va ko'p qirrali ekanligini ko'rish mumkin.

Barcha qo'ng'izlar singari tenebrionidae vakillarida ham rivojlanish to'liq metamorfoz bilan boradi va bunda ular 4 ta: tuxum, lichinka, g'umbak va voyaga yetgan davri boshidan kechiradi.

Qo'ng'izlarning boshi gipognatik tipda, ya'ni jag'lar va og'zi pastga qarab ochiladi. Boshida ko'zi, og'iz organlari va 1 juft antennalar joylashgan. Ko'pchilik turlarida og'iz organlarining bir qismi ayrim turlarida esa butunlay qobiq, ya'ni klipeus bilan qoplangan. Klipeus yuzasi tekis yoki qavariq bo'ladi. Ko'zlari boshining ikki yonida joylashadi. Ularning shakli, o'lchami va joylashishi har xil.

Antennalari 11 bo'g'inli, kamdan-kam hollarda 10 bo'g'inli bo'ladi. Masalan, Bolitophaginae, Hypophloeinae, shuningdek Archeolglenini va Opatrinae tribalarining ba'zi vakillarida. Archeolglenini tribasi turlari orasida ba'zan 9 segmentli mo'ylovga ega bo'lgan turlari ham uchraydi. Qora tanlilarning antennalari turli shakllarda, monoliform, filiform, massiv, oxirgi 3 ta segmenti apikal kengaygan, kuchli tarmoqlangan, yalang'och yoki tukli bo'lishi mumkin. Ayrim turlarida antenna sirti turli tuklar, qillar, sensillalar bilan qoplangan. Antennalar qo'ng'izlar uchun juda muhim, ular hidlash va ta'm bilish funksiyasini bajaradi. Hid va ta'm bilish retseptori joylashgan antennalar oziqlarini topishda yordam beradi.

Qora qo'ng'izlarning og'iz apparati tuzilishi ularning ovqatlanishi va turmush tarzi xususiyatlari bilan chambarchas bog'liq. Ko'pchilik vakillarining og'iz organlari kemiruvchi tipda bo'lib, yuqori lab, bir juft yuqori jag' yoki mandibula, bir juft pastki lab yoki maksilla va pastki lab yoki labiumdan iborat.

Ko'krak qismi 3 ta segmentdan iborat bo'lib, har bir segmentda bir juftdan oyoqlar joylashgan. Ikkinchi va uchinchi segmentda esa bir juftdan qanotlar mavjud. Qo'ng'izlarning yurishi, sakrashi va uchishi uchun yordam beradigan muskullar ham

2-TOM, 1-SON

ko'krak qismida joylashgan. Birinchi jufti elitra deb nomlanuvchi tashqi qattiq qanotlar. Ular uchishda ishtirok etmaydi, ostki qanotlarni himoya qilish vazifasini bajaradi.

Abdomen - qo'ng'izlar tanasining oxirgi qismi. Nisbatan kattaroq qismi bo'lib, 11 segmentdan tashkil topgan. Tenebrionidlarining ba'zilaridan abdomen segmentlari o'zaro qo'shilishi natijasida 11 tadan kam qismlarga ega bo'lishi mumkin.

Tenebrionid qo'ng'izlarning oyoq panjalari odatda 5 – 5 – 4 formulaga ega, ya'ni oldingi va ikkinchi juft oyoqlari 5 panjali, oxirgi juft oyoqlari esa 4 panjali. Bu ularni boshqa oila vakillaridan ajratish uchun asosiy belgilaridan biridir. Ayrim hollarda istisno mavjud. Misol uchun, Bolitophaginae, Diaperinar, Pimeliinae va Phrenapatinae tribasi vakillarida tarsal formula 4 – 4 – 4 hamda Phrenapatinilarda 3 – 3 – 3 ko'rinishda bo'ladi. Tenebrionidlar odatda o'rmalab harakatlanadi, ba'zi turlari ucha oladi va ularni tungi lampalar orqali jalb qilish mumkin. Ammo ko'pchilik turlari uchish qobiliyatini yo'qotgan. Qurg'ochil hududlarda yashovchi ko'plab qora tanli qo'ng'izlar uchun ikkinchi juft qanotlarining yo'qolishi xos bo'lib, elitrase chok bo'ylab zich birlashgan holda subelital bo'shliqni hosil qiladi. Bu bo'shliqqa traxeyalardan keladigan teshiklar ochiladi. Subelital bo'shliqdagi havo massasining qurulik darajasi pasayadi. Bu esa qo'ng'iz tanasidagi namlik yo'qolish tezligini kamaytirishga yordam beradi. Shu bilan birga tenebrionidae vakillarining ko'pchilik qismi, masalan, Epitragini tribasi hamda Gonocephalum, Anemia, Belopus va boshqa genus vakillari uchish qobiliyatini butunlay saqlab qolgan.

Qora tanli qo'ng'izlar orasida insonlarning omborxonalarida yashab oziq-ovqat zaxiralari bilan oziqlanib zarar yetkazadigan turlar ham uchraydi. Shu bilan birga, ko'plab ahamiyatga molik foydali xususiyatlari ham mavjud. Bir qancha turlarning lichinkalari boqiladigan hasharotlar uchun oziq yoki laboratoriya obyektlari sifatida maxsus yetishtiriladi. *Tribolium castaneum* laboratoriya hayvonidir, ayniqsa populyatsiya ekologiyasini o'rganishda namunaviy organizm sifatida foydalidir. *Zophobas morio* boqiladigan sudralib yuruvchilar uchun ozuqa sifatida foydalaniladi. Ko'pgina tenebrionidlar don va un siloslari va boshqa omborxonalarining zararkunandalaridir, jumladan, *T. kastaneum*, *Tribolium confusum* va *Tribolium destructor* kabi boshqa *Tribolium* turlari. *Stenokara* va *Onymacris* kabi bir qancha avlodlar qurg'oqchilik sharoitlarini va ular bilan bog'liq moslashuvlarni ekologik tadqiq qilishda qiziqish uyg'otadi.

Ulomoides dermestoides "saraton qo'ng'izi" yoki "astma qo'ng'izi" deb nomlanadi, Argentinada iste'mol qilinadi, u yerda saraton, astma va boshqa kasalliklarni davolash uchun ishlatiladi.

2-TOM, 1-SON
Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. ФАУНА УКРАИНЫ, И.И. Шмальгаузен, КИЕВ 2005 – г.
2. НАСЕКОМЫЕ УЗБЕКИСТАНА Академия наук Республики Узбекистан, Ташкент 1993 – г.
3. ЭНТОМОФАУНА ЮГО-ЗАПАДНОГО КЫЗЫЛКУМА, А.Г. Давлетшина, Г.А. Аванесова, А. К. Мансуров, Ташкент – 1979 г.
4. www.zin.ru
5. www.wikipedia.org

2-ТОМ, 1-СОН
СОТРУДНИЧЕСТВО МЕЖДУ УПРАВЛЕНИЕМ МУСУЛЬМАН
УЗБЕКИСТАНА И КАЗАХСТАНА

Равшанкулов Фирдавса Машрафа угли

Учитель истории специализированной школы-интерната города Янгиюл
Ташкентской области.

Аннотация: В данной статье представлена информация о сотрудничестве Управления мусульман Узбекистана и Казахстана и исторических корнях сотрудничества Управления мусульман двух стран.

Ключевые слова: узбек, казах, Повествование Имама Термизи, Узбекистан, Казахстан, «Независимый Казахстан и исламские ценности».

Слава Богу, что узбекский и казахский народы, язык, религия, традиции и обычаи которых схожи друг с другом, уважают друг друга на всех направлениях исторического развития, родственны и мирно живут на протяжении многих веков, живут гармоничной жизнью.

Два народа с древних времен жили на одной земле и пили воду из одной реки. По словам нашего уважаемого Президента Шавката Мирзиёева: «Узбеки и казахи живут бок о бок и живут в согласии. Это один и тот же народ».

Наша религия способствует укреплению добрососедских отношений и добрых отношений. В хадисе, переданном от Абдуллы бин Амра бин Осса, Пророк, да благословит его Бог и дарует ему мир, сказал: «Лучший из друзей перед Аллахом — это тот, кто делает добро своему другу. Лучшим из соседей в глазах Аллаха является тот, кто делает добро своему соседу» (передал Имам Тирмизи).

Всевышний Аллах сказал: «Поклоняйтесь Аллаху и не придавайте Ему сотоварищей! Будьте добры к своим родителям! Также (сделай добро) родственникам, сиротам, беднякам, родственникам соседям и чужакам, своему спутнику, путнику (чужому) и своим подчиненным (иждивенцам)!» Сура «Ниса», аят 36).

Поэтому обязанность верующего мусульманина – делать добро ближнему. В последующие годы благодаря мудрой политике лидеров двух стран отношения, основанные на тесном добрососедстве и взаимном доверии, укрепились и вышли на новый уровень.

2-TOM, 1-SON

Сотрудничество между Узбекистаном и Казахстаном последовательно развивается во всех сферах, в том числе на религиозном фронте, улучшается атмосфера братства между нашими народами.

Исторические корни сотрудничества мусульманских ведомств двух стран уходят в совместную деятельность Духовного управления мусульман Средней Азии и Казахстана, созданного в 1943 году.

За годы независимости в Казахстане была проделана большая работа по распространению знаний об исламе, полному удовлетворению потребностей верующих, совершенствованию мечетей и медресе, развитию нашей благословенной религии. В частности, большой вклад внесли господин Ратбек Хаджи Нисанбаевич, Абсагтар Хаджи Дербисали, Ержан Гаджи Малгазиевич Маямеров, Ораз, сын Серикбая Хаджи Сатибалди, которые руководили развитием религиозного управления мусульман Казахстана. В настоящее время большие работы ведутся под руководством главного муфтия Наврозбая Гаджи Таганули.

В Священном Коране Аллах следующим образом описывает тех, кто служит Его религии: «О вы, которые веруют! Если вы поможете Аллаху (работаете для развития его религии), Он поможет вам и сделает ваши шаги твердыми (устойчивыми)» (сура Мухаммад, аят 7).

Следует отметить, что в сегодняшней сложной ситуации сотрудничество религиозных лидеров и исламских ученых становится как никогда важным. Взаимное сотрудничество мусульманских ученых служит важным фактором в решении возникающих проблем и противоречий.

В этом смысле укрепление связей с братскими народами даст толчок развитию нашей религии, даст Бог. В 2018 году в Ташкенте подписан меморандум о сотрудничестве между Управлением мусульман Узбекистана и Казахстана. По его словам, решено осуществлять постоянное сотрудничество по вопросу фетвы, начала месяца Рамадан и первого дня двух праздников Курбан-байрам. В связи с этим за последние пять-шесть лет наше сотрудничество с учеными Узбекистана, Казахстана и Кыргызстана по определению времени молитвы и первого дня Рамадана, Ид аль-Фитр и Курбан-Байрам, а также разработка фетв по вопросам шариата принесла положительные результаты.

Также в меморандуме упоминается обмен опытом в области паломнического туризма, религиозного образования и религиозных исследований, участие в международных конференциях, семинарах и круглых столах на основе сделанных предложений.

2-TOM, 1-SON

В частности, о том, что взаимное уважение и доверие братских народов развиваются и дальше, говорит тот факт, что руководство двух религиозных контор в течение минувшего 2021 года и текущего года провело несколько встреч на различные темы. В ноябре 2021 года делегация Управления мусульман Узбекистана приняла участие в международной конференции «Независимый Казахстан и исламские ценности», проходившей в Казахстане, и отметила, что братские народы внесли большой вклад в ценности ислама.

В рамках конференции Духовное управление мусульман Казахстана высоко оценило наши скромные заслуги и наградило нас высокой медалью. Конечно, наши сердца поднялись горой от такого признания. Это также знак дружбы и близости двух братских стран.

В ходе данного визита председатель Управления мусульман Казахстана, главный муфтий Наврозбай Хаджи Таганули заявил, что сотрудничество между Узбекистаном и Казахстаном последовательно развивается на религиозном и образовательном фронте, а братство между нашими народами крепнет, подчеркнув, что Это связано с мудрой политикой глав двух государств, которые предложили реализовать ряд проектов в будущем.

Непрерывное продолжение такого диалога продолжилось на 1-й встрече глав религиозных властей турецких государств, состоявшейся в Стамбуле 15 апреля этого года. В нем руководство Управления мусульман Казахстана выдвинуло ряд важных предложений и выразило поддержку мнениям и предложениям, высказанным делегацией Узбекистана. Это один из важных аспектов братства.

6 мая текущего года в Туркестанской области прошла международная научно-практическая конференция на тему «Вклад тюркских народов в развитие исламской цивилизации». Ученые Управления мусульман Узбекистана приняли участие в этом престижном мероприятии и в своих выступлениях подчеркнули, что укрепление связей между братскими народами служит развитию религиозной сферы.

6-10 июня 2022 года по приглашению Муфтия Арабской Республики Египет, профессора Шауки Ибрагима Аллома прошла конференция «Религиозный экстремизм». Среди более чем 200 участников международной конференции «Интеллектуальная основа и стратегии ее преодоления» лидеры религиозных авторитетов Узбекистана и Казахстана были хорошо приняты учеными мусульманского мира.

2-ТОМ, 1-СОН

В пятницу, 12 августа т.г., на церемонии открытия большой мечети, построенной в городе Нур-Султан, присутствовали главы религиозных управлений таких стран, как Египет, Россия, Кыргызстан и Монголия. Мы остались очень довольны строительством мечети. Действительно, процветание мечетей – это процветание страны. Ведь люди, приходящие в мечеть помолиться, молятся за мир Родины и мир народа.

ИСПОЛЬЗОВАННАЯ ЛИТЕРАТУРА:

1. Ўзбекистон Республикаси Ҳукумати билан Қозоғистон Республикаси Ҳукумати ўртасида “Маданият, соғлиқни сақлаш, илм-фан, таълим, туризм ва спорт соҳасидаги ҳамкорликни чуқурлаштириш тўғрисида”ги битим/
<https://lex.uz/docs/2565040>
2. Ўзбекистон Республикаси Маданият ва спорт ишлари вазирлиги билан Қозоғистон Республикаси Маданият ва ахборот вазирлиги ўртасида имзоланган маданият соҳасида 2013-2015 йилларга мўлжалланган ҳамкорлик дастури/
<https://www.lex.uz/docs/2639463>
3. УЗБЕКИСТАН, О. Р. республиканской научной конференции с участием зарубежных ученых Современные методы математической физики и их приложения 17-18 ноября 2020 г.
4. Мухитдинова, Ж. Р. (2022). ПРИОРИТЕТНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ ТВОРЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА МОЛОДЕЖИ. In Социально-экономическое развитие региона: опыт, проблемы, инновации (pp. 85-89).
5. Акрамов, Х. М., & Мухитдинова, Ж. Р. (2017). IMPROVEMENT OF QUALITY OF EDUCATION IN THE COURSE OF INDEPENDENT TRAINING OF STUDENTS. In Техническое регулирование в едином экономическом пространстве (pp. 160-163).
6. Самиев А.Я. Узбекистан – Казахстан: новый этап культурно духовного сотрудничества // «Молодой учёный», № 51 (237), декабрь 2018 г.
7. M. Myrzabekov, R. Sadykova, R. Myrzabekova., Contemporary cultural and humanitarian cooperation between the countries of Central Asia // Procedia - Social and Behavioral Sciences, 122 (2014), p.13 – 18.

2-TOM, 1-SON
O'ZBEKISTON VA SAUDIYA ARABISTON DAVLATI O'RTASIDAGI O'ZARO
HAMKORLIK

Ravshankulov Firdavs Mashraf o'g'li

Toshkent viloyati Yangiyo'l shahar Ixtisoslashgan maktab internati Tarix fani
o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston va Saudiya Arabiston davlatlari o'rtasidagi o'zaro hamkorlik, O'zbekiston-Saudiya Arabistoni qo'shma korxonalarini tashkil etish rejaları haqida ma'lumotlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: O'zbekiston, Saudiya Arabistoni, Imom Termiziy rivoyati, «Vision 2030» (Nigoh 2030), «ACWA Power», «Bash» va «Jonkeldi».

O'tgan bir necha o'n yillar mobaynida Saudiya Arabistonining milliy, madaniy va iqtisodiy kuch asosi faqatgina neft eksporti va energetika sohasi bo'lib keldi. Uglevodod eksporti umumiy eksportning 85 foizigacha bo'lgan qismini hamda davlat daromadlarining katta qismini tashkil qilar edi. Hozirgi vaqtda neft YaIMning atigi 30-40 foizini tashkil qilsa-da, davlat iqtisodiy tarmoqlarining katta qismi neftga bog'liq, mamlakat hayotida neftning ta'siri hamon yuqoridir.

2019 yil ma'lumotlariga ko'ra, mamlakat aholisi 33,4 million bo'lib, aholining o'rtacha yoshi 25ga teng va bu jihatdan Saudiya «bugungi kun» haqida emas, ko'proq kelajak haqida o'ylashga majbur. Shu bois, podshohlik oilasi kelajakda barqaror iqtisodiyotni shakllantirish, uzoq muddatli daromad manbalarini yaratish, zamonaviy innovatsion texnologiyalarni tatbiq qilish, iqtisodiy paradigmalarni o'zgartirish, mahalliy ishlab chiqarishni kuchaytirish yo'lidagi zarur chora-tadbirlarni boshlagan. 2016 yili shahzoda Muhammad ibn Salmon Abdulaziz Ol Saud jahon iqtisodiyotida yangi tarmoqlar rivojlanib, taraqqiyotning an'anaviy usullari o'z kuchini yo'qotib borayotganini hisobga olib, Saudiya Arabistoni uchun yangi taraqqiyot yo'nalishini belgiladi.

«Vision 2030» (Nigoh 2030) nomi bilan ma'lum bo'lgan mazkur dasturda 2030 yilgacha Saudiya Arabistonini misli ko'rilmagan darajada rivojlantirish, uni Yaqin Sharqning mustahkam va mutlaq birinchi moliyaviy markaziga aylantirish, arab-musulmon dunyosida yetakchilik maqomini mustahkamlash va shu orqali jahonda yetakchi iqtisodiy kuch markazlaridan biri maqomiga erishish bo'yicha aniq vazifalar belgilangan. «Vision 2030»ning asosiy maqsadlari [quyidagilardan iborat](#):

2-TOM, 1-SON

- Saudiya Arabistonini jahonning rivojlangan 19-davlatidan iqtisodiy jihatdan taraqqiy etgan 15-mamlakati darajasiga olib chiqish;
- Mamlakatda xususiy sektor ulushini YaIMning 40 foizidan 65 foizigacha oʻstirish;
- Neftga bogʻliq boʻlmagan eksport ulushini 16 foizdan 50 foizgacha koʻtarish;
- Davlatning neftga bogʻliq boʻlmagan daromadlarini 163 milliard Saudiya rialidan 1 trillion Saudiya rialigacha oshirish;
- Makka va Madinaga keluvchi ziyoratchilar sonining yillik 8 millionlik koʻrsatkichini 30 milliongacha oshirish;
- 2030 yilga borib, harbiy texnik xarajatlarning 50 foizidan ortigʻini mahalliyashtirish;
- Neft va gaz sohasidagi milliyashtirishni 40 foizdan 75 foizgacha koʻtarish;
- Davlat investitsiya jamgʻarmasi aktivlarini 600 milliarddan 7 trillion Saudiya rialigacha oshirish.

Saudiya podshohlik oilasi, xususan, valiahd shahzoda Muhammad ibn Salmon oʻz mamlakati 2030 yilga borib, jahondagi yetakchi kuch markazlaridan biriga aylanishida uch asosiy ustuvorlik mavjud deb hisoblaydi, ular: arab-musulmon dunyosining markazi sifatidagi yetakchilik maqomi, investitsion salohiyati hamda strategik qulay oʻrnidan foydalanib, xalqaro savdoning boshqaruvchilaridan biri boʻlish va shu orqali oʻzini Afrika, Osiyo hamda Yevropani birlashtiruvchi kuch sifatida namoyon qilish.

Saudiya Arabistoni Oʻzbekiston energetika bozorida faollashmoqda

2021 yilning 25 yanvar kuni Oʻzbekistonga tashrifi asnosida Saudiya Arabistoni Podshohligi investitsiyalar vaziri Xolid al-Falih energetika sohasidagi shartnomalarni nazarda tutib, «bu shartnomalar ikki tomonlama sarmoyaviy hamkorlikning yangi bosqichini boshlab beradi», deb [ta'kidlagan](#) edi. Darhaqiqat, soʻnggi yillarda Saudiya Arabistonining asosiy sarmoyalari mamlakat energetika tarmoqlariga yoʻnaltirilmoqda. Eng koʻp sarmoyalar birinchi oʻrinda energetika sohasiga, undan soʻng esa qishloq xoʻjaligi, sogʻliqni saqlash, fan va taʼlim sohalariga yoʻnaltirilganini koʻrishimiz mumkin.

2020 yildan eʼtiboran, Saudiya Arabistonidagi yetakchi kompaniyalardan biri «ACWA Power» Oʻzbekiston energetika bozoriga eng koʻp sarmoya kiritayotgan xorijiy investorlardan biri boʻlib turibdi. Yaqin Sharq mintaqasida yirik kompaniya hisoblanadigan «ACWA Power» elektr stansiyalarini, shuningdek, suvni chuchuklashtirishga moʻljallangan sanoat inshootlarini qurish, loyihalash, moliyalashtirish va ulardan foydalanishga ixtisoslashgan. Kompaniya xalqaro maydondagi faoliyatini Yaqin Sharq, Afrika, Markaziy va Janubi-Sharqiy Osiyodagi 12 mamlakatda amalga

2-TOM, 1-SON

oshiradi. So‘nggi yillarda u Markaziy Osiyo, xususan, O‘zbekistonda katta loyihalarni amalga oshirishga kirishgan.

2019 yilning 20 sentyabrida Toshkent shahrida bo‘lib o‘tgan Energetika Investitsion forumi doirasida Energetika vazirligi va «ACWA Power» kompaniyasi o‘rtasida quvvati 500 MVtdan 1000 MVtgacha bo‘lgan shamol elektr stansiyasini qurish bo‘yicha kelishuvga erishildi. 2020 yilning 5 martida esa «ACWA Power» kompaniyasi rahbariyati bilan Sirdaryo viloyatida qiymati 1,2 mlrd dollarga teng issiqlik elektr stansiyasini qurish to‘g‘risidagi kelishuv imzolandi. Bunday kelishuvlar «ACWA Power» kompaniyasining keng ko‘lamli investitsiya loyihalarini amalga oshirish hisobiga O‘zbekiston sarmoyaviy bozorida ishtirokni kengaytirish niyatida ekanini bildirmoqda. Sirdaryo IES qurilishiga start berilgach, Navoiy va Buxoro viloyatlarida mos ravishda umumiy quvvati 1000 MVtlik «Bash» va «Jonkeldi» shamol elektr stansiyalari qurilishi bo‘yicha imzolangan investitsiya shartnomalari buning tasdig‘idir. 2024 yilda ishga tushirilishi mo‘ljallangan mazkur elektr stansiyalari yiliga 3,6 mlrd kVs miqdorida arzon elektr energiyasi ishlab chiqarishni ta'minlaydi. Loyihalarning umumiy qiymati 1,3 mlrd dollarni [tashkil etadi](#).

Istiqbolli yo‘nalishlar

Saudiya Arabistonining ulkan sarmoyaviy salohiyati «Vision 2030» dasturida nazarda tutilgan yangi va istiqbolli sarmoyaviy bozorlarni topishda muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, hamkorlik geografiyasini kengaytirish hamda rivojlanayotgan musulmon davlatlarni qo‘llab-quvvatlash tamoyillariga sodiqlikni hisobga olgan holda Saudiya bilan nafaqat energetika sohasidagi hamkorlikni kuchaytirishga, balki uning ulkan salohiyatidan boshqa bir qator tarmoqlarni rivojlantirishda ham foydalanish samarali natijalarga olib keladi.

Xususan, sog‘liqni saqlash, metallurgiya, qurilish materiallari ishlab chiqarish, axborot-kommunikatsiya sohasi, transport va logistika, fond bozorini rivojlantirish, turizm kabi qator yo‘nalishlarda qo‘shma loyihalarni birgalikda ishlab chiqish respublikada mazkur sohalar rivojiga ijobiy ta'sir ko‘rsatadi. Saudiya Arabistoni O‘zbekistonda qishloq aholisi va ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamni ishlab chiqarish jarayoniga jalb etish hamda xorijga qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini keyinchalik yetkazib berishni tashkil etish asosida O‘zbekiston qishloq xo‘jaligi, parrandachilik va chorvachilik sohasida O‘zbekiston-Saudiya Arabistoni qo‘shma korxonalarini tashkil etishga katta qiziqishi mavjud va u bu borada aniq dasturlar ishlab chiqilishini kutmoqda.

**2-TOM, 1-SON
FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:**

1. O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risidagi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni. 2017 yil 7 fevral, PF4947-son
2. Мунавваров,З.И. Страны аравийского полуострова в международных политических и экономических отношениях XX века. Т., 1997
3. G'afurov, S.M. Fors ko'rfazi arab davlatlari va O'zbekiston Respublikasining mintaqaviy va umumjahon xavfsizlikni ta'minlashdagi mavqei. Siyosiy fanlari doktori ilmiy darajasini olish uchun yozilgan dissertatsiya. T., 2002
4. Сабирова, Н. Э. (2021). ИЗ ИСТОРИИ ИЗУЧЕНИЯ ИСКУССТВА ХАЛФА ХОРЕЗМА. In АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ТЮРКОЛОГИИ: РОССИЯ И ТЮРКО-МУСУЛЬМАНСКИЙ МИР (pp. 387-390).
5. Мухитдинова, Ж. Р. (2022). ПРИОРИТЕТНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ ТВОРЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА МОЛОДЕЖИ. In Социально-экономическое развитие региона: опыт, проблемы, инновации (pp. 85-89).
6. Акрамов, Х. М., & Мухитдинова, Ж. Р. (2017). IMPROVEMENT OF QUALITY OF EDUCATION IN THE COURSE OF INDEPENDENT TRAINING OF STUDENTS. In Техническое регулирование в едином экономическом пространстве (pp. 160-163).
7. Sabirova Nasiba Ergashevna. (2023). THE GENESIS OF BAKHSI PERFORMANCE IN THE KHOREZM REGION. Spectrum Journal of Innovation, Reforms and Development, 14, 134–138. Retrieved from <https://sjird.journalspark.org/index.php/sjird/article/view/616>
8. УЗБЕКИСТАН, О. Р. республиканской научной конференции с участием зарубежных ученых Современные методы математической физики и их приложения 17-18 ноября 2020 г.
9. Ezzat, Ibrahim. Arab and american think tanks: new possibilities for cooperation? New engines for reform? The Saban center for Middle East policy at the Brookings institution. Washington, D.C. 2004 pp 34

2-TOM, 1-SON

Proverbs and sayings as a communicative phraseological units in English language.

Abduvahobova Sevara Sobirjon qizi

2nd year student of the Jizzakh branch of the National university of Uzbekistan

sevaraabduvahobova938@gmail.com

scientific supervisor:

Xoldorova Hulkaroy

teacher at the Jizzakh branch of the National university of Uzbekistan

Annotation: This annotation delves into the linguistic and communicative aspects of proverbs and sayings as vital components of the English language. It evaluates the role of these phraseological units in conveying cultural wisdom, expressing universal truths, and encapsulating shared societal values. The discussion encompasses the etymology, semantic nuances, and pragmatic usage of proverbs and sayings, emphasizing their efficacy in enhancing communicative clarity, rhetorical impact, and intergenerational transmission of knowledge. Furthermore, it elucidates the interplay between proverbs, idiomatic expressions, and linguistic creativity in diverse communicative contexts, shedding light on their significance in language acquisition, cross-cultural communication, and literary discourse.

Keywords: Proverbs, sayings, phraseological units, English language, communication, cultural wisdom, linguistic creativity, idiomatic expressions, rhetorical impact, intergenerational transmission, language acquisition, cross-cultural communication.

If you'd like to explore specific examples or further insights into the usage of proverbs and sayings in English, feel free to let me know. We can dive into some fascinating examples and discuss their cultural and linguistic implications!

Absolutely! Proverbs and sayings are like little nuggets of wisdom and insight that have been passed down through generations. They provide succinct and impactful expressions of common truths, often drawing from cultural, historical, or literary references. In the realm of linguistics, they are truly fascinating as they serve as communicative phraseological units, carrying not just semantic meaning, but layers of cultural significance and pragmatic usage.

Cultural Significance:

2-TOM, 1-SON

Proverbs and sayings are embedded within the cultural fabric of a language. As a result, they are deeply reflective of the values, customs, and beliefs of a society. For instance, consider the well-known proverb "A stitch in time saves nine." This saying communicates the importance of addressing problems early and is rooted in the culture of thrift and prudence.

Linguistic Creativity:

What's particularly intriguing is how proverbs and sayings often employ figurative language. They frequently use metaphor, simile, and other rhetorical devices to convey their message. This linguistic creativity not only adds color to communication but also aids in memorability and impact. The phrase "Don't count your chickens before they hatch" is a great example of using a metaphor to caution against premature expectations.

Pragmatic Usage:

In everyday communication, proverbs and sayings are used to emphasize a point, convey advice, or make a situation more relatable. Their specific relevance to a given context often adds depth to the conversation and fosters a sense of shared understanding. For instance, the saying "Every cloud has a silver lining" is frequently used to provide optimism during challenging times.

Language Acquisition and Cross-Cultural Communication:

In language learning, studying proverbs and sayings can provide valuable insights into the idiomatic and culturally rooted aspects of a language. They act as windows into the soul of a language, offering learners a glimpse into the cultural mindset, historical anecdotes, and shared wisdom of native speakers. Moreover, they serve as bridges for cross-cultural communication, aiding in the exchange of ideas and the building of rapport between individuals from different linguistic backgrounds.

Literary Discourse:

Proverbs and sayings are prevalent in literature, serving as powerful rhetorical devices and contributing to the richness of literary expression. Authors often use them to evoke a specific cultural tone, convey moral lessons, or create ambiance within a narrative. These communicative phraseological units can be treasure troves for uncovering deeper meanings and different layers of interpretation within literary works.

In summary, proverbs and sayings are not just linguistic curiosities; they are impactful communicative tools that enrich language, facilitate cross-cultural understanding, and preserve cultural heritage. Their usage extends across various fields, and they continue to play a prominent role in oral and written communication.

2-TOM, 1-SON

Do you have a favorite proverb or saying? Or perhaps you'd like to explore some notable examples in English? Let me know how you'd like to further delve into this intriguing aspect of language!

You're so right to bring up how intriguing and meaningful proverbs and sayings are! They're like these little pieces of wisdom that have been around for ages, and they really spice up our conversations. You know, they're like the cherries on top of a linguistic sundae... or something like that!

Cultural Gems:

Proverbs and sayings are like cultural time capsules. They capture the essence of a society's experiences, values, and collective knowledge. When we hear "Rome wasn't built in a day," we're not just getting a lesson in history, we're also peeking into the mindset of patience and perseverance that's been passed down through the ages.

Linguistic Flair:

What's super cool about proverbs and sayings is that they're full of creative language. They're like colorful little packages of metaphors and imagery. "The early bird catches the worm" is not just a fun sound bite; it's a vivid picture that reminds us of the value of being proactive.

Bringin' Depth to Talk:

When we throw in a proverb or saying during a chat, it's like adding a dash of depth and relatability. They can make our points hit home, offer advice, or just make a situation feel more real. Have you ever heard someone say "Actions speak louder than words?" It's simple, yet it packs a punch when you're trying to make a point about someone's behavior.

Language Learning Fun:

For people learning English, picking up proverbs and sayings is like discovering hidden treasures. They unlock not only the language itself, but also the culture, history, and humor of the English-speaking world. Imagine trying to understand "Don't cry over spilled milk" without knowing the cultural context behind it!

Storytelling Power:

In literature, proverbs and sayings are like trusty sidekicks for authors. They add flavor and depth to stories, creating a connection to readers and adding layers of meaning. In a tale, the use of a well-placed saying can really drive home a character's perspective or the overall theme of the narrative.

Seriously, these little guys are so much more than just words. They're like language superstars, weaving together meaning, culture, and history into just a sentence or two. So, whether you're learning English, sharing stories, or just having a good chat, proverbs and

2-TOM, 1-SON

sayings are these magical tools that make communication richer and more meaningful. They're like the secret sauce that adds that extra oomph to our language!

Do you have a go-to proverb or a favorite saying that always resonates with you? Or maybe you're curious about certain proverbs and sayings in English? Let's dive in and uncover more of these linguistic treasures together!

List of references

1.Ремаева, Ю.Г. Постфеминистская проза Британии на рубеже XX-XXI вв [Текст]: дисканд. филол. наук: 10.01.03/ Ремаева Юлия Георгиевна. – Нижний Новгород, 2007. – 21с.

2.Рабжаева, М.В. Женская проза. [Электронный ресурс] / М.В. Рабжаева. – .Режим доступа: <http://www.owl.ru/gender/073.htm>. - (Дата обращения: 12. 07.12) 117

3.Словарь гендерных терминов [Текст]: (378 словарных статей) / отв. ред. А. А. Денисова. – М.: Информация – XXI век, 2002. - 253 с.

4.Коробейникова, А.А. Женская литература как явление отечественной культуры [Электронный ресурс] / А.А. Коробейникова // Вестник ОГУ. – 2011. - № 8

5.Жеребкина, И.А. Феминистская литературная критика: академическая справочная статья [Электронный ресурс]/ Жеребкина И.А. – Режим доступа: <http://www.owl.ru/library/004t.htm>. - (Дата обращения: 13.07.12)

SEMANTIC FIELD AS A SUBJECT OF LEXICOLOGICAL RESEARCH

Jizzakh branch of the National University of Uzbekistan named after Mirzo Ulugbek
The Faculty of Psychology, the department of Foreign languages Philology and foreign
languages Scientific advisor:

Teshaboyeva Nafisa Zubaydulla qizi

nafisateshaboyeva@gmail.com

Student of group 401-22 group:

Abdullayev Ismatulla Ne'matilla o'g'li

ismatullaabdullayev0@gmail.com

Annotation: Semantic field analysis is a crucial aspect of lexicological research, aiming to explore the interconnectedness of words within a specific conceptual domain. This article delves into the significance of semantic fields in understanding language structure and meaning. It discusses the theoretical foundations of semantic field theory, its practical applications in lexicography, and its role in language acquisition and cognitive linguistics. Furthermore, the article examines the challenges and debates surrounding semantic field analysis, providing a comprehensive overview of its current state in lexicological research. By shedding light on the complexities and nuances of semantic fields, this article aims to contribute to the ongoing discourse on the nature of lexical meaning and its implications for linguistic theory and practice.

Keywords: Semantic Field, Lexicological Research, Lexicography, Language Structure, Conceptual Domain, Language Acquisition, Cognitive Linguistics, Lexical Meaning, Semantic Field Theory, Linguistic Theory, Lexical Analysis, Word Interconnectedness, Language Structure, Meaningful Units, Lexical Semantics.

The study of language is a multifaceted field that encompasses various areas of inquiry, including lexicological research, lexicography, and linguistic theory. One area of particular interest is the exploration of semantic fields and their relationship to language structure. This exploration involves delving into the conceptual domain of words and their interconnectedness within the semantic field. "Semantic field" is a significant concept in lexicological research, exploring the interconnectedness of words and their meanings within a specific domain or subject. Begin by providing a clear definition of what a semantic field is. Explain how it involves the organization of words and their meanings within a particular context. Explore the relationship between semantic fields and linguistic semantics. Discuss how words within a semantic field share common features or

2-TOM, 1-SON

characteristics that contribute to their categorization. Highlight the role of lexical semantics in understanding the meanings of individual words within a semantic field. Discuss how the study of word meaning contributes to the analysis of semantic fields. Emphasize that semantic fields are often associated with specific domains or topics. For example, you could discuss semantic fields related to technology, emotions, or nature. Each of these domains would have distinct semantic structures. Address the hierarchical nature of semantic fields. Explain how words within a semantic field can be organized in a hierarchical structure, with more general terms at the top and more specific terms branching out. Discuss how polysemy (multiple meanings within a single word) and ambiguity contribute to the complexity of semantic fields. Explore how words may belong to multiple semantic fields depending on context. Consider exploring how different languages organize semantic fields. Highlight any cross-linguistic variations and similarities in the organization of word meanings within specific domains. Delve into the cognitive aspects of semantic fields. Discuss how our mental representation of concepts is interconnected and how this influences language use. Touch upon the pragmatic implications of semantic fields. Explore how the choice of words within a semantic field can affect communication and convey nuanced meanings. Discuss how understanding semantic fields can be beneficial in language teaching. Teachers can use semantic fields to help learners grasp vocabulary in context and understand the relationships between words. Briefly touch on how computational linguistics utilizes semantic fields for tasks like natural language processing and machine translation. Provide examples or case studies to illustrate the application of semantic field analysis in specific linguistic contexts. This can make the concepts more tangible for your readers. Lexicological research plays a crucial role in uncovering the lexical meaning of words and understanding their place within the semantic field theory. By conducting lexical analysis, researchers can gain insights into the meaningful units that form the building blocks of language. This analysis involves examining word interconnectedness and the ways in which words relate to one another within the language structure. Language acquisition is a central focus in cognitive linguistics, as it involves the acquisition of lexical meaning and the understanding of semantic fields. Cognitive linguistics explores how individuals acquire and internalize language, shedding light on the cognitive processes involved in understanding and producing meaningful units of language. The field of lexicography contributes to our understanding of lexical semantics by compiling and analyzing lexical data, providing valuable insights into the conceptual domain of words. Lexicographers play a vital role in documenting word meanings and their relationships within the semantic field, contributing

2-TOM, 1-SON

to linguistic theory and research. The study of lexical semantics and language structure is a dynamic and evolving field that continues to shape our understanding of language. By exploring the interconnectedness of words and their meanings, researchers can gain valuable insights into the conceptual domain of language, furthering our knowledge of linguistic theory and lexicography. This article provides a glimpse into the intricate web of language structure, conceptual domains, and semantic fields, highlighting the importance of lexicological research and cognitive linguistics in unraveling the complex tapestry of lexical meaning.

In conclusion, the exploration of semantic fields as a subject of lexicological research has illuminated the intricate web of interconnected meanings that underpin language. The theoretical foundations of semantic field theory have provided valuable insights into the organization and structure of lexical meaning, while its practical applications in lexicography have enriched the way we organize and present lexical information. Furthermore, the influence of semantic fields on language acquisition and their role in cognitive linguistic theories have deepened our understanding of how language is learned and processed. Despite the challenges and debates that surround semantic field analysis, it remains a vital area of study that continues to shape our comprehension of lexical semantics and linguistic theory. As we continue to delve into the complexities of semantic fields, we uncover new layers of meaning that contribute to the ever-evolving tapestry of language and human communication. As we delve deeper into the study of language, we gain a deeper appreciation for the profound impact of lexical analysis and semantic field theory on our understanding of language structure and meaning. This ongoing exploration opens doors to new avenues of inquiry and fosters a greater understanding of the diverse and intricate nature of human language.

REFERENCES

1. Ahmejanova, Z. (2017). The Uzbek Language. Retrieved from <http://slaviccenters.duke.edu/sites/files>
2. Aitchison, J. (1994) Words in the mind: An introduction to the mental lexicon. Oxford: Blackwell.
3. Gaybullayeva, N. D. K., & Kizi, T. N. Z. (2022). THE ROLE OF INNOVATIVE METHODS FOR LISTENING COMPREHENSION IN TEACHING LANGUAGE LEARNERS FOREIGN LANGUAGES AND MAINLY ENGLISH. *Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS)*, 2(10), 8-10.

2-TOM, 1-SON

4. Teshaboyeva, N., & Mamayoqubova, S. (2020). COMMUNICATIVE APPROACH TO LANGUAGE TEACHING. In МОЛОДОЙ ИССЛЕДОВАТЕЛЬ: ВЫЗОВЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ (pp. 409-414).

5. Teshaboyeva, N. (2020). LINGUISTIC PERSONALITY, ITS STRUCTURAL CHARACTERISTICS IN THE NEW PERSPECTIVE DIRECTIONS. In МОЛОДОЙ ИССЛЕДОВАТЕЛЬ: ВЫЗОВЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ (pp. 415-420).

6. Teshaboyeva, N. Z. (2019). TEACHING ENGLISH THROUGH LITERATURE INTESL AND TEFL CLASSROOMS. In СОВРЕМЕННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ: АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ, ДОСТИЖЕНИЯ И ИННОВАЦИИ (pp. 82-84).

7. Teshaboyeva, N. (2023). THE IMPORTANCE OF TOURISM IN PRESENT DAY. Журнал иностранных языков и лингвистики, 5(5).

8. Teshaboyeva, N. (2023). THE MODERN INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN TEACHING FOREIGN LANGUAGES. Журнал иностранных языков и лингвистики, 5(5).

9. Teshaboyeva, N. Z. (2023, November). Adjective word group and its types. In " Conference on Universal Science Research 2023" (Vol. 1, No. 11, pp. 59-61).

10. Teshaboyeva, N. Z. (2023, November). Modifications of Consonants in Connected speech. In " Conference on Universal Science Research 2023" (Vol. 1, No. 11, pp. 7-9).

11. Teshaboyeva, N., & Rayimberdiyev, S. (2023, May). THE IMPORTANCE OF USING MULTIMEDIA TECHNOLOGY IN TEACHING ENGLISH CLASSES. In Academic International Conference on Multi-Disciplinary Studies and Education (Vol. 1, No. 8, pp. 149-153).

12. Nafisa, T., & Marina, S. (2023). TEACHING AND LEARNING OF ENGLISH VOCABULARY IN TESL AND TEFL CLASSROOMS. International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research, 465-469.

2-TOM, 1-SON
THEME: CLASSIFICATION OF SET EXPRESSIONS

Qarshiboyeva Marjona Baxtiyor qizi

2nd year student of the Jizzakh branch of the National university of Uzbekistan

Scientific supervisor: **Xoldorova Hulkaroy**

Teacher at the Jizzakh branch of the National university of Uzbekistan

Annotation: This annotation checks for set expressions. Set expressions can also be categorized based on their complexity: This involves classifying set expressions according to the level of difficulty in terms of the operations involved (e.g., union, intersection, complement) and the number of elements in the sets. Additionally, set expressions can be classified based on their purpose: This includes grouping set expressions according to their specific application or function, such as in mathematics, computer science, linguistics, or any other domain where sets are used.

Keywords: Set expressions, classification, structure, metaphors, similes, cultural references, meaning, emotions, advice, origin, frequency of use, language learners, communication.

Set expressions, also known as fixed expressions or idioms, are a common feature of language that can be classified into different categories based on their structure and meaning. These set expressions often have a figurative or metaphorical meaning that is not immediately obvious from the individual words used.

One way to classify set expressions is based on their structure. Some set expressions are based on metaphors, such as "kick the bucket," which means to die. Others are based on similes, such as "as cool as a cucumber," which means to be calm and composed. There are also set expressions that are based on cultural references, such as "pulling someone's leg," which means to tease or joke with someone.

Another way to classify set expressions is based on their meaning. Some set expressions convey emotions or feelings, such as "butterflies in the stomach" for nervousness or excitement. Others convey advice or wisdom, such as "don't cry over spilled milk" for not dwelling on past mistakes. There are also set expressions that convey actions or events, such as "hit the hay" for going to bed.

Set expressions can also be classified based on their origin. Some set expressions have religious origins, such as "a drop in the bucket" from the Bible, which means a small and

2-TOM, 1-SON

insignificant amount. Others have historical origins, such as "bury the hatchet" from Native American culture, which means to make peace.

One key purpose of set expressions is to facilitate clear and efficient communication. By using familiar phrases with established meanings, speakers can convey complex ideas in a concise manner. This not only streamlines conversation but also helps to create shared understanding among speakers of the same language.

Moreover, set expressions play an important role in shaping cultural identity. Many set expressions are deeply rooted in the history and traditions of a particular community, reflecting its values, beliefs, and experiences. For instance, English set expressions such as "raining cats and dogs" (meaning heavy rain) or "butter someone up" (meaning to flatter someone) have historical origins that provide insight into the society from which they emerged.

Furthermore, set expressions often carry emotional or evocative connotations that resonate with people on a personal level. The use of these phrases can create rapport between speakers by tapping into shared experiences or common cultural references.

In addition to enriching language and communication, set expressions also serve as valuable tools for language learners. Understanding these phrases allows learners to grasp cultural nuances and gain insight into the native speakers' way of thinking.

Set expressions can include idioms, proverbs, collocations, and other fixed phrases. Idioms are phrases with a figurative meaning that is different from the literal meaning of the words. For example, "kick the bucket" means to die, but it has nothing to do with actually kicking a bucket. Proverbs are short and wise sayings that offer advice or general truths about life, such as "a bird in the hand is worth two in the bush." Collocations are combinations of words that frequently occur together and sound natural to native speakers, like "heavy rain" or "make a decision."

These set expressions are an essential part of language and culture, as they often reflect historical influences, societal values, and common experiences. They can be challenging for non-native speakers to understand because they often do not follow typical grammatical rules and may not translate directly into other languages.

In conclusion, classification of set expressions can be based on their structure (metaphors, similes, cultural references), meaning (emotions/feelings, advice/wisdom, actions/events), origin (religious/historical), and frequency of use (common/obscure). Understanding these classifications can help language learners and speakers better comprehend and use set expressions in everyday communication. Set expressions are an integral part of language that serve multiple purposes—from facilitating clear

2-TOM, 1-SON

communication to preserving cultural heritage. They contribute to the richness and diversity of languages while offering insights into the societies from which they originate. As we continue to appreciate their power and purpose, we recognize their significance in shaping our everyday speech and understanding of one another.

List of references

1. Арнольд И.В. Лексикология современного английского языка. М.: Высшая школа, 1986, с. 295.
2. Бабкин А. М. Русская фразеология, ее развитие и источники. М.: Наука, 2009, с. 97.
3. Raufov, M. M. ELEMENTARY TRANSFORMATIONS IN SIMULTANEOUS TRANSLATION.
4. Ruzibaeva, N. (2019). PECULARITIES OF THE ANTITHESIS IN THE LITERARY TEXT. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol, 7(11).
5. Miraziz, R., & Oybek, T. (2020). INGLIZ, FRANSUZ VA O`ZBEK SHE`RIYATINI TARJIMA QILISHDA QO`LLANILADIGAN TRANSFORMATSIYALAR. Oriental Art and Culture, (V).

2-TOM, 1-SON

UMUMTA'LIM MAKTABLARIDA TARIX DARSLARINI O'QITISHNING
"TARIXIY ASARLARNI O'RGANISH VA VOQEALAR BILAN TAHLIL QILISH
" ORQALI DARSNING O'RNI VA AHAMIYATI.

Samarqand viloyati Jomboy tumani
Maktabgacha va maktab ta'limi bo'limiga
qarashli 40-IDUMning oliy toifali tarix fani
Xolmuradov Baxodir

Jonajon O'zbekiston mustaqillikka erishganligi tufayli jamiyatimiz ijtimoiy hayotining barcha jabhalarida, shu jumlada, ma'naviy turmushimizda ham chuqur sifat o'zgarishlari, tiklanish va yangilanish jarayonlari jadal sur'atlarda sodir bo'lmoqda.

Mazkur jarayon Maktabgacha va maktab ta'lim tizimi ham qamrab oldi va bu tizimni jahon andozalari darajasiga ko'tarish mustaqil yangi O'zbekistonning davlat siyosati maqomini kasb etdi.

Mamlakatimiz innovatsion rivojlanish yo'lida shiddat bilan rivojlanib borayotgan bir davrda kelajagimiz davomchilari bo'lmish yoshlarimizga ta'lim standartlari asosida bilim berish va ta'lim tizimini takomillashtirish bugungi kun pedogoglarining oldida turgan muhim vazifalardan biridir. Shunday ekan, o'qituvchi o'qitish usullarining eng samaralilarini dars mavzusidan kelib chiqqan holda qo'llashi kerak.

Maktab ta'lim tizimida tarix fanidan tarixiy shaxslar va yillar, asarlarni o'rgatishda ularni sodda va tushunarli qilib yetkazib berishda pedagogik metodlardan faol foydalanishimiz mumkin.

Ularning ichida eng samaralilaridan biri "Tarixiy asarlarni o'rganish va voqea bilan tahlil qilish"dir. Bu yondashuv darslarda qo'llashga doir dastlabki qadamlar oldin ham qo'llangan bo'lib va u yaqin davrga borib taqaladi. Sababi ularda inson miyasi va uning eslab qolish qobiliyati ustida juda ko'plab ishlar qilingan va o'z farazlari bilan har xil nazariyalarni ishlab chiqqan, shu jumlada tarix darslarida asarlarni darslikdagi mavzularda bayon etilgan tarixiy shaxslar ismlari va va amalga oshirgan islohotlarini mazmunini shu asarlar orqali eslab qolinsa o'quvchilarning xotirasida uzoqroq vaqt saqlab qolishiga yordam beradi. Ayniqsa maktab darsliklardagi madaniy hayot mavzularidagi tarixiy asarlar ularning mazmuni davri va asar nomini eslab qolish bu birmuncha qiyinchilik tug'dirishi mumkin shuning uchun biz bu mavzularni tushuntirishda albatta asarlarni tahlil qilib va mazmunan boyitsak ya'ni tarixiy voqealar bilan tarixiy shaxs, hukmdorlarni integratsion usulda tushuntirsak o'quvchi bu mavzularni xotirasida muhrlanib qoladi. Keyingi safar bu

2-TOM, 1-SON

ma'lumotlarni bemalol o'zi mustaqil tahlil qilib tushuntira oladi. Masalan hozir biz 9-sinf O'zbekiston tarixi darsligidagi Mustamlaka Turkistonda ilm-fan taraqqiyoti mavzusidagi tarixiy asarlar va voqealarni ko'rib chiqamiz va tahlil qilamiz.

Chor Rossiyasi bosqiniga qadar Turkistonda keng tarmoqli xalq maorifi o'choqlari: maktablar va madrasalar mavjud edi. Istilochilar ularning faoliyati bilan tanishib, mustamlakachilikning bundan keying taqdiri uchun o'sha maktab va madrasalarning g'oyatda xavfli ekanligini tushunib yetgandilar. Shu bois chorizm o'lkada ruslashtirish siyosatini ayni shu sohadan boshlab, bu sohaga bo'yicha o'z dasturini ishlab chiqadi. O'sha davrda kuchli boshqaruvchi K.P.Kaufman bu sohada ayniqsa jon kuydirib faoliyat ko'rsatadi.

1880-yilda imperiya Davlat Kengashida Turkistondagi mahalliy aholi bolalarini ruslar bilan birgalikda o'qitish masalasi ko'rilganda Turkiston aholisining "savdo-sotiq, dehqonchilikda suyagi qotganligi va yuvosh tabiati" ta'kidlanib, ularning "imperiya davrida boshqa musulmonlardan keskin ajralib turishlari" qayd qilinadi.

Davlat Kengashining bu qarori Kaufman tomonidan qo'llab-quvvatlanadi. Kaufman "ruslar va boshqa millat bolalarini birgalikda tarbiyalash" masalasini ko'taradi. U musulmon va rus maktablarining ajralib turishi iqtisodiy va siyosiy jihatdan zararli deb hisoblaydi. Uning bu g'oyasini keying general-gubernatorlar davom ettiradilar. 1884-yilda Toshkentda birinchi rus-tuzem maktabi ochiladi, ularning soni XIX asr oxirida yuzdan oshib ketadi. Xuddi shu davrda madaniy hayotda muhim o'rin tutgan asarlar ichida Muqimiyning asarlari ham alohida o'rin tutadi. Sababi uning asarlarida shu davrning ijtimoiy hayoti yaqqol aks etgan va tarixiy jarayonlar juda ham qiziqarli qilib kitobxon uchun qulay qilib tushuntirib o'tilgan.

Muqimiy (1850-1903) XIX asrning ikkinchi yarmi XX asr boshlarida vujudga kelgan demokratik adabiyotning yirik vakillaridan biri sanaladi. Kambag'al hunarmand oilasida dunyoga kelgan Muhammad Amin Xo'ja chinakam xalq shoiri bo'lgan. Asosan she'riy asarlari bilan dong taratgan shoir ijodini janr xususiyatlariga qarab to'rt guruhga bo'lish mumkin.

1. Lirika: g'azallar, muxammaslar, murabba, masnaviylar, ruboiy, tuyuq va fardlar
2. Hajviy: satira va yumor
3. Sayohatnomalar.
4. Maktubot: she'riy va prozaik maktublardir.

Xalq manfaatlarini o'z ijodida ifodalagan va baralla kuylagan Muqimiy xonlarning cheklanmagan va adolatsiz hukmronligi ostida og'ir va qimmatli hayot kechirayotgan mehnatkash ommaning hayotidan fig'on chekadi va o'z asarlarida undan nafratlanadi. U

2-TOM, 1-SON

“Tanobchilar” satiric she’rida tanobchilar (yer o’lchovchilar)ning jabr-sitamlaridan adoyi tamom bo’lgan, soliqlarni to’lolmay xarob bo’lgan dehqonlar hayotini o’zida aks ettiradi. Shoir yer o’lchash bahonasida poraxo’rlikni, zulmni avj oldirgan tanobchilardan yuragi ezilgan dehqon tilidan zorlanadi:

*Bo’ldi taajjub qiziq hangomalar,
Arz etayin emdi yozib nomalar.
Adl qulug’ila eshit holimi,
Zulm qilur, balki, menga xolimi.
O’n ikki oyda keladur bir tanob,
O’zgalarga roghatu menga azob.*

Muqimiy “Tanobchilar” she’rida chor ma’murlarining o’lka mehnatkashlariga o’tkazgan mustamlakachilik siyosatining barcha asl qiyofalarini ustalik bilan ochib tashlaydi.

Mana shu birgina asar orqali o’quvchilarga birgalikda tahlil qilib darsni bajarsak barcha o’quvchilarda bu mavzuga qiziqishi va ma’lumotlariga e’tibor qaratishi mumkin. Agar ulaning yosh xususiyatlarini inobatga olib bir yoki ikkita tayanch so’zlarni tahlil qilish uyga vazifa qilib bersak yanada ham yaxshi natijalarga erishishimiz mumkin. Mana shunday davrlarda madaniy hayot mavzularni tahlil qilib o’tsak maqsadga muvofiq bo’ladi deb o’ylayman.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. “Vatan tarixi” R.Shamsutdinov, SH.Karimov, O’.Ubaydullayev. Sharq T-2010
2. “O’zbekiston tarixi” S.Tillaboyev, A.Zamonov Toshkent-2019
3. “O’zbekistonda kutubxonachilik tarixi” O’qituvchi T-1992
4. O’zbekiston Milliy Ensiklopediyasi 1-jild
5. Ziyouz.com sayti

2-TOM, 1-SON

MAQSUD SHAYXZODANING MIRZO ULUG'BEK ASARI TAXLILI

Toshkent davlat transport universiteti ATM fakulteti 3-bosqich talabasi

Aktamova Sabina Jo'raqul qizi

aktamovasabina03@gmail.com +998946360927

Toshkent davlat transport universiteti "ETKM" fakulteti EE-7 guruh talabasi

Urinboyev Farrux Farxod o'g'li

+998939017478 urinbayevfarid@gmail.com

Annotation: The tragedy "MirzoUlugbek" is dedicated to the restoration of the historical truth of the distant past in a vivid artistic form: the just king and the great astronomer, the scientist Ulugbek's life and work with all its complexities: contradictions, conflicts..This article deals with the noble qualities, originality and artistic skill embodied in the image of the king and the scholar.

Keywords: tragedy, historical tragedy, artistic skill, just ruler, disaster, character, intelligence.

Annotatsiya: "Mirzo Ulug'bek" tragediyasi adolatli shoh va buyuk falakiyot ilmi sohibi, olim Ulug'bek hayoti va faoliyatini barcha murakkab tomonlari bilan: ziddiyatli, to'qnashuvlar asnosida, uzoq o'tmishdagi tarixiy haqiqatni yoqqol badiiy shaklda qaytatiklashga bag'ishlangan. Ushbu maqolada shoh va olimning obraji tasvirida muzassam bo'lgan ezgu hislatlar, o'ziga xoslik va badiiy mahorati xususida so'z boradi.

Kalitso'zlar:tragediya, tarixiyfojea, badiiy mahorat, adolatli hukmdor, falakiyot, xarakter, aql-zakovat.

KIRISH.I "Isyonchi shoir" maqolasida Maqsud Shayxzoda ukrain xalqi orasidan chiqqan va shu xalqning eng sevimli kuychisi - baxshisi Taras Shevchenko haqida, uning hayoti va ijodi, ukrain dehqonlari, ularning yashash tarzi, shoirning dvoryan adabiyotiga munosabati xususida bahs yuritadi.

Maqsud Shayxzodaning tarixiy-biografik janrda yaratilgan, besh pardali "Mirzo Ulug'bek" tarixiy fojiasi 20-asr o'zbek adabiyoti tarixida alohida o'rin tutadi. Ijodkor buyuk alloma hayoti qirralarini ochib berar ekan, Ulug'bekning shaxsiy fazilatlari: aql-zakovati, donoligi va xalq uchun buyuk xizmatlarini o'sha davrdagi jaholat, adovat, tengsizlik botqog'iga botgan jamiyat o'rtasidagi kurash bilan birga yoritib berishga harakat qilgan. Asar nihoyatda yuksak darajada mahorat bilan yozilgan. "Undagi tasvirlangan hayot

2-TOM, 1-SON

dramatizmi jihatidan eng mashhur tragediyalardagidan zarracha kam emas, asardagi yetakchi xarakterlar har jihatdan barkamol, qahramonlarning gaplarini aytma-sizmi - aksariyati purma'no, hikmatga boy. Albatta, hayotda Mirzo Ulug'bek chinakamiga donishmand odam o'tgan bo'lsa kerak – Shayxzoda asarni yozish jarayonida shu darajaga ko'tarila olgan, uning qiyofasiga kirib turib, ichki dunyosini tugal o'zlashtirib turib qalam tebratgan... "Mirzo Ulug'bek" dramasini hech ikkilanmagan holda jahon adabiyotining eng yorqin namunalari bilan bir qatorda qo'ysa bo'ladi"¹.

Maqsud Shayxzoda asarni yaratishdan oldin uzoq yillar davomida Ulug'bek yashagan davri haqida yozilgan kitoblar va ma'lumotlarni diqqat bilan sinchiklab o'rgangan. Agar shunday bo'lmaganida ehtimol drama bunchalik real faktlarga boy, hayotiy lavhalari ta'sirchan, ziddiyat va to'qnashuvlarni mohirona ochib berolmagan bo'lardi. "Mirzo Ulug'bek" tragediyasi bosh qahramoni faoliyati, boshidan kechirgan voqealar va qahramonlar hayoti shunchalik hayotiy voqelikka monand tasvirlanganki, kitobxon asar qahramonlari ichiga tushib qolib, bevosita ular hayoti bilan o'zi ham yashaydi, to asar nihoyasiga yetgungacha bu hissiyot, ruhiy kechinmalar og'ushida turli vaziyatlarda uni tark etmaydi. Chunki, adibning "Mirzo Ulug'bek" fojiasida "shohlikni ma'rifatga dastyor qilgan" sulton Mirzo Ulug'bek hayotining eng fojia-viy bo'lagi tasvirga olinadi. Muallif sulton Ulug'bek boshidan kechirgan voqealarni bayon etishga, ularning tarixdagi salmog'ini ko'rsatishga emas, balki qahramonlarning ruhiy holati hayotiy vaziyatga muvofiq tarzda tasvirlanishiga ahamiyat beradi"

Dramada Ulug'bek olim sifatida olam va koinot hodisalarining bilimdoni, ilm-fan, xususan, astronomiya sohasida buyuk kashfiyotlar egasi, ota sifatida keng mulohazali, sabr-bardoshli, oilasi, farzandlari uchun jonkuyar va mehribon, kezi kelganda talabchan va qattiqqo'l inson sifatida gavgaldanadi. Dramani o'qir ekansiz, qarshingizda ilmni hamma narsadan ko'ra ustun biladigan, qadrlaydigan, adabiyot va san'at ahliga cheksiz hurmat bilan qaraydigan, shogirdlariga beminnat falakiyot sirlarini o'rganishda yo'l ko'rsatuvchi olim, ustoz qiyofasi namoyon bo'ladi. Asarning bir o'rnida Ulug'bek tilidan aytilgan mana bu so'zlar turli davralarda shogirdlari, ilmu tolib ahliga munosabati, uning sermulohazali, dono inson bo'lganligini yaqqol ko'rsatib turadi: Toki, hech kim o'sha yerga bosib kirmagay! Chunki, biling, Ulug'bekning madrasasida Ulug'bek hukmdor sifatida har bir masalani donishmandlik, diyonat va insof bilan hal etishga, xalqni birlashtirish, tinchtotuvlik bilan mamlakatni ravnaq toptirishga harakat qilgan. Biroq qirq yil davom etgan hukmronligi davomida ilm-fan yo'lidagi ezgu-ishlari, fidoiyligi fojiali yakunlanadi. Qanchalik urinmasin, ijtimoiy muhitda shakllangan atrofidagi yovuz niyatli

2-TOM, 1-SON

kishilar qamrovidan chiqib keta olmaydi, ota sifatida farzandlariga qanchalik mehr bermasin, o'z farzandining nafsi va xudbinligi qurboniga aylanadi.

Maqsud Shayxzoda dramaga olib kirgan har bir obrazi, xoh u tarixiy shaxs bo'lsin, xoh to'qima obraz bundan qat'iy nazar ma'lum bir maqsad uchun harakatga keltiradi.

Olimlardan biri Aziz Qayumov shoir haqidagi xotiralarida bunday yozgan: "Shayxzodaning "MirzoUlug'bek" ustida qanchalik ilhomli mehnat bilan bandekanlarinishundashaxsantasavvurqilganedim. Tahsinlar bo'lsin ustoz ijodkorga, Shayxzodagaki, uningsamaralimehnatiningmahsulio'laroq, hamsahnada, hamekrandaulug'olim, mutafakkir Mirzo Ulug'bek siymosi jonlandi, olimning samolar sirini ochgan xizmatlari va foje qismati millionlab odamlar qalbiga bori betadi".

XULOSA. Ijodkor "Mirzo Ulug'bek" tarixiy fojeasi bilan o'zbek adabiyotini yuksakka ko'tardi, ulug' inson obrazini yaratish vazifasini juda yaxshi uddaladi. Drama orqali bugungi yosh avlod o'zbek xalqining qadimdan buyuk daholari, adolatpesha, ma'rifatparvar, aql-zakovat egalari yetishib chiqqanligini faxr va g'urur hissi bilan anglaydi. O'ylaymizki, asar kelajak nasllar uchun ham uzoq yillar ma'naviy ozuqa sifatida xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR:

1. Mirvaliyev S., Shokirova R. O'zbek adiblari. Toshkent, G'afur G'ulom nomidagi adabiyot va san'at nashriyoti. 2016 yil.
2. Maqsud Shayxzoda. Mirzo Ulug'bek. "O'qituvchi". Toshkent. 1994 yil, 134-bet.
3. Qozoqboy Yo'ldoshov. Yoniq so'z. "Yangi asr avlodi". Toshkent. 2006 yil, 217-bet.
4. Ozod Sharofiddinov. Ijodni anglash baxti. "Sharq" nashriyot – matbaa aksiyadorlik kompaniyasi bosh tahririyati. T.: 2004, 544-bet
5. Maksud Shayxzoda zamondoshlari xotirasida, T., 1983 y.
6. XX asr o'zbek adabiyoti tarixi, T., 1999 y. – 25 b.
7. Shayxzoda Maksud. Shoir qalbi dunyoni tinglar (Tanlangan asarlar) // Toshkent, „Nihol“, 2008. - 28 b.
8. Abdusalilova M. Maqsud Shayxzoda hayoti va ijodining o'zbek milliy adabiyotidagi tutgan o'rni T., 2022 y. - 1198 b. Oriental Renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences ISSN 2181-1784.
9. Abdusalilova M. Maqsud Shayxzoda - Ikki xalq dilbandi, T., 2022 y. – 284 b. Academic Research in Educational Sciences Volume 3. Multidisciplinary Scientific Journal October, 2022.

2-TOM, 1-SON

EKOLOGIK TA'LIM-TARBIYANING UYG'UNLIGI

Boshlang'ich ta'lim fakulteti boshlang'ich ta'lim yo'nalishi, 3-bosqich talabasi

Bo'tayorova Tamara O'ral qizi

Annotatsiya: Maqolada ekologik ta'lim, atrof-muhitni muhofaza qilishning muhimligi, ekologik ta'lim-tarbiya va madaniyat ta'limiy sharoitda aniqlashtirilgan.

Kalit so'zlar: ekologik ta'lim va tarbiya, madaniyat, o'quvchilar, atrofimizdagi olam, tabiiy fanlar, tabiiy savodxonlik.

Tabiat-o'zidagi bor asl, ezgu narsalarni boshqalarga chin ko'ngildan ulashayotgan va bundan o'zi ham g'oyat zavqlanayotgan tanti va saxiy kishiga qiyoslanishi bejizga emas. Insoniyatga bitmas-tuganmas ne'matlarni tortiq qilgan yaratgan ona tabiatning bag'riga ne-ne hadyalarni jo etgan. Shu tariqa yer yuzida qimirlagan jon borki rizqlantirilgan. Inson atalmish oliy xilqatdan tortib uchadigan qushning, suzadigan baliqning, qurt-qumursqa-yu hayvonot va nabototning barini tabiat yashatib va yashatib turishi sir emas. Tekinga tarqatilsa, tillaning qadri bo'lmaganidek tabiatning bu saxovatiga bashariyat hozirgi kunimizda aks ta'sirini ko'rsatmayaptimikan? Qaysidir g'oyani ilgari surishdan avval biz o'z fikrimizni quvvatlantirish unga ishonish va o'zgalarni ishontirish uchun o'zimiz qanchalik amal qilyapmiz? Har birimiz shu savolni o'zimizga berib ko'raylik. Xo'sh tabiat muhofazasi uchun biz nima qilyapmiz loaaqal unga zarar keltirayotganimiz yo'qmi? degan savolni berib ko'raylik. Har bir inson o'zida ekologik madaniyatni shakllantirishi, boshqalarni ham shunga da'vat etishining o'zi tabiatga befarq emasligidan dalolat.

Yangi energiya manbalarining kashf etilishi va innovatsion texnologiyalarning ishlab chiqarilishi insoniyatning borlig'iga kuchli va har tomonlama ta'sir ko'rsatishi o'zi bilan ijobiy mazmun mohiyat olib kelsada, biroq minglab salbiy oqibatlarni ham olib keladi. O'ylamasdan bosilgan qadam va tabiatdagi jarayonlarga aralashuv atrof-muhitni muhofaza qilish borasida nihoyatda tashvishli vaziyatni vujudga keltirdi..

Ta'kidlash joizki, o'tmishda biologiya fanining alohida tarmog'i sifatida paydo bo'lgan ekologiya sohasi anchayin mufassal tadqiq etilgan. Ekologiyaning rivojlanish tarixida bir-biriga o'xshash ikki jihatga e'tibor qilish maqsadga muvofiq: bir tomondan, tirik organizmlarning atrofda muhit omillari bilan o'zaro aloqadorligi har jihatdan chuqur o'rganilib, biologiya fanining asosiy yo'nalishlaridan biri sifatida biologik ekologiya jadal rivojlana boshlagan; ikkinchi tomondan, odamning maishiy-xo'jalik faoliyati (antropogen ta'sirlar) tufayli tirik organizmlarning hayotiy makoni, yashash sharoitlari jiddiy o'zgarib, u

2-TOM, 1-SON

yoki bu turdagi organizmlar-ning yo'qolib ketishi, kamayishi yoki birdaniga ko'payishi kuzatila boshlangan.

Aynan ikkinchi jihat tabiatni muhofaza qilishning paydo bo'lishiga turtki bo'lgan. Uning predmeti - tabiat va jamiyat o'rtasida o'zaro maqbul munosabatlar o'rnatish, tabiat va madaniyatni o'zaro birlashtirish jarayon-lari hisoblanadi. Bunda tabiat inson ta'sirini o'zida sezmagani jonsiz (abiotik) va jonli (biotik) tarkibiy qismlar majmui sifatida, madaniyat esa inson faoliyati, uning tashkil etilishi, kishilarning tabiat bilan o'zaro munosabati usullari sifatida qarab chiqiladi.

“Ekologiya” - (yunoncha - uy, turar joy va logiya) - organizmdan har xil darajada yuqori turadigan tizimlar; populyatsiyalar, biotsenozlar, biogeotsenozlar (ekosistemalar) va biosferaning tuzilishi, ularda kechadigan jarayonlarni o'rganadigan biologiya fanlari majmui deb izohlanadi. Shuningdek, ekologiyani organizmlar va ular bilan atrof muhit o'rtasidagi o'zaro munosabatlarni o'rganadigan fan sifatida ham talqin qilinishi keltiriladi.

Mustaqillik yillarida ekologik ta'lim nazariyasi va metodikasi mazmunan qayta ko'rib chiqilib, uning turli jihatlariga oid umumdidaktik qonuniyatlar, tamoyillar ishlab chiqilgan bo'lsa-da, ekologik xavfsizlik madaniyatini shakllantirishning mazmun-mohiyati, tuzilmasi va o'zaro bog'liqligi masalasi nazariy-metodologik, ilmiy-pedagogik jihatdan to'liq, tizimli o'rganilmagan. Agar odamning o'z-o'ziga, boshqa kishilar va atrof-muhitga bo'lgan munosabati ekologik ong va madaniyat nuqtai nazaridan tahlil etilsa, ekologik ta'lim-tarbiya nazariyasi va metodikasini tubdan qayta ko'rib chiqish zaruriyati paydo bo'ladi. Bu zaruriyat, tabiiyki, samarali ekologik ta'lim-tarbiya tizimini vujudga keltiradi.

Demak, ekologik ta'lim, atrof-muhitni muhofaza qilish va ekologik xavfsizlik madaniyatini shakllantirishning muhimligi – dolzarb muammo ekanligi bilan tavsiflanadi.

Ekologik ta'lim-tarbiyani singdirishdan asosiy maqsad - o'quvchilarda tabiiy hodisa va jarayonlarni tahlil qilish ko'nikmalarini tarkib toptirish, ma'naviy-axloqiy sifatlarni o'zida mujassam etgan barkamol yosh avlodni tarbiyalab voyaga yetkazib, hamda ularni ona yurtini sevishga, atrof - muhit tozaligini ta'minlashga o'rgatish muhim ahamiyat kasb etadi. Biroq ekologik ta'limni amalga oshirish jarayonining tizimli tahlili ekologik ta'limni tashkil etishda bu boradagi islohotlarni to'liq ro'yobga chiqarishga to'sqinlik qiluvchi quyidagi jiddiy muammo va kamchiliklar saqlanib qolayotganligini ko'rsatmoqda.

Singapur tajribasi ekologik ta'lim naqadar ahamiyatli ekanligini ko'rsatib turadi: jamiyat bolalar tarbiyasi yuzasidan muammolarga duch kelganida mamlakat bosh vaziri Li Kuan Yunning o'tkazgan islohotlari natijasida maktablarda o'simlik va hayvonot dunyosiga mehrni kuchaytirish borasida ekologiya darslari soni oshirildi. Hayvonlarga shafqatsiz munosabatda bo'lgan ota-onalarni ularning o'z farzandlari uyaltira boshladi. Singapurda

2-TOM, 1-SON

aynan uysiz hayvonlarni himoya qilish borasida kompaniyalar boshlandi. Natijada, bolalar va o'smirlar amalga oshirayotgan jinoyatlar soni keskin kamaydi. Shuning uchun ko'rilayotgan choralar, shu jumladan, qabul qilinayotgan qonunlar, tarbiyaviy usullar hayvonlarga, o'simliklarga, balki butun tabiatga nisbatan insonparvarlik madaniyatini va mas'uliyat hissining shakllanishiga xizmat qilishi kerak.

Ekologik ta'lim-tarbiyaning nazariy asoslari I.D.Zverev, ekologik ta'limning maqsad va vazifalari, printsiplari, mazmuni, shuningdeq o'quvchilarda nazariy bilim, amaliy ko'nikma va malakalarni shakllantirish kabi pedagogik muammolar A.N.Zaxlebniy, V.N.Maksimova, L.P.Salaeva, K.A.Rikov, A. T. Terletskeya, ekologik ta'limning biologik yo'nalishlari I.T.Suravegina, oliy ta'lim muassasalari talabalariga ekologik ta'lim berish I.Ponomaryovalar tomonidan ishlab chiqilgan bo'lsa, umumiy o'rta ta'lim maktabi o'quvchilariga tabiiy fanlarni o'qitish jarayonida ekologik ta'limning fizik jihatlari E.O.Turdiqulov, M.M.Mirboboyev, B.B.Knorre, M.O'ralov, L.Xudoyberdiyev, A.O'razaliyev, Yu.Karimovlarning ilmiy tadqiqot ishlarida o'z aksini topgan.

A.T.Terletskeya o'z ishlarida ekologiya tushunchasiga ilmiy-nazariy jihatdan yondashib, tirik organizmlarning atrof - muhit va bir - biri bilan aloqalari yagona va juda murakkab tizimni tashkil qilishini asoslab berdi. Olimaning e'tirof etishicha, "ekologiya - bu hayot sharoitlari, tirik organizmlarning o'zlari bilan atrof - muhitning noorganik qismi bilan aloqasi, insonning tabiatga ta'siri va uning faoliyati oqibatlarini haqidagi fan". Muallif mazkur qo'llanmada o'quvchilarning ekologik tafakkurini, atrof -muhit holatini va insonga zararli va xavfli omillarning ta'sir darajasini munosib baholash qobiliyatini rivojlantirish, tabiatni oqilona boshqarishning ayrim jihatlari, shuningdek, zararli, xavfli va o'ta xavfli hayot sharoitida himoya qilish vositalari va usullariga alohida e'tibor qaratadi. Shuningdek, ekologik xavfsizlik masalasiga doir fikrlari e'tiborga molik. A.T. Terletskeyaning fikriga ko'ra, ekologik xavfsizlik - bu tabiat, shaxslar va umuman insoniyatga zarar etkazmaydigan yangi texnologiyalar yaratish, harakatlar va jarayonlar majmui. "Inson - atrof - muhit" tizimida odamga to'satdan, davriy yoki doimiy zararli va xavfli omillar salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Olima zaharli va xavfli omillarni kelib chiqish tabiatiga ko'ra uch turga ajratadi: tabiiy (tabiiy), antropogen (inson), texnogen (sanoat). SHuningdek, insonga ta'sir qilish xususiyatiga ko'ra zararli va xavfli omillarni farqlaydi: fizik (mashinalar, mexanizmlar, tashiladigan yuklar, elektr toki, yuqori yoki past temperatura, shovqin, tebranish, changlanish, ish joyining yomon yoritilishi va boshqalar); kimyoviy (pestitsidlar, toksik moddalar, dorilar va boshqalar); biologik (mikroorganizmlar, zaharli o'simliklar va zamburug'lar, tajovuzkor yoki kasal hayvonlar va boshqalar); psixofiziologik (jismoniy va

2-TOM, 1-SON

aqliy zo'riqish, eshitish va ko'rish organlarining haddan tashqari zo'riqishi). Muallifning fikriga ko'ra inson faoliyatining mutlaqo xavfsiz turi yo'q. Inson faoliyati natijasida yuzaga keladigan barcha xavf -xatarlar bo'lishi mumkin, lekin zarar etkazmaydi va qamrov doirasi cheklangan.

Fikrimizcha, bizni o'rab turgan atrofimizdagi olamda hayot kechirayotgan tirik organizmlarning barchasi yerdagi hayotning bir bo'lagidir. Sayyoramizdagi barcha ne'matlar: suv, yer, tog', o'simlik va hayvonot dunyosi, aniq o'lchov bilan va bir-biriga bog'liq qilib yaratilgan bo'lib, hayotning davomiyligi bevosita unda yashovchi insonlarning munosabatiga bog'liq. Bugungi kundagi eng xavfli holat shuki, shiddat bilan rivojlanib borayotgan fan-texnika va texnologiyalarning hayotimizga kirib kelishi, zamonaviy fan va innovatsion texnologiyalar yutuqlaridan foydalanib yashirin tarzda kashfiyotlar yaratilishi o'zining ham ijobiy ham salbiy ta'sirini ko'rsatmoqda.

Mazkur muammoning hal qilinishi bevosita insonning atrof-olamga bo'lgan munosabatini o'zgartirishdan izlash kerak. Bunda avvalo tabiatni o'rganadigan soha olamiga murojaat qilib, uning qonuniyatlariga amal qilishimiz muhim aks holda tabiat ayanchli falokatlar va jiddiy muammolar kelib chiqadi. Har bir inson dunyoni, tabiatni asrab-avaylashga o'z hissasini qo'shmog'i darkor. Tabiatdagi o'zgarishlar tirik organizmlarning yashash muhitiga salbiy ta'sir ko'rsatmasligi kerak.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Mukhtarova L.A. Ways of formation of ecological culture in children of primary age // AJMR:Asian Journal of Multidimensional Research Journal. Vol 10, Issue 4, April, 2021. - Pp 648-652. (Impact Factor 7.699).
2. Мухтарова, Л. А. (2017). БОШЛАНГ'ИЧ SINFLARDA RIVOJLANTIRUVCHI TA'LIM TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI. Аprobация, (2), 93-94.
3. Мухтарова, Л. А. (2017). БОШЛАНГ'ИЧ TA'LIM SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA INNOVATSION TA'LIM TEXNOLOGIYALARINING O'RNI. НАУЧНЫЙ ПОИСК В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ (pp. 119-120).
4. Mukhtarova, L. A. (2021). THE USE OF INNOVATIVE EDUCATIONAL TECHNOLOGIES IN THE FORMATION OF A CULTURE OF ENVIRONMENTAL SAFETY. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 1(10), 792-797.
5. Mukhtarova Lobar Abdimannabovna. (2021). POSSIBILITIES OF AN INTEGRATIVE APPROACH TO THE FORMATION OF A CULTURE OF ENVIRONMENTAL SAFETY. European Scholar Journal, 2(11), 43-44.

2-TOM, 1-SON

6. Muxtarova, L. A. (2021). Ways of formation of ecological culture in children of primary age. *Asian Journal Of Multidimensional Research*, 10(4), 648-652.

7. Muxtarova, L. A. (2021). Use of multimedia technologies in the educational process. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 11(4), 1781-1785.

8. Мухтарова, Л. А. (2018). Пути Исползования Возможностей Мультимедиа В Повышении Качества И Эффективности Уроков Чтения В Начальных Классах. *Научные горизонты*, (11-1), 247-252.

9. Мухтарова, Л. А. (2018). Развитие И Формирования Критического Мышления У Школьников Начальных Классах. *Гуманитарный трактат*, (24), 13-14.

10. Мухтарова, Л. А. (2018). Развитие творческого мышления у школьников начальных классов. *Гуманитарный трактат*, (24), 9-10.

11. Kulmuminov, U., & Mukhtarova, L. (2023). POSSIBILITIES OF CREATIVE THINKING AND ITS MANIFESTATION IN THE EDUCATIONAL PROCESS. *Open Access Repository*, 4(02), 81-84.

12. Abdimannabovna, M. L. (2022). Opportunities for an Interdisciplinary Integrated Approach to Improving the Culture of Environmental Safety. *Eurasian Scientific Herald*, 7, 7-12.

13. Munzifa Tangirova, & Lobar MUKHTAROVA. (2023). WAYS OF READING LITERACY DEVELOPMENT IN PRIMARY SCHOOL PUPLS. *European Scholar Journal*, 4(2), 88-89. Retrieved from

14. Lobar Mukhtarova, & Shahnoza Isakova. (2023). METHODOLOGY OF SPEECH DEVELOPMENT OF VISUALLY IMPAIRED STUDENTS. *Academia Repository*, 4(10), 360–371. Retrieved from

15. Mukhtarova Lobar Abdimannabovna, & Saidakhmatova Nafisa Soatmurod kizi. (2023). DEVELOPMENT OF READING UNDERSTANDING SKILLS IN PRIMARY SCHOOL STUDENTS. *Academia Science Repository*, 4(04), 18–22. Retrieved from

16. Nafisa Saidakhmatova, & Lobar Mukhtarova. (2023). THE SIGNIFICANCE OF A ARTWORK IN THE FORMATION OF LEARNING SKILLS. *Academia Science Repository*, 4(04), 176–180. Retrieved from

17. Pardayeva Gulbahor Jalgashevna, & Mukhtarova Lobar Abdimannabovna. (2023). PEDAGOGICAL POSSIBILITIES OF TEACHING NATURAL SCIENCES BASED ON STEAM TECHNOLOGY. *World Bulletin of Social Sciences*, 21, 109-111. Retrieved from

2-TOM, 1-SON

18. Feruza RAKHMONOVA, & Lobar MUKHTAROVA. (2023). THE ROLE AND SIGNIFICANCE OF FORMING A CULTURE OF READING IN PRIMARY EDUCATION. *European Scholar Journal*, 4(3), 5-7. Retrieved from

19. Saodat MINGNOROVA, & Lobar MUKHTAROVA. (2023). THE METHODOLOGY OF DEVELOPING THE CREATIVITY OF THE BEGINNING 1ST CLASS TEACHER WITH THE HELP OF ETHNOPEDAGOGY. *World Bulletin of Social Sciences*, 27, 33-37. Retrieved from

20. Daminova Dilbar Melimurodovna, & Mukhtarova Lobar Abdimannabovna. (2023). PEDAGOGICAL OPPORTUNITIES OF FORMING MATHEMATICAL LITERACY SKILLS OF PRIMARY SCHOOL PUPILS. *Open Access Repository*, 4(3), 971-976.

2-ТОМ, 1-СОН

НАЛОГОВАЯ СИСТЕМА В РЫНОЧНОЙ ЭКОНОМИКЕ И МЕХАНИЗМ ЕЕ
ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ

Норимбоева Хумора Дилшод кизи

Студент 1 курса магистратуры Финансового института

Аннотация: В статье рассматриваются механизмы регулирования и налогообложения рыночной экономики. Мы знаем, что сегодня существует множество теорий рыночной экономики.

Ключевые слова: налоговая политика, рыночная экономика, капитал, систематизация.

Проблема создания налоговой системы и механизм ее функционирования в рыночной экономике многогранная. До сих пор нет определенного мнения относительно налогового механизма, поэтому рассмотрим его с точки зрения двойственного характера его природы. Основой налогового механизма является налог в качестве категории Финансов. Субъективная составляющая механизма обуславливает возможность Изменения инструмента в зависимости от этапа экономического развития. Параметры экономической модели определяют существование налогового Механизма. Элементы налогового механизма: планирование, регулирование Контроль.

Налоговое планирование позволяет оценивать хозяйственную Ситуацию, вырабатывать концепции налогообложения, утверждать бюджет по Налогам. Налоговое регулирование воздействует на инвестиционные процессы, Балансирует бюджет, было рассмотрено в предыдущей главе. Последний Элемент отвечает за правильность исчисления налогов, за полноту поступления Налогов и обязательных платежей в бюджет. Для полного понимания Налогового механизма, мы представили его отличия на макро- и Микроэкономических уровнях – рисунок .

Налоговый механизм приводит в действие законодательно оформленную Налоговую систему в соответствии с принятой правительством концепции, Стратегией и тактикой налоговой политики. Содержание налогового механизма Это совокупность подсистем налогообложения и администрирования. Первая Отвечает за налоги и сборы с физических и юридических лиц. Вторая Составляющая контролирует выполнение обязанностей налогоплательщиками. Только «правильно

2-TOM, 1-SON

сформированная налоговая политика и баланс трех Элементов механизма ведет к эффективному налогообложению».

Рыночная экономика – это экономическая система, основанная на Свободах: свобода потребителя выбирать между конкурирующими продуктами И услугами, свобода производителя начинать или расширять бизнес, а также Свобода работника выбирать работу и работодателя а также Свобода работника выбирать работу и работодателя.

При выборе между налогообложением доходов и налогообложением потребления возникает еще одна проблема, связанная с их воздействием на справедливость. Налогообложение потребления традиционно считается по своей сути более регрессивным (то есть более тяжелым для бедных, нежели для богатых), чем налогообложение доходов. Эта концепция также ставится под сомнение. Исходя из теоретических и практических соображений, проблемы справедливости, связанные с традиционной формой налогообложения потребления, вероятно, являются преувеличенными. Таким образом, попытки решить данные проблемы в развивающихся странах с помощью таких инициатив, как взимание налогов на потребление по прогрессивной ставке, будут неэффективны и практически нецелесообразны в административном плане.

Что касается налогов на импорт, то снижение этих налогов приведет к большей конкуренции со стороны иностранных предприятий. Уменьшение защиты отечественных отраслей от такой иностранной конкуренции является неизбежным следствием или даже

целью программы либерализации торговли, но сокращение бюджетных поступлений стало бы нежелательным побочным продуктом этой программы. Практически осуществимые меры компенсации доходов при таких обстоятельствах почти всегда предполагают повышение налогов на внутреннее потребление. Лишь в редких случаях повышение подоходных налогов рассматривалось бы как приемлемый вариант как с политических (ввиду представлений об и отрицательном воздействии на инвестиции), так и с административных точек зрения (поскольку их доходность носит менее определенный и менее своевременный характер, чем от изменений налога на потребление).

Данные от промышленно развитых и развивающихся стран показывают, что отношение подоходных налогов к налогам на потребление в промышленно развитых странах последовательно более чем в два раза превышает отношение в развивающихся странах. (Иными словами, по сравнению с развивающимися

2-TOM, 1-SON

странами промышленно развитые страны получают пропорционально в два раза больше поступлений от подоходного налога, чем от налога на потребление).

В результате проведенного исследования необходимо сделать следующие Выводы. Налоговая политика – это курс действий, система мер, проводимых Государством в области налогов и налогообложения с целью обеспечения Финансовых потребностей государства за счет перераспределения финансовых Ресурсов. Разработка и выбор оптимальной теоретической концепции развития Налоговой системы, ее реализация на практике – все это в совокупности Определяет налоговую политику.

Совершенствование налоговой системы необходимо для формирования Эффективного налогового механизма, увеличения доходов бюджетов Хозяйствующих субъектов, стимулирования инвестиционных процессов, Налогового контроля. Поэтому требуется проверка налогового Законодательства, введение прогрессивной ставки налога, повышение Инвестиционной активности и предпринимательской деятельности. В работе были затронуты как теоретические, так и практические Проблемы функционирования налоговой системы зарубежных стран и нашей Страны на современном этапе развития. И хотя реформирование ее идет, сейчас Налоговая система России еще нуждается в дальнейшем совершенствовании.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Данькина, И.А. Проблемы налогообложения в России / И.А. Данькина, А.С. Клевкова // Символ науки. – 2016. - №11-1. – С. 44-47.
2. Ганусенка, Е.В. Налоговая политика в механизме взаимодействия Государства, права и экономики / Е.В. Ганусенка // Сибирский Юридический вестник. – 2017 – №1. – С. 15-22.
3. Косов, М.Е. Финансы и кредит. Учебное пособие/ М.Е. Косов – М.: Юнити-Дана, 2015. – 303 с.

2-TOM, 1-SON
“JINOYAT VA JAZO” ROMANI TAHLILI VA ROMAN
SYUJETINING PSIXOLOGIK TABIATI

Qosimova Sevara Akram qizi
107-DIUM o‘zbek tili o‘qituvchisi

Annotatsiya.

Bu tahlil Fyodor Dostoevskiyning “Jinoyat va jazo” romanini chuqur o‘rganadi, uning syujetining murakkab psixologik mohiyatini o‘rganadi. Roman 19-asr Sankt-Peterburg fonida sodir bo‘ladi. Roman azob chekkan qahramon Rodion Raskolnikovning ichki jinlari va axloqiy jihatdan noaniq jinoyat oqibatlarini bilan kurashayotgani haqida. Izoh qahramonlarning chuqur psixologik chuqurligini o‘rganadi, ularning harakatlariga turtki bo‘lgan motivlar, ichki qarama-qarshiliklar va axloqiy dilemmalarni o‘rganadi. Shuningdek, u romanning aybdorlik, qutqarilish va ijtimoiy umidlarning psixologik ta‘sirini o‘rganishni diqqat bilan o‘rganadi. Qahramonlar tafakkurining nozik tomonlarini ochib berish orqali ushbu tahlil “Jinoyat va jazo”ni inson ongini abadiy izlanishga aylantiruvchi psixologik jihatlar haqida tushuncha beradi. Mazkur jinoyat va jazo romanning tahlili va romani syujetining psixologik so‘z yuritiladi, Dostoevskiy bu odamlarning taqdirini sinchkovlik bilan o‘rgangan va tahlil qilgan. Fyodor Dostoevskiy uchun nafaqat ularning hayotiy voqealari, balki u yoki bu odamni jinoyat sodir etishga undagan sabablar ham qiziq bo‘lgan, albatta. Dostoyevskiy bulardan o‘zi uchun muhim xulosalar chiqardi. Bu xulosalar bizga “Jinoyat va jazo” romanini tahlil qilishda, Raskolnikov obrazini ochishda katta yordam beradi. Ma’lum bo‘lishicha, o‘sha paytda jinoyatchilar ko‘pincha Rossiyadagi odamlarning ijtimoiy ahvolidan norozilik bilan harakat qilishgan. Darhaqiqat, tenglik haqida gapirishning iloji yo‘q edi, dehqonlar uchun krepostnoylik bekor qilindi va ularning ko‘plari, agar ko‘pchilik bo‘lmasa, qashshoqlik chegarasidan pastroq bo‘lishdi. Bunday g‘azablangan kambag‘allar nima qilishlari mumkin edi? Aftidan, xulosa o‘z-o‘zidan paydo bo‘ladi – dehqonlar ichib, haddan oshdi va shaharda yashash uchun jinoyatlar, o‘g‘irliklar qilishdi.

Kalit so‘zlar: jinoyat va jazo, dostoevskiy, psixologik tahlil, psixologik tabiat, 19-asr rus adabiyoti, xarakter motivatsiyasi, axloqiy jihatdan noaniq jinoyat, rodion raskolnikov, axloqiy dilemmalar, aybdorlik va najot, ijtimoiy umidlar, inson ongi, ichki mojarolar, adabiy tahlil, jinoyat, tahlili, syujet, oddiy odam, bechora odamlar

Abstract:

This analysis delves into Fyodor Dostoevsky's seminal novel "Crime and Punishment," examining the intricate psychological nature of its plot. Set against the backdrop of 19th-century St. Petersburg, the novel follows the tormented protagonist, Rodion Raskolnikov, as he grapples with his inner demons and the consequences of a morally ambiguous crime. The annotation explores the profound psychological depth

2-TOM, 1-SON

of the characters, delving into the motivations, internal conflicts, and moral dilemmas that shape their actions. Additionally, it scrutinizes the novel's exploration of guilt, redemption, and the psychological toll of societal expectations. By unraveling the intricacies of the characters' minds, this analysis provides insights into the psychological dimensions that make "Crime and Punishment" a timeless exploration of human consciousness. Analysis of this crime and punishment novel and the psychological plot of the novel, Dostoevsky carefully studied and analyzed the fate of these people. Fyodor Dostoevsky was interested not only in their life events, but also the reasons that motivated this or that person to commit a crime. Dostoevsky drew important conclusions from them. These conclusions will greatly help us in the analysis of the novel "Crime and Punishment" and in revealing the character of Raskolnikov. It turned out that at that time criminals often acted out of dissatisfaction with the social situation of people in Russia. Indeed, there was no equality to speak of, serfdom was abolished for the peasants, and many, if not most, of them lived below the poverty line. What could such angry poor people do? It seems that the conclusion is self-evident - the peasants drank, got too much, and committed crimes and thefts in order to survive in the city.

Keywords: crime and punishment, dostoevsky, psychological analysis, psychological nature, 19th-century russian literature, character motivations, morally ambiguous crime, rodition raskolnikov, moral dilemmas, guilt and redemption, societal expectations, human consciousness, inner conflicts, literary analysis, crime, analysis, plot, common man, poor people

Аннотация.

Этот анализ углубляется в основополагающий роман Федора Достоевского «Преступление и наказание», исследуя сложную психологическую природу его сюжета. Действие романа разворачивается на фоне Санкт-Петербурга XIX века. В романе рассказывается о измученном главном герое Родионе Раскольникове, который борется со своими внутренними демонами и последствиями морально неоднозначного преступления. Аннотация исследует глубокую психологическую глубину персонажей, углубляясь в мотивы, внутренние конфликты и моральные дилеммы, которые определяют их действия. Кроме того, он тщательно исследует романное исследование вины, искупления и психологических потерь, вызванных общественными ожиданиями. Раскрывая хитросплетения разума персонажей, этот анализ дает представление о психологических аспектах, которые делают «Преступление и наказание» вечным исследованием человеческого сознания. Анализируя этот роман «Преступление и наказание» и психологический сюжет романа, Достоевский тщательно изучил и проанализировал судьбы этих людей. Федора Достоевского интересовали не только события их жизни, но и причины,

2-TOM, 1-SON

побудившие того или иного человека совершить преступление. Достоевский сделал из них важные выводы. Эти выводы очень помогут нам при анализе романа «Преступление и наказание» и раскрытии характера Раскольникова. Оказалось, что в то время преступники часто действовали из-за недовольства социальным положением людей в России. Действительно, о равенстве не могло быть и речи, для крестьян было отменено крепостное право, и многие, если не большинство, из них жили за чертой бедности. Что могли сделать такие разгневанные бедняки? Кажется, вывод напрашивается сам собой – крестьяне пили, злоупотребляли, совершали преступления и кражи, чтобы выжить в городе.

Ключевые слова: Преступление и наказание, Достоевский, Психологический анализ, Психологическая природа, Русская литература XIX века, Мотивация персонажей, Морально неоднозначное преступление, Родион Раскольников, Моральные дилеммы, Вина и искупление, Социальные ожидания, Человеческое сознание, Внутренние конфликты, Литературный анализ

Kirish

Fyodor Dostoevskiy bir muddat surgunda og'ir mehnat bilan o'tkazgan. Qamoqda kechirgan hayoti u uchun juda ko'p narsalarni tahlil qilish, tushinish imkonini berdi deyish mumkin. Sibirdagi og'ir hayoti Dostoyevskiyning "O'lik uydan maktublar" deb nomlangan pishiq asar yaratishiga fundament vazifani o'tagan. Bu haqda Jovli Xushboq "Yostiqdoshga yolchimagan adib yoxyd Fyodor Dostoyevskiy hayotidan ayrim lavhalar" deb nomlangan maqolasida "Ehtimol, Sibr surgunidagi jabu jafolardan yelkasi yag'ir bo'lmaganida "O'lik uydan maktublar" dek hayotiy, badiiy jihatdan xiyla pishiq asar dunyoga kelmasmidi? Sibir, qamoqxonasidagi chirkin hayot tasviri bunchalik tabiiy chiqmagan bo'lardi, balki..." Yozuvchi u yerda bo'lganida, turli xil odamlarga duch keladi va odatda og'ir mehnatda xizmat qiladiganlar - siyosiy mahbuslar, jinoyatchilar, o'g'rilar va qotillar bilan birga yashashga va suhbat qilishga to'g'ri keladi. "Jinoyat va jazo" romanini tahlil qilish haqida gapirganda, bu haqiqatni hisobga olish juda muhimdir, chunki u yerda, og'ir mehnatda vatandan uzoqda, Dostoevskiy bu odamlarning taqdirini sinchkovlik bilan o'rgangan va tahlil qilgan. Fyodor Dostoevskiy uchun nafaqat ularning hayotiy voqealari, balki u yoki bu odamni jinoyat sodir etishga undagan sabablar ham qiziq bo'lgan, albatta. Dostoyevskiy bulardan o'zi uchun muhim xulosalar chiqardi. Bu xulosalar bizga "Jinoyat va jazo" romanini tahlil qilishda, Raskolnikov obrazini ochishda katta yordam beradi. Ma'lum bo'lishicha, o'sha paytda jinoyatchilar ko'pincha Rossiyadagi odamlarning ijtimoiy ahvolidan norozilik bilan harakat qilishgan. Darhaqiqat, tenglik haqida gapirishning iloji yo'q edi, dehqonlar uchun krepostnoylik bekor qilindi va ularning ko'plari, agar ko'pchilik bo'lmasa, qashshoqlik chegarasidan pastroq bo'lishdi. Bunday g'azablangan

2-TOM, 1-SON

kambag'allar nima qilishlari mumkin edi? Aftidan, xulosa o'z-o'zidan paydo bo'ladi – dehqonlar ichib, haddan oshdi va shaharda yashash uchun jinoyatlar, o'g'irliklar qilishdi. Mamlakatdagi og'ir hayot, hukumatning chirib ketgan siyosati odamlarni jinoyat va faxsh ishlar qilishga va shu yo'l bilan o'zlarini va oilalarini boqishga harakat qilishdi. Iqdisodiy muammolar adibning real hayotida ham o'z aksini topgan. Dostoyevskiy ham pul bilan bog'liq muammolardan yiroq bo'lmagan. Shuning uchun ham adibning dastlabki asari bekorga "Bechora odamlar" deb nomlanmagan. Dostoyevskiyning "Jinoyat va jazo" romani ham oddiy oddamlar hayotida kechadigan voqealar asosida yoritilgan. Asarni tahlil qilib, Fyodor Dostoyevskiy ushbu global muammoni Rossiyada qanday hal qilish bo'yicha o'z qarashlarini taklif qilgan va buni asar davomida singdirgan. Misol uchun asar qahramonlaridan biri Razumixin tomonidan aytilgan; "jinoyat ijtimoiy tuzumning adolatli emasligidan norozilik tarzida ro'yobga chiqadi – vassalom, boshqa hech gap-so'z yoq, hech qanday sabablar tan olinmaydi – hech nima!..1 Asarning bosh qahramoni Lujin nutqi bilan aytganda: "– Rodion Romonovich Raskolnikov, janob talab yoki sobiq talaba?". Raskolnikovning psixologik tabiati o'ta murakkab. Raskolnikov faqatgina pulsizlik, kambag'lik va qashshoqlik bilangina xarakterlanmaydi, balki miyyaga chuqur o'rnashib olgan, bir qaraganda ezgu va gumanistik, boshqa tomondan qarasa, g'oyat xavfli hamda yuqumli g'oyalar, xayollar girdabidagi talvasali vaziyatda. Bunday murakkab psixologik vaziyat kitobxonni ham chuqur fikir yuritishga majbur qiladi. Kimdir biz inqilobiy harakat va avtokratiyani ag'darish haqida gapiryapmiz, deb o'ylaydi, lekin yozuvchi boshqacha rivojlanishni ko'rdi - bu nasroniy axloqini ommaga joriy qilish orqali xalqning ma'naviy hayotini yaxshilash kerak degan g'oyani ilgari surmoqchi bo'ladi bizningcha. Darhaqiqat, insonning yuragiga ta'sir qiladigan va uning ongini va ruhini qayta tiklashi mumkin bo'lgan xristian tamoyillari tushunchasi mavjud. Biroq, jinoyatchilikning o'sishiga nafaqat odamlarning dahshatli moliyaviy ahvoli sabab bo'ldi, balki yangi falsafalar ham bu o'sishning muhim tarkibiy qismiga aylandi. Roskalknikov o'zini Napalion bo'laman deb o'yaldi. U bir jinoyat katta fojia emas deb hisobladi. Bu jinoyat orqali boshqalarning ahvolini yaxshilash mumkin deb ishonadi. Raskolnikovning "Jinoyat haqida..." deb nomlangan maqolasida: "Yodimda, men jinoyatchining jinoyat qilish jarayonidagi ruhiy holatu haqida yozgan edim" 2 deydi. Maqolada "...barcha odamlar "odami" va "favqulotda" kishilar deb ajratiladi. Odmi odamlar muminqobil bo'lib yashashlari kerak, qonunlarni buzmasliklari lozim, negaki, ular oddiy odamlar-da. Favqulodda odamlar bo'lsa, istagncha jinoyat qilishlari va istagancha qonunlarni buzushlari mumkin ekan, ular bunga haqli ekanlar, nega desangiz, ular boshalarga o'xshamaydigan favqulotda odamlar ekan-da..."3 Bunday fikirlar asarda obrazlar tilidaan aytilsada, aslida ular Dostoyevskiyning qalbidagi gapalar edi. Buyuk shaxslarning ko'pchiligi ham aslida qotil bo'lgan deya Likurg -

2-TOM, 1-SON

qadimgi Sparta davlatining asoschisi, Salon – Qadimgi Yunonistonda islohotlar o'tkazgan davlat arbobi va Napalion kabi tarixda o'zlaridan abadiy nom qoldirgan shaxslarni keltirib o'tadi. Asarning bosh obrazi Roskalknikov o'zining g'oyasi boshqalar uchun foydali bo'ladi degan fikirda sudxo'r kampirni o'ldirib jinoyat qilishga va o'zidagi fikirning to'laqonli haq ekanligiga ishonar edi. Raskolnikov tomonida aytilga yana bir jumлага e'tibor qaratmoqchiman. "Mening odamlarni odmi va favqulodda shaxslarga bo'lishimga kelganda, extimol, bu unchalar asoslanmagandir, roziman, lekin men bunda to'la aniqlik ham talab qilayotganim yoq. Men faqat o'zimning asosiy g'oyamga ishonaman. Gap shundaki, tabiat qonunlariga ko'ra, odamlar umuman ikki toifaga bo'linadilar: past toifa (odmi odamlar), o'ziga o'xshganlarni uchratishdan boshqa narsaga yaramaydilar, ular urchish naterialidirlar va ikkinchi – odam deb sanasa arziydigan va hayotda , o'z muhitida yangilik, yangi so'z barpo qilish iqidoriga, qudratiga ega bo'lganlar..."⁴ Raskolnikov ham Napalion bo'lishim mumkin deb o'yladi, hamma narsaning yechimini sudxo'r kampirni o'ldirish deb o'yladi. Uning ruhiyatida ikki turdagi qarama-qarshilik kurashardi ayni damda. Birinchisi, kampirni o'ldirish kerak desa, ikkinchisi, bu jinoyotku degan fikirlar "opozotsiysi". Uni jinoyat qilishga undagan kuch nimada edi? Bunga javob topish uchun Raskolnikovning maqolasidan yuqoridagi jumalarni yana davom etirishni maqul topdik. "...birinchi toifadagi , ya'ni material bo'luvchilar o'z tabiatlariga ko'ra, yangilikka qarshi bo'lgan, batartib, chegaradan chiqmaydigan, tobe bo'lib yashaydigan va tobe bo'lishni yaxshi ko'radigan odamlardir umuman olganda. Menimcha, ular yaralishdan mute bo'lish uchun yaratilganlar, ularning peshonasiga yozilgani shu va bunda ularning shanini yerga uradigan hech qanday yomon narsa yoq. Ikkinchi toifadagi odamlarning bari qonunga xilof ish tutadilar, ular buzg'unchilardir yoki qobiliyatlariga ko'ra, shunga moyildirlar Rodion Raskolnikovning "Jinoyat va jazo" romanidagi tahlilini Rodion Raskolnikov "Jinoyat va jazo" romanining bosh obrazi bo'lganligi sababli, u haqida gapirishni maqul deb bilamiz. "Jinoyat va jazo" asarini qisqacha tahlil qilar ekanmiz, ushbu personaj, ya'ni Raskolnikov obrazini muhokama qilmasdan turib asar mohiyatini ochib berish imkonsiz bo'lar edi. Filalogiya fanlari doktari Zulfiya Pardayeva "Hozirgi o'zbek romanchiligi taraqqiyot tamoyillari" nomli ilmiy ishining "Polifonik roman poetikasining badiiy – estetik qirralari" nomli bo'limoda " "Jinoyat va jazo" romani qahramoni Raskolnikov ongida yovuzlik g'oyasining boshqa ongga berilishi, tergovchi anglab yetgan mantiq mohiyatining Raskolnikov ongida qayta sintez qilinishi va bu sintez natijasida g'oya tergovchi ongida qayta muloqatga kirishishi qahramon ongida jaza muqarrarligiga ishontirish kabi murakkab polifonik tizim F.Dostoyevskiy romanlarida badiiy talqin sifatida kashf etildi."⁵ Shunday qilib, Rodion Raskolnikov haqiqatan ham kambag'al edi, lekin u eski sudxo'rni nafaqat qashshoqlik, balki asosan mafkuraviy fikrlar tufayli o'ldirishga qaror qildi. "Faust"da aytilgan "Nazariya quruq

2-TOM, 1-SON

ogʻochdir, lekin yashnar hayot daraxti!” degan oʻjar haqiqat yana yuz koʻrsatdi: Raskolnikov oltmishlarga borgan sudxoʻr kampir Alyona Ivanovnanigina emas, uning oʻttiz besh yoshlardagi, birovga zarari tegmaydigan oʻgay singlisi Lizaveta Ivanovnani ham “naq qansharidan chopib, miyasini qoq ikkiga boʻlib yuborish”ga majbur boʻldi. Mana shu mudhish manzara moziyda necha minglab marotaba yuz bergan, bugungi dunyoda ham toʻxtovsiz roʻy berayotgan va nadomatlar boʻlsinki, kelajakda ham sodir etilajak xunrezliklarning barchasini aks ettiruvchi timsol boʻla oladi. Qotillikka qadar va uni sodir etganidan keyin Raskolnikov ahvolruhiyasida kechgan toʻlgʻanishlarni xuddi zarrabin ostidagidek tiniq va jonli tasvirlagan yozuvchi bir joyda “Ruh tugʻyonga kelgan, lekin tugʻyon ichra dahshatli ojizlik koʻzga tashlanib qolgan edi”, deydi. Bizningcha, qahramonning oʻsha lahzadagi holati, ichidan kechayotgan alamli hislari ifodasi boʻlmish bu taʼrifdagi “ojizlik”, aslida, Raskolnikov ruhiyatidagi eng katta qudrat – uning chinakam INSON bolasi ekanidan yaqqol dalolat hisoblanadi. Zero, ana shu “ojizlik” uni cheksiz vijdoniy azobga giriftor qiladi, oʻzi yoʻl qoʻygan, tuzatib boʻlmas xatolikni butun dahshati bilan idrok qilishga majburlaydi. Oxir-oqibatda esa tavba-tazarru ila poklanmoq yoʻlini tanlashiga sabab boʻladi. Uning nazariyasiga koʻra, har bir inson ikki toifadan biriga tegishli - "oddiy odamlar" va "gʻayrioddiy odamlar". Raskolnikovning fikricha, birinchi toifa, yaʼni oddiy odamlar, ijtimoiy tamoyillar bilan uygʻun yashaydigan, qonunga boʻysunadigan, qoidalarni buzmaydigan va hech narsani oʻzgartirishni xohlamaydiganlar. Ammo ikkinchi toifadagi odamlar haqiqatan ham gʻayrioddiy - ular qonunni buzadilar, tarix yoʻnalishini oʻzgartirishga harakat qiladilar va hatto boshqa odamlarning hayotini tasarruf etishadi. Agar birinchilar oddiy odamlar boʻlsa, unda gʻayrioddiy odamlar bilan hamma narsa boshqacha, chunki bunday odam kuchli, jasur va oqim bilan bormaydi, ehtimol yorugʻlik bunday odamlarga tayanadi. Bu haqda yuqorida asarning oʻzidan batafsil maʼlumotlarni keltib oʻtdik. Shuni taʼkidlash kerakki, Rodion Raskolnikov obrazi, ayniqsa, u oʻzining qaysi guruhga mansubligini koʻrishga qaror qilgan va shuning uchun kampirni oʻldiradigan paytda yorqin namoyon boʻladi. Raskolnikov, shubhasiz, juda isteʼdodli, aqlli va shu bilan birga magʻrur, lekin uning orzulari va yaxshiroq hayotga intilishlari faqat uning boshida qoladi - qashshoqlik uning orsularini amalga oshirishga toʻsqinlik qiladi. Qashshoqlik Raskolnikovni hamma joyda taʼqib qiladi - singlisi qashshoqlik tufayli notoʻgʻri odamga turmushga chiqadi, ishdan boʻshatilgan harbiy maslahatchi Sonechkaning otasi (Marmeladov) ichkilikboz boʻlib, nihoyat choʻkib ketadi, Sonechka Marmeladovanning oʻzi esa fohisha boʻlishga majbur boʻladi. Kambagʻallik nafaqat Raskolnikovmi, balki, butun jamiyatga katta salbiy tasir koʻrsatishi mumkinligini koʻrsatib bergan deyish mumkin. Kambagʻallikdan adibning oʻzi ham qanchalik qiynalganligi bizga sir emas. “ Dostoyevskiy bir bosma taboq qoʻlyozmasiga 150 rubl olar edi. Taqqos uchun: shu hajmdagi qoʻlyozmalariga Tolstoyga 500 rubl toʻlashardi. Hisob-kitob masalalarida

2-TOM, 1-SON

Dostoyevkiy juda no‘noq bo‘lgan: kirim-chiqim daftari yuritmagan, pul jamg‘arishni bilmagan. Har doim qarz bilan yashagan. To‘liq ishonch bilan aytish mumkinki, agar ikkinchi xotini Anna “iqdisodiy siyosat”ni yo‘lga qo‘ymaganda (erining o‘zi shuni so‘ragan), Dostoyevskiy qashshoqlarcha hayot kechirgan, xatto to‘lamagan qarzlari uchun turmaga tashlangan bo‘larmidi...”6 Asar qahramonlaridan biri Marmeledovning Raskolnikovga kambag‘allik haqidagi aytgan gaplari adib tomonidan aytilgandek jaranglaydi. “Kambag‘allik ayb emas, biroq yo‘qchilik bu – illat. Siz kambag‘alchilikda hali o‘zingizning to‘g‘ma oliyjanob fazilatlarinigizni saqlab qolgan bo‘lasiz, yoqchilikda esa ularni hech qachon va hech kim saqlab qola bilmaydi”. “Jinoyat va jazo” romanida Raskolnikov va boshqa obrazlar ana shunday sharoitlarda shakllangan. Asar mazmuniga chuqurroq kirib borishimiz uchun tahlilimizni syujetlar asosida davom ettiramiz. 1860-yillar Sank-Petrburgning kambag‘allar yashaydigan qismi. Yoz oqshmi. Sudxo‘r kampir Alyona Ivanovnani o‘ldirishi rejalashtirgan sobiq talaba Rodion Romanovich Raskolnikov kampirga ohirgi kimmatbaho narsasini garovga topshirib kelayotganda arzon qovoqxonalaridan biriga kiradi va u yerda tasodifan ishdsan haydalgan amaldor Marmeladov bilan uchrashib qoladi. U kasalligi, qashshoqligi va piyanistaligi uchun qizi Soniyani pul topish uchun ishratxonga yuborganligini aytadi. Ertasi kuni ertalab esa Raskolnikov qishloqdagi onasidan xat oladi. Xatda singlisi Dunyoning pomeschik Svidragalovning uyida qanday azob chekkanligi tasvirlangan edi. Xatdan u singlisining nikohi munosabati bilan onasi va singlisi Dunyoning yaqinda Sank-Peterburgga kelishini bilib oladi. Bo‘lg‘usi kuyov tadbirkor Lujin bo‘lib, u nokohni sevgiga emas, qizning qashshoqligi va qaramligiga qarab qurmoqchi edi. Onasi bo‘lsa Lujin o‘g‘li Raskolnikovning unversitetni tugatishiga moliyaviy yordam beradi deb umid qilardi. Soniya va Dunyoning yaqinlari uchun qilgan qurbonliklari Raskolnikovni o‘ylashga majbur etadi va bu narsalar sudxo‘r kampirni o‘ldirish niyatini kuchaytirmasdan qolmaydi. Darhaqiqat, uning puli tufayli yuzlab, minglab yoshlar azob-uqubatdan xalos bo‘lishi mumkin. Ammo qahramonning qonli zo‘ravonlikka nisbatan nafrati bolaligini eslatgan tushidan keyin yana ko‘tariladi: o‘shanda bolaning yuragi o‘linga mahkum qilingan qirchang‘i otga achinib ketgan edi... Shunga qaramay, Raskolnikov nafaqat kampirni, balki kutilmaganda uning xonadonga qaytib kelgan mehribon, muloyim singlisi Lizavetani ham bolta bilan chopib o‘ldiradi. Ko‘p o‘tmay Raskolnikov dahshat bilan o‘zi va boshqa odamlar orasida begonashuvni his qiladi. U universitetidagi o‘rtog‘i Razumixin bilan bo‘lgan suhbatda kampirni o‘ldirganlikda gumon qilinib, oddiy qishloq yigiti bo‘lgan rassom Mikolka hibsga olinganini aniqlaydi. Jinoyat haqidagi suhbatlarga og‘riqli munosabatda bo‘lib, uning o‘zi ham boshqalarda shubha uyg‘ota boshlaydi. Raskolnikovning Lujin bilan uchrashgandagi holati ham uning ruhiyati qay darajada salbiy holatda ekanligini ko‘rsatadi. Raskolnikovnikiga tashrif buyurgan Lujin

2-TOM, 1-SON

qahramonning yashash joyini ko'rib hayratlanadi. Ularning suhbatini janjalga aylanib, aloqalarni uzilishi bilan tugaydi. Raskolnikov ayniqsa Lujinning "oqilona egoizm" nazariyasi va o'zining "odamlarni chopish mumkin..." degan "nazariyasi" o'rtasidagi amaliy xulosalar yaqinligidan xafa bo'ladi. Peterburg atrofida daydib yurar ekan o'zini dunyodan ajtalib qolayotgandek his etadi va bundan juda azaoblanadi. Ko'chada arava bosib ketgan Marmeladovni ko'rib qoladi. Shu holatda u jinoyatini tan olishga ham tayyor edi. Rahmi kelganidan Raskolnikov oxirgi pulini o'layotgan odamga sarflaydi: uni uyga olib borishadi, doktor chaqirishadi. Raskolnikov Marmeladovning xotini Katerina Ivanovna va qizi Sonya bilan tanishadi. Sonya otasi bilan fohishalarga xos bo'lgan yorqin libosda xayrlashadi. Bu qilgan yaxshi ishi tufayli Raskolnikov jamiyatga, qisqa muddat bo'lsa-da, qo'shila oladi. Biroq xonadonida onasi va singlisini uchratib, to'satdan ularning sevgisi uchun "o'lik" ekanini anglab yetadi va ularni uyidan haydab chiqaradi. U yana yolg'iz, ammo unga o'xshab "chegara chizig'i"ni xatlab o'tgan Sonya bilan yaqinlashishga umidi bor edi va asar so'ngida shunday ham bo'ladi. O'zini yolg'iz sezayotgan Raskolnikov yana Soniyaning oldiga keladi. O'zi bazida shunday bo'ladi, insoning atrofida ko'plab yaqinlari bo'lsa ham, o'zini yolg'iz his qiladi. Barcha gaplarini ochiq ayta oladigan bir mehriboni bo'lishni xohlaydi. Balkim bu fikirlarimizda g'alizlik bordir, chunki yolg'izlik Allohga xos. "Quron"ning "Ixlos" surasida Ayt: "U Alloh yagonadir" deyiladi.). Injildagi "zino qilma" amrini buzgan bu ayolni chidab bo'lmas yolg'izlikdan qutulish uchun najot deb biladi. Ammo Sonya yolg'izlik alamini bilmas edi. U, suhbatdoshidan farqli o'laroq, boshqalarni o'zi uchun emas, o'zini boshqalar (uydagi och opasingillari) uchun qurbon qilgan edi. Yaqinlariga bo'lgan sevgi va hamdardlik, Xudoning marhamatiga ishonish uni hech qachon tark etmadi. U hayotida ham mo'jiza sodir bo'lishiga umid qilib, Rodionga Iso tomonidan Lazar tiriltirilishi haqidagi Injil oyatlarini o'qib beradi. Rodion esa "butun chumoli uyasi" ustidan hokimiyat o'rnatish haqidagi "napoleoncha" g'oyasi bilan qizni o'ziga jalb qila olmaydi. Bundan kelib chiqadiki, ollohning kalomi oldida insonning har qanday buzg'unchi g'oyasi amalda noto'g'riligini ko'rsatadi. Asardagi Soniya obrazi qiyin holatlarni boshidan kechirgan, yaqinlari uchun o'z nomusini qurbon qilganligini yuqorida takidladik. Lujindek obrasi bu asardagi salbiy obrazdir. Paskash desak ham bo'laveradi. Marmeladovlarning xonasida xotirlash marosimi o'tkazilayotgan vaqtda Katerina Ivanovna uy egasini haqorat qiladi. U bolalari bilan darhol chiqib ketishini aytadi. To'satdan o'sha uyda yashaydigan Lujin kelib qoladi va Sonyani yuz rubl pul o'g'irlashda ayblaydi. Qizning "aybi" isbotlanadi: pul peshbandining cho'ntagidan topiladi. Sonya atrofidagi odamlar nazarida fohishadan tashqari endi o'g'ri ham bo'lib ko'rinadi. Ammo to'satdan Lujinning o'zi pulni Soniyaning cho'ntagiga jimgina solib qo'yganini ko'rgan guvoh topiladi. Tuhmatchi sharmanda bo'ladi va Raskolnikov Lujinning qilmishi sabablarini tinglovchilarga tushuntiradi: u Dunya oldida akasi va

2-TOM, 1-SON

Sonyani kamsitib, Dunyoni o'ziga qaytarishga umid qilmoqda edi. Shundan so'ng Rodion va Sonya uyga boradi, u yerda yigit qizga kampir va Lizavetani o'ldirganini aytib beradi. Qiz Rodionga aybni ixtiyoriy ravishda tan olish va mashaqqatli mehnat evaziga gunohlarini yuvishni taklif etadi. Biroq Raskolnikov vijdon va inson sevgisiga muhtoj bo'lgan "qaltiroq jonzot"ga aylanganidan afsuslanadi. "Men hali kurashaman" deb, Sonyaning taklifiga ko'nmaydi. "Asardagi Soniya obrazi qaysidir ma'noda "Telba" romanidagi ayrim jihatdan Mishkinga o'xshab ketadi. "Telba"dagi Mishkin iso Masihning protatipi sifatida poklik tomsoli bo'lsa, "Jinoyat va jazo" asari qahramoni ham Raskolnikovning polanish yo'lidagi yo'l ko'rsatuvchi yo'lboshchi bo'ldi, albatta" (Bu bizning shaxsiy fikrimiz). Roman tahlilining boshqa tafsilotlari Raskolnikovning ta'kidlashicha, kuchli shaxs tomonidan o'ldirilgan bir kimsa, hech kimga foydali bo'lmagan, ammo bu boshqalarga baxtli bo'lishga yordam beradi deb o'ylagan. Raskolnikov sudxo'r kampirni o'ldirgan bo'lsada, o'zining jinoiy harakatini gunoh deb hisoblamadi. Keksa sudxo'rni o'ldirish orqali Raskolnikov boshqalarga yordam berish uchun uning pulini olmoqchi edi. Axir, kampir o'zgalarning dardidan naf ko'radiyu, shunday nopok yo'l bilan qo'lga kiritganini olib, muhtoj kambag'allarga bermaysanmi? Kitobxon, "Jinoyat va jazo" romanini tahlil qilar ekan, odam beixtiyor shu muammolar haqida o'ylaydi. Ammo roman qahramoni jinoyat sodir etganidan so'ng dahshatli narsalarni anglab yetganida – qotilga aylangani, qo'lidagi qon hatto yaqinlarini quchoqlashga ham xalaqit berayotgani, vijdoni uni kemirayotganida Raskolnikov obrazi yanada chuqurroq ochiladi. Bu yerda Raskolnikov Sonya Marmeladovaning ahvoli unikidan yaxshi emasligini tushunadi, lekin u yuragi qotib qolishga va odamlardan g'azablanishiga yo'l qo'ymadi, lekin u Xudoga bo'lgan ishonchini saqlab qoldi. Shunisi e'tiborga loyiqki, Raskolnikov o'z jinoyati haqida birinchi bo'lib hamdardlik va yordam kutgan Sonya edi. Jinoyat va jazo tahlili - xulosalar Rodion Raskolnikov Sonyadan eshitishni xohlagan narsani eshitdimi? Sonya unga tavba qilishni va odamlarga qalbini ochishni maslahat berdi, lekin Raskolnikov buni boshqacha qildi: u huquqni muhofaza qilish organlari xodimlariga jinoyatni tan oldi va oxir-oqibat jazoni og'ir mehnatda o'tash uchun surgun qilindi. Dostoevskiyning ikkala qahramoni - Raskolnikov va Sonya Marmeladova ularning qalblarini vayron qilishdi, lekin faqat Sonechka chuqur axloqiy e'tiqodga ega edi va Rodion aynan shu e'tiqodga qildi amal qildi. Ammo Raskolnikov jazoni o'tayotganda ruhiy olamida chuqur o'zgarishlar yuz berdi. Sonya uning ruhiy qayta tug'ilishiga va uning axloqiy tamoyillarining o'zgarishiga hissa qo'shadi. "Alloh insonlar qalbiga muhabbat orqali kirib boradi" (bizdan). Mich Elbomning "Moring seshanba darslari" nomli kitobda shunday jumlar bor: "Muhabbat biz o'lganimizdan keyin ham abadiy qolish vositasidir". Raskolnikov hamda Soniyalar misolida biz aynan shularni ko'rishimiz mumkin. Fyodor Dostoyevskiy o'z romanida inson hayotida baxtga erishish, agar inson

2-TOM, 1-SON

nasroniylik tamoyillariga amal qilsa, Xudoga ishonsa va yaxshilik qilsagina bu amallar ulug‘likka olib borishini ochib beradi. Bu kuch va yurak qattiqligi uchun kurash emas, balki hayotni ma’no bilan to‘ldiradi. Biz "Jinoyat va jazo" romanini qisqacha tahlil qilishga harakat qildik.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. M.F.Dostoyevskiy “Jinoyat va jazo” Toshkent 2021 329 bet
2. M.F.Dostoyevskiy “Jinoyat va jazo” Toshkent 2021 333 bet
3. M.F.Dostoyevskiy “Jinoyat va jazo” Toshkent 2021 333 bet
4. M.F.Dostoyevskiy “Jinoyat va jazo” Toshkent 2021 336 bet

2-TOM, 1-SON
INVERSION DU SUJET DANS DES PHRASES FRANÇAISE

Tuyboeva Shakhnoza

Professeur du département de la philologie française
de l'Université d'Etat de Boukhara

Jurakulova Nilufar

Etudiant de l'Université d'Etat de Boukhara

Annotation: Dans cet article l'inversion du sujet exprimée dans la construction des phrases, sa difficulté et sa caractéristique spécifique.

Mots clés : Inversion, sujet, construction de phrase, l'ordre des mots, la relation, la postposition

Le sujet postposé fait partie des thèmes abondamment commentés dans le domaine français parce qu'il touche à la question de l'ordre des mots et à une fonction – le sujet – qui joue un rôle important et singulier. Cette question est sensible pour la langue française depuis plusieurs siècles notamment à cause de la relation avec le latin. Une deuxième raison qui explique la popularité de ce thème est le fait que l'inversion du sujet (autre terme qu'on utilise parfois pour désigner l'ordre verbe-sujet), qui est assez contrainte en français, distingue le français d'autres langues romanes où la postposition du sujet est beaucoup plus « flexible ». La difficulté pour discuter de ce problème tient à trois faits :

1) le sujet postposé peut se réaliser dans diverses catégories qui définissent des types différents : un groupe nominal (on parle alors d'inversion nominale), certains types de pronom clitique (inversion pronominale) ou une association d'un groupe nominal et d'un pronom postverbal (inversion complexe).

2) le sujet postposé peut apparaître – avec des degrés d'acceptabilité et/ou fréquences différents – dans une grande variété de contextes.

3) la distribution semble dépendre du registre particulier :

1. Type de sujet postposé : il existe des différences de comportement du sujet selon la catégorie dans laquelle il est réalisé : sujet nominal postposé (la construction est appelée inversion nominale) , sujet clitique postposé (inversion pronominale) ou combinaison d'un sujet nominal préverbal et d'un clitique postverbal (inversion complexe).

(1) Alors arriva une femme.

(2) Quand arrivent-elles ?

(3) Quand les gens sont-ils arrivés ?

2-TOM, 1-SON

Mais, lorsque l'on regarde de plus près, certaines formes peuvent avoir un comportement encore plus spécifique. Ainsi, dans les faits, le sujet je n'a pas la même liberté de placement que le sujet il (il n'est qu'à comparer quand le démonté-je et quand le 2 démonte-t-il qui, s'ils sont tous deux grammaticalement acceptables, ne présentent pas les mêmes facilités d'emploi)

1. On peut aussi signaler que le pronom tous semble peu envisageable après le verbe: comparer « oh non », dirent tous et tous dirent : « oh non »

2. En ce sens, il serait plus juste de parler des différents cas de sujets postposés, plutôt que du sujet postposé au singulier qui peut laisser croire, à tort, à un phénomène assez global ou général.

Types de contexte d'apparition : la description des contextes syntaxiques dans lesquels le sujet postposé peut ou ne peut pas apparaître dépend du type de sujet postposé

3.Registre. Les descriptions se sont longtemps fondées sur des données littéraires pour lesquelles le caractère stylistique joue un rôle important. A titre d'exemples de déformation suscitées par ce type de données, on peut signaler la description des verbes utilisés dans les incises (Tesnière (1959) signalait que les journalistes avaient considérablement étoffé la liste longtemps réduite à quelques verbes tels que *dire*) et le nombre de commentaires qu'a suscité l'inversion dans laquelle le verbe est précédé d'un complément circonstanciel qui, en dehors des écrits littéraires et journalistiques, est peu observée. En outre, l'opposition entre langue écrite et langue parlée est très importante. A l'oral, comme on le verra par la suite, on rencontre des sujets postposés mais dans des contextes assez précis et peu nombreux .

Quand aux variations la différence entre langue orale et langue écrite est assez sensible en ce qui concerne la réalisation du sujet. Mais la différence de registres est aussi un paramètre qui influe fortement. Ainsi, Blanche-Benveniste (1994) a notamment observé que dans l'oral de conversation, le nombre de sujets lexicaux (qui précèdent le verbe) peut être très faible voire inexistant.

Même si l'on ne peut pas placer ces informations sous la rubrique « collocations », il est certain que certains verbes se rencontrent avec une fréquence assez forte dans les exemples – tant dans les données de corpus que dans les analyses. Il faut alors tenir compte du type d'inversion pour dégager des régularités dont on ne fournit ici qu'une brève indication. Ainsi, des verbes tels que *arriver, entrer, sortir, passer* se retrouvent régulièrement avec l'inversion nominale. Les verbes pronominaux sont assez nombreux dans l'inversion dite absolue. Et bien évidemment le verbe *dire* est fréquent dans l'incise.

A) à l'automne sortira son nouvel album (France Inter. 14/1/87. 21h 30)

2-TOM, 1-SON

B) *et tout à coup passe à travers cette chanson l'idée que tout ça pourrait se détruire* (TF1. 31/3/88. débat)

C) *S'enclenche alors la spirale de l'exclusion, le docteur n'a plus que ses yeux pour pleurer derrière ses lunettes d'or.* (Le Monde. 6/11/87. p. 24)

D) *et se télescopent au cours de leur entretien le personnage quotidien et le personnage héros du film* (France Inter. 21/6/87. discussion. 18h 30)

E) *Je ne compte pas, lui dis-je, combien de fois par jour je regarde ma montre.* (Le Point. 22/04/91. p. 50)

F) *eh ben je vous attendais me me dit le président je j'attendais votre réaction* (CRFP)

Évaluation des données utilisées dans la littérature. Comme on l'a déjà indiqué précédemment, la plupart des exemples utilisés proviennent de textes littéraires ce qui a eu une forte incidence sur les descriptions proposées : les structures comme les inversions absolues (avec verbe en tête) ou les structures avec complément temporel initial ont certainement été privilégiées. Le caractère assez figé de certains exemples a, en revanche, été moins souligné.

RÉFÉRENCES:

1. Tuyboeva, S. (2023). THE INTERPRETATION OF UNUSUAL CASES IN SENTENCE CONSTRUCTION IN THE FRENCH LANGUAGE. *Innovative Development in Educational Activities*, 2(6), 344-347.

2. Tuyboeva, S., & Normurodova, F. (2023). REPRESENTATION DE LA CATEGORIE PLURIELLE DANS LA CONSTRUCTION DES PHRASES EN OUZBEK ET EN FRANÇAIS. *Models and methods in modern science*, 2(14), 42-47.

3. Shakhnoza, T. (2023). Types of sentences and constructions in French. *Gospodarka i Innowacje.*, 42, 736-740.

4. Туйбоева, Ш. (2023). Inversive Clauses and Intonation in French. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz)*, 33(33).

5. Shakhnoza, T. (2023). STRIKING A BALANCE IN ENSURING THE FUNCTIONALITY OF THE ORIGINAL IN THE TRANSLATION. "GERMANY" MODERN SCIENTIFIC RESEARCH: ACHIEVEMENTS, INNOVATIONS AND DEVELOPMENT PROSPECTS, 9(1).

6. Туйбоева, Ш. (2023). Решение проблем с переводом компонентов простого предложения на французский язык. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.Uz)*, 30(30).

извлечено

от

https://journal.buxdu.uz/index.php/journals_buxdu/article/view/9155

2-TOM, 1-SON

7. Туйбоева, Ш. (2022). Простая конструкция предложения в узбекской и французской системной лингвистике. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.Uz)*, 8(8).
извлечено ОТ
https://journal.buxdu.uz/index.php/journals_buxdu/article/view/5813
8. Туйбоева, Шахноза. "TRANSLATION ISSUES AND STRATEGIES TO ENSURE NATIVE FUNCTIONALITY." *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.uz)* 45.45 (2024).
9. Islomov, Dilshod. "TOVUSHLAR O 'ZBEK TILIDA TOVUSHLAR ARTIKULYATSIYASI." *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.uz)* 45.45 (2024).
10. Islomov, Dilshod. "LE TERME PHONOLOGIE, PHONOSTYLISTIQUE SELON NS TRUBETSKOY." *Models and methods in modern science* 2.14 (2023): 19-22.
11. Islomov, D. (2020). ABDULLA QODIRIYNING HAYOTI VA UNING O'ZBEK ADABIYOTIGA QO'SHGAN HISSASI. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.uz)*, 6(2).
12. Islomov, D. Sh. "THE DIFFERENTIATION ASPECTS OF UZBEK AND FRENCH PHONETICS." *Ethiopian International Journal of Multidisciplinary Research* 10.11 (2023): 47-51.
13. Islomov, D. Sh. "SIMILARITY ASPECTS OF UZBEK AND FRENCH PHONETICS." *International Multidisciplinary Journal for Research & Development* 10.10 (2023).
14. Shomurodovich, Islomov Dilshod. "THE EMERGENCE OF PSYCHOLINGUISTICS, THE SCIENTISTS'SCIENTIFIC-THEORETICAL VIEWS AND ITS CONNECTION WITH OTHER SCIENCES." *JOURNAL OF MULTIDISCIPLINARY BULLETIN* 6.5 (2023): 213-218.
15. Islomov, Dilshod. "ФОНЕМА ВА ФНОСТИЛИСТИКА ФОНЕМА ВА ФНОСТИЛИСТИКА ТУШУНЧАЛАРИГА ДОИР ИЛМИЙ-НАЗАРИЙ КАРАШЛАР." *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.uz)* 1.1 (2020).
16. Shomurodovich, Islomov Dilshod. "À PROPOS DU TERME PHONOPSYCHOLOGIE." *Conferencea* (2023): 45-47.
17. Shomurodovich, Islomov Dilshod. "LE ROLE DE L'EMOTION EN PHONOPSYCHOLOGIE." *Conferencea* (2023): 77-79.
18. Islomov, D. Sh. "The articulation of sounds in french." *International Multidisciplinary Journal for Research & Development* 10.10 (2023).

2-TOM, 1-SON
EVFEMIZMLARNING O'ZBEK VA FRANSUZ TILLARIDAGI O'RNI
XUSUSIDA

Radjabov Ruslan
BuxDu o'qituvchisi
Ismatova Gulniso
BuxDU 4-bosqich talabasi

ANNATASIYA

Ushbu maqolada evfemizmlarning paydo bo'lishi, uning fransuz tilida sinonimlari, lingvomadaniy ma'no tushunchasining shakllanishi to'grisida fikr yuritiladi. Fransuz tili va o'zbek tilida misollar bilan izohlanadi.

Kalit so'zlar: tilshunoslik, evfemizm, so'z ma'nolari, sinonimlar, milliy madaniy urf-odatlar.

Hozirgi zamonaviy tilshunoslikda evfemizmlar so'zlovchiga odobsiz, qo'pol yoki xushmuomala bo'lib tuyuladigan sinonim so'zlar yoki iboralar o'rniga ishlatiladigan emotsional neytral so'zlar yoki iboralar sifatida ta'riflanadi. Fransuz tilida evfemizm so'ziga **adoucissement** (yumshatish), **antiphrase** (antifraza), **atténuation** (susaytirish) yoki **litote** (litota) sinonim sifatida keltiriladi.

Evfemizm - yunoncha εὐφημισμός / **euphēmismos**, ya'ni φημί / **phēmī**, «aytmoq, gapirmoq» εὖ- / **-eū**, - perefiksi «yaxshi, xayriyat» ("yaxshi gapirmoq") so'zlaridan iborat bo'lgan nutq figurasi bo'lib, antik davrda baxtsizlikni ifodalaydigan atamalardan qochish uchun ishlatilgan. Bu davrdagi evfemizmni qo'llashni tushuntirish juda oddiy: o'sha paytda shahvoniylik, tana va boshqalar bilan bog'liq barcha narsalarni yashirish kerak edi.

Manbalar shuni ko'rsatadiki, evfemizmlar har bir tildagi to'g'ridan-to'g'ri ifodasi qayg'uli, yoqimsiz, stress holatini keltirib chiqaradigan so'z, so'z birikmalari va gaplarni tinglovchiga yumshatish yoki susaytirish uchun fikrlash figurasi deb ta'riflanadi.

Hozirgi zamonaviy fransuz tilining badiiy asarlarida, matbuotda, umuman evfemizmlar keng miqyosda qo'llaniladi. Umuman olganda evfemizmlar avvalo har bir millatning milliy-madaniy urf-odatlaridan kelib chiqqan holda ishlatiladi. Masalan, fransuz tilida ko'zi ojiz insonga nisbatan *aveugle* – ko'r emas, «non-voyant» "ko'rmaydi" so'zi bilan yoki *sourd* - kar emas, balki «malentendant» "yomon eshitadigan" sifatida, ma'nolarini yumshatish holatlari keng kuzatiladi. Shu bilan birga, quyidagi misollarda: *Il est mort* - u o'ldi, deb kamdan-kam hollarda to'g'ridan-to'g'ri qo'llaniladi. Uning o'rniga «il est parti» "u

2-TOM, 1-SON

ketdi" yoki «il nous a quittés» yoki "u bizni tark etdi" tarzida qo'llanilishini ko'rish mumkin. Xuddi fransuz tilida bo'lgani kabi o'zbek tilida ham evfemizmlarni ko'p ishlatishga majbur qiladigan yana bir mavzu - bu o'lim mavzusidir. Masalan: o'ldi so'zini – bandalikni bajo keltirdi, oxiratga rixlat qildi, dunyoni tark etdi va hokazolar... kabi variantlar o'zbek milliy madaniyatidan kelib chiqib qo'llaniladi. Mazkur so'zga Alisher Navoiy va Husayn Bayqaro o'rtasidagi yozishmani ham misol keltirish mumkin:

“Sarvi gulning soyasinda **so'ldi gul**, netmoq kerak?”

“Sarvidin tobut yasab, guldan kafan etmoq kerak”

Yuqoridagi misrada “**o'ldi, vafot etdi**” so'zlari “**so'ldi gul**” tarzida aytilganligini ko'rish mumkin. Unda Navoiy malikaning vafoti haqidagi shumxabarni shu tarzda, o'ta ehtiyotkorona usulda shohga yetkazadi. Oqibatda uni yetkazgan choparning boshi omon qoladi.

Zamonaviy fransuz tilida ham **o'lmoq** so'zi uchun fransuzlar quyidagi so'z va so'z iboralarni qo'llaydilar. Masalan: **Faucheuse** (o'roqchi), **camarde** (o'limning allegorik va antropomorfik figurali, odatda skelet yoki ozg'in jasad shaklida tasvirlangan, oksitan tilidan olingan, "tekis burunli" degan ma'noni anglatuvchi kamard sifatlaridan kelib chiqqan¹), **lâcher la rampe** (panjarani qo'yib yubormoq) va **dévisser son billard** (bilyard stolini ochmoq), **il s'est éteint** (u o'chib qoldi), **il est parti pour un monde meilleur** (yaxshi dunyoga ketdi) shular jumlasidandir.

Evfemizatsiya jarayoni ma'lum bir tilda so'zlashuvchi odamlarda, uning ona tili yoki chet tili bo'lishidan qat'i nazar, lingvomadaniy ma'no tushunchasining shakllanishini ko'rsatadi. Evfemizmlar jamiyatda sodir bo'layotgan o'zgarishlarning belgisi hisoblanadi. Bu o'zgarishlar tilda o'z aksini topadi va dunyoning lingvistik rasmiga ta'sir qiladi, bu esa, o'z navbatida, so'zlovchilarning dunyoqarashini aks ettiradi².

Xulosa qiladigan bo'lsak, evfemizm boshqa ko'plab nutq shakllari kabi, bizning kundalik hayotimizning bir qismidir. Evfemizatsiya jarayonining axloqiy tomoni qayg'uli, yoqimsiz, stress holatini keltirib chiqaradigan so'z, so'z birikmalari va gaplarni tinglovchiga yumshatish yoki susaytirish uchun ishlatiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Radjabov, R. (2020). Moyens d'exprimer du sens futur dans les constructions hypothétiques. Центр научных публикаций (buxdu.uz), 6(2).

¹ «**CAMARDE** : Définition de **CAMARDE** [archive] », sur cnrtl.fr, *Centre national de ressources textuelles et lexicales*, 2012.

² Темирбаева Е.К. Эвфемизмы в языке политики и художественной литературе // Слово в словаре и в тексте : сборник статей. М. : МГУ, 1991. С. 13–21.

2-TOM, 1-SON

2. Radjabov, R. "Научные взгляды ученых на употребление термина «будущее». На славянском и персидском." *Центр научных публикаций (buxdu. Uz)* 16 (2022): 16.
3. Radjabov, R. (2023). Орфография Научно-теоретические соображения по орфографии французского языка: теоретические взгляды ученых на орфографию. *Центр научных публикаций (buxdu.Uz)*, 27(27).
4. Radjabov, R. (2023). Accents et marques orthographiques en français. *центр научных публикаций (buxdu.Uz)*, 28(28).
5. 10. Radjabov, R. (2023). A propos du concept d'orthographe française. *центр научных публикаций (buxdu.Uz)*, 28(28).
6. 11. Rajabmurodovich, R. R. (2023, February). Fransuz tili orfografiyasiga uyg'onish davri tilshunos olimlari tomonidan kiritilgan o'zgartirishlar to'g'risida. In "CANADA" International conference on developments in education, sciences and humanities (Vol. 9, No. 1).
7. Radjabov, Ruslan. "Tilshunoslar ahamiyatidagi tinish belgilarining dastlabki sharhlar." *Центр научных публикаций (buxdu. uz)* 31.31 (2023).
8. Radjabov, Ruslan. "Fransuz tili orfoepiyasining shakllanish bosqichlari." *Центр научных публикаций (buxdu. uz)* 30.30 (2023).
9. Radjabov, Ruslan. "Orfografiya Fransuz tili orfografiyasiga oid ilmiy-nazariy qarashlar: orfografiya to'g'risidagi olimlarning nazariy qarashlari." *Центр научных публикаций (buxdu. uz)* 27.27 (2023).
10. Radjabov, Ruslan. "Scientific Opinions of Scholars on the use of The Term "Future" In Slavic and Persian." *Центр научных публикаций (buxdu. uz)* 16.16 (2022).
11. Ruslan, Radjabov. "Points de vue scientifiques sur les normes orthographiques françaises." *Gospodarka i Innowacje*. 42 (2023): 726-730.
12. Ruslan, Radjabov. "À propos du terme orthographe." *Gospodarka i Innowacje*. 42 (2023): 731-735.
13. Islomov, Dilshod. "TOVUSHLAR O 'ZBEK TILIDA TOVUSHLAR ARTIKULYATSIYASI." *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz)* 45.45 (2024).
14. Islomov, Dilshod. "LE TERME PHONOLOGIE, PHONOSTYLISTIQUE SELON NS TRUBETSKOY." *Models and methods in modern science* 2.14 (2023): 19-22.
15. Islomov, D. (2020). ABDULLA QODIRIYNING HAYOTI VA UNING O'ZBEK ADABIYOTIGA QO'SHGAN HISSASI. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz)*, 6(2).

2-TOM, 1-SON

16. Islomov, D. Sh. "THE DIFFERENTIATION ASPECTS OF UZBEK AND FRENCH PHONETICS." *Ethiopian International Journal of Multidisciplinary Research* 10.11 (2023): 47-51.

17. Islomov, D. Sh. "SIMILARITY ASPECTS OF UZBEK AND FRENCH PHONETICS." *International Multidisciplinary Journal for Research & Development* 10.10 (2023).

18. Shomurodovich, Islomov Dilshod. "THE EMERGENCE OF PSYCHOLINGUISTICS, THE SCIENTISTS'SCIENTIFIC-THEORETICAL VIEWS AND ITS CONNECTION WITH OTHER SCIENCES." *JOURNAL OF MULTIDISCIPLINARY BULLETIN* 6.5 (2023): 213-218.

2-TOM, 1-SON
SUD HUKMINING QONUNIYLIGI, ASOSLILIGI VA ADOLATLILIGI
TUSHUNCHASI VA UNI TEKSHIRISH TURLARI

Karimov Doniyor Akbarali o'g'li

Toshkent davlat yuridik universiteti "Jinoyat qonunchiligini qo'llash nazariyasi va amaliyoti" soha mutaxassisligi magistri

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada protsessual hujjat hisoblangan sud hukmining qonuniyligi, asosliligi va adolatliligi tushunchasi, hukmni qabul qilishdagi muammolar tahlil qilingan. Bundan tashqari, hukmni qabul qilishdagi milliy va xorijiy huquqshunos olimlarning fikr va mulohazalari bayon qilingan.

Kalit so'zlar: Hukm, odil sudlov, sud, qonuniylik, adolat, adolatlilik, asoslilik, hukmni vazifasi, hukmlarning umummajburiylik xususiyati, qonunga muvofiqlilik, aniq va tushunarli iboralar, ishga oid til, ijtimoiy xavflilik, aybsiz shaxs.

Kirish.

Zamonaviy fuqarolik jamiyatida insonni inson qiladigan ijtimoiy adolat asosi – ta'lim, tibbiy xizmat, uy-joy, mehnat kabi ne'matlardan hamma uchun erkin foydalanish imkoniyatining mavjudligidir. Inson doimo jamiyat hayotida muhim o'ringa ega bo'lishga intilib yashaydi, bu – uning asosiy ehtiyojlaridan biri. Fuqaroning huquq va burchlarining mosligi ham fuqarolik jamiyatidagi adolatli munosabatlarni aniq izga soluvchi omildir. Bundan nafaqat jamiyat, balki shaxsning o'zi ham katta manfaat ko'radi. Ana shu moslik tufayliga inson boshqalardan hurmat va e'tirof kutishga haqli. Jinoyatga yarasha jazo tizimi bo'lmagan sharoitda har qanday jamiyat taraqqiyot borasida qiyinchiliklarga duch kelishi tabiiy.

Agar jinoyatni jazosiz qoldirmaydigan tizim ijtimoiy munosabatlarni huquqiy jihatdan tartibga solish kuchiga ega bo'lsa, mehnat va uning baholanishi o'rtasidagi moslik – iqtisodiy munosabatlarni tartibga soladi. Bugungi zamonaviy jamiyatni ana shunday moslik qoidasisiz tasavvur etish mushkul. Bu moslik butun iqtisodiy tizimning poydevorini tashkil etadi.

Adolatning o'zi biror-bir qadriyatni anglatmaydi, lekin qadriyatlar o'rtasidagi nisbatni belgilaydi, ularni baholash xususiyatiga ega. Shu bois adolat hodisasida jamiyatni tartibga soluvchilik xususiyati bor. Adolatda ikki ma'naviy jihat – ham axloqiy, ham huquqiy talablar mujassamlashgan. Uni ma'lum ma'noda axloq sohasidagi miqdor

2-TOM, 1-SON

o'lchovchi ham deyish mumkin: u talab bilan taqdirlashni o'lchab turadigan tarozidir. Adolat bor joyda ijtimoiy zulm, beboshlikka yo'l yo'q.

Arastu adolat xususida bunday deydi: "Ikki xil adolatlilik bor. Biri – qonunga muvofiqlilik. Qonun buyurganini qilish adolatli ish hisoblanadi. Qonun odamlardan mard, oqil va fozil bo'lishni talab qiladi. Shuning uchun ham odillik – eng mukammal fazilat sanaladi. Modomiki, adolatlilik qonunga muvofiq yashash ekan, qonun esa barchadan adlu insof bilan yashashni talab qilar ekan, qonun asosida ish tutadigan odam – eng fozil odamdir. Adolatlilik eng yaxshi fazilatdir". 1991-yil 31-avgustdan buyon mustaqil taraqqiyot yo'lidan qat'iyat bilan borayotgan jamiyatimiz tobora demokratlashib, davlat, jamiyat va shaxs munosabatlarida adolat va gumanizm g'oyalariga asoslanmoqda. Xalqimizning o'z yeri, mulki, sha'nu sharafiga, o'z yurti, o'z qadriyatlariga o'zi ega bo'lib, o'z kelajagini o'z qo'li bilan barpo etayotgani, bu yo'lda qo'lga kiritilayotgan buyuk marralar yurtimizda adolat tamoyillari barcha sohalarda amaliy tasdig'ini topayotganining yaqqol ifodasidir.

Shu o'rinda hukmning qonuniyligi, asosligi adolatlilikiga to'xtalishdan oldin hukm tushunchasiga bevosita to'xtalsak. Hukmning umumiy, turli xil adabiyotlardan kelib chiqqan holdagi ta'rifi bu, muhokama (mantiqda) — predmetga ma'lum bir belgi (xossa, munosabat) xosligi yoki xos emasligini ifodalovchi tafakkur shakli. Hukmlar nisbatan tugal fikr bo'lib, unda predmet bilan uning aniq belgisi haqidagi bilim ifodalanadi. Huquq sohasida esa jinoyat protsessida sudlanuvchining aybdorligi yoki aybdor emasligi haqida sudning chiqargan qaroridir.

Hukm masalasiga bevosita to'xtaladigan bo'lsak, O'zbekiston Respublikasi Jinoyat protsessual kodeksiga asosan sud hukmi O'zbekiston Respublikasi nomidan chiqaradi. Hukm qonuniy, asosli va adolatli bo'lishi shart. Hukm qonunning barcha talablariga amal qilingan holda va qonun asosida chiqarilgan bo'lsa, qonuniy deb e'tirof etiladi. Hukm ishning haqiqiy holatlari unda kerakligicha to'la va yuz berganiga haqiqatan monand tarzda aniqlangan bo'lsa, asosli deb e'tirof etiladi¹.

Hukm aybdorga nisbatan jazo yoki boshqa ta'sir chorasi u sodir etgan jinoyatning ijtimoiy xavflilik darajasi va uning shaxsi e'tiborga olinib tayinlangan bo'lsa, aybsiz shaxs esa oqlangan va rehabilitatsiya etilgan bo'lsa, adolatli deb e'tirof etiladi.

Hukm tuzishga kirishish uchun quyidagi uchta masalani muhokama qilishni hal etishi lozim: birinchidan, JPKning 457-459-moddalarida nazarda tutilgan hukm chiqarish vaqtida sud hal qiladigan masalalar; ikkinchidan, sudlanuvchining ruhiy kasalligi va aqli norasoligi masalasi; uchinchidan, shartli hukm qilingan shaxs ustidan kuzatuv olib borish masalasi.

¹ *Jinoyat-protsessual kodeksi*

2-TOM, 1-SON

Shuningdek, JPKda hukmga, shu jumladan, uni bayon etish uslubiga qo'yilgan talablar ham ifodalangan. Xususan, hukm:

- 1) ish qaysi tilda ko'rilgan bo'lsa, shu tilda bo'lishi;
- 2) aniq va tushunarli iboralarda bayon qilinishi;
- 3) uch qism: kirish, tavsif hamda qaror qismlaridan iborat bo'lishi lozim².

Yuqoridagi talablar asosida hukm yoziladi va bayon etiladi.

Hukmning qonuniyligi deganda³, hukmning qonunning barcha talablariga amal qilingan holda va qonun asosida, protsessual huquq me'yorlariga hamda shu huquqiy munosabatlarga tatbiq qilinishi lozim bo'lgan moddiy huquq me'yorlariga to'liq rioya qilingan holda chiqarilganligi hisoblanadi.

Sud hukmining qonuniyligi uning "normativ asoslanganligi"⁴ni anglatadi. Shu sababli sud hujjatining asoslantirish qismida moddiy va protsessual qonunlarga havola mavjud bo'lishi lozim. Jumladan, jinoyat ishini tugatish to'g'risidagi qaror (ajrim)da protsessual va moddiy qonunlarda nazarda tutilgan asosga havola bo'lishi kerakligini tushunmog'imiz lozim.

Hukmning asosliligi esa, hukmda ishning haqiqiy holatlari kerakligicha to'la va yuz berganiga haqiqatan monand tarzda aniqlanganligi bilan belgilandi.

Hukmning adolatliligi bu hukmda aybdorga nisbatan jazo yoki boshqa ta'sir chorasi u sodir etgan jinoyatning ijtimoiy xavflilik darajasi va uning shaxsi e'tiborga olinib tayinlanganligi, aybsiz shaxs esa oqlanganligi va reabilitatsiya etilganligidadir⁵.

Mana uch tushuncha hukmning qonuniyligi, asosliligi va adolatliligini belgilab beradi.

Sud hukmi faqat sud muhokamasida tekshirilgan dalillar bilan asoslaydi. Sudning hukmda ifodalangan barcha xulosalari asoslantirilgan bo'lishi lozim. Sudya hukmi alohida xonada, sud esa maslahatxonada chiqaradi. Bunday paytda mazkur xonada faqat sudyaning o'zi yoki ushbu ish bo'yicha sud tarkibiga kirgan sudyalarning hozir bo'lishlari mumkin. Boshqa shaxslarning hozir bo'lishlariga yo'l qo'yilmaydi.

Hukmning o'ziga xos xususiyatlari quyidagilardan iborat bo'lib, hukm faqat birinchi instansiya sudining tayinlangan yoki saylangan mustaqil sudyalari tomonidan hay'atda yoki yakka tartibda, faqat qonunda belgilangan shart-sharoitlarda va qonunga muvofiq qabul qilinadi. Shaxsni aybdor deb toppish jazoga mustahid qilish yoki aybsiz deb toppish, oqlash faqat sud hukmi bilan hal qilinadi. Hukm respublika nomidan chiqarilgan yagona hujjat

² *Jinoyat-protsessual kodeksi*

³ *Jinoyat-protsessual huquqi. Darslik. Mualliflar jamoasi // - T.: TDYU nashriyoti, 2021*

⁴ *O'sha manba*

⁵ *Jinoyat-protsessual huquqi. Darslik. Mualliflar jamoasi // - T.: TDYU nashriyoti, 2021*

2-TOM, 1-SON

hisoblanadi. Demak, hukmning qonuniyligi, asosiligi va adolatliligi zaminida davlatning obruyi, xalqparvarligi hamda adolatparvarligi mavjud. Shundan kelib chiqib, hukmni siyosiy ahamiyatga ega bo'lgan hujjat deb atash mumkin⁶. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi 28-moddasiga ko'ra, jinoyat sodir etganlikda ayblanayotgan shaxs uning aybi qonunda nazarda tutilgan tartibda oshkora sud muhokamasi yo'li bilan isbotlanmaguncha va sudning qonuniy kuchga kirgan hukmi bilan aniqlanmaguncha aybsiz deb hisoblanadi. Ayblanuvchiga o'zini himoya qilish uchun barcha imkoniyatlar ta'minlanadi⁷.

Aybdorlikka oid barcha shubhalar, agar ularni bartaraf etish imkoniyatlari tugagan bo'lsa, gumon qilinuvchining, ayblanuvchining, sudlanuvchining yoki mahkumning foydasiga hal qilinishi kerak.

Gumon qilinuvchi, ayblanuvchi yoki sudlanuvchi o'zining aybsizligini isbotlashi shart emas va istalgan vaqtda sukut saqlash huquqidan foydalanishi mumkin⁸.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, dastlabki tergovda yoki sud tergovida talab darajasida to'la, har tomonlama, xolisona tekshirilmagan jinoyat ishiga asosan chiqarilgan hukmni yoki moddiy va protsessual qonunga rioya qilinmagan holda tuzilgan yakuniy hujjatning xulosalarini to'g'ri yoki tayinlangan jazoni adolatli deb bo'lmaydi. Shu sababli ham hukm qonuniy, asosli va albatta adolatli chiqarilgan bo'lishi lozim. Shunday holatda xalqning davlatga, uning qonunlariga bo'lgan ishonchi ortadi. Har bir sudya hukm chiqarishda avvalo bosh qomusimizga hamda qonunlarga rioya qilgan holda insoniylik tamoyiliga amal qilib hukm qiladigan bo'lsa o'zi ham behavotir bo'ladi, xalq va davlat oldidagi muqaddas burchini bajargan bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi // 01.05.2023 <https://lex.uz/docs/-6445145>;
2. O'zbekiston Respublikasining "Sudlar to'g'risida"gi qonuni. 2021 yil 28 iyul, O'RQ-703-son. <https://lex.uz/docs/5534923>;
3. Tadjibayeva A.Yu. Jinoyat protsessida sud hujjatlarining qonuniyligi va asosiligidini ta'minlash. Yuridik fanlar nomzodi ilmiy darajasini olish uchun yozilgan dissertatsiya. –Toshkent, 2010 yil. 9 bet. (200 bet);
4. M.Usmonaliyev. Jinoyat huquqi darslik. Umumiy qism. Oliy o'quv yurtlari uchun darslik. —T.: "Yangi asr avlodi", 2010, – 664 b;

⁶ Inog'omjonova Z.F. *Sud hukmiga qo'yilgan talablar. Qonun nomi bilan.* –T, :-J. 1994/4-son. B. 34.

⁷ O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi; <https://lex.uz/docs/-6445145>

⁸ O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi; <https://lex.uz/docs/-6445145>.

2-TOM, 1-SON

5 Уголовный процесс. Учебник для студентов юридических вузов и факультетов. Под ред. К.Ф.Гуценко Изд. 3-е, перераб. И доп. –М.: Издательство Зерцало, 1999. 375 с. (608 с.);

6. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi 2022 – 2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi;

7. Inog‘omjonova Z.F, Sud hukmiga qo‘yilgan talablar. // Qonun nomi bilan. -1994. - No4. –B.34;

8. Matuzov N. P., Malko A. V., Teoriya gosudarstva i prava. Saratov, 1995 yil, 348-349 betlar;

9. Матузов Н. П., Малько А. В., Теория государства и права. Саратов, 1995-йил, 348-349 betlar;

10. Inog‘omjonova Z.F. Sud hukmiga qo‘yilgan talablar // Qonun nomi bilan. – 1994. –No 4. –B.34;

11. O‘zbekiston Respublikasining Jinoyat-protsessual kodeksiga sharhlar. Mualliflar jamoasi // Ma’sul muharrir prof. G‘.A.Abdumajidov. –Toshkent: TDYU, 2009. –B.507, 517;

12. Inog‘omjonova Z.F. Jinoyat protsessida hukm, ajrim va qarorlarning qonuniyligi, asoslilik va adolatliligini tekshirishda sud nazorati: Monografiya // Mas’ul muharrir: professor M.H.Rustamboyev. – Toshkent: TDYUI, 2006. –B. 21.

Internet sahifalari

1. www.library-tsul.uz
2. www.lex.uz
3. <https://www.elibrary.ru/>
4. <https://public.sud.uz/>
5. www.sud.uz

2-TOM, 1-SON
THE CREATION OF MAQSUD SHAYKHZODA-AS A GOLDEN LEGACY

Tashkent State transport University
Mamurova Feruza Islamovna
Obutjonova Durdona Omonjon kizi
Temirova Madina Tohir kizi

Annotation: this article spoke about the importance of the work of Maqsud Shaykhzoda in the education of young people, such qualities as courage, fairness, thoughtful thinking, popularism, expressed in the image of the heroes of the work in Uzbek literature.

Keywords: creativity, courage, fairness, thoughtful thought, popularism, literary critic

The work is politically charged that the past is idealized. The confiscated items included a manuscript of the drama. After the author was acquitted and returned, certain organizations did not return the manuscript on the pretext that it was “lost”. The sheikhzoda was forced to search for him for several years, and finally manages to find a copy of him from the former soufflés of the theater. But even then the text of the work will not be published. Look at the play of fate, the author turned a blind eye from the universe, not seeing that this work was published.

The work of Maqsud Shaykhzoda is so interesting that he was a versatile talent in Shaykhzoda, who had a very interesting activity not only in one direction, but in different directions. Along with poems and epics, he also creates dramas with a very high artistic capacity. Not counting the drama “Beruniy”, which shaykhzoda entered into writing at the end of his life, but did not finish, his dramas “Jaloliddin Mangubardi” and “Mirzo Ulugbek” have already become the artistic property of our people. Shaykhzoda's tragedy “Jaloliddin Manguberdi” (1944), written during the years of World War II, historically accurately and insults the martial courage of the last Khwarezmian King, who fought against the Mongol conquerors for the freedom and independence of his land. Oybek and Ghafur Ghulam gave the work a high assessment at the time, saying: “the true meaning of the historical process, its inner meaning” was revealed. Until 1946, some excerpts from the drama” Jaloliddin Manguberdi “had been printed in the” Armughan ” collection. For 43 years after that, the work was not mentioned and did not see the face of the world. The work was imprisoned in the sheikhdom shortly after it was taken from the stage.

2-TOM, 1-SON

The full text of "Jaloliddin Manguberdi" was first printed and released in Baku in the two-volume edition of Shaykhzoda in Azerbaijani. It was not until 1988 that Jaloliddin Manguberdi was first published in full print by an Uzbek-language writer in his book "The Immortal World". The sharpness of shaykhzoda's mind of writing and creativity is once again proven. Another great contribution of Maqsd Shaikhzoda to Uzbek literature is the tragedy "Mirzo Ulugbek". The tragedy is written in 1964, the same year the work is put on the stage of the Hamza Theater, on the basis of which a motion picture is later created. As a literary critic and critic, shaikhzade also shook an effective pen, became a famous poet of Uzbek folk oral creativity, works such as "Alpomish", "sugar with sugar", Babur, Muqimiy, Furqat, Oybek, Ghafur Ghulam, Hamid Olimjon, Nizami Ganjaviy of world literature, Sh.Rustaveli, A.S.Pushkin, N.A.Nekrasov, A.N.Ostrovsky, T.G.Shevchenko, A.P.Like Chekhov, he eats works dedicated to his manifestations. And as an pedagogical scientist and poet, talaygina makes a worthy contribution to the maturation of the generation of poets, literary scholars and critics.

Maqsd Shaykhzadeh as the owner of high knowledge, his entire creation was filled with a deep political publicistic spirit. His poetic, dramatic works are in harmony with the times, no matter what theme they are devoted to. That is why it is not accidental that the creator serves in the direct publicistic genre of this type. His publicistic articles and speeches, which have an excellent artistic genre, are a bright badge from the content and variety of this talented adib creativity. The talented poet was also a skilled translator. He serves greatly in translating the works of classical poets of world literature into Uzbek. In particular, Shakespeare's "Hamlet" and "Romeo and Juliet" are staged on the stage of Uzbek drama theaters in the translation of the Sheikhzoda. The growth of the poet's skill was also due to the fact that he studied the classical works of World Literature in great love, masterfully mastering their rich artistic experience. He had also thoroughly studied his fatherland literature - the heritage of Oriental poetry-with an excellent knowledge of Western European and Russian literature. Maqsd Shaykhzoda is imprisoned completely unreasonably at the beginning of the 50s and exiled for 25 years. After Stalin's death, the case of those who were unjustly imprisoned with slander was re-seen. Thus, in 1955, Shaykhzoda, among many of our dedicated intellectuals, was acquitted. But as a result of 5 years of prison suffering, the poet's health had deteriorated greatly. Nevertheless, he was forced to live on the top floor of a tall house for 10 years until the end of his life. Even in such harsh conditions and illness, sira nolimay from her life did not stop creating for the rest of her life. No matter how many sorrowful days have passed from the beginning, it has not been oppressed at all. His faith, his view of the world, Theran is described in the above

2-TOM, 1-SON

verses. He never lived in alamzada. On the contrary, he did not say anything, nowhere about those who betrayed him, subjected him to suffering, serious illnesses. True to his human qualities, shaykhzoda always lived on a rise with benevolence and high qualities.

Because he had no few genuine, loyal friends either. These included Oybek, Ghafur Ghulam, Hamid Olimjan, Komil Yashin, Mirtemir, Shukur Burkhan. Translation Mukhim played a role in the expansion of the sphere of literary knowledge of the sheikhzoda, the enrichment of his work with the artistic experience of classical world writers. It Is Located At.Rustaveli's epic" The paxlavon with the tiger skin covered", U.Shakespeare's sonnets, a.S.Poems by Pushkin, epic" The Copper rider", tragedy" Mozart and Salieri", M.Yu.Lermontov's poems and the epic "prisoner of the Caucasus" also translated with great skill into Uzbek The Works of Nizami, Fuzuli, Mirza Fatali Okhundov, Ezop, Aeschylus, Goethe, Byron, Mayakovsky, Nozim Hikmat and some other writers. The Hall of study named after writer, literary playwright, master of translation, great educator, linguist and literary critic Maqsud Shaykhzadeh and the exposition was organized in an incredibly delicate taste and in essence in harmony with the great art of Dargasiyu, great historical figures such as Jalaliddin Manguberd. The decision of the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan dated September 24, 1998 "on the celebration of the 800th anniversary of the birth of Jalaliddin Manguberdi", announced by the signature of our President Islam Karimov, which adequately addressed the history of our people, including the fate and struggle of Jalaliddin Manguberdi, defended the truth, also reaffirms. The poet dies of illness on February 19, 1967. After his death, a six-volume "works" will be published. During the years of independence, the work of the late Maqsud Shaikhzoda and his services found real value.

LITERATURE USED:

1. Mamurova, F. I. (2021, May). ARTIST OF UZBEKISTAN MAKSUD SHEIKHZADE. In *E-Conference Globe* (pp. 176-178).
2. Mamurova, F. I., & ugli Abdubahabov, A. A. (2023). TWO FOLK POETS. "TRENDS OF MODERN SCIENCE AND PRACTICE", 1(3), 23-30.
3. Islomovna, M. F., & Abduvoxob o'g'li, A. A. (2023, January). Maqsud Shayxzodaning Hayoti Va Ijodi. In *Interdisciplinary Conference of Young Scholars in Social Sciences (USA)* (pp. 19-20).
4. Mamurova, F. (2023). MAQSUD SHAYXZODANING ADABIY MEROSI. *Бюллетень студентов нового Узбекистана*, 1(11), 9-11.
5. Olimov, S. S., & Mamurova, D. I. (2022). Directions For Improving Teaching Methods. *Journal of Positive School Psychology*, 9671-9678.

2-TOM, 1-SON

6. Olimov S. S., Mamurova D. I. Graphic Information Processing Technology and its Importance //European Journal of Life Safety and Stability (2660-9630). – 2021. – T. 10. – C. 1-4.
7. Olimov S. S., Mamurova D. I. Information Technology in Education //Pioneer: Journal of Advanced Research and Scientific Progress. – 2022. – T. 1. – №. 1. – C. 17-22.
8. Khodjayeva N. S., Mamurova D. I., Nafisa A. Importance in pedagogical techniques and educational activity //International Engineering Journal For Research & Development. – 2020. – T. 5. – C. 5-5.
9. Islomovna M. F. et al. DESIGNING THE METHODOICAL SYSTEM OF THE TEACHING PROCESS OF COMPUTER GRAPHICS FOR THE SPECIALTY OF ENGINEER-BUILDER //Journal of Contemporary Issues in Business & Government. – 2021. – T. 27. – №. 4.
10. Xodjayeva N. S. et al. KOMPYUTER GRAFIKASI NING INFORMATSION JAMIYATDAGI AHAMIYATI, RO'LI VA O'RNI //ZAMONAVIY TA'LIM: MUAMMO VA YECHIMLARI. – 2022. – T. 1. – C. 74-77.
11. Saidovna, Turdieva Nigora. "Raising the attitude of primary school students to education as a value." *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal* 10.10 (2020): 506-510.
12. Saidovna T. N. Pedagogical ethics and pedagogical tact //ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal. – 2022. – T. 12. – №. 3. – C. 305-310.
13. Saidovna T. N. The Concept of the Teacher's Pedagogical Technique //European Multidisciplinary Journal of Modern Science. – 2022. – T. 4. – C. 877-883.

2-TOM, 1-SON

Предмет: Педагогика

Тема: ИННОВАЦИИ И ПЕДАГОГИКЕ

Саурбаева Марина Мирзатовна, Саурбаева Кристина Дмитриевна.

Преподаватели Профессиональной школы города Чирчика

Аннотация: В данной статье описывается применение инновационных методов в педагогике.

Ключевые слова: Педагогические инновации, дуальное обучение, обучение инфлюенсера.

Педагогическая инновация - это педагогическое нововведение; целенаправленное прогрессивное изменение, вносящее в образовательную среду стабильные элементы (новшества), улучшающие характеристики отдельных частей, компонентов и самой образовательной системы в целом.

Педагогические инновации могут осуществляться как за счет собственных ресурсов образовательной системы (интенсивный путь развития), так и за счет привлечения дополнительных мощностей (инвестиций) — новых средств, оборудования, технологий, капитальных вложений и т.д. (экстенсивный путь развития).

Педагогическими новшествами, инновациями могут быть педагогические идеи, процессы, средства; методы, формы, технологии, содержательные программы и т.п. Педагогические инновации классифицируются по различным признакам.

Прогрессивные нововведения возникают на научной основе и способствуют продвижению практики вперед. В педагогической науке возникло принципиально новое и важное направление - теория новаций и инновационных процессов.

Реформы в образовании представляют собой систему нововведений, направленных на коренное преобразование и улучшение функционирования, развития и саморазвития образовательных учреждений и системы управления ими.

Суть гибридного обучения в смешении в каждом занятии офлайн- и онлайн-форматов, синхрона и асинхрона. В самом современном варианте студенты участвуют в занятии одновременно очно и в онлайн, а запись в дальнейшем используют для асинхронного обучения. Это сложная задача как с технической точки зрения, ведь требуется много дополнительного оборудования, так и с позиций преподавания.

2-ТОМ, 1-СОН

Дуальное обучение. При таком формате теорию студенты осваивают за партами, а практику — в реальной рабочей среде. И хотя обучение на рабочем месте существовало веками, если не тысячелетиями, цифровизация обновила этот подход. Например, для обучения профессиям, которые не требуют очного присутствия, создают инструменты удалённого дуального обучения, в частности виртуальные лаборатории.

Параллельно развиваются методы сбора и анализа данных. Так, учащиеся могут записывать свои действия с помощью устройств дополненной реальности или сохранять проекты в цифровых портфолио, чтобы доступ к ним имели не только менторы из компании, но и преподаватели из университета. С оцениванием связана, кстати, одна из проблем дуального обучения: если задания действительно связаны с работой компании, то доступ к результатам может быть ограничен коммерческой тайной или внутренними правилами.

Обучение у инфлюенсера. Использование контента блогеров в качестве образовательного (как и прямая продажа блогерами своих онлайн-курсов) давно стало привычным. Одна из ключевых проблем в том, что блогерский контент обычно не проходит никакой экспертной проверки. «Образовательные» и «просветительские» посты могут оказаться как обычной рекламой, так и попросту фейковой информацией.

Есть и обратный процесс: учителя и преподаватели превращаются в популярных блогеров.

С одной стороны, школы и университеты могут использовать контент известных блогеров в образовательных целях и сотрудничать с ними (разумеется, если их контенту можно доверять: например, когда авторы — учёные-популяризаторы науки или признанные профессионалы-практики).

С другой стороны, образовательные учреждения и сами выходят в соцсети с образовательным контентом — например, университет привлекает абитуриентов с помощью научпоп-видео со своими учёными. Правда, вузам бывает сложно адаптировать научно выверенный, но тяжеловесный контент для соцсетей.

Педагогика автономии — это методы преподавания, направленные на повышение самостоятельности у учащихся. Главная задача — познакомить студентов со стратегиями обучения и полезными инструментами, которые в будущем помогут их эффективному самообразованию.

2-TOM, 1-SON

Навыки саморегулируемого, автономного обучения будут полезны не только в будущем — в профессии, например. В школе или в вузе умение учиться придаёт уверенности и стрессоустойчивости.

Чтобы стимулировать развитие учебной автономии и дать учащимся подходящие инструменты, авторы Innovating Pedagogy Report советуют обращать внимание на вовлечённость и на то, насколько релевантны интересам учащихся предлагаемые учебные задачи. А ещё важно создавать возможность для рефлексии и предоставлять поддержку.

Использованная литература: В статье использованы Интернет ресурсы.

2-ТОМ, 1-СОН
РЕПРЕЗЕНТАЦИЯ МУЖЕСТВЕННОСТИ ЖЕНСКИХ ПЕРСОНАЖЕЙ В
ПРОИЗВЕДЕНИЯХ АНГЛИЙСКИХ ПИСАТЕЛЕЙ 19-20 ВЕКОВ

Байкуватова Дилором Бурановна

Узбекский государственный университет мировых языков Сравнительное
языкознание и лингвистический перевод магистрант 1 курс

В современном литературном мире вопросы, связанные с репрезентацией мужественности и женственности, привлекают все большее внимание исследователей. Выбор данной темы обусловлен не только ее актуальностью в контексте современных литературных исследований, но и глубоким пониманием влияния литературных образов на формирование и восприятие гендерных ролей в обществе. Стремление разгадать тайны мужественности в произведениях английских писателей сегодня приобретает особую значимость в свете активных обсуждений гендерных вопросов.

Целью данной статьи является профундированный анализ и сопоставление репрезентаций мужественности, проявленной женскими персонажами в литературе английских авторов 19-20 веков. Мы стремимся выделить уникальные черты и особенности, а также общие тенденции, которые определяют восприятие гендерных ролей в данном культурном контексте. Обзор предыдущих исследований подчеркнет важность предшествующих работ в данной области и выявит основные направления исследовательского интереса. В статье также анализируются пробелы в существующих исследованиях, которые станут отправной точкой для нашего собственного вклада в понимание гендерных стереотипов в литературе.

Статья использует междисциплинарный подход, объединяя методы литературного анализа, гендерной теории и социокультурной истории. Выбор конкретных произведений и авторов обоснован стремлением представить максимально репрезентативный обзор мужественности в литературе английских культурных традиций.

Тема репрезентации мужественности и женственности является важным аспектом в произведениях английских писателей 19-20 веков. В романе "Гордость и Предубеждение" Джейн Остин исследует не только роль женщин в обществе, но и их способность проявлять мужество. Главная героиня Элизабет Беннет отличается своей

2-TOM, 1-SON

независимостью и силой духа, что делает ее необычной для своего времени. Она отказывается от предложения брака, предпочитая свободу и независимость.

«Я бы простила ему его гордость, не задень он мою.»¹

В данной цитате Элизабет Беннет из «Гордости и предубеждения» Джейн Остин обнаруживает свою силу, независимость и гордость. Она готова простить мужчине его гордость, но только при условии, что он не заденет ее собственную гордость. В этом контексте Элизабет проявляет свою мужественность, отказываясь подчиняться стандартным ожиданиям женской скромности и подчеркивая свою индивидуальность. Мужественность в данном случае не связана с физической силой, а скорее с силой характера, решительностью и способностью выражать свои убеждения. Элизабет демонстрирует свою гордость и несгибаемость, что было довольно необычно для женщин того времени. Ее отношение к гордости также подчеркивает ее уважение к себе и стремление сохранить свою независимость. Таким образом, мужественность Элизабет в этой цитате проявляется в ее способности отстаивать свою индивидуальность, несмотря на социальные ожидания и ограничения.

Элизабет также проявляет мужество, выступая против общественных ожиданий и отстаивая свои убеждения. Она проявляет мужество, отказываясь от брака, который был бы выгоден ее семье, но не принес бы ей счастья. Элизабет также проявляет мужество в своих отношениях с мужчинами, отказываясь от тех, кто не ценит ее настоящую сущность.

В романе «Джейн Эйр» Шарлотты Бронте главная героиня Джейн Эйр также представляет собой сильную и независимую женщину. Джейн отличается своей интеллектуальностью и силой духа. Она противостоит общественным ожиданиям и не подчиняется стереотипам о женственности. Джейн проявляет мужество, отказываясь от неправдивой жизни и стремясь к собственной независимости. Она также проявляет мужество в своих отношениях с мужчинами, не позволяя им определять ее судьбу.

«Когда я решу выйти замуж, я найду себе такого мужа, который не будет соперничать со мной в красоте, а скорее будет оттенять её. Я не потерплю соперника у своего престола, моя власть должна быть безраздельна; я хочу, чтобы он любовался только мной, а не собственным отражением в зеркале.»²

¹ Остин Джейн, «Гордость и предубеждение», 1813 год

² Бронте Шарлота «Джейн Эйр», 1847 год

2-TOM, 1-SON

В данной цитате Джейн Эйр выражает желание власти и контроля. Она стремится к тому, чтобы её муж был не конкурентом, а скорее подчиненным, который будет подчеркивать её собственную красоту и власть. Цитата подчеркивает отказ от традиционных гендерных ролей, где мужчина может быть соперником. Джейн выступает за равенство и контроль над своей жизнью. В словах Джейн прослеживается стремление к самостоятельности и утверждению своей личности. Она не хочет, чтобы её муж был соперником за власть, а хочет, чтобы он признавал её безраздельную власть. Эта цитата иллюстрирует мужественность Джейн Эйр в контексте её стремления к самостоятельности, контролю над своей судьбой и отказу от традиционных стереотипов гендерных ролей.

Джейн также проявляет мужество, отказываясь соответствовать стереотипам о женственности и стремясь к своей собственной независимости. Она не подчиняется ожиданиям общества и готова бороться за свои права и собственное счастье.

В этих произведениях английских писателей 19-20 веков репрезентация мужественности и женственности имеет глубокий смысл и является важным аспектом исследования человеческой природы и общественных норм того времени. Авторы этих произведений представляют мужество и женственность как нечто гораздо более сложное и многогранное, чем просто соответствие стандартам и ожиданиям общества. Во всех трех произведениях главные герои выступают против стереотипов и ожиданий общества, что делает их более интересными и вдохновляющими. Они проявляют мужество, не только сражаясь с внешними препятствиями, но и преодолевая свои собственные внутренние конфликты и страхи.

Таким образом, в произведениях мужество, выражаемое героинями произведений представлены как нечто, что превосходит ожидания и стереотипы общества. Главные героини проявляют силу характера, отказываясь подчиняться общественным нормам и стандартам, и идут вперед, добиваясь своих целей и счастья. Эти произведения также подчеркивают важность самовыражения и самопознания. Главные герои осознают свои истинные потребности и стремятся к самореализации, несмотря на преграды и ожидания общества. Это показывает, что мужество и женственность не ограничиваются внешними проявлениями, но включают в себя и внутреннюю силу и решимость.

2-TOM, 1-SON

Gimnastikaning- ta'limni rivojlantiruvchi turlari

Saidova Mahbuba Ayubovna

mahubasaidova@gmail.com

Osiyo Xalqaro Universiteti Jismoniy Madaniyat kafedrası o'qituvchisi

(Asian International University)

Anatatsiya: Gimnastik mashqlarnig turfa xilligi ularning o'ziga xos xususiyatlarining yo'naltirilganligiga qarab, gimnastikaning mustaqil turlariga birlashtiriladi. 1984 yilda o'tgan Umumittifoq anjumanida quyidagi tasniflash tasdiqlangan: gimnastikaning sog'lomlashtiruvchi, ta'limni- rivojlantiruvchi va sport turlari. Gimnastikaning ushbu turlariga quyidagilar kiradi: asosiy, ayollar, atletik va kasbiy-amaliyturlari.

Kalit so'z: Gimnastikaning ushbu turlariga quyidagilar kiradi: asosiy, ayollar, atletik va kasbiy-amaliy turlari.

Asosiy gimnastika sog'lomlashtirish, ta'lim va tarbiya vazifalarining yechimi uchun katta imkoniyatlarga ega. Ular mashqlarning ko'p tuzilishga egaligi va ko'p funksiyaligi hisobidan amalga oshirilishi mumkin. Bu shug'ullanuvchilarni maxsus bilimlar va ko'nikmalar tizimi bilan boyitishga, pedagogning ijodiy yondashuvi uchun cheksiz imkoniyatlarni ochib beradi. Bunday bilimlar gimnastika- bu sport-pedagogik fan haqidagi bilimlar bo'lishi mumkin: uning mazmuni, ijtimoiy ahamiyati, tarixi, uning negizida turgan mashqlar bajarilishining texnikasi va qonunlari; mashqlarni sog'lomlashtirish, ta'lim va tarbiya maqsadlarida qo'llash imkoniyatlari haqida, tanlangan o'quv, kasbiy yoki sport faoliyatiga qarab harakat va psixik qobiliyatlarini rivojlantirish, organizmning alohida organlari va tizimlariga, ularning funksional imkoniyatlarini kuchaytirish maqsadida ta'sir qilish haqida, o'quvchilarni har tomonlama tajriba bilan boyitish, amaliy mashqlarni o'rgatish va b. Asosiy gimnastikaning mashqlari pedagog so'zi va musiqali kuzatuv bilan birgalikda samarali majmuiy vosita va shug'ullanuvchilarda shaxs fazilatlarini

tarbiyalash usuli: gimnastika mashg'ulotlariga, o'qishga, mehnat va jamoa faoliyatiga vijdonli, chuqur anglagan va faol munosabat. Jismonan va ruhan barkamol shaxsni rivojlantirish maqsadida asosiy gimnastikaning keng imkoniyatlarini qo'llash, uni barcha yoshdagi shug'ullanuvchilarning jismoniy tarbiya usuli va mustaqil

2-TOM, 1-SON

vositasiga aylantirgan. O'rta yoshdagi tizimli mashg'ulotlar uzoq muddatga jismoniy va aqliy ishga layoqatligini yuqori darajada saqlab turishga ko'maklashadi. Maktabda asosiy gimnastika jismoniy tarbiya darslariga kiritilgan, umumiy jismoniy tayyorgarlik, sog'lomlashtirish guruxlarida qo'llaniladi. Mashg'ulotlarda unga kiritilgan barcha mashqlar majmui qo'llaniladi.

Ayollar gimnastikasi- ayollar organizmining xususiyatlarini va psixologik tuzilishini inobatga oladi. Mashqlarni, metodik usullarini tanlashda, eng avvalo, onalik funksiyalari inobatga olinadi, shuning uchun kuchni, tezlikni, oyoqlar, qorin va orqa tomon mushaklarining chidamliligini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratiladi. Mashg'ulotlarga umumrivojlantiruvchi gimnastik mashqlarning barchasi kiritiladi: anjomlar bilan va anjomlarsiz erkin mashqlar, gimnastik devorchada, o'tirg'ichda bajariladigan mashqlar va b. Ayollar bilan mashg'ulotlarda badiiy gimnastika mashqlari, **tomosha** va xalq o'yinlari elementlari va musiqa katta ahamiyatga ega. Mashg'ulotlarning musiqali kuzatuviga alohida e'tibor beriladi. Ushbu mashqlar yordamida harakatlar **koordinatsiyasi**, jozibasi, go'zalligi rivojlanadi, to'g'ri va chiroyli qadi-qomat shakllanadi, sog'lik mustahkamlanadi, jismoniy va aqliy ishlarga layoqatlik darajasi ko'tariladi.

Kasbiy sohaga yo'naltirilgan gimnastika quyidagi mashqlarni va metodik usullarni birlashtiradi. Ular yordamida o'z vaqtida kasbiy ta'lim boshlangancha, organizmning funksional imkoniyatlarini ko'tarish, harakatlanish va psixik qobiliyatlarini rivojlantirish va o'rganish (baholash), shug'ullanuvchilarga tanlangan kasbiy faoliyatiga zarur bo'lgan shaxs xususiyatlarini tarbiyalashi mumkin. Kasbiy qobiliyatlarni rivojlantirishga va amaliy harakatlanish ko'nikmalarini shakllantirishga o'rta maxsus va oliy ta'lim muassasalarida katta e'tibor qaratilgan. Haqiqatda butun jismoniy tayyorgarlik amaliy xarakterga ega, yoxud u shug'ullanuvchilar tanlagan mehnat faoliyatini muvafaqiyatli egallash va unda kasbiy mahoratga erishish uchun zarur bo'lgan qobiliyatlarni rivojlantirishga yo'naltirilgan.

Atletik gimnastika- mushaklar kuchini, chidamlilikni va irodani, organizmning funksional imkoniyatlarini rivojlantirish, o'smir va o'spirin o'g'il bolalarni doimiy jismoniy mashqlar mashg'ulotlariga jalb qilishning; sog'lom hayot tarzini shakllantirishning; tamaki chekish, narkotik moddalarni iste'mol qilish va sog'lik uchun zararli bo'lgan boshqa odatlarning oldini olish va shaxsni shakllantirishning; o'spirinlarni mehnatga, qiz juvonlarni onalikka tayyorlash uchun ajoyib vositasi va

2-TOM, 1-SON

usuli. Atletik gimnastika gigienik gimnastikaning davomi bo'lib, sport gimnastikaning boshlanishi bo'lishi mumkin.

Gimnastikaning sport turlari

Sport gimnastikasi- ko'p kurashli sport turi. Uning tarkibida: erkaklarda- erkin mashqlar, ot sport anjomida, xalqalarda, bruslarda, turnikda mashqlar, tayanch sakrashlar; ayollarda- tayanch sakrashlar, turli balandlikdagi bruslarda, gimnastik yog'ochda bajariladigan mashqlar vaerkin mashqlar. Sport gimnastikasi mashg'ulotlariga badiiy va ritmik gimnastika, akrobatika, xoreografiya, o'yin va b. mashqlar kiritiladi. Sport gimnastikasi- olimpiya sport turi. Bizning davlatimizda uni Sport gimnastika federasiyasi boshqaradi.

Badiiy gimnastika- faqat ayollar sport turidir. Uning asosiy vositalari anjomlar va

anjomlarsiz bajariladigan raqs xarakteriga ega mashqlar. Ular qiz bolalar va ayollar jismoniy tarbiyasining ajoyib vositasi bo'lib xizmat qiladi. Ushbu sport turining bir qator elementlari jismoniy madaniyat bo'yicha maktab dasturiga kiritilgan. Yuqori sinflarda badiiy gimnastika bo'yicha mustaqil mashg'ulotlar o'tkaziladi. Badiiy gimnastika- olimpiya sport turlaridan biri.

Sport akrobatikasi uch guruhdagi mashqlarni o'ziga qamrab olgan: akrobatik sakrashlar, juftlikda (erkaklar va aralash juftliklar) va gurux mashqlari. Batutda bajariladigan mashqlarni akrobatik mashqlarga kiritadilar. Akrobatik mashqlar murakkabligining keng qamrovi turli jinsdagi, yoshdagi va har xil jismoniy tayyorgarlikka ega bo'lgan shaxslarni o'rgatish imkonini beradi.

Akrobatika mashg'ulotlari uchun murakkab sport jixozlari kerak emas, akrobatik yo'lakcha va gimnastik matlar bo'lsa yetarli. Mashg'ulotlarni faqat sport zalida emas, balki sport maydonchasida ham tashkil etsa bo'ladi.

Sport aerobikasi- ushbu sport turida sportchilar murakkab **koordinasion asiklik** harakatlar birliklarini, turli tuzilma guruxlarning har xil murakkablikdagi elementlarni, hamda sheriklarning o'zaro harakatlanishini o'ziga qamrab olgan uzuluksiz va yuqori samarali mashqlar majmuini bajaradilar. Quyidagi mashqlar turlarini o'ziga qamrab olgan: ayollar va erkaklarning individual chiqishlari, aralash juftliklar, har qanday tarkibdagi uchliklar va otiliklar. Ushbu mashqlarda xoreografiya asosini "tayanch" aerob qadamlari va ularning birliklari tashkil etadi.

2-TOM, 1-SON

1995 yilda Xalqaro Olimpiya qo'mitasi aerobikani rasmiy sport turi deb tan olgan va u Xalqaro gimnastika federasiyasiga kiritildi.

Foydalangan adabiyotlar:

1. Sayfiev Hikmatullo Xayrullayevich. (2023). SPORTS ARE GYMNASTICS IN ACTION SERIES-BE THE MANIFESTATION OF COME. *TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN*, 1(5), 465–477. Retrieved from <https://universalpublishings.com/~niverta1/index.php/tsru/article/view/3587>
2. Sayfiev Hikmatullo Xayrullayevich. (2023). АЭРОБНОЙ ГИМНАСТИКИ. *TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN*, 1(5), 449–456. Retrieved from <https://universalpublishings.com/~niverta1/index.php/tsru/article/view/3585>
3. Sayfiev Hikmatullo Xayrullayevich. (2023). SPORT GIMNASTIKASIDA HARAKATLAR KETMA-KELIGINING NAMOYON BO'LISHI. *TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN*, 1(5), 478–491. Retrieved from <https://universalpublishings.com/~niverta1/index.php/tsru/article/view/3588>
4. Sayfiev Hikmatullo Xayrullayevich. (2023). Norms of gymnasiums and activities of gymnasiums. *TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN*, 1(5), 428–434. Retrieved from <https://universalpublishings.com/~niverta1/index.php/tsru/article/view/3566>
5. Sayfiev Hikmatullo Xayrullayevich. (2023). РАЗВИТИЕ ДВИЖИТЕЛЬНЫХ НАВЫКОВ ДЕТЕЙ МЛАДШЕГО ВОЗРАСТА С ПОМОЩЬЮ СПОРТИВНОЙ ГИМНАСТИКИ ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПРОБЛЕМА КАК ИЗ. *TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN*, 1(5), 457–464. Retrieved from <https://universalpublishings.com/index.php/tsru/article/view/3586>
6. Sayfiev Hikmatullo Xayrullayevich. (2023). АЭРОБИК ГИМНАСТИКАНИНГ ХУСУСИЯТЛАРИ. *TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN*, 1(5), 442–448. Retrieved from <https://universalpublishings.com/~niverta1/index.php/tsru/article/view/3584>
7. Xayrullayevich, S. H. (2023). Use of Acrobatic Exercises and Their Terms In The Process of Teaching Gymnastics. *Intersections of Faith and Culture: American Journal of Religious and Cultural Studies* (2993-2599), 1 (9), 80–86.

2-TOM, 1-SON

8. Saidova Mahbuba Ayubovna. (2023). Physical downloads and the rest of fulfilling exercise mutual dependence. *TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN*, 1(5), 394–409. Retrieved from <https://universalpublishings.com/~niverta1/index.php/tsru/article/view/3556>
9. Saidova Mahbuba Ayubovna. (2023). Jismoniy qobiliyatlarning rivojlanishi va jismoniy sifatlarning ko'chishi. *TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN*, 1(5), 379–393. Retrieved from <https://universalpublishings.com/index.php/tsru/article/view/3554>
10. Saidova Mahbuba Ayubovna. (2023). Physical education lessons in the process of unumpedagogik methods. *TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN*, 1(5), 345–354. Retrieved from <https://universalpublishings.com/index.php/tsru/article/view/3548>
11. Saidova Mahbuba Ayubovna. (2024). Gimnastika darsining maqsadlari, vositalari va uslubiy xususiyatlari. *TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN*, 2(1), 90–97. Retrieved from <https://universalpublishings.com/~niverta1/index.php/tsru/article/view/3823>
12. Jalolov, T. S. (2023). MATH MODULES IN C++ PROGRAMMING LANGUAGE. *Journal of Universal Science Research*, 1(12), 834-838.
13. Jalolov, T. (2023). UNDERSTANDING THE ROLE OF ATTENTION AND CONSCIOUSNESS IN COGNITIVE PSYCHOLOGY. *Journal of Universal Science Research*, 1(12), 839-843.
14. Ayubovna, S. M. (2023). Jismoniy qobiliyatlarning rivojlanishi va jismoniy sifatlarning ko'chishi. *TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN*, 1 (5), 379–393.
15. Ayubovna, S. M. (2023). Physical attributes (capabilities) of development of the main legality. *Research Journal of Trauma and Disability Studies*, 2(12), 373-380.
16. Xayrulloevich, S. H. (2023). SPORT GIMNASTIKA MASHG'ULOTLARIDA ASOSIY HARAKAT QOBILYAT (FMS), POSTURAL (MUVOZANAT) NAZORAT VA O'ZINI O'ZI IDROK ETISHGA SPORT GIMNASTIKASINING TA'SIRI.
17. Sayfiyev Hikmatullo Xayrullayevich. (2023). Use of Acrobatic Exercises and Their Terms In The Process of Teaching Gymnastics. *Intersections of Faith and Culture: American Journal of Religious and Cultural Studies (2993-2599)*, 1(9), 80–86. Retrieved from <https://grnjournal.us/index.php/AJRCS/article/view/1483>

2-TOM, 1-SON

18. Sayfiev by Hikmatullo Xayrullayevich. (2023). Gimnastikachilarga the Initial Exercise of Teaching Methodology. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies* (2993-2157), 1(9), 373–382. Retrieved from <https://grnjournal.us/index.php/AJPDIS/article/view/1606>

19. Hikmatullo Xayrullayevich Sayfiev. (2023). The Place of Gymnastics in A Person's Life and the Terms Used in Training. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies* (2993-2157), 1(9), 353–359. Retrieved from <https://grnjournal.us/index.php/AJPDIS/article/view/1566>

20. Saidova Mahbuba Ayubovna. (2023). Physiological Basics of Forming Movement Skills and Teaching Sports Techniques. *Intersections of Faith and Culture: American Journal of Religious and Cultural Studies* (2993-2599), 1(9), 87–94. Retrieved from <https://grnjournal.us/index.php/AJRCS/article/view/1485>

21. Saidova Mahbuba Ayubovna. (2023). Physical Education And Sports Training Are An Integral Part Of A Healthy Lifestyle. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies* (2993-2157), 1(9), 338–343. Retrieved from <https://grnjournal.us/index.php/AJPDIS/article/view/1564>

22. Saidova Mahbuba Ayubovna. (2023). Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari sog'lom turmush tarzining ajralmas qismidir. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies* (2993-2157), 1(9), 338–343. <http://grnjournal.us/index.php/AJPDIS/article/view/1564> dan olindi

23. Saidova Mahbuba Ayubovna. (2023). Sportda murabbiylik faoliyatining psixologik tadqiqoti. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies* (2993-2157), 1(9), 344–352. <http://grnjournal.us/index.php/AJPDIS/article/view/1565> dan olindi

24. Sirojev, S., Nuriddinov, A., & Sayfiyev, H. (2023). THE CONCEPT AND IMPORTANCE OF SHOOTING SPEED IN VOLLEYBALL. *Modern Science and Research*, 2(9), 187-191.

25. Сайфиев, Х., & Саидова, М. (2023). БАДМИНТОНИСТЫ ФИЗИЧЕСКИЙ ПОДГОТОВКА И ЕМУ РАЗРАБОТКА МЕТОДЫ. *Инновационные исследования в науке*, 2(4), 45-54.

26. Xayrullayevich, S. H., & Ayubovna, S. M. (2023). BADMINTONCHILAR JISMONIY TAYYORGARLIGI VA UNI RIVOJLANTIRISH METODIKALARI. *FORMATION OF PSYCHOLOGY AND PEDAGOGY AS INTERDISCIPLINARY SCIENCES*, 2(18), 201-208.

2-TOM, 1-SON

27. Ayubovna, S. M., & Xayrullayevich, S. H. (2023). YOSH BOLLALARDA SPORT SPORT GIMNASTIKASINING PEDAGOGIK O'LCHOVLAR NAZARIYASI VA TASHKILY-METODIK ASOSLARINI TADQIQ ETISHNING MAQSADI, VAZIFALARI. *PEDAGOGICAL SCIENCES AND TEACHING METHODS*, 2(22), 108-118.

28. Saidova, M., & Sayfiyev, H. (2023). CONTENT-IMPORTANCE AND PRINCIPLES OF PHYSICAL EDUCATION CLASSES. *Modern Science and Research*, 2(9), 192-199.

29. Sayfiyev, H. X. (2023). SPORT GIMNASTIKASINING PEDAGOGIK O'LCHOV USULLARI. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(11), 307–315. Retrieved from <http://erus.uz/index.php/er/article/view/3976>

30. Sayfiyev, H. X. (2023). SPORT GIMNASTIKASI ORQALI YOSH BOLALARNING HARAKAT KO'NIKMASI RIVOJLANTIRISH PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(11), 300–306. Retrieved from <http://erus.uz/index.php/er/article/view/3975>

31. Xayrulloevich, S. H. (2023). SPORT GIMNASTIKA MASHG'ULOTLARIDA ASOSIY HARAKAT QOBILYAT (FMS), POSTURAL (MUVOZANAT) NAZORAT VA O'ZINI O'ZI IDROK ETISHGA SPORT GIMNASTIKASINING TA'SIRI.

32. Xayrulloevich, S. H. (2023). SPORT GIMNASTIKA MASHG'ULOTLARIDA ASOSIY HARAKAT QOBILYAT (FMS), POSTURAL (MUVOZANAT) NAZORAT VA O'ZINI O'ZI IDROK ETISHGA SPORT GIMNASTIKASINING TA'SIRI.

33. Ayubovna, S. M. (2023). JISMONIY TARBIYA DARSLARINING MAZMUNI-AHAMIYATI VA TAMOYILLARI.

34. Saidova, M. A. (2023). BO'SH VAQTDA QILADIGAN SPORTNING STRESS VA SALOMATLIKGA TA'SIRI. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(11), 294–299. Retrieved from

35. Saidova Mahbuba Ayubovna. (2023). Physiological Basics of Forming Movement Skills and Teaching Sports Techniques. *Intersections of Faith and Culture: American Journal of Religious and Cultural Studies (2993-2599)*, 1(9), 87–94. Retrieved from <https://grnjournal.us/index.php/AJRCS/article/view/1485>

36. Saidova Mahbuba Ayubovna. (2023). Physical Education And Sports Training Are An Integral Part Of A Healthy Lifestyle. *American Journal of Public*

2-TOM, 1-SON

Diplomacy and International Studies (2993-2157), 1(9), 338–343. Retrieved from <https://grnjournal.us/index.php/AJPDIS/article/view/1564>

37. Saidova Mahbuba Ayubovna. (2023). Jismoniy tarbiya va sport mashgʻulotlari sogʻlom turmush tarzining ajralmas qismidir. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies* (2993-2157), 1 (9), 338-343. <http://grnjournal.us/index.php/AJPDIS/article/view/1564> dan olindi

38. Saidova Mahbuba Ayubovna. (2023). Sportda murabbiylik faoliyatining psixologik tadqiqoti. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies* (2993-2157), 1 (9), 344–352. <http://grnjournal.us/index.php/AJPDIS/article/view/1565> dan olindi

39. Saidova, M. A. (2023). SPORT VA FALSAFANING ALOQASI. SALOMATLIKGA TA'SIRI. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(10), 288-293.

40. Ayubovna, S. M., & Xayrullayevich, S. H. (2023). YOSH BOLLALARDA SPORT SPORT GIMNASTIKASINING PEDAGOGIK O'LCHOVLAR NAZARIYASI VA TASHKILY-METODIK ASOSLARINI TADQIQ ETISHNING MAQSADI, VAZIFALARI. *PEDAGOGICAL SCIENCES AND TEACHING METHODS*, 2(22), 108-118.

41. Saidova, M., & Sayfiyev, H. (2023). CONTENT-IMPORTANCE AND PRINCIPLES OF PHYSICAL EDUCATION CLASSES. *Modern Science and Research*, 2(9), 192-199.

42. Saidova, M. A. (2023). BO'SH VAQTDA QILADIGAN SPORTNING STRESS VA SALOMATLIKGA TA'SIRI. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(11), 294–299. Retrieved from <http://erus.uz/index.php/er/article/view/3974>

43. Saidova, M. A. (2023). SPORT VA FALSAFANING ALOQASI. SALOMATLIKGA TA'SIRI. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(11), 288–293. Retrieved from <http://erus.uz/index.php/er/article/view/3973>

2-TOM, 1-SON

Gimnastika sport turining turlari va tasniflashi.

Saidova Mahbuba Ayubovna

mahubasaidova@gmail.com

Osiyo Xalqaro Universiteti Jismoniy Madaniyat kafedrasi o'qituvchisi
(Asian International University)

Anatatsiya: Gimnastik mashqlarnig turfa xilligi ularning o'ziga xos xususiyatlarining yo'naltirilganligiga qarab, gimnastikaning mustaqil turlariga birlashtiriladi. 1984 yilda o'tgan

Umumittifoq anjumanida quyidagi tasniflash tasdiqlangan: gimnastikaning sog'lomlashtiruvchi,

ta'limni- rivojlantiruvchi va sport turlari.

Kalit so'z: "Gimnastika" atamasining bir nechta talqini mavjud. Kelib chiqishi "gimnos"- grek

so'zidan- yalang'och ma'nosini anglatadi (qadimiy greklar jismoniy mashqlarni yalang'och bajaranganlar). Katta ensiklopediyaning birinchi nashrida ushbu so'zning etimologiyasi "gimnazo"- mashq bajarish grek so'zi bilan bog'liq. Uchinchi nashrida esa, ushbu so'z qo'shimcha talqinga ega bo'ladi: mashq qildiraman, shug'ullantiraman.

Gimnastik mashqlarnig turfa xilligi ularning o'ziga xos xususiyatlarining yo'naltirilganligiga qarab, gimnastikaning mustaqil turlariga birlashtiriladi. 1984 yilda o'tgan Umumittifoq anjumanida quyidagi tasniflash tasdiqlangan: gimnastikaning sog'lomlashtiruvchi, ta'limni- rivojlantiruvchi va sport turlari.

Gimnastikaning sog'lomlashtiruvchi turlarida ertalabki gigienik gimnastikasi va kirish gimnastikasi shakllarida, ishlab chiqarishda va ta'lim muassasalarida jismoniy madaniyat daqiqalari shaklida mashqlarni bajarish nazarda tutilgan. Bu qatorga davolash va ritmik gimnastika ham kiritilgan. Ularning asosiy maqsadi inson sog'ligini mustahkamlashdan, mehnatda uning jismoniy va aqliy ishga layoqatligini yuqori darajada saqlab turishdan iborat, mehnat va jamoatchilik faoliyatida faolligini oshirish.

Gigienik gimnastika- sog'likni saqlash va mustahkamlash uchun, jismoniy va aqliy faolligini yuqori darajada saqlash uchun, qattiq jismoniy, aqliy va hissiyotli zo'riqishdan, uzoq muddatli **adinamiya**dan so'ng dam olish uchun qo'llaniladi. Mashg'ulotlar individual va gurux shakllarida bolalar bog'chalarining tarbiyalanuvchilari, maktab o'quvchilari, o'rta maxsus va oliy ta'lim muassasalarinig talabalari bilan, hamda sog'lomlashtiruvchi oromgohlar , sanatoriyalar va harbiy qismlar askarlari bilan o'tkaziladi. Gigienik gimnastika majmuiga yurish va yugurish,

2-TOM, 1-SON

umumrivojlantiruvchi va amaliy mashqlar kiritilgan. Mashqlar majmui chuqur nafas olish va mushaklarni susaytirish mashqlari bilan yakunlanadi. Mashqlardan keyin havo, suv, quyosh muolajalari o'tkaziladi. Mashqlar va yuklama me'yorlari shug'ullanuvchilarning yoshi, jinsi, sog'ligining ahvoli, jismoniy tayyorgarlik darajasi va boshqa xususiyatlariga qarab belgilanadi.

Gigienik gimnastika kunning har qanday vaqtida o'tkazilishi mumkin: ertalab-kun tartibiga yanada tezroq kirishi uchun, kunduzi- to'plangan charchoqni chiqarish uchun. Uyqudan oldin mushaklarning asosiy guruxlarini zo'riqtirish va keyinchalik susaytirish bilan chuqur nafas olib, chuqur uyquga, kun bo'yi sarflagan kuchini qayta tiklashga, o'tgan kun uchun shukronalik fikrlari va kelajakda muvafaqiyatlarga umid qilishga psixik tayyorgarlik qilish shaklidagi mashqlar juda foydalidir. Harbiylar gimnastikaning ushbu turini kechki uyqudan so'ng kun tartibiga tezroq kirish, jismoniy tayyorgarlikni oshirish va xarbiylarni chiniqtirish uchun ertalab o'tkazadilar.

Kirish gimnastikasi- shug'ullanuvchilarnig o'quv yoki mehnat faoliyatiga tezroq kirishiga yo'naltirilgan. Tashkil etish shakli bo'yicha maktabda "darslardan oldin gimnastika" va ishlab chiqarishda "ishdan oldin" tashkil etiladi. Bu yerda kasbiy harakatlanish harakatlariga yaqin bo'lgan, harakatlar tuzilishi bo'yicha quvvatlovchi va **sensorik** ta'minlovchi mashqlar qo'llaniladi. Mashqlar bajarish jarayonida faol va yuqori ishlab chiqarish va o'quv faoliyatiga yo'naltirilgan fiziologik va psixologik tayyorgarlikga erishiladi. Mashqlarni bajarish vaqti 5-10 daqiqa.

Jismoniy madaniyat daqiqasi, butun o'quv yoki ish kuni davomida jismoniy va aqliy layoqatligini yuqori darajada saqlash uchun, qaddi-qomat buzilishlarini oldini olish uchun jismoniy charchoqni chiqarish uchun qo'llaniladi. U dars yoki ish vaqtida charchoq alomatlarini paydo bo'lganida o'tkaziladi (diqqatning pasayishi, holsizlik va h.). Mashqlar majmui 5-10 mashqdan iborat bo'lishi va 2-5 daqiqa bajarilishi mumkin.

Davolash gimnastikasi - davolash jismoniy madaniyatning asosi (DJM). U jarohat olingandan, kasallikdan, jarohlik operatsiyadan va h. keyin organizmning vaqtinchalik yo'qotgan alohida funksiyalarini tiklashga ko'maklashadi. Turli xil kasalliklarda boshqa davolash vositalari bilan majmuida qo'llaniladi. Ayniqsa u tayanch-harakatlanish tizimini davolashda juda samarali. Maktab o'quvchilari uchun davolash gimnastika majmui jismoniy madaniyat o'qituvchisi va tibbiyot xodimi bilan birga, ularning sog'ligida individual chetlanishlarga qarab tuziladi. Davolash muassasalarida mashqlar bemorning individual xususiyatlari va kasallikning xarakterini inobatga olgan holda saralab belgilanadi. Mashqlar majmuiga me'yorlashtirilgan yurish, yugurish, saf tayyorgarligi va anjomlar bilan va anjomlarsiz

2-TOM, 1-SON

umumrivojlantiruvchi mashqlar kiritiladi: tayoq, gantel, espander, koptok, sakramachiq, gimnastik devorchada va o'tirg'ichda mashqlar va b. Mashg'ulotlarning asosiy shakli bu dars yoki 30-60 daqiqalik muolaja. Zamonaviy bosqichda davolash jismoniy madaniyatning turlariga sog'lomlashtiruvchi gimnastikaning noan'anaviy turlari kiritilgan: korreksion, dam olish, tiklash, nafas olish, bo'g'inlar va h.

Ritmik gimnastika- sog'lomlashtiruvchi gimnastikaning turlaridan biri deb hisoblanadi. Mashqlar majmui umumrivojlantiruvchi mashqlardan, badiiy gimnastika va xoreografiya elementlaridan, yurish yugurish va sakrash usullashtirilgan shakllaridan va boshqa bajarish texnikasi bo'yicha murakkab bo'lmagan mashqlardan tashkil topadi. Ritmik gimnastikaning muhim elementlaridan biri bu musiqali kuzatuv. Ushbu vositalar yordamida organizmga beriladigan fiziologik yuklamaning miqdorini belgilash, shug'ullanuvchilarni psixologik holatini boshqarish, ularning mashg'ulotda faolligini oshirish mumkin. Ritmik gimnastikada bir-biridan mazmuni va dars tuzilish bo'yicha farqlanadigan yetarlicha turlarini ajratish mumkin. Ritmik gimnastikaning sog'lomlashtiruvchi yo'nalishlariga quyidagilarni kiritish mumkin: klassik aerobika, tayanch bosqichlarni qo'llaydigan gimnastika, raqs gimnastikasi, u yerda turli raqs usullari va yo'nalishlari qo'llaniladi (salsa, rok, disko, fank, xip-xop); predmetlar va anjomlarni qo'llaydigan aerobika (step, slayd, fitbol, va b.). Ritmik gimnastikaning sog'lomlashtiruvchi turlarining o'ziga xos qirralaridan biri bu mashg'ulotda aerobik qismning mavjudligi, uning davomida ma'lum me'yorda kardiorespirator (yurak tomir va nafas olish tizimi) tizimning faoliyati mustahkamlanadi, bu esa, o'z navbatida sog'lomlashtirish effektini beradi.

Oxirgi vaqtda ommaviy sog'lomlashtirish harakatida bir qator yangi, noan'anaviy harakatlanish faolligining turlari paydo bo'lgan.

Stretching (holatlar gimnastikasi)- ma'lum bir mushaklar guruxlari va bo'g'inlar harakatlanishini ko'paytirish uchun eng yaxshi sharoitlarni ta'minlovchi holatlar majmuini o'ziga qamrab olgan. **Kallanetika-** bu statik mashqlar gimnastikasi. Sog'lomlashtirish gimnastikasining ushbu turi tizimiga 30 ta mashq kiradi, ularning yuklamasini ma'lum holatni ushlab turish vaqtini cho'zish orqali ko'paytiradilar.

Sheyping-tizim- bu jismoniy mashqlarning ta'siri, ovqatlanishning ma'lum tartibi, shug'ullanuvchilar organizmiga maxsus kompyuter testdan o'tkazishning uyg'unlikda birlashishi. Sheyping- bizning davlatimizda endi rivojlanayotgan tizimlardan biri. Sheyping tizimlarining bir nechta turi mavjud: klassik-sheyping, sheyping-terapiya, xomiladorlar uchun sheyping, sheyping-pro, ozgan tanalar uchun sheyping. Gimnastikaning sharq sog'lomlashtirish tizimlari o'zini qayta tiklash va

2-TOM, 1-SON

o'zini o'zi saqlash kabi noyob imkoniyatlarga ega bo'lgan inson organizmining zahiralari qo'llash imkonini beradi. Gimnastika majmualari sharq turlarining farqli qirrasini bu ongning etakchiligida erishilgan organizmning ichki va tashqi faoliyatining birligi.

Foydalangan adabiyotlar:

1. Sayfiyev Hikmatullo Xayrullayevich. (2023). SPORTS ARE GYMNASTICS IN ACTION SERIES-BE THE MANIFESTATION OF COME. *TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN*, 1(5), 465–477. Retrieved from <https://universalpublishings.com/~niverta1/index.php/tsru/article/view/3587>
2. Sayfiyev Hikmatullo Xayrullayevich. (2023). АЭРОБНОЙ ГИМНАСТИКИ. *TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN*, 1(5), 449–456. Retrieved from <https://universalpublishings.com/~niverta1/index.php/tsru/article/view/3585>
3. Sayfiyev Hikmatullo Xayrullayevich. (2023). SPORT GIMNASTIKASIDA HARAKATLAR KETMA-KELIGINING NAMOYON BO'LISHI. *TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN*, 1(5), 478–491. Retrieved from <https://universalpublishings.com/~niverta1/index.php/tsru/article/view/3588>
4. Sayfiyev Hikmatullo Xayrullayevich. (2023). Norms of gymnasiums and activities of gymnasiums. *TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN*, 1(5), 428–434. Retrieved from <https://universalpublishings.com/~niverta1/index.php/tsru/article/view/3566>
5. Sayfiyev Hikmatullo Xayrullayevich. (2023). РАЗВИТИЕ ДВИЖИТЕЛЬНЫХ НАВЫКОВ ДЕТЕЙ МЛАДШЕГО ВОЗРАСТА С ПОМОЩЬЮ СПОРТИВНОЙ ГИМНАСТИКИ ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПРОБЛЕМА КАК ИЗ. *TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN*, 1(5), 457–464. Retrieved from <https://universalpublishings.com/index.php/tsru/article/view/3586>
6. Sayfiyev Hikmatullo Xayrullayevich. (2023). АЕРОБИК ГИМНАСТИКАНИНГ ХУСУСИЯТЛАРИ. *TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN*, 1(5), 442–448. Retrieved from <https://universalpublishings.com/~niverta1/index.php/tsru/article/view/3584>

2-TOM, 1-SON

7. Xayrullayevich, S. H. (2023). Use of Acrobatic Exercises and Their Terms In The Process of Teaching Gymnastics. *Intersections of Faith and Culture: American Journal of Religious and Cultural Studies* (2993-2599), 1 (9), 80–86.
8. Saidova Mahbuba Ayubovna. (2023). Physical downloads and the rest of fulfilling exercise mutual dependence. *TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN*, 1(5), 394–409. Retrieved from <https://universalpublishings.com/~niverta1/index.php/tsru/article/view/3556>
9. Saidova Mahbuba Ayubovna. (2023). Jismoniy qobiliyatlarning rivojlanishi va jismoniy sifatlarning ko'chishi. *TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN*, 1(5), 379–393. Retrieved from <https://universalpublishings.com/index.php/tsru/article/view/3554>
10. Saidova Mahbuba Ayubovna. (2023). Physical education lessons in the process of umumpedagogik methods. *TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN*, 1(5), 345–354. Retrieved from <https://universalpublishings.com/index.php/tsru/article/view/3548>
11. Saidova Mahbuba Ayubovna. (2024). Gimnastika darsining maqsadlari, vositalari va uslubiy xususiyatlari. *TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN*, 2(1), 90–97. Retrieved from <https://universalpublishings.com/~niverta1/index.php/tsru/article/view/3823>
12. Jalolov, T. S. (2023). MATH MODULES IN C++ PROGRAMMING LANGUAGE. *Journal of Universal Science Research*, 1(12), 834-838.
13. Jalolov, T. (2023). UNDERSTANDING THE ROLE OF ATTENTION AND CONSCIOUSNESS IN COGNITIVE PSYCHOLOGY. *Journal of Universal Science Research*, 1(12), 839-843.
14. Ayubovna, S. M. (2023). Jismoniy qobiliyatlarning rivojlanishi va jismoniy sifatlarning ko'chishi. *TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN*, 1 (5), 379–393.
15. Ayubovna, S. M. (2023). Physical attributes (capabilities) of development of the main legality. *Research Journal of Trauma and Disability Studies*, 2(12), 373-380.
16. Xayrulloevich, S. H. (2023). SPORT GIMNASTIKA MASHG'ULOTLARIDA ASOSIY HARAKAT QOBILYAT (FMS), POSTURAL (MUVOZANAT) NAZORAT VA O'ZINI O'ZI IDROK ETISHGA SPORT GIMNASTIKASINING TA'SIRI.

2-TOM, 1-SON

17. Sayfiyev Hikmatullo Xayrullayevich. (2023). Use of Acrobatic Exercises and Their Terms In The Process of Teaching Gymnastics. *Intersections of Faith and Culture: American Journal of Religious and Cultural Studies (2993-2599)*, 1(9), 80–86. Retrieved from <https://grnjournal.us/index.php/AJRCS/article/view/1483>

18. Sayfiyev by Hikmatullo Xayrullayevich. (2023). Gimnastikachilarga the Initial Exercise of Teaching Methodology. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157)*, 1(9), 373–382. Retrieved from <https://grnjournal.us/index.php/AJPDIS/article/view/1606>

19. Hikmatullo Xayrullayevich Sayfiyev. (2023). The Place of Gymnastics in A Person's Life and the Terms Used in Training. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157)*, 1(9), 353–359. Retrieved from <https://grnjournal.us/index.php/AJPDIS/article/view/1566>

20. Saidova Mahbuba Ayubovna. (2023). Physiological Basics of Forming Movement Skills and Teaching Sports Techniques. *Intersections of Faith and Culture: American Journal of Religious and Cultural Studies (2993-2599)*, 1(9), 87–94. Retrieved from <https://grnjournal.us/index.php/AJRCS/article/view/1485>

21. Saidova Mahbuba Ayubovna. (2023). Physical Education And Sports Training Are An Integral Part Of A Healthy Lifestyle. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157)*, 1(9), 338–343. Retrieved from <https://grnjournal.us/index.php/AJPDIS/article/view/1564>

22. Saidova Mahbuba Ayubovna. (2023). Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari sog'lom turmush tarzining ajralmas qismidir. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157)*, 1(9), 338–343. <http://grnjournal.us/index.php/AJPDIS/article/view/1564> dan olindi

23. Saidova Mahbuba Ayubovna. (2023). Sportda murabbiylik faoliyatining psixologik tadqiqoti. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157)*, 1(9), 344–352. <http://grnjournal.us/index.php/AJPDIS/article/view/1565> dan olindi

24. Sirojev, S., Nuriddinov, A., & Sayfiyev, H. (2023). THE CONCEPT AND IMPORTANCE OF SHOOTING SPEED IN VOLLEYBALL. *Modern Science and Research*, 2(9), 187-191.

25. Сайфи́ев, Х., & Саидова, М. (2023). БАДМИНТОНИСТЫ ФИЗИЧЕСКИЙ ПОДГОТОВКА И ЕМУ РАЗРАБОТКА МЕТОДЫ. *Инновационные исследования в науке*, 2(4), 45-54.

2-TOM, 1-SON

26. Xayrullayevich, S. H., & Ayubovna, S. M. (2023). BADMINTONCHILAR JISMONIY TAYYORGARLIGI VA UNI RIVOJLANTIRISH METODIKALARI. *FORMATION OF PSYCHOLOGY AND PEDAGOGY AS INTERDISCIPLINARY SCIENCES*, 2(18), 201-208.

27. Ayubovna, S. M., & Xayrullayevich, S. H. (2023). YOSH BOLLALARDA SPORT SPORT GIMNASTIKASINING PEDAGOGIK O'LCHOVLAR NAZARIYASI VA TASHKILIY-METODIK ASOSLARINI TADQIQ ETISHNING MAQSADI, VAZIFALARI. *PEDAGOGICAL SCIENCES AND TEACHING METHODS*, 2(22), 108-118.

28. Saidova, M., & Sayfiyev, H. (2023). CONTENT-IMPORTANCE AND PRINCIPLES OF PHYSICAL EDUCATION CLASSES. *Modern Science and Research*, 2(9), 192-199.

29. Sayfiyev, H. X. (2023). SPORT GIMNASTIKASINING PEDAGOGIK O'LCHOV USULLARI. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(11), 307-315. Retrieved from <http://erus.uz/index.php/er/article/view/3976>

30. Sayfiyev, H. X. (2023). SPORT GIMNASTIKASI ORQALI YOSH BOLALARNING HARAKAT KO'NIKMASI RIVOJLANTIRISH PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(11), 300-306. Retrieved from <http://erus.uz/index.php/er/article/view/3975>

31. Xayrulloevich, S. H. (2023). SPORT GIMNASTIKA MASHG'ULOTLARIDA ASOSIY HARAKAT QOBILYAT (FMS), POSTURAL (MUVOZANAT) NAZORAT VA O'ZINI O'ZI IDROK ETISHGA SPORT GIMNASTIKASINING TA'SIRI.

32. Xayrulloevich, S. H. (2023). SPORT GIMNASTIKA MASHG'ULOTLARIDA ASOSIY HARAKAT QOBILYAT (FMS), POSTURAL (MUVOZANAT) NAZORAT VA O'ZINI O'ZI IDROK ETISHGA SPORT GIMNASTIKASINING TA'SIRI.

33. Ayubovna, S. M. (2023). JISMONIY TARBIYA DARSLARINING MAZMUNI-AHAMIYATI VA TAMOYILLARI.

34. Saidova, M. A. (2023). BO'SH VAQTDI QILADIGAN SPORTNING STRESS VA SALOMATLIKGA TA'SIRI. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(11), 294-299. Retrieved from

35. Saidova Mahbuba Ayubovna. (2023). Physiological Basics of Forming Movement Skills and Teaching Sports Techniques. *Intersections of Faith and Culture:*

2-TOM, 1-SON

American Journal of Religious and Cultural Studies (2993-2599), 1(9), 87–94.
Retrieved from <https://grnjournal.us/index.php/AJRCS/article/view/1485>

36. Saidova Mahbuba Ayubovna. (2023). Physical Education And Sports Training Are An Integral Part Of A Healthy Lifestyle. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies* (2993-2157), 1(9), 338–343. Retrieved from <https://grnjournal.us/index.php/AJPDIS/article/view/1564>

37. Saidova Mahbuba Ayubovna. (2023). Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari sog'lom turmush tarzining ajralmas qismidir. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies* (2993-2157), 1(9), 338-343. <http://grnjournal.us/index.php/AJPDIS/article/view/1564> dan olindi

38. Saidova Mahbuba Ayubovna. (2023). Sportda murabbiylik faoliyatining psixologik tadqiqoti. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies* (2993-2157), 1(9), 344–352. <http://grnjournal.us/index.php/AJPDIS/article/view/1565> dan olindi

39. Saidova, M. A. (2023). SPORT VA FALSAFANING ALOQASI. SALOMATLIKGA TA'SIRI. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(10), 288-293.

40. Ayubovna, S. M., & Xayrullayevich, S. H. (2023). YOSH BOLLALARDA SPORT SPORT GIMNASTIKASINING PEDAGOGIK O'LCHOVLAR NAZARIYASI VA TASHKILY-METODIK ASOSLARINI TADQIQ ETISHNING MAQSADI, VAZIFALARI. *PEDAGOGICAL SCIENCES AND TEACHING METHODS*, 2(22), 108-118.

41. Saidova, M., & Sayfiyev, H. (2023). CONTENT-IMPORTANCE AND PRINCIPLES OF PHYSICAL EDUCATION CLASSES. *Modern Science and Research*, 2(9), 192-199.

42. Saidova, M. A. (2023). BO'SH VAQTDA QILADIGAN SPORTNING STRESS VA SALOMATLIKGA TA'SIRI. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(11), 294–299. Retrieved from <http://erus.uz/index.php/er/article/view/3974>

43. Saidova, M. A. (2023). SPORT VA FALSAFANING ALOQASI. SALOMATLIKGA TA'SIRI. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(11), 288–293. Retrieved from <http://erus.uz/index.php/er/article/view/3973>

2-TOM, 1-SON

**Gimnastikada himoya yordam berish va o'zini o'zi straxovka(himoya)
qilish, jarohatlanishni oldini olish choralari sifatida.**

Sayfiyev Hikmatullo Xayrulloevich

Osiyo Xalqaro Universiteti Jismoniy Madaniyat kafedrası o'qituvchisi

(Asian International University)

hikmatulloaefiyev@gmail.com

Anatasiya: Gimnastik mashqlar murakkabligining doimiy o'sib borishi sababli straxovka(himoya) va yordam berish gimnastlar tayyorgarligining barcha bosqichlarida o'rgatish metodikasi va shug'ullanishning ajralmas qismiga aylanib, jarohatlanishni oldini olishning samarali vositasi bo'lib kelmoqda.

Kalit so'z: Straxovka, sport zal, jihoz, gimnastika tayoqchalari, to'plar, arqonlar, obruch, akrobatik mashqlar, arqon, bar, ko'prik, gimnastika paspaslari, akrobatik mashqlar uchun gilam, trambolin.

Straxovka(himoya) – bu mashqlar bajarish jarayonida gimnastlarning xavfsizligini ta'minlashga yo'naltirilgan choralari majmui. U qo'llarni yoki tananing boshqa qismlarini oldindan ushlamasdan amalga oshiriladi. Murakkab mashq bajarilayotganda, mashq bajaruvchiga bajarishni yengillashtirmasdan, ushlashni oldindan bajarish maqsadga muvofiq.

Straxovka(himoya)ni individual va gurux straxovka(himoya)siga ajratadilar. Straxovka(himoya)ning ikkala shaklidan eng murakkab va havfli elementlar va birikmalar o'rganishining boshlang'ich bosqichlarida foydalanadilar. Individual straxovka(himoya) o'qituvchi yoki shug'ullanuvchilar ichidan bir kishi tomonidan amalga oshiriladi. Gurux straxovka(himoya)si ikkita va undan ortiq kishi tomonidan amalga oshiriladi. Bu erda straxovka(himoya) qilayotgan kishilardan har biri ma'lum bir joyda turadi va zarur bo'lgan harakatlarni bajaradi. Straxovka(himoya)ni ta'minlash bo'yicha sherigiga ishonish qat'iyan man etiladi.

Ko'pchilik holatlarda turli hil straxovka(himoya) vositalarining mavjudligi individual straxovka(himoya) qo'llashning imkonini beradi. Gurux straxovka(himoya)si kamdan-kam holatlarda qo'llaniladi.

Straxovka(himoya)ni ta'minlash uchun maxsus va texnika vositalaridan foydalanadilar. Maxsus vositalarga quyidagilar kiritilgan: qo'l kafti qoplamlari – tabiiy (ohu) terisidan uzun bo'laklar, barmoqlarga kiydirilgan va tasmacha yordamida bilagiga bog'langan; lyamka tugunlari va perchatkalar – katta amplitudada siltashlar va katta aylanishlarni o'rgatish uchun qo'llaniladi; perekladina yoki tayoqlarga

2-TOM, 1-SON

urinishdan, hamda brevnodan sakrab tushishda urilib ketishdan saqlovchi, porolondan valiklar, prokladkalar, mat va qoplamalar; qo'l va osilitiriladigan belbog'lar (lonja); straxovka(himoya)ning qulayligi va mustahkamligi uchun turli hil balandliklar; porolon chuqurligi yoki "trampolin – porolon chuqurligi – batut" tizimi – tayanchsiz fazada murakkab aylanishlar mavjud bo'lgan mashqlarni egallashga ko'maklashadi, qo'rqish hissiyotini pasaytiradi, jarohat olish xavfini kamaytiradi. Havfsizlikni ta'minlash maqsadida batutni pol darajasida o'rnatadilar. Uning temir ramasiga va amortizatorlarga matlar yotqiziladi. Texnik vositalarga quyidagilar kiritiladi: otda aylanishlar, xalqa va perekladinada katta aylanishlar va boshqa mashqlarni o'rganishda provodka uchun belbog' bilan turli trenajyorlar; akrobatik mashqlarni o'rganishda straxovka(himoya) uchun amortizasiya qiluvchi belbog' va b.

Straxovka(himoya) va yordam berish o'zaro chambarchas bog'liq va yangi mashq o'rganishning boshlang'ich bosqichlarida bir birini tez-tez almashtirib turadilar.

Yordam berish nafaqat jihozdan uzilib tushishni, yiqilishni oldini oladi, balki o'rgatishning metodik usullaridan biri bo'lib keladi. U o'rganilayotgan mashq haqida to'g'ri tasavvur paydo bo'lishiga, uning bajarish texnikasini tez egallab olishga ko'maklashadi va shug'ullanayotganlarda mushaklar kuchi, harakatlar koordinasiyasi, tezlik va boshqa qobiliyatlarining etarlicha rivojlanmaganligi sharoitida qo'llaniladi.

Yordam berishning quyidagi turlarini farqlaydilar: *provodka* – butun mashq yoki uning alohida qismida, fazasida gimnastni kuzatib boruvchi murabbiy harakatlari; *fiksasiya* – harakatning ma'lum nuqtasida gimnastni pedagog tomonidan ushlab qolishi; *yitarib turish* – gimnastning pastdan yuqoriga qarab harakat paytida qisqa muddatli yordam; *qo'llab turish* - gimnastning yuqoridan pastga qarab harakat paytida qisqa muddatli yordam; *aylantirib qo'yish* – aylanishlar bajarilayotganda gimnastga qisqa muddatli yordam berish; *kombinasiya usullari* - bir vaqtdayoq va ketma ketlik bilan turli xil usullarni qo'llash; *seriyali usullar* - kombinasiyalar tuzilishiga muvofiq qo'llaniladi: yitarib turish – qo'llab turish, qo'llab turish – yitarib turish, aylantirib turish – yitarib turish va h.

Mashqning egallab olish darajasiga qarab pedagog tomonidan jismoniy kuchini qo'llash kamayib boradi, keyinchalik umuman to'xtatiladi va straxovka(himoya) bilan almashtiriladi. Straxovka(himoya) va yordam berishdan suiste'mol qilish taqiqlanadi, aks holda shug'ullanuvchilar qat'iy va tezkor harakatlanmay, o'z kuchiga ishonmay qolishlari mumkin. Ulardan mashqlarni mustaqil bajarishni talab qilish kerak.

Straxovka(himoya)ni amalga oshirishda quyidagilarni bilish zarur: bajarilayotgan mashqning texnikasini bilish; straxovka(himoya) uchun joyni tezkor va to'g'ri tanlab

2-TOM, 1-SON

olish; shug'ullanuvchilarning individual xususiyatlarini bilish (jismoniy, texnik va psixologik tayyorgarligi, qobiliyatlari); straxovka(himoya) joyida mustahkam turish, imkoniyat qadar mashqni bajaruvchiga yaqinroq, bir vaqtdayoq unga halaqit bermasdan turish. Straxovka(himoya) amalga oshiriladigan mustahkam bo'lmagan tirkachlardan foydalanmaslik, straxovka(himoya)ni bajarishga tayyor bo'lmagan shaxslarni qo'ymaslik. Straxovka(himoya) usullarining tanlanishi straxovka(himoya)ni bajarayotgan shaxsning individual xususiyatlariga va shug'ullanuvchining texnik tayyorgarlik darajasiga bog'liq.

Mashqlarni mustaqil bajaryotganda jarohatlarni oldini olishda o'zini o'zi straxovka(himoya) qilish muhim ahamiyat kasp etadi. O'zini o'zi straxovka(himoya) qilish – bu shug'ullanuvchining o'z vaqtida to'g'ri qaror qabul qilish va havfli vaziyatlardan mustaqil chiqib ketish mahorati. Ehtimoli bor jarohatning oldini olish uchun mashq bajarishni to'xtatish yoki uni o'zgartirish mumkin, qo'shimcha tayanchni yaratish, qo'llari bilan ushlab qolish, sakrab tushishni bajarish va b. Yiqilayotgan paytda shug'ullanuvchilarni to'g'ri qo'nishni o'rgatish ayniqsa muhimdir. O'zini o'zi straxovka(himoya) qilish ko'nikmalari mashqlarni bajarish va ularni mukammallashtirish jarayonida egallab olinadi.

Straxovka(himoya) va yordam berish usullarini o'rgatish

Har bir gimnastik mashq straxovka(himoya), yordam berish va o'zini o'zi straxovka(himoya) qilishning maxsus usullarini bilishni talab qiladi. Ushbu usullarni o'rgatishda mashqlar bajarish texnikasidan va ehtimoli bor xatolardan kelib chiqadilar. Ushbu usullar gimnastik mashqlarni egallash bilan birga bir vaqtdayoq o'rganiladi. Pedagog jihoz oldida straxovka(himoya) qilinayotganning b.h. ko'rsatadi va tushuntiradi, to'g'ri tik turishni, ushlab usulini va mashqni xatolar bilan bajarish vaziyatida harakatlarni, keyin esa straxovka(himoya) va yordam berish usullari amalda bajariladi. Amaliy harakatlardan tashqari, har urinishdan oldin straxovka(himoya) uchun straxovka(himoya) qilayotgan shaxsdan, u uni qanday amalga oshirishini so'rash lozim. Straxovka(himoya) qiluvchi shaxslarning harakatlari doimiy tarzda o'qituvchining nazaridan tushmasligi zarur. Faqat ko'nikmalarni mustahkam egallab olganidan keyin mustaqil straxovka(himoya) qilish va yordam berishni amalga oshirishini ishonish mumkin, bu erda straxovka(himoya) qiluvchi shaxslarning diqqatini texnika havfsizligining barcha talablariga qat'iy rioya qilishini va jarohatlanishni oldini olishning boshqa choralariga qaratish kerak.

2-TOM, 1-SON

Shug'ullanuvchilar straxovka(himoya) qilish va yordam berishni o'rganishga majbur ekahligi, o'qituvchi bir nechta gurux bilan mashg'ulot o'tkazayotganda ularni o'zi amalga oshirish imkoni bo'lmasligi bilan izohlanadi. Gimnastika bilan shug'ullanuvchi har bir shaxs straxovka(himoya) va yordam berish ko'nikmalarini egallab olishi zarur. Jismoniy madaniyat o'quv yurtlarining talabalari ularni amaliy mashg'ulotlarda egallab oladilar.

Straxovka(himoya) va yordam berishni ta'minlash shug'ullanuvchilarda berilgan topshiriq uchun javobgarlik hissini va kasbiy kompetentligini tarbiyalaydi.

*Erkin va akrobatik mashqlarda straxovka(himoya)*ni osma yoki qo'l belbog'i yordamida amalga oshiradilar. Straxovka(himoya) paytida arqonlar erkin tutiladi, gimnastning xato harakatlarni bajarganida yoki yiqilish havfi paydo bo'lganda arqonlar tezda tortiladi. Murakkab mashqlarning bajarilishida havfsizlikni ta'minlash pedagog qo'llarini yumshoq mato bilan qoplash, porolon chuqurliklar va matlarni qo'llash orqali amalga oshiriladi.

Yakkacho'p(brevno)dagi mashqlarda straxovka(himoya) qiluvchi tayyor bo'lib breвно uzunligida harakatlanadi, chunki har qanday paytda bajaruvchi muvozanatni yo'qotsa qo'lini yoki gimnastik tayoqni uzatishi, yiqilganda yoki noaniq sakrab tushganida qo'llashi kerak. Jihazga urilib ketganida straxovka(himoya) qiluvchi shaxs yitarish joyida bo'lishi kerak, yon tomonga sakrab tushishda esa gimnastni orqa tomoni yoki qorinidan ushlab qo'llaydilar. Boshlang'ich bosqichlarda o'rganuvchilar bilan ishlashda ikki kishi bo'lib brevnoning ikkala tomonida straxovka(himoya) qilish tavsiya etiladi. Straxovka(himoya) jarayonida shug'ullanuvchini oyog'idan ushlab qolish taqiqlangan.

Baland turnikda, xalqalarda va turli balandlikdagi bruslarda straxovka(himoya) jihaz ostida yon tomonidan amalga oshiriladi va gimnast harakatlarining xarakteri va yo'nalishiga qarab oldinga yoki orqaga qisqa masofaga harakatlanadilar. Boshqa tomonga tezkor o'tishlar ehtimoli ham bor (buni mahorat bilan bajarish lozim), mashq bajarilishiga halaqit bermasdan. Sakrab tushishlarda tahminiy qo'nish joyiga tezda o'tishi kerak. Straxovka(himoya)ni tepalikdan turib yoki osma belbog' yordamida bajarish mumkin.

Past va o'rtacha bruslarda mashqlar bajarilganda straxovka(himoya) xodalar ostidan turib qo'llar yordamida amalga oshiriladi. Past bruslarda bolalarni straxovka(himoya) qilayotganda va ba'zi bir statik elementlarni bajarilishida yordam ko'rsatayotganda qo'llarni xodalar ustidan ham ushlab mumkin.

2-TOM, 1-SON

Straxovka(himoya)ning boshqa vositalari bo'lib, porolon matlar, osma belbog'lar, balandliklar, turli xil tirkachlar va b.

Tayanch sakrashlarda oyoqlar ajralgan, bukilgan, qomad bukilib, straxovka(himoya) tik turgan holda oldindan va qo'nish joyidan sal uzoqroqda amalga oshiriladi; gimnast yoki ikkala qo'l bilan elkasidan yoki elkaning old qismidan ushlab qo'llaniladi, yoki bir qo'l bilan elkasidan yoki ko'kragi ostidan. Yon tomon sakrashlarni straxovka(himoya) qilishda straxovka(himoya) qiluvchining joyi - tayanch qo'l tomonidan jihozdan oldinda. Aylanish bilan va undan murakkabroq sakrashlarni bajarayotganda u yon tomonda turishi kerak va orqasi bilan elkasi yoki ko'kragini va elkasini qo'llab turishi kerak.

Foydalangan adabiyotlar:

1. Sayfiev Hikmatullo Xayrullayevich. (2023). SPORTS ARE GYMNASTICS IN ACTION SERIES-BE THE MANIFESTATION OF COME. *TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN*, 1(5), 465–477. Retrieved from

<https://universalpublishings.com/~niverta1/index.php/tsru/article/view/3587>

2. Sayfiev Hikmatullo Xayrullayevich. (2023). АЭРОБНОЙ ГИМНАСТИКИ. *TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN*, 1(5), 449–456. Retrieved from

<https://universalpublishings.com/~niverta1/index.php/tsru/article/view/3585>

3. Sayfiev Hikmatullo Xayrullayevich. (2023). SPORT GIMNASTIKASIDA HARAKATLAR KETMA-KELIGINING NAMOYON BO'LISHI. *TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN*, 1(5), 478–491. Retrieved from

<https://universalpublishings.com/~niverta1/index.php/tsru/article/view/3588>

4. Sayfiev Hikmatullo Xayrullayevich. (2023). Norms of gymnasiums and activities of gymnasiums. *TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN*, 1(5), 428–434. Retrieved from

<https://universalpublishings.com/~niverta1/index.php/tsru/article/view/3566>

5. Sayfiev Hikmatullo Xayrullayevich. (2023). РАЗВИТИЕ ДВИЖИТЕЛЬНЫХ НАВЫКОВ ДЕТЕЙ МЛАДШЕГО ВОЗРАСТА С ПОМОЩЬЮ СПОРТИВНОЙ ГИМНАСТИКИ ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПРОБЛЕМА КАК ИЗ. *TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN*, 1(5), 457–464. Retrieved from

<https://universalpublishings.com/index.php/tsru/article/view/3586>

2-TOM, 1-SON

6. Sayfiev Hikmatullo Xayrullayevich. (2023). AEROBIK GIMNASTIKANING XUSUSIYATLARI. *TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN*, 1(5), 442–448. Retrieved from <https://universalpublishings.com/~niverta1/index.php/tsru/article/view/3584>
7. Xayrullayevich, S. H. (2023). Use of Acrobatic Exercises and Their Terms In The Process of Teaching Gymnastics. *Intersections of Faith and Culture: American Journal of Religious and Cultural Studies* (2993-2599), 1 (9), 80–86.
8. Saidova Mahbuba Ayubovna. (2023). Physical downloads and the rest of fulfilling exercise mutual dependence. *TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN*, 1(5), 394–409. Retrieved from <https://universalpublishings.com/~niverta1/index.php/tsru/article/view/3556>
9. Saidova Mahbuba Ayubovna. (2023). Jismoniy qobiliyatlarning rivojlanishi va jismoniy sifatlarning ko'chishi. *TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN*, 1(5), 379–393. Retrieved from <https://universalpublishings.com/index.php/tsru/article/view/3554>
10. Saidova Mahbuba Ayubovna. (2023). Physical education lessons in the process of umumpedagogik methods. *TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN*, 1(5), 345–354. Retrieved from <https://universalpublishings.com/index.php/tsru/article/view/3548>
11. Saidova Mahbuba Ayubovna. (2024). Gimnastika darsining maqsadlari, vositalari va uslubiy xususiyatlari. *TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN*, 2(1), 90–97. Retrieved from <https://universalpublishings.com/~niverta1/index.php/tsru/article/view/3823>
12. Jalolov, T. S. (2023). MATH MODULES IN C++ PROGRAMMING LANGUAGE. *Journal of Universal Science Research*, 1(12), 834-838.
13. Jalolov, T. (2023). UNDERSTANDING THE ROLE OF ATTENTION AND CONSCIOUSNESS IN COGNITIVE PSYCHOLOGY. *Journal of Universal Science Research*, 1(12), 839-843.
14. Ayubovna, S. M. (2023). Jismoniy qobiliyatlarning rivojlanishi va jismoniy sifatlarning ko'chishi. *TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN*, 1 (5), 379–393.
15. Ayubovna, S. M. (2023). Physical attributes (capabilities) of development of the main legality. *Research Journal of Trauma and Disability Studies*, 2(12), 373-380.

2-TOM, 1-SON

16. Xayrulloevich, S. H. (2023). SPORT GIMNASTIKA MASHG'ULOTLARIDA ASOSIY HARAKAT QOBILYAT (FMS), POSTURAL (MUVOZANAT) NAZORAT VA O'ZINI O'ZI IDROK ETISHGA SPORT GIMNASTIKASINING TA'SIRI.

17. Sayfiyev Hikmatullo Xayrullayevich. (2023). Use of Acrobatic Exercises and Their Terms In The Process of Teaching Gymnastics. *Intersections of Faith and Culture: American Journal of Religious and Cultural Studies (2993-2599)*, 1(9), 80–86. Retrieved from <https://grnjournal.us/index.php/AJRCS/article/view/1483>

18. Sayfiyev by Hikmatullo Xayrullayevich. (2023). Gimnastikachilarga the Initial Exercise of Teaching Methodology. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157)*, 1(9), 373–382. Retrieved from <https://grnjournal.us/index.php/AJPDIS/article/view/1606>

19. Hikmatullo Xayrullayevich Sayfiyev. (2023). The Place of Gymnastics in A Person's Life and the Terms Used in Training. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157)*, 1(9), 353–359. Retrieved from <https://grnjournal.us/index.php/AJPDIS/article/view/1566>

20. Saidova Mahbuba Ayubovna. (2023). Physiological Basics of Forming Movement Skills and Teaching Sports Techniques. *Intersections of Faith and Culture: American Journal of Religious and Cultural Studies (2993-2599)*, 1(9), 87–94. Retrieved from <https://grnjournal.us/index.php/AJRCS/article/view/1485>

21. Saidova Mahbuba Ayubovna. (2023). Physical Education And Sports Training Are An Integral Part Of A Healthy Lifestyle. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157)*, 1(9), 338–343. Retrieved from <https://grnjournal.us/index.php/AJPDIS/article/view/1564>

22. Saidova Mahbuba Ayubovna. (2023). Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari sog'lom turmush tarzining ajralmas qismidir. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157)*, 1(9), 338–343. <http://grnjournal.us/index.php/AJPDIS/article/view/1564> dan olindi

23. Saidova Mahbuba Ayubovna. (2023). Sportda murabbiylik faoliyatining psixologik tadqiqoti. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157)*, 1(9), 344–352. <http://grnjournal.us/index.php/AJPDIS/article/view/1565> dan olindi

24. Sirojev, S., Nuriddinov, A., & Sayfiyev, H. (2023). THE CONCEPT AND IMPORTANCE OF SHOOTING SPEED IN VOLLEYBALL. *Modern Science and Research*, 2(9), 187-191.

2-TOM, 1-SON

25. Сайфиев, Х., & Саидова, М. (2023). БАДМИНТОНИСТЫ ФИЗИЧЕСКИЙ ПОДГОТОВКА И ЕМУ РАЗРАБОТКА МЕТОДЫ. *Инновационные исследования в науке*, 2(4), 45-54.

26. Xayrullayevich, S. H., & Ayubovna, S. M. (2023). BADMINTONCHILAR JISMONIY TAYYORGARLIGI VA UNI RIVOJLANTIRISH METODIKALARI. *FORMATION OF PSYCHOLOGY AND PEDAGOGY AS INTERDISCIPLINARY SCIENCES*, 2(18), 201-208.

27. Ayubovna, S. M., & Xayrullayevich, S. H. (2023). YOSH BOLLALARDA SPORT SPORT GIMNASTIKASINING PEDAGOGIK O'LCHOVLAR NAZARIYASI VA TASHKILY-METODIK ASOSLARINI TADQIQ ETISHNING MAQSADI, VAZIFALARI. *PEDAGOGICAL SCIENCES AND TEACHING METHODS*, 2(22), 108-118.

28. Saidova, M., & Sayfiyev, H. (2023). CONTENT-IMPORTANCE AND PRINCIPLES OF PHYSICAL EDUCATION CLASSES. *Modern Science and Research*, 2(9), 192-199.

29. Sayfiyev, H. X. (2023). SPORT GIMNASTIKASINING PEDAGOGIK O'LCHOV USULLARI. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(11), 307-315. Retrieved from <http://erus.uz/index.php/er/article/view/3976>

30. Sayfiyev, H. X. (2023). SPORT GIMNASTIKASI ORQALI YOSH BOLALARNING HARAKAT KO'NIKMASI RIVOJLANTIRISH PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(11), 300-306. Retrieved from <http://erus.uz/index.php/er/article/view/3975>

31. Xayrulloevich, S. H. (2023). SPORT GIMNASTIKA MASHG'ULOTLARIDA ASOSIY HARAKAT QOBILYAT (FMS), POSTURAL (MUVOZANAT) NAZORAT VA O'ZINI O'ZI IDROK ETISHGA SPORT GIMNASTIKASINING TA'SIRI.

32. Xayrulloevich, S. H. (2023). SPORT GIMNASTIKA MASHG'ULOTLARIDA ASOSIY HARAKAT QOBILYAT (FMS), POSTURAL (MUVOZANAT) NAZORAT VA O'ZINI O'ZI IDROK ETISHGA SPORT GIMNASTIKASINING TA'SIRI.

33. Ayubovna, S. M. (2023). JISMONIY TARBIYA DARSLARINING MAZMUNI-AHAMIYATI VA TAMOYILLARI.

34. Saidova, M. A. (2023). BO'SH VAQTDA QILADIGAN SPORTNING STRESS VA SALOMATLIKGA TA'SIRI. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(11), 294-299. Retrieved from

2-TOM, 1-SON

35. Saidova Mahbuba Ayubovna. (2023). Physiological Basics of Forming Movement Skills and Teaching Sports Techniques. *Intersections of Faith and Culture: American Journal of Religious and Cultural Studies (2993-2599)*, 1(9), 87–94. Retrieved from <https://grnjournal.us/index.php/AJRCS/article/view/1485>

36. Saidova Mahbuba Ayubovna. (2023). Physical Education And Sports Training Are An Integral Part Of A Healthy Lifestyle. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157)*, 1(9), 338–343. Retrieved from <https://grnjournal.us/index.php/AJPDIS/article/view/1564>

37. Saidova Mahbuba Ayubovna. (2023). Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari sog'lom turmush tarzining ajralmas qismidir. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157)*, 1(9), 338–343. <http://grnjournal.us/index.php/AJPDIS/article/view/1564> dan olindi

38. Saidova Mahbuba Ayubovna. (2023). Sportda murabbiylik faoliyatining psixologik tadqiqoti. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157)*, 1(9), 344–352. <http://grnjournal.us/index.php/AJPDIS/article/view/1565> dan olindi

39. Saidova, M. A. (2023). SPORT VA FALSAFANING ALOQASI. SALOMATLIKGA TA'SIRI. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(10), 288-293.

40. Ayubovna, S. M., & Xayrullayevich, S. H. (2023). YOSH BOLLALARDA SPORT SPORT GIMNASTIKASINING PEDAGOGIK O'CHOVLAR NAZARIYASI VA TASHKILY-METODIK ASOSLARINI TADQIQ ETISHNING MAQSADI, VAZIFALARI. *PEDAGOGICAL SCIENCES AND TEACHING METHODS*, 2(22), 108-118.

41. Saidova, M., & Sayfiyev, H. (2023). CONTENT-IMPORTANCE AND PRINCIPLES OF PHYSICAL EDUCATION CLASSES. *Modern Science and Research*, 2(9), 192-199.

42. Saidova, M. A. (2023). BO'SH VAQTDA QILADIGAN SPORTNING STRESS VA SALOMATLIKGA TA'SIRI. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(11), 294–299. Retrieved from <http://erus.uz/index.php/er/article/view/3974>

43. Saidova, M. A. (2023). SPORT VA FALSAFANING ALOQASI. SALOMATLIKGA TA'SIRI. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(11), 288–293. Retrieved from <http://erus.uz/index.php/er/article/view/3973>

2-TOM, 1-SON

Gimnastika zallardagi talablar va jihozlar

Sayfiyev Hikmatullo Xayrulloevich

Osiyo Xalqaro Universiteti Jismoniy Madaniyat kafedrası o'qituvchisi

(Asian International University)

hikmatullosaefiyev@gmail.com

Anatatsiya: Gigienik talablar va foydalanish qoidalari sport zallari gimnastika bo'yicha o'quv mashg'ulotlari odatda maxsus jihozlangan gimnastika zallarida o'tkazilishi va ulardan foydalanish qonun qoidalari haqida keng manodagi ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'z: sport zal, jihoz, gimnastika tayoqchalari, to'plar, arqonlar, obruch, akrobatik mashqlar, arqon, bar, ko'prik, gimnastika paspaslari, akrobatik mashqlar uchun gilam, trambolin.

Gigienik talablar va foydalanish qoidalari sport zallari gimnastika bo'yicha o'quv mashg'ulotlari odatda maxsus jihozlangan gimnastika zallarida o'tkaziladi. Zallarda snaryadlar uchun yordamchi xonalar, o'qituvchi murabbiylar uchun xonalar, echinish xonalari (erkaklar, ayollar), shuningdek dush va hojatxonalar (hojatxonalar) kerak.

1. Zalni va uning yordamchi xonalarini bezatish tozalash uchun qulay bo'lishi kerak.

2. Isitish moslamalari panjara bilan qoplangan.

3. Zaldagi harorat 18-20 °C (namlik 50-60 %).

4. Shamollatish tabiiy va sun'iydir.

5. Derazalarning yorug'lik maydoni zamin maydonining kamida 1/5 qismidir.

6. Barcha xonalar muntazam ravishda tozalanishi kerak.

Jismoniy tarbiya zalida talabalarning o'zini tutish qoidalari

1. Gimnastika zaliga gimnastika kostyumida, o'qituvchi bilan, signal bilan, uyushgan holda kirish.

2. Mashg'ulotlar paytida o'qituvchining ko'rsatmalariga tezda rioya qiling, o'rtoqlariga yordam bering.

3. Snaryadga yaqinlashishdan oldin xavfsizlik qoidalarini bilib oling.

4. Zalda tozalikni kuzatib boring.

5. Ruxsatisiz zaldan chiqmang.

6. Uskunalar va jihozlarga ehtiyot bo'ling.

7. Darsni tugatgandan so'ng, ular uchun ko'rsatilgan joylarga snaryadlarni olib tashlang.

2-TOM, 1-SON

Gimnastika jihozlari

Gimnastika jihozlariga quyidagilar kiradi: gimnastika devori, gimnastika dastgohi, ot, echki, panjaralar, gimnastika jurnali, arqon, bar, ko'prik, gimnastika paspaslari, akrobatik mashqlar uchun gilam, trambolin.

Badiy gimnastika asboblari: gimnastika tayoqchalari, to'plar, arqonlar, obruch, akrobatik mashqlar.

Gimnastika mashg'ulotlarida shikastlanishning oldini olish

Gimnastika darslarida barcha choralar ko'rish kerak, xavfsizlik choralari rioya qilishga qaratilgan shikastlanishning oldini olish, ya'ni:

- har bir dars jadvali va rejasiga qat'iy rioya qiling;
- ishtirokchilarda ongli intizomni tarbiyalash, talab qilish ular barcha ko'rsatmalarni bajaradilar;
- har birining harakatlari ustidan doimiy nazoratni ta'minlash talaba, ularga bir turdan mustaqil ravishda o'tishni taqiqlang boshqasida ko'pkurash;
- talabalarni to'g'ri joylashtirish, yaxshi ta'minlash ko'rinish snaryadlar, itarish va qo'nish joylari. O'rnatish to'qnashuvlardan qochish uchun snaryadlar jalb qilingan.

Gimnastika mashg'ulotlarida sug'urta va yordam oldini olishga imkon beradi jarohatlar. Sug'urta deganda o'qituvchining tayyorligi yoki gimnastikachi quyidagi hollarda mashq bajaruvchisiga o'z vaqtida yordam beradi muvaffaqiyatsiz urinish. Sug'urtadan farqli o'laroq, yordam yordam beradi, traektoriya bo'yicha jalb qilinganlarni itarish, "simlar" u bajaradigan harakat. "Simlar" umuman harakatni o'zlashtirishni osonlashtiradi. Qo'llash "simlar", o'qituvchi faqat shunday jismoniy kuch sarflashi kerak, bu talabaning harakatlarini almashtirmaydi. Qisqa muddatli jismoniy yordam (surish) harakatning alohida bosqichlarini bajarish jarayonida paydo bo'ladi. Qo'llab-quvvatlash o'qituvchi tomonidan amalga oshiriladi boshlang'ich, oraliq va yakuniy pozitsiyalarda joylashgan, keyin, talaba hali yuk bo'lmagan vaqtida to'g'ri harakat qiladi.

Jismoniy tomondan mustaqil ravishda yordam va sug'urta minimal darajada, hal ustun ega o'z-o'zini sug'urtalashda. Jarohatlarning olish uchun so'rov orqali tavsiya qiling talabalar o'rganilayotgan texnika haqidagi bilimlarini bilib oladi haqida (bo'shatish momentlari snaryadlar, kengaytmalar va boshqalar). Buning sabablaridan biri unutmaz kerak ayollar umumiy va maxsus emas jarohat. Sinfda siz haddan tashqari sakrash bilan shug'ullanmasligingiz kerak va katta bo'lgan sakrash. Texnologiyani o'zlashtirish bilan bir qatorda gimnastika mashqlari bilan shug'ullanadilar, o'rganishlari

2-TOM, 1-SON

kerak o'qituvchi rahbariyati yordam va sug'urtani qabul qiladi. Boshida o'qituvchi sug'urta va yordam usullarini demonetizatsiya qiladi yangi elementni o'rganish jarayoni va kerakli narsalarni beradi ular. Keyin har bir talaba yordam uchun chaqiriladi yoki sug'urta, o'qituvchi esa ijrochini boshqasi bilan sug'urta qiladi tomonlar, bir tomondan o'zida sug'urta qilib tomosha qilish u o'z harakatni harakat. Talabaning yordam usullariga egaga ishonch hosil qilish va sug'urta, o'qituvchiga sheriklarini sug'urtalashni ishonib topshirishi mumkin, biroq, o'zi xato bo'lsa, yordam berish uchun yaqin ijrochiga. Faqat ko'rganni mustahkam o'zlashdan so'ng u talabalarga sug'urta va yordamni ularga ishonib topshirishi mumkin bir-biringizni mustaqil ravish sug'urta qiling.

Sport zallari va jihozlardan foydalanish qoidalari.

Sport zalida mashq qiladiganlar quyidagilarga rioya qilishlari kerak: qoidalar:

- 1) asbob-uskunalar va inventarlarni ehtiyotkorlik bilan, mohirona ishlatish ularni darslarga tayyorlang va keyin tozalang;
- 2) magniy bilan ehtiyotkorlik bilan va darslar oxirida ishlang amaliyotchilar shpalning barini, ustunlarini tozalashlari kerak magniydan barlar, halqalar, ot tutqichlari va bo'yralarni artib oling nam mato
- 3) zalda faqat sport kiyimi va poyabzalda bo'lish;
- 4) dars paytida o'qituvchining ko'rsatmalariga qat'iy rioya qilish (murabbiy), o'rtoqlarga yordam bering;
- 5) xavfsizlik qoidalarini, o'zini o'zi sug'urta qilish texnikasini o'rganish;
- 6) zalga kirish va chiqish faqat ruxsatnoma bilan mumkin o'qituvchi. Har kuni tekshirish tavsiya etiladi gimnastika jihozlari va topilgan muammolarni darhol hal qiling. Oyda bir marta jihozlarni yanada to'liq tekshirishni o'tkazish kerak.

Foydalangan adabiyotlar:

1. Sayfiev Hikmatullo Xayrullayevich. (2023). SPORTS ARE GYMNASTICS IN ACTION SERIES-BE THE MANIFESTATION OF COME. *TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN*, 1(5), 465–477. Retrieved from <https://universalpublishings.com/~niverta1/index.php/tsru/article/view/3587>
2. Sayfiev Hikmatullo Xayrullayevich. (2023). АЭРОБНОЙ ГИМНАСТИКИ. *TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN*, 1(5), 449–456. Retrieved from <https://universalpublishings.com/~niverta1/index.php/tsru/article/view/3585>

2-TOM, 1-SON

3. Sayfiev Hikmatullo Xayrullayevich. (2023). SPORT GIMNASTIKASIDA HARAKATLAR KETMA-KELIGINING NAMOYON BO'LISHI. *TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN*, 1(5), 478–491. Retrieved from <https://universalpublishings.com/~niverta1/index.php/tsru/article/view/3588>
4. Sayfiev Hikmatullo Xayrullayevich. (2023). Norms of gymnasiums and activities of gymnasiums. *TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN*, 1(5), 428–434. Retrieved from <https://universalpublishings.com/~niverta1/index.php/tsru/article/view/3566>
5. Sayfiev Hikmatullo Xayrullayevich. (2023). РАЗВИТИЕ ДВИЖИТЕЛЬНЫХ НАВЫКОВ ДЕТЕЙ МЛАДШЕГО ВОЗРАСТА С ПОМОЩЬЮ СПОРТИВНОЙ ГИМНАСТИКИ ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПРОБЛЕМА КАК ИЗ. *TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN*, 1(5), 457–464. Retrieved from <https://universalpublishings.com/index.php/tsru/article/view/3586>
6. Sayfiev Hikmatullo Xayrullayevich. (2023). AEROBIK GIMNASTIKANING XUSUSIYATLARI. *TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN*, 1(5), 442–448. Retrieved from <https://universalpublishings.com/~niverta1/index.php/tsru/article/view/3584>
7. Xayrullayevich, S. H. (2023). Use of Acrobatic Exercises and Their Terms In The Process of Teaching Gymnastics. *Intersections of Faith and Culture: American Journal of Religious and Cultural Studies (2993-2599)*, 1 (9), 80–86.
8. Saidova Mahbuba Ayubovna. (2023). Physical downloads and the rest of fulfilling exercise mutual dependence. *TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN*, 1(5), 394–409. Retrieved from <https://universalpublishings.com/~niverta1/index.php/tsru/article/view/3556>
9. Saidova Mahbuba Ayubovna. (2023). Jismoniy qobiliyatlarning rivojlanishi va jismoniy sifatlarning ko'chishi. *TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN*, 1(5), 379–393. Retrieved from <https://universalpublishings.com/index.php/tsru/article/view/3554>
10. Saidova Mahbuba Ayubovna. (2023). Physical education lessons in the process of umumpedagogik methods. *TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN*, 1(5), 345–354. Retrieved from <https://universalpublishings.com/index.php/tsru/article/view/3548>

2-TOM, 1-SON

- 11.** Saidova Mahbuba Ayubovna. (2024). Gimnastika darsining maqsadlari, vositalari va uslubiy xususiyatlari. *TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN*, 2(1), 90–97. Retrieved from <https://universalpublishings.com/~niverta1/index.php/tsru/article/view/3823>
- 12.** Jalolov, T. S. (2023). MATH MODULES IN C++ PROGRAMMING LANGUAGE. *Journal of Universal Science Research*, 1(12), 834-838.
- 13.** Jalolov, T. (2023). UNDERSTANDING THE ROLE OF ATTENTION AND CONSCIOUSNESS IN COGNITIVE PSYCHOLOGY. *Journal of Universal Science Research*, 1(12), 839-843.
- 14.** Ayubovna, S. M. (2023). Jismoniy qobiliyatlarning rivojlanishi va jismoniy sifatlarning ko'chishi. *TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN*, 1 (5), 379–393.
- 15.** Ayubovna, S. M. (2023). Physical attributes (capabilities) of development of the main legality. *Research Journal of Trauma and Disability Studies*, 2(12), 373-380.
- 16.** Xayrulloevich, S. H. (2023). SPORT GIMNASTIKA MASHG'ULOTLARIDA ASOSIY HARAKAT QOBILYAT (FMS), POSTURAL (MUVOZANAT) NAZORAT VA O'ZINI O'ZI IDROK ETISHGA SPORT GIMNASTIKASINING TA'SIRI.
- 17.** Sayfiyev Hikmatullo Xayrullayevich. (2023). Use of Acrobatic Exercises and Their Terms In The Process of Teaching Gymnastics. *Intersections of Faith and Culture: American Journal of Religious and Cultural Studies (2993-2599)*, 1(9), 80–86. Retrieved from <https://grnjournal.us/index.php/AJRCS/article/view/1483>
- 18.** Sayfiyev by Hikmatullo Xayrullayevich. (2023). Gimnastikachilarga the Initial Exercise of Teaching Methodology. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157)*, 1(9), 373–382. Retrieved from <https://grnjournal.us/index.php/AJPDIS/article/view/1606>
- 19.** Hikmatullo Xayrullayevich Sayfiyev. (2023). The Place of Gymnastics in A Person's Life and the Terms Used in Training. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157)*, 1(9), 353–359. Retrieved from <https://grnjournal.us/index.php/AJPDIS/article/view/1566>
- 20.** Saidova Mahbuba Ayubovna. (2023). Physiological Basics of Forming Movement Skills and Teaching Sports Techniques. *Intersections of Faith and Culture: American Journal of Religious and Cultural Studies (2993-2599)*, 1(9), 87–94. Retrieved from <https://grnjournal.us/index.php/AJRCS/article/view/1485>

2-TOM, 1-SON

21. Saidova Mahbuba Ayubovna. (2023). Physical Education And Sports Training Are An Integral Part Of A Healthy Lifestyle. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157)*, 1(9), 338–343. Retrieved from <https://grnjournal.us/index.php/AJPDIS/article/view/1564>

22. Saidova Mahbuba Ayubovna. (2023). Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari sog'lom turmush tarzining ajralmas qismidir. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157)*, 1 (9), 338-343. <http://grnjournal.us/index.php/AJPDIS/article/view/1564> dan olindi

23. Saidova Mahbuba Ayubovna. (2023). Sportda murabbiylik faoliyatining psixologik tadqiqoti. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157)*, 1 (9), 344–352. <http://grnjournal.us/index.php/AJPDIS/article/view/1565> dan olindi

24. Sirojev, S., Nuriddinov, A., & Sayfiyev, H. (2023). THE CONCEPT AND IMPORTANCE OF SHOOTING SPEED IN VOLLEYBALL. *Modern Science and Research*, 2(9), 187-191.

25. Сайфиёв, Х., & Саидова, М. (2023). БАДМИНТОНИСТЫ ФИЗИЧЕСКИЙ ПОДГОТОВКА И ЕМУ РАЗРАБОТКА МЕТОДЫ. *Инновационные исследования в науке*, 2(4), 45-54.

26. Xayrullayevich, S. H., & Ayubovna, S. M. (2023). BADMINTONCHILAR JISMONIY TAYYORGARLIGI VA UNI RIVOJLANTIRISH METODIKALARI. *FORMATION OF PSYCHOLOGY AND PEDAGOGY AS INTERDISCIPLINARY SCIENCES*, 2(18), 201-208.

27. Ayubovna, S. M., & Xayrullayevich, S. H. (2023). YOSH BOLLALARDA SPORT SPORT GIMNASTIKASINING PEDAGOGIK O'LCHOVLAR NAZARIYASI VA TASHKILY-METODIK ASOSLARINI TADQIQ ETISHNING MAQSADI, VAZIFALARI. *PEDAGOGICAL SCIENCES AND TEACHING METHODS*, 2(22), 108-118.

28. Saidova, M., & Sayfiyev, H. (2023). CONTENT-IMPORTANCE AND PRINCIPLES OF PHYSICAL EDUCATION CLASSES. *Modern Science and Research*, 2(9), 192-199.

29. Sayfiyev, H. X. (2023). SPORT GIMNASTIKASINING PEDAGOGIK O'LCHOV USULLARI. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(11), 307–315. Retrieved from <http://erus.uz/index.php/er/article/view/3976>

30. Sayfiyev, H. X. (2023). SPORT GIMNASTIKASI ORQALI YOSH BOLALARNING HARAKAT KO'NIKMASI RIVOJLANTIRISH PEDAGOGIK

2-TOM, 1-SON

MUAMMO SIFATIDA. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(11), 300–306. Retrieved from <http://erus.uz/index.php/er/article/view/3975>

31. Xayrulloevich, S. H. (2023). SPORT GIMNASTIKA MASHG'ULOTLARIDA ASOSIY HARAKAT QOBILYAT (FMS), POSTURAL (MUVOZANAT) NAZORAT VA O'ZINI O'ZI IDROK ETISHGA SPORT GIMNASTIKASINING TA'SIRI.

32. Xayrulloevich, S. H. (2023). SPORT GIMNASTIKA MASHG'ULOTLARIDA ASOSIY HARAKAT QOBILYAT (FMS), POSTURAL (MUVOZANAT) NAZORAT VA O'ZINI O'ZI IDROK ETISHGA SPORT GIMNASTIKASINING TA'SIRI.

33. Ayubovna, S. M. (2023). JISMONIY TARBIYA DARSLARINING MAZMUNI-AHAMIYATI VA TAMOYILLARI.

34. Saidova, M. A. (2023). BO'SH VAQTDA QILADIGAN SPORTNING STRESS VA SALOMATLIKGA TA'SIRI. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(11), 294–299. Retrieved from

35. Saidova Mahbuba Ayubovna. (2023). Physiological Basics of Forming Movement Skills and Teaching Sports Techniques. *Intersections of Faith and Culture: American Journal of Religious and Cultural Studies (2993-2599)*, 1(9), 87–94. Retrieved from <https://grnjournal.us/index.php/AJRCS/article/view/1485>

36. Saidova Mahbuba Ayubovna. (2023). Physical Education And Sports Training Are An Integral Part Of A Healthy Lifestyle. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157)*, 1(9), 338–343. Retrieved from <https://grnjournal.us/index.php/AJPDIS/article/view/1564>

37. Saidova Mahbuba Ayubovna. (2023). Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari sog'lom turmush tarzining ajralmas qismidir. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157)*, 1(9), 338–343. <http://grnjournal.us/index.php/AJPDIS/article/view/1564> dan olindi

38. Saidova Mahbuba Ayubovna. (2023). Sportda murabbiylik faoliyatining psixologik tadqiqoti. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157)*, 1(9), 344–352. <http://grnjournal.us/index.php/AJPDIS/article/view/1565> dan olindi

39. Saidova, M. A. (2023). SPORT VA FALSAFANING ALOQASI. SALOMATLIKGA TA'SIRI. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(10), 288-293.

2-TOM, 1-SON

40. Ayubovna, S. M., & Xayrullayevich, S. H. (2023). YOSH BOLLALARDA SPORT SPORT GIMNASTIKASINING PEDAGOGIK O'LCHOVLAR NAZARIYASI VA TASHKILIY–METODIK ASOSLARINI TADQIQ ETISHNING MAQSADI, VAZIFALARI. *PEDAGOGICAL SCIENCES AND TEACHING METHODS*, 2(22), 108-118.

41. Saidova, M., & Sayfiyev, H. (2023). CONTENT-IMPORTANCE AND PRINCIPLES OF PHYSICAL EDUCATION CLASSES. *Modern Science and Research*, 2(9), 192-199.

42. Saidova , M. A. (2023). BO'SH VAQTDA QILADIGAN SPORTNING STRESS VA SALOMATLIKGA TA'SIRI. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(11), 294–299. Retrieved from <http://erus.uz/index.php/er/article/view/3974>

43. Saidova , M. A. (2023). SPORT VA FALSAFANING ALOQASI. SALOMATLIKGA TA'SIRI. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(11), 288–293. Retrieved from <http://erus.uz/index.php/er/article/view/3973>

2-TOM, 1-SON

Global Education Education and International Education Advocacy.

Shoberdiyeva Ruxshona Choriyevna

Termiz State University Faculty of foreign
language English language student

Abstract: This article examines the role of teachers and teaching in LICs, the policies and supports teachers need, an overview of global education, international education advocacy, and the different ways these global trends are shaping the work of teachers.

Key words: Global, education, identification, identification, investigation, collaboration, collaborative.

Within global education, teachers and teaching are considered among the most influential forces for improving inclusion and quality. This review focuses on in low-income countries where major challenges persist in the support of teachers to provide quality education for all learners, especially students from disadvantages and marginalized groups. Contemporary changes-such as migration and multilingualism in classrooms, educational technology and other mega-trends shape the context in which educators work in diverse and complex ways. While there isn't a specific "Global Education Initiative" that universally applies, many organizations and initiatives use similar names. For example, the World Bank has a Global Education Initiative, and UNESCO has various programs promoting global education. These initiatives often focus on improving access to quality education, fostering international collaboration, and addressing global educational challenges. The term "Global Education Initiative" is broad and can refer to various efforts across different organizations. However, as of my last knowledge update in January 2022, the World Bank's Global Education Initiative aimed to enhance educational opportunities globally, particularly in developing countries. It focused on issues such as improving access to quality education, teacher training, and educational infrastructure. Keep in mind that specific details may have evolved since then, and it's advisable to check the latest information from relevant sources for the most up-to-date overview. The global education movement, which examines the high degree of complexity of the data available, demands a new approach. The data need to be considered not just with respect to their component parts, but as a whole. traditionally, statistical analysis, as is implied in the name of the strategy employed, involves analytical thinking. However, such an approach is inadequate where a global view is required. Under these identification s, it is necessary to employ a holistic or systemic approach to the examination of data , in which the interrelations

2-TOM, 1-SON

between the components are estimated, following the identification and hypothesizing of causal effects. This involves the advancement of structural equation models that serve to explain the situation under investigation.

"International Education Advocacy" generally involves efforts to promote and support education on a global scale. This can include advocating for equitable access to education, addressing educational challenges, and fostering cooperation among countries to enhance learning opportunities. Organizations and individuals engaged in international education advocacy work towards ensuring that education is a priority in global agendas and that policies support inclusive and quality learning for all. Specific initiatives and campaigns may vary, but the overarching goal is to advance education as a fundamental right and a key driver of sustainable development. As of my last knowledge update in January 2022, "International Education Advocacy" encompasses various initiatives and efforts by organizations and individuals to promote global education. This involves advocating for policies and actions that address issues such as universal access to quality education, gender equality in education, and the inclusion of marginalized communities. Organizations like UNESCO, Education International, and Global Campaign for Education are examples of entities involved in international education advocacy. The focus is often on creating awareness, influencing policies, and fostering collaboration to ensure education is a central component of international development agendas. Please check the latest sources for updates on specific initiatives and campaigns. Education is the cornerstone of progress, empowering individuals and societies to reach their full potential. However, not everyone has equal access to quality education. This is where educational advocacy comes into play, bridging gaps and breaking barriers to revolutionize the education system.

Education is the cornerstone of progress, empowering individuals and societies to reach their full potential. However, not everyone has equal access to quality education. This is where educational advocacy comes into play, bridging gaps and breaking barriers to revolutionize the education system.

Educational advocacy encompasses a range of activities aimed at promoting and supporting equitable access to education. It involves speaking up for students, families, and communities to ensure that everyone has the opportunity to receive a quality education.

One of the primary goals of educational advocacy is to eliminate barriers that hinder access to education. This includes addressing socio-economic disparities, racial inequalities, and geographic limitations. By advocating for equal access, educational

2-TOM, 1-SON

advocates strive to create a level playing field for all students, regardless of their background or circumstances.

Educational advocacy recognizes the importance of student voices in shaping the education landscape. It empowers students to express their needs, concerns, and aspirations, fostering a student-centered approach. By amplifying student voices, advocacy efforts become more inclusive and responsive to the diverse needs of learners.

Educational advocacy is a powerful force that is revolutionizing education. By promoting equal access, amplifying student voices, advocating for reforms, and fostering collaborative efforts, educational advocates are breaking barriers and shaping the future of education. The challenges they face, such as resistance to change and navigating complex policies, require perseverance and strategic action. As we look ahead, educational advocacy will continue to empower marginalized communities, embrace innovation, and work towards global education equity, ensuring a brighter future for all learners. Educational advocacy encompasses a range of activities aimed at promoting and supporting equitable access to education. It involves speaking up for students, families, and communities to ensure that everyone has the opportunity to receive a quality education.

One of the primary goals of educational advocacy is to eliminate barriers that hinder access to education. This includes addressing socio-economic disparities, racial inequalities, and geographic limitations. By advocating for equal access, educational advocates strive to create a level playing field for all students, regardless of their background or circumstances.

Educational advocacy recognizes the importance of student voices in shaping the education landscape. It empowers students to express their needs, concerns, and aspirations, fostering a student-centered approach. By amplifying student voices, advocacy efforts become more inclusive and responsive to the diverse needs of learners.

Educational advocacy is a powerful force that is revolutionizing education. By promoting equal access, amplifying student voices, advocating for reforms, and fostering collaborative efforts, educational advocates are breaking barriers and shaping the future of education. The challenges they face, such as resistance to change and navigating complex policies, require perseverance and strategic action. As we look ahead, educational advocacy will continue to empower marginalized communities, embrace innovation, and work towards global education equity, ensuring a brighter future for all learners.

2-TOM, 1-SON

References:

1. Ang, S., Van Dyne, L., Koh, C., Ng, K.Y., Templer, K.J., Tay, C. & Chandrasekar, N.A. (2007) Cultural Intelligence: its measurement and effects on cultural judgment and decision-making, cultural adaptation, and task performance, *Management and Organization Review*
2. Asia Society (2009) *Partnerships for Global Learning*.
3. Darling-Hammond, L. (2010) *The Flat World and Education: how America's commitment to equity will determine our future*. New York: Teachers College Press.
4. Friedman, T.H. (2005) *The World Is Flat*. New York: Farrar, Straus & Giroux.
5. Guellec, D. & Cervantes, M. (2001) International Mobility of Highly Skilled Workers: from statistical analysis to policy analysis, *International Mobility of the Highly Skilled*

2-TOM, 1-SON
INTEGRATING MODERN TECHNOLOGIES IN ESL CLASSES

Author: Student of UZSWLU

Mavluda Kurtova

Annotation: This article explores the transformative impact of integrating modern technologies into English as a Second Language (ESL) classes. Emphasizing digital literacy, it delves into annotation tools, virtual reality, gamification, online collaboration, adaptive learning, and social media, providing insights into how these innovations revolutionize language acquisition and create dynamic learning environments.

Keywords: English teaching, Technology integration, Educational innovation, Language acquisition, Digital literacy.

Digital literacy emerges as the linchpin for seamlessly integrating technology into English instruction, arming students with vital skills essential in the contemporary era. This all-encompassing approach ranges from fundamental computer skills to adeptly navigating the complex online landscape, establishing a strong foundation to meet the demands of the modern world.

In the sphere of Tools for *Language Proficiency*, *Interactive Notation Platforms* act as transformative agents. Platforms like Hypothesis or Perusall not only enable collaborative notation of texts but also function as communal spaces where students exchange insights and interpretations. This collaborative interaction surpasses mere enhancement of reading comprehension; it cultivates a dynamic environment where the collective intellect of learners contributes to a deeper understanding of language nuances.

Multimedia Notations further enhance language proficiency by incorporating audio and video elements. This addition offers students a multi-sensory experience, providing nuanced insights into language nuances, pronunciation intricacies, and cultural contexts. The outcome is a comprehensive and enriched learning process that goes beyond traditional text-based approaches.

Entering the realm of Virtual Reality (VR) and Immersive Learning, Virtual Language Immersion transforms language acquisition. VR simulations immerse students in English-speaking environments, creating a contextual and lifelike experience that expedites language learning. Concurrently, Cultural Exploration through VR acts as a transformative tool, enabling virtual field trips that enhance cultural competence alongside language skills. These virtual experiences overcome

2-TOM, 1-SON

geographical barriers, providing students with a global perspective within their classrooms.

The assimilation of these digital tools not only adjusts to the evolving educational landscape but also revolutionizes language acquisition. From collaborative notation to immersive virtual experiences, each innovation contributes to a dynamic and enriched learning environment. Embracing these technologies propels English teaching into a future where students are not only proficient in language but also culturally adept and technologically savvy, preparing them comprehensively for the challenges of a globalized world.

Exploring gamification in education involves *Language Learning Apps* like Duolingo or Babbel, transforming language acquisition by incorporating interactive gaming elements for an enjoyable and effective learning experience. Educational Gamification Platforms such as Kahoot! or Quizizz elevate language quizzes into engaging experiences, promoting healthy competition and improving knowledge retention.

In the domain of Online Collaboration Platforms, real-time collaboration tools like Google Docs or Microsoft Teams transcend traditional boundaries, fostering collaborative writing and project work. This not only enhances language skills but also fosters teamwork among students. Global Connections established through online collaboration open avenues to connect with English learners worldwide, promoting diverse perspectives and cultural exchange for a more interconnected learning experience.

Adaptive Learning Systems introduce a personalized approach, utilizing Personalized Learning Paths on adaptive platforms to tailor lessons based on individual progress, addressing each student's unique learning pace and needs. Immediate Feedback from automated systems becomes a fundamental aspect, providing instant correction and guidance to promote continuous improvement in language proficiency.

Incorporating Social Media in Language Learning integrates Blogs and Forums, enabling students to create class blogs or participate in language-learning forums on platforms like Reddit. This practice refines writing skills and allows feedback from a broader audience. Engaging with English-speaking communities on Twitter provides dynamic exposure to authentic language use, encouraging concise communication and language exposure. This multifaceted approach utilizes technology to create an immersive and adaptive language learning environment.

2-TOM, 1-SON

This comprehensive strategy harnesses the power of technology to revolutionize language learning, offering a dynamic and interconnected educational experience. By integrating gamification, online collaboration, adaptive learning, and social media, educators can create an immersive environment that caters to individual needs, fosters collaboration, and prepares students for effective language acquisition in a digital era.

Conclusion:

The infusion of modern technologies into English teaching classes not only adapts to the evolving educational landscape but also revolutionizes language acquisition. From interactive annotation tools to immersive experiences through VR, the incorporation of digital tools enhances the effectiveness and engagement of language learning.

As educators continue to embrace these technologies, the future of English teaching promises a dynamic and enriched learning experience for students, preparing them for the linguistic challenges of the globalized world.

REFERENCES:

1. Nunan, D. (1991). *Language Teaching Methodology: A Textbook for Teachers*. Prentice Hall.
2. Larsen-Freeman, D., & Anderson, M. (2011). *Techniques and Principles in Language Teaching*. Oxford University Press.
3. Brown, H. D. (2007). *Principles of Language Learning and Teaching*. Pearson Education.
4. Lightbown, P. M., & Spada, N. (2013). *How Languages Are Learned*. Oxford University Press.
5. Harmer, J. (2007). *The Practice of English Language Teaching*. Pearson Education.
6. Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2001). *Approaches and Methods in Language Teaching*. Cambridge University Press.
7. Nation, I. S. P., & Macalister, J. (2010). *Language Curriculum Design*. Routledge.
8. Ellis, R. (2003). *Task-based Language Learning and Teaching*. Oxford University Press.

2-ТОМ, 1-СОН
ИНТЕГРАЦИЯ СОВРЕМЕННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В УРОКИ
АНГЛИЙСКОГО КАК ВТОРОГО ЯЗЫКА (ESL)

Автор: Студент УЗСВЛУ

Мавлюда Куртова

Аннотация: Данная статья исследует трансформационное воздействие интеграции современных технологий в уроки английского как второго языка (ESL). Акцент делается на цифровой грамотности, рассматриваются инструменты аннотации, виртуальная реальность, геймификация, онлайн-сотрудничество, адаптивное обучение и социальные медиа, предоставляя понимание, как эти инновации революционизируют освоение языка и создают динамичные образовательные среды.

Ключевые слова: преподавание английского, интеграция технологий, образовательные инновации, освоение языка, цифровая грамотность.

Цифровая грамотность выступает в роли ключевого элемента для бесшовной интеграции технологий в обучение английскому, вооружая студентов неотъемлемыми навыками, необходимыми в современной эпохе. Этот всесторонний подход включает в себя от основных навыков работы с компьютером до ловкой навигации в сложном онлайн-пространстве, устанавливая крепкое основание для удовлетворения требований современного мира.

В сфере инструментов для владения языком интерактивные платформы аннотации выступают как трансформационные агенты. Платформы, такие как Hypothesis или Perusall, не только позволяют совместную аннотацию текстов, но также действуют как общественные пространства, где студенты обмениваются идеями и толкованиями. Это совместное взаимодействие превосходит улучшение понимания чтения; оно создает динамичную среду, в которой коллективный интеллект учащихся способствует более глубокому пониманию языковых тонкостей.

Мультимедийные аннотации дополняют владение языком, включая аудио- и видеозаписи. Это предоставляет студентам многозональный опыт, предоставляя тонкие идеи в языковых тонкостях, сложностях произношения и

2-TOM, 1-SON

культурных контекстах. Результат – комплексный и обогащенный процесс обучения, выходящий за рамки традиционных текстовых подходов.

Входя в область виртуальной реальности (VR) и погружающего обучения, виртуальная языковая иммерсия трансформирует освоение языка. VR-симуляции погружают студентов в англоговорящие среды, создавая контекстуальный и живой опыт, ускоряя изучение языка. Параллельно культурное исследование через VR действует как трансформационный инструмент, позволяя виртуальные экскурсии, улучшая культурную компетентность наряду с языковыми навыками. Эти виртуальные опыты преодолевают географические барьеры, предоставляя студентам глобальную перспективу в их учебных классах.

Слияние этих цифровых инструментов не только адаптируется к изменяющемуся образовательному ландшафту, но и революционизирует освоение языка. От совместной аннотации до погруженных виртуальных опытов каждое нововведение способствует динамичной и обогащенной обучающей среде. Принятие этих технологий поднимает преподавание английского в будущее, где студенты не только владеют языком, но также культурно гибки и технологически грамотны, готовя их всесторонне к вызовам глобализированного мира.

Исследование геймификации в образовании включает в себя языковые обучающие приложения, такие как Duolingo или Babbel, трансформируя освоение языка путем внедрения интерактивных игровых элементов для приятного и эффективного обучения. Образовательные платформы с геймификацией, такие как Kahoot! Или Quizizz, превращают языковые викторины в увлекательные события, содействуя здоровой конкуренции и улучшая сохранение знаний.

В области онлайн-платформ для совместной работы реального времени, инструменты совместной работы, такие как Google Docs или Microsoft Teams, преодолевают традиционные границы, способствуя совместному написанию и проектной работе. Это не только улучшает языковые навыки, но также способствует командной работе среди студентов. Глобальные связи, установленные через онлайн-сотрудничество, открывают пути для связи с изучающими английский язык по всему миру, способствуя разнообразным точкам зрения и культурному обмену для более взаимосвязанного обучения.

2-TOM, 1-SON

Адаптивные системы обучения вводят персонализированный подход, используя индивидуальные учебные маршруты на адаптивных платформах для адаптации уроков в соответствии с индивидуальным прогрессом каждого студента, учитывая его уникальный темп обучения и потребности. Мгновенная обратная связь от автоматизированных систем становится фундаментальным аспектом, обеспечивая мгновенную коррекцию и рекомендации для постоянного улучшения в владении языком.

Внедрение социальных медиа в изучение языка включает в себя блоги и форумы, позволяя студентам создавать классовые блоги или участвовать в форумах по изучению языка на платформах, таких как Reddit. Эта практика уточняет навыки письма и позволяет получать обратную связь от более широкой аудитории. Взаимодействие с англоязычными сообществами на Twitter предоставляет динамичную экспозицию к аутентичному использованию языка, поощряя краткую коммуникацию и языковое воздействие. Этот многофункциональный подход использует технологии для создания погружающей и адаптивной среды обучения языку.

Эта комплексная стратегия использует силу технологий для революционизации изучения языка, предлагая динамичный и взаимосвязанный образовательный опыт. Интеграция геймификации, онлайн-сотрудничества, адаптивного обучения и социальных медиа позволяет педагогам создать погруженную среду, соответствующую индивидуальным потребностям, способствующую сотрудничеству и готовящую студентов к эффективному освоению языка в цифровую эру.

Заключение:

Внедрение современных технологий в уроки английского не только приспособливается к изменяющемуся образовательному ландшафту, но и революционизирует освоение языка. От интерактивных инструментов аннотации до погружающих виртуальных опытов через VR, внедрение цифровых инструментов улучшает эффективность и привлекательность обучения языку.

По мере того как педагоги продолжают внедрять эти технологии, будущее преподавания английского обещает динамичный и обогащенный опыт обучения для студентов, готовя их к лингвистическим вызовам глобализированного мира.

REFERENCES:

1. Nunan, D. (1991). *Language Teaching Methodology: A Textbook for Teachers*. Prentice Hall.
2. Larsen-Freeman, D., & Anderson, M. (2011). *Techniques and Principles in Language Teaching*. Oxford University Press.
3. Brown, H. D. (2007). *Principles of Language Learning and Teaching*. Pearson Education.
4. Lightbown, P. M., & Spada, N. (2013). *How Languages Are Learned*. Oxford University Press.
5. Harmer, J. (2007). *The Practice of English Language Teaching*. Pearson Education.
6. Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2001). *Approaches and Methods in Language Teaching*. Cambridge University Press.
7. Nation, I. S. P., & Macalister, J. (2010). *Language Curriculum Design*. Routledge.
8. Ellis, R. (2003). *Task-based Language Learning and Teaching*. Oxford University Press.

2-TOM, 1-SON

O'ZBEKISTONDA INKLYUZIV TA'LIM RIVOJLANISHINING DAVLAT
MIQIYOSIDAGI SIYOSIY AHAMIYATI

Qodirov Zikrullo Mengto'rayevich –
Oltinsoy Pedagogika kolleji bo'lim boshlig'i
+99891-512-40-35

ANNOTATSIYA Maqolada yurtimiz ta'lim tizimidagi islohotlar va ularning ahamiyati, inklyuziv ta'limni yuksaltirish.

Kalit so'zlar: ta'lim, ta'lim shakllari, inklyuziv ta'lim, UNCPRD, UNICEF, pedagogik tahlil, metod, ijtimoiy siyosat.

Kirish. BMT Bosh Assambleyasining 72-sessiyasida 2017-yil sentyabr oyida Prezidentimiz tomonidan ilgari surilgan taklif: “Yoshlar huquqlari to'g'risida”gi Xalqaro Konvensiya loyihasi ishlab chiqildi. “Yoshlar huquqlari bu eng avvalo birinchi navbatda, ularning tinch va sog'lom yashash hamda ta'lim olishga bo'lgan huquqlari hisoblanadi. ...unib-o'sib kelayotgan yosh avlodimizning barkamol bo'lib voyaga yetishi, sifatli va mukammal ta'lim olishini ta'minlash biz uchun hamisha ustuvor vazifa hisoblanadi”¹.

Bosh Qomusimizning 41-moddasi hamda Yangi tahrirdagi “Ta'lim to'g'risida”gi qonun(2020-yil 23-sentyabr) 5-moddasi qoidalariga asosan ta'lim olishda barcha teng huquqlidir². Bu qonun inklyuziv(uyg'unlashgan) ta'lim tushunchasi kiritilganligi bilan ham avvalgi tahriridan farqlanib turadi va buqonunga muvofiq Inklyuziv ta'lim sohasidagi vakolatli organ etib Vazirlar Mahkamasi belgilangan. Shu nuqtai nazardan mamlakatimizda ta'limning inklyuziv shaklini ham birdek rivojlantirish muhim ahamiyatga ega.

Inklyuziv termini inglizcha-uyg'unlashish, hamkorlikdagi ta'lim ma'nosini berib, butun dunyo hamjamiyati tomonidan eng insonparvar va eng samarali ta'lim sifatida tan olingan. Inklyuziv ta'lim – barcha o'quvchilar uchun maxsus ta'lim ehtiyojlari va individual imkoniyatlarning farqliligini inobatga olgan holda ta'lim muassasalarida ilm olishda teng huquqlilikni ta'minlashdir.

Ayni damda barcha mamlakatlarda ham inklyuziv ta'limni tan olish faqatgina qonun chiqarish bilangina bog'liq bo'lmaydi. Diskriminatsiya (odamlarni ajratish) va ijtimoiy noto'g'ri fikrlashga qarshi kurashish eng muhim narsadir. Ya'ni inklyuziv ta'limni e'tirof etgan holda, aholi o'rtasida targ'ibat-tashviqot ishlarini olib borish eng birinchi galdagi masaladir.

¹ O.,zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning O'qituvchi va murabbiylar kuniga bag'ishlangan tantanali marosimdagi nutqi. 2020-yil 30-sentabr.(<http://marifat.uz/marifat/ruknlar/rasmiy/4939.htm>)

² O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari milliy bazasi. Lex.uz.

2-TOM, 1-SON

1990-yildan buyon maxsus ehtiyojli bolalarni umum ta'lim muassasalari tizimida o'qitish borasida bir qancha jahon miqyosida deklaratsiya va qarorlar qabul qilindi. Ularni jahonning ko'plab davlatlari e'tirof etdilar. 2006-yilda BMTning "Nogironlar huquqlari to'g'risida"gi Konvensiyasi(UNCPRD) qabul qilindi. 2009-yil 27-fevralda bu hujjat mamlaktimiz tomonidan ratifikatsiya qilingan. Ushbu Konvensiyaning 24-moddasida: "Ishtirok etuvchi davlatlar nogironlarning ta'lim olish huquqini e'tirof etadilar. Ishtirok etuvchi davlatlar ushbu huquqni kamsitmasdan va imkoniyatlar tengligi asosida amalga oshirish maqsadlarida barcha drajalarda inklyuziv ta'limni va butun umri davomida o'qitilishlarini ta'minlaydi", deb belgilangan³.

O'zbekiston Respublikasida nogiron bolalar bilan bog'liq tahlil va dastlabki baholash ishlari 1966-yilda boshlangan. 1996 yilning noyabr oyida YUNESKO ishlari bo'yicha O'zbekiston Milliy komissiyasi tashabbusi asosida Toshkentda 'Maxsus ta'lim sohasida inklyuziv usullar' movzusida milliy o'quv dastur muvaffaqiyatli amalga oshirilgan. 1998 yilning oktyabr oyida Buxoro shahrida ushbu mavzu bo'yicha mintaqaviy anjuman tashkil etilgan edi. Mazkur anjuman YUNESKO, YUNISEF (BMTning bolalar jamg'armasi), Butunjahon sog'liqni saqlash tashkiloti va Xalqaro mehnat tashkiloti bilan hamkorlikda amalga oshirilgan. Ushbu tadbirlar natijasida 2001-yilda O'zbekiston Xalq ta'limi vazirligi qoshida Inklyuziv ta'lim bo'yicha manba markazi tashkil etildi. Hozirgi kunga qadar ushbu markaz tomonidan bir necha o'quv seminarlari o'tkazildi.

"O'zbekistonda alohida ehtiyojli bolalar uchun inklyuziv ta'lim" loyihasi 2014-yildan buyon hozirga qadar amalga oshirilib, uning doirasida alohida ehtiyojli 900 dan ortiq o'g'il-qiz maktablar, maktabgacha ta'lim maskanlarida umumiy ta'limga jalb etildi. Tibbiy, psixologik va pedagogik komissiya a'zolari hamda pedagog xodimlar ta'lim sohasida inklyuziv xizmat ko'rsatish bo'yicha o'qitildi. Yurtimizning turli hududlarida beshta pilot resurs markazlari tashkil etilib, ularda alohida ehtiyojli bolalar, ularning ota-onalari, ekspertlar uchun o'quv-uslubiy, huquqiy, maslahat ko'magi ko'rsatildi. "Inklyuziv ta'lim asoslari", "Alohida ehtiyoji bo'lgan bolalar umumiy ta'limda", "Inklyuziv maktabni tashkil etish" nomli o'quv modullarining yaratilgani, bu yo'nalishda ta'lim jarayonini yanada takomillashtirish, pedagog xodimlarning kasb mahoratini oshirish imkonini berdi. Jismoniy imkoniyati cheklanganligi oqibatida inklyuziv ta'limga htiyoji bo'lgan bolalarni qo'llabquvvatlash, ularning ijtimoiylashuvi uchun zarur shart-sharoitlar va mexanizmlarni ishlab chiqish hamda amaliyotga joriy qilish mamlakatning o'z fuqarolari oldidagi ma'naviy funksiyasi hisoblanadi.

³ BMTning "Nogironlar huquqlari to'g'risida"gi Konvensiyasi(UNCPRD) 2006-yil 13-dekabr

2-TOM, 1-SON

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 13-oktyabrdagi "Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarga ta'lim-tarbiya berish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-4860-sonli qarori asosida 2020- 2025-yillarda Xalq ta'limi tizimida inklyuziv ta'limni rivojlantirish Konsepsiyasi tasdiqlandi. Konsepsiya doirasida belgilangan vazifalarni bajarish orqali quyidagi natijalar kutilmoqda:

- ✓ alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan shaxslarning rivojlanishi, reabilitatsiyasi, jamiyatga integratsiyalashuvida inklyuziv ta'limning strategik omil sifatidagi roli tasdiqlanadi;
- ✓ alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarning ta'limiy muhiti yaxlitligi mustahkamlanadi, ularning jamiyatga integratsiyasi uchun zarur sharoitlar ta'minlanadi;
- ✓ davlat, jamiyat, shaxsning inklyuziv ta'lim sohasidagi manfaatlarini muvofiqlashtirish mexanizmlari yaratiladi;
- ✓ inklyuziv ta'lim tizimining umumiy qulayligi, uzluksizligi, ta'lim sifati, shuningdek o'quvchilarning rivojlanish darajasi, xususiyatlariga moslashuvchanligi va variativligiga erishiladi;
- ✓ inklyuziv ta'lim sohasidagi xalqaro munosabatlar doirasida o'zaro hamkorlik aloqalari mustahkamlanadi;
- ✓ o'quvchilar ta'limiy ehtiyojlarning o'ziga xosligini inobatga olgan holda sifatli ta'lim olishi uchun ular davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanadi;
- ✓ inklyuziv ta'limni bosqichma-bosqich joriy etish orqali alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalar uchun ixtisoslashtirilgan ta'lim muassasalari optimallashtiriladi, ularda ta'lim olayotgan o'quvchilarning teng huquqli jamiyat a'zosi sifatida umumta'lim muassasalarida bilim olishi ta'minlanadi; pedagogik yo'nalishdagi oliy ta'lim muassasalarida inklyuziv ta'lim dasturlari asosida kadrlar tayyorlash yo'lga qo'yiladi;
- ✓ inklyuziv ta'lim muassasalarining moddiy-texnik bazasi yaxshilanadi; inklyuziv ta'lim muassasalarining Internet tarmog'iga to'liq ulanishi ta'minlanadi; inklyuziv ta'lim muassasalarida o'quvchilarni qabul qilish va boshqa ta'lim muassasalariga o'tkazish uchun davlat xizmatlarini ko'rsatish mexanizmi joriy etiladi⁴.

BMT malumotlariga ko'ra dunyo miqyosida 450 milliondai ortiq kishi ruhiy va jismoniy nuqsonga ega. Bu sayyoramizning undan bir qismini tashkil etadi. Shuni

⁴ O'zbekiston Respublikasining 2020-2025-yillarda Xalq ta'limi tizimida inklyuziv ta'limni rivojlantirish Konsepsiyasi. (<https://lex.uz/docs/-5044711>)

2-TOM, 1-SON

aytish joizki umumjahon sog'liqni saqlash tashkiloti ma'lumot berishicha dunyoda bunday kishilar soni 13%-ga yaqin va dunyo miqyosida 500 mln. ortiq odam (ya'ni yer yuzidagi har bir uninchi odam) imkoniyati cheklangan shaxslar sirasiga kiradi, shulardan 150 mln. bolalardir. Birlashgan Millatlar Tashkiloti, Jahon Sog'liqni Saqlash Tashkilotlarining ma'lumotlariga ko'ra yer kurrasi aholisining 20 % turli xil; jismoniy, aqliy, sensor va harakat a'zolarida nuqsonlari bo'lgan insonlar tashkil qiladi. Sog'liqni saqlash, Mehnat va Aholini Ijtimoiy muhofaza qilish vazirliklarining ma'lumotlariga ko'ra O'zbekistonda turli xil nuqsoni bo'lgan bolalar, ya'ni aqliy rivojlanishida nuqsoni bulgan 12 %, eshitishida nuqsoni bo'lgan bolalar (kar bolalar) 5 %, zaif eshituvchilar 7 %, kuzi ojizlar 7,5 %, zaif ko'ruvchilar 5 %, tayanch-harakat a'zolarida nuqsoni bo'lgan bolalar 2,5 % tashkil etadi.

Yunesko ma'lumotlariga ko'ra, ular orasida alohida yordamga muhtoj bolalar hammasi bo'lib 200 million atrofida ekanligi qayd etilgan.

Birinchi Prezidentimiz I.A.Karimov aytganlaridek: 'Farzandlari sog'lom yurt qudratli bo'ladi, qudratli yurtning farzandlari sog'lom bo'ladi'. Sog'lom avlodni tarbiyalab o'stirish g'oyatda mas'uliyatli vazifa, shu bilan birga insonparvar siyosat natijasidir. Imkoniyati cheklangan bolalarni turmush faoliyatidagi cheklanishlarni bartaraf etish, to'laqonli hayot kechirishlariga, jamiyatning ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy turmushida faol qatnashishlariga, shuningdek, o'zlarining fuqarolik burchlarini bajarishlariga imkon beradigan qulay shart-sharoitlar yaratish davlatimiz insonparvarlik siyosatining asosiy mazmunini tashkil etadi. Ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy, madaniy hayotga oid chuqur o'zgarishlar kundalik turmushimizga shiddat bilan kirib kelmoqda. Respublikamizda yoshlar hayotiga va ularni ijtimoiy muhofazalash buyicha davlat hujjatlarining qabul qilinishi haqiqiy ma'noda mustaqil davlat hayotida yoshlarga nisbatan e'tiborning tubdan o'zgarganligini ko'rsatib turibdi. Bu sohada olib borilayotgan siyosatning diqqatga sazovorli tomoni shundaki, yosh davlatning kelajagi sog'lom avlod qulida ekanligi chuqur his etilib, mazkur siyosat xorijiy mamlakatlar vakillari tomonidan ham tan olinmoqda. Zero, 'Ijtimoiy adolat qoidalarini ro'yobga chiqarish aholining eng nochor qatlamlari — keksalar, nogironlar, yetim-yesirlar, ko'p bolali oilalar, o'quvchi-yoshlarning davlat tomonidan ijtimoiy muhofaza bo'lgan, kafolatli huquqlarini ta'minlash' davlatimizning ijtimoiy va ma'naviy sohadagi siyosatining tub mohiyatini tashkil etishi har jihatdan ibratli.

Jamiyatimizda yuz berayotgan ijtimoiy, iqtisodiy, ekologik o'zgarishlar jismoniy va ruhiy nuqsonga ega bo'lgan bolalarning ko'payishiga sabab bo'lmoqda. Butun dunyo Deklaratsiyasi hamda bolalik huquqlari haqidagi Butun Dunyo Konvensiyasi

2-TOM, 1-SON

kabi hujjatlarda, shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 46-moddasida ham 'Ta'lim to'g'risida'gi qonunning 23-moddalarida va maxsus qonunlarda jismoniy yoki ruhiy rivojlanishida nuqsoni bo'lgan hamda uzoq vaqt davolanishga muhtoj bolalarni o'qitish, tarbiyalash hamda davolash uchun ixtisoslashtirilgan ta'lim muassasalarini tashkil etish ta'kidlab o'tiladi. Yordamga muhtoj bolalardagi nuqsonlarni bartaraf etish, korreksiyalash va rivojlantirish ishlarini amalga oshirishda oila maktab va mahalla bilan hamkorlikda bo'lish va ularga yordam berish katta ahamiyatga ega bo'lib, u davlat tomonidan kafolatlangan. Ushbu talablarga tayangan holda yordamga muhtoj bolalarga ta'lim-tarbiya berish va ularni hayotga moslashtirish uchun maxsus bilim va nogiron bola xususiyatlarini e'tiborga olgan holda yondashishni talab etadi. Sog'lom avlod deganda nafaqat jismonan, aqlan sog'lom farzandlarni ma'naviy, madaniy, jismoniy yetuk qilib voyaga yetkazish ham nazarda tutilgan. Bunda eng avvalo jamiyatimizning bir bo'lagi bo'lgan nogiron farzandlar taqdiri, ta'lim tarbiyasi, ijtimoiy muhofazasi alohida o'rinda e'tiborga olinmoqda. Sog'lom farzandni voyaga yetishi uchun ota-onaning sog'lom bo'lishi, farovon turmush tarzida hayot kechirishi muhim ahamiyat kasb etadi.

Bu o'rinda eng avvalo ayollarning salomatligini asrash muhimdir. Ularning salomatligi yaxshi bulsagina sog'lom, barkamol farzand dunyoga kelishi aniq. "Sog'tanda - sog'lom aql" deb bejiz aytmagan dono xalqimiz. Ota-onaning ruhiyatida vujudga kelgan ayrim axloqiy nuqsonlar o'z farzandlariga salbiy ta'sir ko'rsatishi aniq. Farzandni jismoniy, aqliy hamda manaviy jihatdan sog'lom qilib tarbiyalash nihoyatda katta burch, sabr-toqat, iroda, kuchli e'tiqodni talab qiladi. Ayniqsa, biron-bir nuqsoni bilan dunyoga kelgan farzand taqdiri uni kelajagi haqida qayg'urish, nogironlikni bartaraf etish, uni har tomonlama rivojlangan komil inson bo'lib voyaga yetishiga e'tiborni qaratish ota-onaning burchidir. Yordamga muhtoj bolalarga ijtimoiy tibbiy-pedagogik yordam ko'rsatish, ijtimoiy ko'llash omillarini faollashtirish barchamizning burchimizdir. Jamiyat oldiga quyilgan eng muhim vazifa ham sog'lom farzandlarni dunyoga keltirish bilan bir qatorda ularni jismonan sog'lom, ma'naviy yetuk qilib voyaga yetkazishdan iboratdir.

Mustaqillikka erishganimizdan so'ng jamiyatimizning ko'plab sohalarida bo'lgani kabi nogironlarning ijtimoiy-iqtisodiy manfaatlariga qaratilgan bir qator farmonlar, qonun-qarorlar qabul qilindi. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi oliy kengashining "Inson huquqlari va ozodligi haqidagi Dekloratsiyani ratifikatsiya qilish tug'risida"gi (30. 09. 1991 yil) qarori mustaqil O'zbekistonning dastlabki qonuniy hujjatlaridan biri bo'ldi.

2-TOM, 1-SON

XXI asr jahon miqyosida va shuningdek, O'zbekistonda bola huquqlarini himoyalash va ta'minlashga erishish asridir. Bizning respublikada mustaqillikning daslabki yillarida ya'ni ilk bor BMT 1989 yil 'Bolalar huquqlari to'g'risidagi Konvensiyani qabul qildi. Ushbu Konvensiya bolalar huquqlarini himoyalash maqsadida ishlab chiqilgan inson huquqlari borasidagi xalqaro shartnoma hisoblanadi. Mazkur Konvensiyaning ikkinchi moddasida "Bolalar ularning ota-onalari, boquvchilarining irqi, terisining rangi, jinsi, tili, dini, siyosiy va boshqa e'tiqodi, milliy, etnik yoki ijtimoiy kelib chiqishi, moddiy ahvoli, sog'ligi, qanday holatda tug'ilganligi va boshqa holatlardan qat'iy nazar kamsitishlarga mahkum etilmasligi kerak"-deb belgilaigan.

Bolalar huquqlari to'g'risidagi Konvensiyaning 23-bandida imkoniyati cheklangan bolalarning ta'lim-tarbiyasi xususida quyidagicha ta'kidlangan: "Nogiron bolaning maxsus ehtiyojini aniqlab, uning ijtimoiy hayotga qo'shilishi va shaxs sifatida rivojlana olishiga yetaklovchi vosita hisoblangan, bolalarni huquqini himoyalash va ularni sog'ligini tiklash, reabilitatsiya qilish, ta'lim olishi, yashashi uchun qulay sharoitlar yaratish kabi bir qator dolzarb masalalar qayd etilgan. Millag'niig alohida himoyaga mo'htoj nogiron shaxslarga bo'lgan munosabati jamiyagning ma'naviy va axloqiy ko'rsatkichlarida ifodalanadn. "Ta'lim to'g'risida"gi qonunning 20- moddasida "Inklyuziv ta'lim alohida ta'lim ehtiyojlari va individual imkoniyatlarning xilma-xilligini hisobga olgan holda barcha ta'lim oluvchilar uchun ta'lim tashkilotlarida ta'lim olishga bo'lgan teng imkoniyatlarni ta'minlashga qaratilgan"⁵-deb keltirilgan. Shuningdek, 55-moddada jismoniy yoki ruhiy rivojlanishida nuqsonlari bo'lgan bolalar, va o'smirlarni o'qitish, ularni tarbiyalash, davolash, reabilitatsiya qilish uchun ixtisoslashtirilgan yoki umumta'lim muassasalariga yuborish va ulardan chiqarish ota-onalarning yoki boshqa qonuniy vakillarning roziligi bilan psixologik-tibbiy-pedagogik komissiyaning xulosalariga binoan amalga oshirilishi hamda ixtisoslashtirilgan ta'lim muassasalarining o'quvchilariga qisman yoki tula davlat ta'minotida bo'lishi qayd etilgan.

⁵ Ўзбекистон Республикасининг "Таълим тўғрисида"-ги Қонуни, 23.09.2020 йилдаги ЎРҚ-637-сон

2-TOM, 1-SON
ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning O'qituvchi va murabbiylar kuniga bag'ishlangan tantanali marosimdagi nutqi. 2020-yil 30-sentabr.(
<http://marifat.uz/marifat/ruknlar/rasmiy/4939.htm>)

2. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari milliy bazasi. Lex.uz

3. BMTning "Nogironlar huquqlari to'g'risida"gi Konvensiyasi(UNCPRD) 2006-yil 13-dekabr

4. O'zbekiston Respublikasining 2020-2025-yillarda Xalq ta'limi tizimida inklyuziv ta'limni rivojlantirish Konsepsiyasi.(<https://lex.uz/docs/-5044711>)
ACADEMIC RESEARCH IN EDUCATIONAL SCIENCES VOLUME 2 | ISSUE 6 |
2021 ISSN: 2181-1385 Scientific Journal Impact Factor (SJIF) 2021: 5.723 Academic
Research, Uzbekistan 688 www.ares.uz

2-TOM, 1-SON
XALQ DOSTONLARIDAGI MIFOLOGIK OBRAZLARNING KELIB
CHIQUVIDAGI TARIXIY ASOSLAR

Jaxongir Normatov,
Xorazm viloyat
teleradiokompaniyasi katta muharriri

Chap tarafdagi fotosuratda sovet qo'shinlariga tegishli vertolyotning Bomiya buddasi yonidan o'tayotgani aks etgan. (Afg'on urushi, 1980-yil). Ammo, Bomiya buddalari 2001-yilning mart oyida "Tolibon" tomonidan portlatib yuborilgan. VI asrda qurilgan ushbu haykallar dunyoda eng noyob va qadimiylaridan biri edi. Ular Kobuldan 130 kilometr shimoli-g'arbdagi Bomiya vodiysida joylashgan. "Salsal" deb atalgan yirikroq haykal 55 metrni, "Shoh Momo" nomli ikkinchi haykal esa 38 metrni tashkil etgan. Mazkur noyob yodgorliklar UNESCO ning Jahon madaniy merosi ro'yxatiga kiritilgandi. Ammo 2001-yilda mutaassib "Tolibon" hukumati rahbari Mulla Muhammad Umar budda haykallarining mamlakatda bo'lishini "shirk" deya baholab, uni portlatib yuborishni buyurgan. Portlatish jonli efirda amalga oshirilgan.

"Go'ro'g'li" eposining "Bozirgon" shoxobchasidagi "Go'zalshohga vazirlari aytadiki, *Seyiston viloyatinda Solsolning avlodidan Bozirgon degan bir botir do'rabdi. So'zingizni unga o'tkaza bilsangiz, shu Bozirgon Go'ro'g'lining dodinnan galajak yog'doyi bordur, deb maslahat beradilar. Va shoh Bozirgonni chaqirtirib unga Go'ro'g'lini o'ldirib kelishni topshiradi*" degan matn bor. *Bozirgon choshgoh ovqati uchun bir tevani so'yib, qirq quloqli qozonda uni pishirib yeb kelayotgan edi. Bozirgon to'rt tuyaning ustiga taxtiravon qilib, unda o'tirib, tevarak atrofni tomosha qilib kelayotir. Bozirgon Araz (Araks) daryosining u tomoniga bir oyog'ini, ikkinchi qirg'og'ina ikkinchi oyog'ini qo'yib, karvonidagi tuyalarni yuki-yopi bilan ko'tarib daryodan o'tirib oldi.*

Dostonlarimiz uchun asos bo'lgan Solsol xaykali Afg'onistonda yaratilgan va Bozirgonday nomoddiy obidalarimizning yaratilishida ham tarixiy asoslar bo'lsa

2-TOM, 1-SON

kerak. Tarixiy voqelik dostonlarda badiiy talqin qilinadi. Bozirgon dostonining o'zida "Shomomo makkor" degan kampir bor adi. Go'zalshoh Bozirgon bilan Go'ro'g'lining do'st, og'a-ini tutinganini eshitib, yurtindagi Shomomo makkorni chaqirtiradi va Go'ro'g'li bilan Bozirgonning orasiga ig'vo solish va ularning orasini buzish uchun shu kampirni yuboradi. Uning xalq orasidagi nomi Zaynal kampir edi. Zaynal kampir (Shomomo makkor) Go'ro'g'lini aldaydi va Bozirgon unga do'st emasligini ta'kidlab, o'zicha isbot-faktlar keltiradi. Go'ro'g'li kampirning so'ziga ishonib, Bozirgonni otib o'ldiradi. Mana sizga eposdagi obrazlarning tarixiy-badiiy asoslari. Aynan mana shu jihat bilan ham biz xalq dostonlaridagi mifologik obrazlarni tarixiy voqeliklarga ega deya ayta olamiz. Bozirgon – obrazidagi yana bir jihat uning ilohiyalashganidir. Uning otasi buddizm dinidagi xudolarning biri, xuddi yunon afsonalaridagi Gerakl kabi. Barcha xalqlarning mushtarak jihatlari uning folklor na'munalarida uchraydi. Geraklning onasi Gera bo'lsa, Bozirgonning otasi Solsol. Ayni bu holat xalq dostonlaridan yozma adabiyotga ham ko'chgan. Misol uchun shum kampir obrazi hisoblangan Zaynal kampir (Shomomo makkor). Bu Shomomo makkorni xalq orasida Zaynal kampir deb atashgan bo'lsa, Abdulla Qodiriy "O'tkan kunlar" asarida uni fonetik o'zgarish bilan Zaynap deb atadi. Har ikki qahramon ham asardagi vazifasini bajarib, qahramonlar o'limiga sababchi bo'ladi. Bundan ko'rinadiki, hech bir asar xalq ogzaki ijodidan chetda emas, surib chiqarilgan diniy qarashlarning izi butunlay yo'qotilmagan. Ular bilan bog'liq hodisalar zamonga mos tarzda talqin etilgan xalos.

Bozirgon obrazining yana bir qiyofasi, unga berilgan ta'rifdan kelib chiqadi. Agar qadimiy afsonalardan biri bo'lgan "Erhubbi" haqida eslasagiz, u baland tog' ustida o'tirib, daryoning u tomoniga bir oyog'ini, ikkinchi tomoniga bu oyog'ini qo'yib, daryodan baliq tutib, quyosh taftida pishirib yeydi. Mana shu o'xshatish Bozirgonga ham beriladi. Lekin boshqacha talqinda. Dostonda shunday deyiladi: *Bozirgon Araz (Araks) daryosining u tomoniga bir oyog'ini, ikkinchi qirg'og'ina ikkinchi oyog'ini qo'yib, karvonidagi tuyalarni yuki-yopi bilan ko'tarib daryodan o'tirib oldi.*

Bu kabi talqinlar bir-birdan suv ichgan afsonalar, badiiy adabiyot na'munalari, xalq og'zaki ijodini yanada boyishiga zamin yaratdi. Ularning hech biri kishini zeriktirmasdan, tinglovchi va kitobxonni yiroq ketmaslikka chorlaydi. Shu o'rinda haqiqat va badiiy to'qimalarning uyg'unlashuvidan shakllangan mifologik obrazlarning maydonga kelishi hamda bir-birga halal bermasdan o'sib borishiga xizmat qilmoqda.

2-ТОМ, 1-СОН
О СТРУКТУРЕ ПАТОЛОГИИ ОРГАНОВ ЧЛО У ЛЮДЕЙ В ПЕРИОД
ПАНДЕМИИ COVID-19

Боймурадов Ш.А., Рузиева С.С., Жанабаев Б.Х.

Аннотация

В статье приводятся данные анализа структуры патологии органов ЧЛО у пациентов дневного стационара стоматологического профиля самой крупной в городе междисциплинарной клиники (ТМА) в пандемию Covid-19 в период 2022-2024 гг. Отмечается увеличение числа пациентов, пролеченных в клинике ТМА, на 64,31%, первичных больных на 85,83%. Демонстрируется изменение структуры ЧЛО у больных, проходивших реабилитацию в клинику ТМА, за счет увеличения количества людей: с Симптом Венсана в 5 раза, с воспалительным реакцией (флегмона, абсцесс) в 2,5 раза, с некроз СОПР, нёба в 2,66 раза, с некроз лицевых тканей в 1,1 раза.

Выявлен рост впервые выявленной и прогрессирующей дефект костей ЧЛО у людей в возрастной группе 18-35 и 40-70 лет. У большинство пациентов часто встречаются массивное мукармикозное поражение с выраженными некрозами. Мягкая ткань с некрозом, фиброзная и костная ткань с очагами некроза и присоединением воспаление в виде лейкоцитарной инфильтрацией. Фиброзный полип с очаговыми метапластическими изменениями и тромбозом сосудов, ишемические некрозы мягких тканей. Делаются выводы о необходимости усиления профилактической работы в стоматологических организациях, внедрения эффективных программ предупреждения, раннего выявления и лечения нарушения свертывания крови и дефект костей ЧЛО у людей..

Ключевые слова: мукармикоз, симптом Венсан, некроз, флегмона, абсцесс, некроз СОПР, инфильтрация.

2-TOM, 1-SON

Введение

Патология органов ЧЛО среди взрослого и пожилого населения продолжает оставаться актуальной медико-социальной проблемой в связи с высокими показателями заболеваемости, распространенности, существенным вкладом во взрослую и пожилую инвалидность и, сохраняющейся тенденцией к росту во всем мире.

По стоматологическим данным патологическая пораженность некроз лицевых тканей в 2023г. составляла 11 на 101 больных пациентов в клинике ТМА. Наиболее часто встречающимися в среднем возрасте заболеваниями органов ЧЛО являются Симптом Венсана.

В связи с этим актуальными являются целевые программы, разработанные с учетом региональных особенностей, направленные на гигиеническое воспитание и обучение населения по вопросам нарушений свертываний крови и дефект костей ЧЛО, приоритетное совершенствование стоматологической помощи в первичном звене здравоохранения.

Цель исследования: изучить структуру патологии органов ЧЛО у людей, проходивших реабилитацию в дневном стационаре стоматологического профиля клиники ТМА в период после пандемии COVID-19 за 2022-2024гг.

Основные результаты

За отчетный период в дневной стационар стоматологического профиля по направлениям от врачей стоматологов и ЧЛХ для проведения реабилитации поступило 101 людей. Рассмотрим анализ у одного больного из 101 больных поступивших в реабилитацию.

ОБЩИЙ АНАЛИЗ КРОВИ

Показатели крови	При поступлении	2-месяц	6-месяц	12 месяц	
Лейкоциты, $10^9/L$	13,4	10,7	8,2	6,8	
Нейтрофилы, $10^9/L$	9,6	7,7	8,9	6,6	
Лимфоциты, $10^9/L$	1,27	2,24	1,46	1,28	
Лимфоциты, %	16,1	21,6			

2-ТОМ, 1-СОН

Гемоглобин, g/L	145	130	125	135	
Эритроциты	6,44	5,36	4,76	5,38	
Среднее содержание гемоглобина в эритроцитах, pg	20,7	18,4	17,5	20,8	
Гематокрит %	55,7	49,7	52,8	53,3	
Тромбоциты, 10 ⁹ L	353,1	365,7	342,4	312,3	

Исход:

процесс стабилизировалось	+	Кратность повторных операций за год	4
общее состояние улучшилось	+	Кратность повторных госпитализаций за год	5
прогрессирование <i>процесса</i>		Средний срок госпитализаций	20
деформация лица	+	слепота	
летальность			

Таким образом, патология органов ЧЛЮ продолжает оставаться инвалидизирующим заболеванием, что свидетельствует о необходимости дальнейшего развития стоматологической помощи.

2-TOM, 1-SON

Вывод

В настоящее время по окончании пандемии Covid-19 продолжают оставаться все известные факторы риска развития патологии органов ЧЛЮ. Это, безусловно, требует продолжения поисков и внедрения наиболее эффективных способов решения проблемы прогрессирующего роста стоматологической патологии у людей. Выбор направления профилактики развития и прогрессирования патологии ЧЛЮ у людей чрезвычайно важен и актуален. Участие специалистов первичного звена здравоохранения в профилактике и ранней диагностике стоматологической патологии принимает особое значение и актуальность.

2-TOM, 1-SON
THE ROLE OF HUMAN PSYCHOLOGY IN LEARNING
LANGUAGES.

Mamarasulova Durdona Feruz qizi
Uzbekistan Foreign Languages University

Abstract. Psychological aspects of the process of learning a foreign language are presented in the article will be considered. The role of psychology in education and its pedagogy and linguistics learns the connection with Psychological theories in teaching foreign languages in the article methods of application, professional language competence of the teacher, educational subject and factors taking into account the individual characteristics of students, especially foreign languages emphasizes the importance of learning motivation. This article is the main topic of education psychological-pedagogical analysis with its factors and components is given. In the article The definition of pedagogical psychology is close to its development and youth psychology connection is given. The main parts of pedagogical psychology are defined and the importance of pedagogical psychology in the teaching process and foreign language acquisition role is shown.

Key words: professional language competence, study motivation, individual characteristics, psychological approach.

It is difficult to overestimate the meaning of a foreign language for modern society as it influences directly all the main life aspects in the development of every country. Nowadays, to be a highly qualified specialist signifies not only to be professional in your narrow sphere of knowledge but to master foreign languages as well. There exist different factors in providing successful foreign language teaching. One of the most important among them belongs to Psychology. Deep understanding of various psychological aspects may help teachers to solve many key moments in their work: to find a proper method of working in every students' group; to realize the right approach to students according to their skills and abilities taking into account complicated age peculiarities; to provide high motivation in foreign language mastering; to overcome natural problems, so called "barriers" appearing in the process of language studying. For getting good knowledge of any language, either foreign or native, everybody should be acquainted with Psychology – the discipline that is closely connected with language teaching. According to the studied literature, many prominent scientists were interested in psychological side of Pedagogy trying to make the process of education more effective. Thus, J. Manesca, H. G. Ollendorff, H. Sweet, H. Palmer tried to apply psychological theories in their language teaching principles and

2-TOM, 1-SON

approaches. I. V. Rahmanov was one of the leading researchers in the history of methods of teaching foreign languages

At the same time, it has been repeatedly pointed out that many people learn English, but only a few know it well. The language is good in modern conditions non-linguistic despite the universally recognized importance of teaching. There is a lot of educated people who speak English well in our country not a frequent occurrence. Educational psychology is the study of how people learn in educational settings. The effectiveness of educational activities, the psychology of teaching and as an organization studies the social psychology of schools. Educational psychology of students deals with how to learn and develop, often gifted children and focuses on subgroups with specific disabilities. For a deeper understanding of educational psychology, its interaction with other disciplines it is better to check the connection properly. Much of the information comes from Psychology, but it in turn enriches many other fields of science. Educational psychology draws from and contributes to cognitive science and learning. Each teacher to better understand the abilities of students with its distinguishing features, individuality, not only in adulthood, but also we believe that he should get acquainted even in childhood. For this purpose, pedagogical psychology develops and applies theories of human development. Here they are very important, because their main goal is all changes in mental abilities, knowledge is an examination of moral reasoning about nature . Considering all this, the problem of learning English is only didactic understanding seems insufficient. It affects the process, but it is necessary to pay more attention to the factors that lie outside of linguodidactics. The most important of them is psychological, and in this article we will discuss their purely methodological we show the connection with aspects. Among the main psychological aspects of learning English, they are the most important are: motivation and interest in language learning; language learning ability; the ratio of language and speech in learning; language barrier. Motivation is the main factor in language learning. In any activity as it is, if a person does not want to do something or does it by force, he cannot achieve a high result. The only result in language learning is success can provide motivation for To avoid failure motivation can give one-time results. For example, a student is demanding English afraid of failing the exam with the language teacher. He is from the exam will pass, maybe not bad, but such local success is long-term will have no effect.

Despite the obviousness of the above arguments, many people speak English well although he has started learning, he still does not follow it. Why are they? lose

2-TOM, 1-SON

motivation? The point is that English is, for example, a computer system unlike mastering or learning to drive a car, it is continuous and systematic it needs to be practiced and many people are not ready for it. Mostly, some Circumstances prevent him from doing this and he becomes a convenient reason, an excuse. This requires certain voluntary actions that have not been taken into account. English language skills Another feature of quality is that it seems unnecessary in everyday life. In fact, if all the information is in Russian, if you are your native language if you are in the environment and feel comfortable in it, it is artificial for you. It takes strong willpower to create a foreign language environment. On the other hand, many learned English without going to countries where it is the official language and it cannot be said that they have any superpowers. English is known as an international language and is used as an international communication tool. Language is the only way of communication, even before the formation of human societies; people interacted together by engraving on the stones and walls. The learning of mother language is very important, but don't forget it if somebody doesn't learn an international language (English), they face many serious problems because technology and science are rapidly developing in the English language [10, 44]. The purpose of this paper is to encourage the teachers to help the learner's speaking skills in English classes with the educational knowledge. There are several major problems related to lack of communication in the English class. Not only the teacher provides the student's mental condition and reduces their anxiety in the class, creating a comfortable atmosphere in the classroom and also motivates the learners, but the teacher should choose a teaching approach that isn't boring for students. The teachers should choose objectives that the students can realize within the parameters of the course activities and assignments [5, 14]. Language students should understand that the teacher expects them to be able to use the material they are learning to speak to someone else. They should also know that the teacher expects them to participate in the foreign language in the class activities. Between the skills in learning English language, speaking plays several roles in language learning in the class. One of the most important roles of speaking is to serve as a vehicle for participating in class activities and also one of the greatest challenges facing language teachers is that of creating new and more productive ways to help students develop communication skills. Vocabulary is an indispensable part of the English language learning process. It would be impossible to learn a language without vocabulary. It is the primary skill which should be mastered by the children before they acquire another language skill, such as listening, speaking, reading, and writing. It means that vocabulary plays an important

2-TOM, 1-SON

role in both spoken and written communication. The next step in the process of successful language acquisition is for students attracts attention. Better presentation of material and it by students. The teacher also needs to focus on the process and the given lesson getting acquainted with the psychological theory related to the process of mastering the material need In addition, it is very important for every teacher to keep students focused is important. For this, the teacher uses different teaching methods. So, using a visual aid at the right time is a big help in this case will give. The teacher does not lose the attention of the students after a few minutes should take care of. It is very important to use visual aids on time, etc otherwise, the effect will be completely opposite. For example, a picture hanging in front of the class at the beginning of the lesson or any table will not have a positive effect because the students have already seen it and their attention is not concentrated at the same time. In this case, visual aid not using it on time can have negative effects.

Conclusions Most learners would like to learn to speak the English language, but developing speaking skills isn't easy. They attempt to learn this language as a foreign language that's why they looking for the best teacher who teaches them the English language in an appropriate class. Teaching English in a variety of countries, including Iran, faces many problems. Most teachers and students involved in the teaching learning process many hours in the class, but they haven't had much success. Which is why the researcher in this paper highlights the usage of psychology along with teaching? Every teacher should have complete knowledge of educational psychology so that helps to the learners in learning a foreign language. Understanding and identifying the desire, motivation, mental, and physical of the learners can help them learn more. According this hypothesis teacher identified the character of various students then begins teaching. She selected the PowerPoint style to teach English vocabulary to them, the aim of this method is to attract the learner's motivation and use of group activities helped to reduce their anxiety in class. The skillful teacher entered the shy children into the conversation and improved self-confidence of other learners in speaking skills of English language class. Therefore, the teacher's success is a fundamental principle and the attention of all teachers to the use of educational and behavioral methods should be prioritized.

2-TOM, 1-SON

References

1. Castle, Paul, and Buckler, Scott. Psychology for Teachers. UK: University of Worcester, 2014.
2. Abbasovna S. M. Professional Competence of Teachers and its Formation //Procedia of Philosophical and Pedagogical Sciences. – 2023. – T. 2. – №. 4. – C. 52-55.
3. Galskova N.D. Theory of teaching foreign languages. Linguistics and methodology / N.D. Galskova. - M.: Academy, 2008. - 336 p.
4. Arif, N. (2012). The application of psychology in teaching foreign languages. Retrieved from <http://journal.unbari.ac.id/index.php/JIP/article/view/74>

2-TOM, 1-SON

Tijorat banklarida Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlarini qo'llash natijalarini tahlil qilish va uni takomillashtirish (Agrobank ATB) misolida Poziljonova Nilufar

Bank Moliya akademiyasi

Mutaxassisligi MBA Banking 22-12/2 guruh

Annotatsiya: Bu maqolada tijorat banklarining Moliyaviy hisobotlarni xalqaro standartlari ko'rsatgichlari tahlil qilingan. davlat sektorida moliyaviy hisobotning xalqaro standartlarini mamlakatimizda qo'llash iqtisodiyotimiz yanada barqaror rivojlanishi uchun afzalliklar yaratib beradi. Ya'ni, bunday hisobotlardan foydalanish orqali biz ma'lumotlar shaffofligi, aniqligi va to'liqligini oshirishga erishishimiz hamda moliyaviy hisobotlarimizni chet mamlakat hisobotlari bilan taqqolashimiz mumkin bo'ladi. Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlarning turli xil milliy hisob tizimiga ega bo'lgan mamlakatlarda qo'llanilishi ko'zda tutilganligi sababli ular tarkibiy tuzilishi bo'yicha ham barcha uchun bir xil bo'lishi kerak. Hozirgi kunda xalqaro standartlar tarkibi bo'yicha uch qismdan iborat.

Ka'lit so'zlar: bank, foyda, rentabellik, ko'rsatgich, mukofot, yuridik, Tijorat bank.

KIRISH

O'zbekistonning jahon iqtisodiyotiga integratsiyalashuvi hisob siyosatida ham muhim o'zgarishlarni amalga oshirishni talab etadi. Shu jihatdan, milliy standartlarning tuzilishini alohida qayd etish lozim. Hozirgi kunga qadar buxgalteriya hisobining 20 dan ortiq milliy standartlari qabul qilingan va amal qilib kelinmoqda. Moliyaviy holat va undagi o'zgarishlarni baholashda bu tartib albatta juda ko'p noaniqliklarga javob topish imkonini beradi. Jumladan, aktivlarni, daromad va xarajatlarni tan olish, mulkni haqiqiy qiymatini aniqlash va odilona baholash, aktivlarni likvidligi bo'yicha tarkiblash va ularni moliyaviy hisobotlarda aks ettirish tartiblaridagi umumiy yondashuvlarga amal etishning tartiblarini belgilab beradi. Lekin shu bilan birgalikda buxgalteriya hisobini yuritish va moliyaviy hisobotlarni tuzishda xorij amaliyotida qo'llaniladigan standartlarda (MHXS) umumiy talablarning sezilarli farqli jihatlarini ko'rish mumkin. Bu ham albatta moliyaviy holat tahlili va uning mazmuniga sezilarli ta'sir etadi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o'tish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi 4611-son qarori 2020-yil 24-fevralda joriy etildi. Qarorda asosiy maqsad moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga (MHXS) o'tishni jadallashtirish orqali xorijiy investorlarni zarur axborot muhiti bilan ta'minlash va xalqaro moliya bozorlariga kirish imkoniyatlarini kengaytirish, shuningdek, hisob va audit sohalari mutaxassislarini xalqaro standartlar bo'yicha tayyorlash tizimini takomillashtirish hisoblanadi. Rivojlangan mamlakatlarda buxgalterlarning bosh vazifasi korxonaning davlat oldidagi axborot majburiyatlarini

2-TOM, 1-SON

(moliyaviy, soliq, bojxona, statistik hisobotlar orqali) hal etishga emas balki birinchi navbatda mulk egasi va menejrlarning samarali boshqaruvini ta'minlashga qaratilgan vazifalarni hal etib berishga qaratilgan. Albatta, davlat sektorida moliyaviy hisobotning xalqaro standartlarini mamlakatimizda qo'llash iqtisodiyotimiz yanada barqaror rivojlanishi uchun afzalliklar yaratib beradi. Ya'ni, bunday hisobotlardan foydalanish orqali biz ma'lumotlar shaffofligi, aniqligi va to'liqligini oshirishga erishishimiz hamda moliyaviy hisobotlarimizni chet mamlakat hisobotlari bilan taqqolashimiz mumkin bo'ladi. Shuningdek, xalqaro globallashuv jarayonida mamlakatlar moliyaviy holatini tushungan holda mamlakatimizga xorijiy investitsiyalarni jalb qilish imkonini beradi. Xususan, 2022-2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasida (PF-60 farmoni 2022) ham mamlakatimizda investitsiya muhitini yanada yaxshilash va uning jozibadorligini, kelgusi besh yilda 120 milliard AQSh dollari, jumladan 70 milliard dollar xorijiy investitsiyalarni jalb etish choralari belgilab qo'yilgan.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

MHXS - bu xalqaro standartlar to'plami va ular uchun ajralmas ilovalar, moliyaviy hisobotlarni shakllantirishning kontseptual tamoyillari va dunyoning eng rivojlangan mamlakatlarida buxgalteriya hisobi va auditning mafkuraviy asosini tashkil etadi. (Raximova, 2020). Bugungi kunda barcha mamlakatlar jahon maydoniga qadam qo'yishga hamda xorijiy investitsiyalarni jalb qilishga xarakat qilmoqda. Shu munosabat bilan 150 dan ortiq davlatlar hozirda MHXS dan o'z moliyaviy holati haqida aniqroq ma'lumot taqdim etish uchun foydalanishmoqda. "Moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlari (MHXS) - bu amaliyotchi buxgalterlarning faoliyatini murakkablashtiradigan ba'zi bir qoidalar to'plami emas, balki, mantiqan buxgalteriya hisobi tizimining oddiy tamoyillariga asoslanadi, uning maqsadi moliyaviy hisobotlarda korxonalar faoliyati to'g'risida haqqoniy moliyaviy ma'lumotlarni taqdim etishdan iboratdir." Xususan D. Norbekov I. Ochilovlar "Moliyaviy hisobotni xalqaro standartlari" darsliklarida moliyaviy hisobotlarni xalqaro standartlar asosida tuzish hamdakorxonalar "foyda va zararlar to'g'risida"gi hisobotida yoki unga berilgan izohlarida xarajatlarning xarakteri yoki ularning korxonalar doirasidagi funksiyalariga asoslangan xarajatlar tasnifidan foydalangan holda xarajatlar tahlilini keltirishlari lozimligini ta'kidlab o'tganlar. Sh.Muzrapova "Moliyaviy hisobotlarni xalqaro standartlari asosida moliyaviy hisobotlarni tuzish tartibi" nomli maqolalarida O'zbekistonda moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari asosida moliyaviy hisobotlarni tuzish tartibining amaliyotda qo'llanishi, moliyaviy hisobotlarga o'tishdagi muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari ko'rsatib o'tilgan. Iqtisodchi olimlar A.A.Karimov, M.Rahimov, I.Qo'ziyevlar (2020) MHXS ga o'tishning istiqbollari, A.Z.Avloqulov (2020) moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari asosida moliyaviy

2-TOM, 1-SON

natijalar to'g'risidagi hisobotlarni yuritish to'g'risida izlanishlar olib borishgan. Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori Jumanov.S.A.(2019) o'z doktorlik disertatsiyasida (PhD) bugungi kunda moliyaviy hisobotni takomillashtirishda moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o'tish va uni joriy etish barcha mamlakatlar uchun dolzarbligi, jahondagi ko'plab mamlakatlar moliyaviy hisobot kompilyatsiyasi natijasida MHXS asosida moliyaviy hisobot tuzishga o'tayotganli haqida ta'kidlab o'tadi. Jessica X.Yang, Nada Kakabadze va Dmitro Lazovskiylar (2013) moliyaviy hisobot xalqaro standartlarining asosiy maqsadi rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlar iqtisodiyotiga xorijiy investitsiyalarni jalb qilishdir degan fikrga kelishgan.

Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlar asosida tuzilgan moliyaviy hisobotlar mamlakatda investitsion muhitni yaxshilaydi. Mamlakat iqtisodiyotiga yirik kompaniyalar tomonidan investitsiyalarning kirib kelishiga imkoniyat yaratadi. Hozirgi globallasuv jarayonida moliyaviy hisobotning xalqaro standartlaridan foydalanishning zarurligini quyidagi omillar bilan belgilashimiz mumkun:

- Turli mamlakatlarda investorlar va aksionerlar potensial kompaniyalarning bir xil tamoyillar, ya'ni taqqoslanuvchanlik asosida tayyorlangan moliyaviy hisobotni yaxshiroq tahlil qilish imkoniyatiga ega bo'ladilar;

- Turli mamlakatlarda turli fond birjalariga ularning har biriga o'sha mamlakatning standartlari asosida tuzilgan moliyaviy hisobotdan ko'ra hammasi uchun yagona tan olinadigan bitta moliyaviy hisobotni tuzish maqsadga muvofiqdir. Natijada hisobotni tuzish harajatlari ham qisqaradi va kapitalni jalb qilish imkoniyatlari ham kengayadi.

Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlarning turli xil milliy hisob tizimiga ega bo'lgan mamlakatlarda qo'llanilishi ko'zda tutilganligi sababli ular tarkibiy tuzilishi bo'yicha ham barcha uchun bir xil bo'lishi kerak. Hozirgi kunda xalqaro standartlar tarkibi bo'yicha uch qismdan iborat. Birinchi qism – kirish, ikkinchi qism – hisob obyektining tavsifi, uchinchi qism – buxgalteriya hisobi standarti yakuni (xulosa) deb ataladi. Davlat sektorida buxgalteriya hisobi xalqaro standartlarini mamlakatimizda qo'llash yanada yuqori sifatli moliyaviy hisobotlar orqali davlat sektori faoliyatining natijalarini baholashga katta imkoniyat yaratadi hamda axborotlarni shaffofligini oshiradi, Budjetga moliyaviy hisob va statistik hisobotlarni sifatli va yuqori darajada integratsiyalashuvini ta'minlaydi, axborotlarning ishonchliligi va to'liqligining oshishi hisobiga davlat aktivlarini samarali boshqarish imkonini beradi. Bugungi kunda mamlakatimizda davlat sektorida buxgalteriya hisobi xalqaro standartlari asosida buxgalteriya hisobi va hisoboti tizimini takomillashtirish kontseptsiyasiga muvofiq

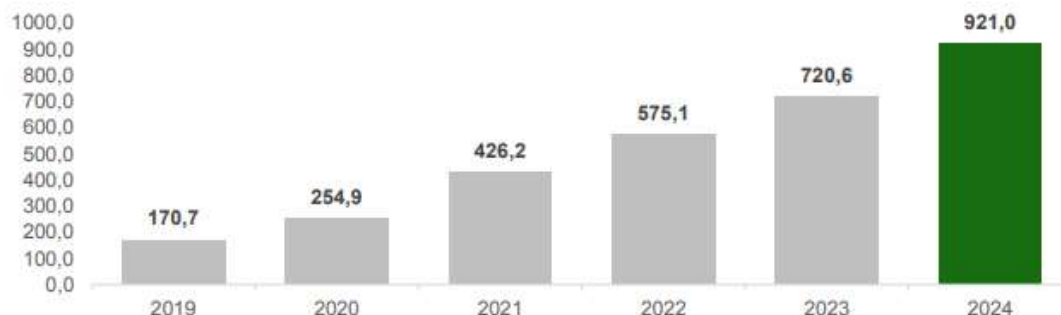
2-TOM, 1-SON

budjet hisobining standartlari loyihalari ishlab chiqilmoqda hamda tegishli soha mutaxassisleri ishtirokida muhokamalardan o'tkazilmoqda.

Xulosa. Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari metodologiyasini o'rganish moliyaviy hisobotlarni tayyorlash va taqdim etishning konseptual asoslarida (Framework for the Preparation of Financial Statements) belgilangan prinsiplardan boshlanishi kerak. Ushbu hujjat standart hisoblanmaydi varaqamga ega emas. Ammo, MHXSni tushunish uchun aniq asoslarni o'z ichiga oladi. Unda keltirilgan prinsiplar konsepsiyalarga asoslanadi. (Xajimuratov, 2020) Ma'lumki, moliyaviy hisobotning maqsadi amali jihatdan tashkilot uchun samarali bo'lgan hamda keng ko'lamlilik foydalanuvchilar uchun foydali bo'lgan moliyaviy holat, tashkilot faoliyatining natijalari to'g'risida ma'lumot berish hisoblanadi. Asosan moliyaviy hisobotdan foydalanuvchilar ichida investorlar muhim rol o'ynaydi. Ularning asosiy maqsadi yanada ko'proq dividend va kapitallarni ko'paytirish orqali daromad olish hisoblanadi. Shu sababli ular nafaqat mavjud vaziyat haqida ma'lumotni, balki tashkilotning kelajakda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan imkoniyatlari va risklari haqida ham qiziqishadi. Hozirgi kunda deyarli barcha mamlakatlarda Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari qo'llanilmoqda. Ushbu sohani yanada takomillashtirish maqsadida xalqaro Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari tomonidan 2019-2023 yillarga mo'ljallangan strategiya ishlab chiqildi. Unga ko'ra, Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari orqali davlat moliyasini boshqarishni kuchaytirish va global miqyosda hisob-kitoblarni qabul qilishni oshirishga quyidagi vazifalarni amalga oshirish orqali erishishimiz mumkin. Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlaridan foydalanish har bir mamlakat uchun birdek qabul qilinishi lozim bo'lgan hujjatlardan biri hisoblanadi. Chunki hozirgi globallashtirish va raqamli iqtisodiyot rivojlangan davrdan imkon qadar iqtisodiyotimiz rivojlanishi uchun unumli foydalanishimiz zarur. Ya'ni, har bir mamlakat o'z milliy standartlaridan foydalanishi va buning natijasida xorijiy mamlakat investorlari uchun hisobotlarni tarjima qilishda yo'qotiladigan vaqt va sarxarajatlar mamlakat iqtisodiyoti rivojlanishi uchun muhim bir to'siq bo'lib hisoblanishi mumkin. Yuqoridagi ma'lumotlardan kelib chiqqan holda hamda mamlakatimizda MHXS dan foydalanishni yanada jadallashtirish maqsadida quyidagi takliflarni keltirishimiz mumkin: birinchi navbatda xalqaro MHXS va milliy standartlarimiz orasidagi tafovutlarni yo'qotishimiz zarur, ya'ni hisobot shakllarini tuzish tartibini takomillashtirish lozim.

2-TOM, 1-SON

Har bitta investor milliy standartlar asosida hamda MHXS asosida tuzilgan moliyaviy hisobotlardan foydalanganda farq topmasligi kerak; bu sohada malakali kadrlar tayyorlash tizimini yanada jadallashtirish lozim, chunki aynan ushbu kadrlar iqtisodiyotimizga xorijiy investitsiyalarni jalb qilish imkonini yaratadi; MHXS ni mamlakatimizga transformatsiya qilish ekanmiz, har bir tashkilot foydalana olishi uchun yagona integratsiyaga ega bo'lgan dastur ishlab chiqish zarur. Chunki, ushbu dastur orqali biz hisobotlarda inson omilini kamaytirishga va vaqtdan samarali foydalanishga erishishimiz mumkin. Xulosa qilib aytganda barcha uchun tushunarli bo'lgan hisobot standartlaridan foydalanish mamlakatimiz iqtisodiyotini rivojlanishi uchun asosiy omillardan biri hisoblanadi. Bu orqali biz xalqaro miqyosda o'z reytingimizni yanada yuqoriga ko'tarishimiz, hisobotdan foydalanuvchilar ko'lamini kengaytirishimiz hamda ushbu hisobotlar shaffofligini oshirishga erishishimiz, hamda xalqaro globallashtirish sharoitida xorijiy investitsiyalarni jalb qilishimiz mumkin bo'ladi.

Foydalangan adabiyotlar.

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 24-fevraldagi 4611-son "Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o'tish bo'yicha qo'shimcha choratadbirlar to'g'risida"gi qarori
2. Moliyaviy hisobotning xalqaro standarti 9 Moliyaviy instrumentlar (IFRS 9 – International Financial Reporting Standart). IFRS Foundation 2022
3. Norbekov D.E. Ochilov I.K. "Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari" O'quv-uslubiy majmua. – Toshkent:,2019. – 416 b.
4. Norbekov D.E., To'raev A.N., Raxmonov Sh.Sh. Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari. O'quv qo'llanma. –Toshkent: "Iqtisod-moliya, 2022 y. -329 b.
5. Sh.Muzrapova "Moliyaviy hisobotlarni xalqaro standartlari asosida moliyaviy hisobotlarni tuzish tartibi" "Tafakkur manzili" 2023 y. may 184 b.
6. (Internet malumoti) agrobank.uz/uz/about/press-center/agrobank-atb-ayol-xodimlari-mhxs-bo-yicha-xalqaro-sertifikatlarga-ega-bo-lmoqda
7. (Internet malumoti) https://cbu.uz/uz/press_center/news/133859/

2-TOM, 1-SON
SOCHILISH NAZARIYASINING TESKARI MASALASI

Eshchanova Gulchehra Sheribbayevna

Urganch Davlat Universiteti huzuridagi
fizika-matematika va informatika fanlariga

ixtisolashirilgan maktab direktori

gulchehra050989@gmail.com

+99899-120-11-71

Annotatsiya: ushbu maqolada sochilish nazariyasining berilganlari orqali $u(x)$ potensialni topish, shu bilan birga sochilish nazariyasining berilganlari orqali $u(x)$ potensialni topish imkonini beradigan asosiy integral tenglama keltirilgan

Kalit so'zlar: xos qiymat, Loran qatori, xos funksiya, sochilish nazariyasining berilganlari, integral tenglama,

Kirish:

Sochilish nazariyasining teskari masalasi deb, sochilish nazariyasining berilganlari orqali $u(x)$ potensialni topishga aytiladi.

$a(\xi)$ ($\text{Im } \xi > 0$) funksiyani $r(\xi) = \frac{b(\xi)}{a(\xi)}$ funksiya va L operatorning ξ_k ($\text{Im } \xi_k > 0, k = 1, 2, \dots, N$) xos qiymatlari orqali

$$a(\xi) = \exp \left\{ -\frac{1}{2\pi i} \int_{-\infty}^{\infty} \frac{\ln(1 + |r(\zeta)|^2)}{\zeta - \xi} d\zeta \right\} \prod_{k=1}^n \frac{\xi - \xi_k}{\xi - \bar{\xi}_k}$$

qurish mumkin.

Bu tenglik L operator karrali xos qiymatga ega holda, ushbu

$$a(\xi) = \exp \left\{ -\frac{1}{2\pi i} \int_{-\infty}^{\infty} \frac{\ln(1 + |r(\zeta)|^2)}{\zeta - \xi} d\zeta \right\} \prod_{k=1}^n \left(\frac{\xi - \xi_k}{\xi - \bar{\xi}_k} \right)^{m_k}$$

ko'rinishda bo'ladi.

Endi biz sochilish nazariyasining berilganlari yordamida $u(x)$ potensialni topish imkonini beradigan asosiy integral tenglamani keltirib chiqaramiz.

Buning uchun **Ошибка! Источник ссылки не найден.** asimptotik formulalarga asosan

$$r(\xi) = \frac{b(\xi)}{a(\xi)} = \underline{O} \left(\frac{1}{|\xi|} \right) \quad (1)$$

asimptotika o'rinni bo'lishini topamiz. Bundan esa $r(\xi) \in L^2(-\infty, \infty)$ bo'lishi kelib chiqadi.

2-TOM, 1-SON

Shuning uchun ushbu

$$F_1(x) = \frac{1}{2\pi} \int_{-\infty}^{\infty} r(\xi) e^{i\xi x} dx$$

Furye almashtirishi mavjud bo'lib, $F_1(x) \in L^2(-\infty, \infty)$ bo'ladi.

Quyidagi

$$S_{11}(\xi) = \frac{1}{a(\xi)} \tag{2}$$

belgilashni kiritamiz. Ravshanki, $S_{11}(\xi)$ funksiya yuqori yarim tekislikka **meromorf** davom qiladi va u yerda $\xi_1, \xi_2, \dots, \xi_N$ cheklita mos ravishda m_1, m_2, \dots, m_N karrali bo'lgan qutblarga ega bo'ladi. (2) funksiyani $0 < |\xi - \xi_n| < \rho_k$ ($k = 1, 2, \dots, N$) xalqalarda Loran qatoriga yoyamiz:

$$S_{11}(\xi) = (\xi - \xi_k)^{-m_k} S_{m_k}^{(k)} + (\xi - \xi_k)^{-m_k+1} S_{m_k-1}^{(k)} + \dots + (\xi - \xi_k)^{-1} S_1^{(k)} + S_0^{(k)} + \dots ,$$

$$k = 1, 2, \dots, N$$

Xos funksiya va yopishgan funksiyalar aniqlanishiga ko'ra shunday noldan farqli $R_1^{(k)}, R_2^{(k)}, \dots, R_{m_k}^{(k)}$ sonlar mavjud bo'lib, quyidagi munosabatlar o'rinli bo'ladi:

$$\begin{aligned} {}^0\varphi(x, \xi_k) S_{m_k}^{(k)} &= {}^0\psi(x, \xi_k) R_{m_k}^{(k)}, \\ {}^0\varphi(x, \xi_k) S_{m_k-1}^{(k)} + {}^{(1)}\varphi(x, \xi_k) S_{m_k}^{(k)} &= {}^0\psi(x, \xi_k) R_{m_k-1}^{(k)} + {}^{(1)}\psi(x, \xi_k) R_{m_k}^{(k)}, \\ \dots \dots \dots & \\ {}^0\varphi(x, \xi_k) S_1^{(k)} + {}^{(1)}\varphi(x, \xi_k) S_2^{(k)} + \dots + \frac{1}{(m_k-1)!} {}^{(m_k-1)}\varphi(x, \xi_k) S_{m_k}^{(k)} &= \\ = {}^0\psi(x, \xi_k) R_1^{(k)} + {}^{(1)}\psi(x, \xi_k) R_2^{(k)} + \dots + \frac{1}{(m_k-1)!} {}^{(m_k-1)}\psi(x, \xi_k) R_{m_k}^{(k)}, & \quad k = 1, 2, \dots, N \end{aligned} \tag{3}$$

$\{r^+(\xi) \equiv \frac{b(\xi)}{a(\xi)}, \xi_k, R_1^{(k)}, R_2^{(k)}, \dots, R_{m_k}^{(k)}, k = 1, 2, \dots, N\}$ tizimga L operatorning

sohilish nazariyasining berilganlari deyiladi. Ravshanki, $R_j^{(k)}$ lar $\{\chi_1^{(k)}, \chi_2^{(k)}, \dots, \chi_{m_k}^{(k)}\}$ ($j = 1, \dots, m_k$) normallovchi sonlar tizimi orqali chiziqli ifodalanadi. Ushbu

$$\begin{cases} \varphi = a(\xi)\bar{\psi} + b(\xi)\psi, \\ \bar{\varphi} = -\bar{a}(\xi)\psi + \bar{b}(\xi)\bar{\psi} \end{cases} \quad \text{tengliklarning birinchi}$$

$\varphi = a(\xi)\bar{\psi} + b(\xi)\psi$
tengligini quyidagi

2-TOM, 1-SON

$$\frac{1}{a(\xi)}\varphi = \bar{\psi} + r^+(\xi)\psi$$

ko‘rinishda yozib olamiz. Oxirgi tenglikka ψ funksiya uchun

$$\psi(x, \xi) = \begin{pmatrix} 0 \\ 1 \end{pmatrix} e^{i\xi x} + \int_x^\infty K(x, t) e^{i\xi t} dt \quad \text{Levin tasvirini qo‘yib}$$

$$S_{11}(\xi)\varphi(x, \xi) = \begin{pmatrix} 0 \\ 1 \end{pmatrix} e^{-i\xi x} + \int_x^\infty \bar{K}(x, s) e^{-i\xi s} ds + \begin{pmatrix} 0 \\ 1 \end{pmatrix} r^+(\xi) e^{i\xi x} + \int_x^\infty r^+(\xi) K(x, s) e^{i\xi s} ds \quad (4)$$

tenglikni xosil qilamiz. Bu tenglikning ikkala tarafini ham

$$\frac{1}{2\pi} \frac{\sin \varepsilon \xi}{\varepsilon \xi} e^{i\xi z} \quad (z > x, \quad 0 < \varepsilon < \frac{z-x}{2})$$

funksiyaga ko‘paytirib ξ bo‘yicha $-\infty$ dan ∞ integrallaymiz va $\varepsilon \rightarrow 0$ da limitga o‘tamiz. Unda (4) tenglikning o‘ng tarafi quyidagi ko‘rinishda bo‘ladi:

$$RHS = \bar{K}(x, z) + F_1(x+z) \begin{pmatrix} 0 \\ 1 \end{pmatrix} + \int_x^\infty K(x, s) F_1(s+z) ds. \quad (5)$$

Bu yerda

$$F_s(x) = \frac{1}{2\pi} \int_{-\infty}^\infty r^+(\xi) e^{i\xi x} d\xi. \quad (6)$$

Chap tarafi **Jordan** lemmasiga ko‘ra yuqori yarim tekislikda $\varepsilon < \frac{z-x}{2}$ da

$$\lim_{\varepsilon \rightarrow 0} \frac{1}{2\pi} \int_{-\infty}^\infty \frac{\sin \varepsilon \xi}{\varepsilon \xi} \varphi(x, \xi) S_{11}(\xi) e^{i\xi z} d\xi = i \sum_{k=1}^N \operatorname{res}\{\varphi(x, \xi) S_{11}(\xi) e^{i\xi z}\} \quad (7)$$

bo‘ladi. $\varphi(x, \xi) e^{i\xi z}$ funksiyani ξ_k nušta atrofida Teylor qatoriga yoyamiz:

$$\varphi(x, \xi) e^{i\xi z} = \sum_{j=0}^{m_k-1} \frac{(\xi - \xi_k)^j}{j!} \left\{ \sum_{l=0}^j C_j^{(j-l)} \varphi(x, \xi_k) (iz)^l \right\} e^{i\xi_n z} + o((\xi - \xi_k)^{m_k-1}).$$

Unda ($\operatorname{res}_{z=z_0} f(z) = c_{-1}$ bo‘lgani uchun)

$$R \equiv \operatorname{res}_{\xi=\xi_k} \{\varphi(x, \xi) S_{11}(\xi) e^{i\xi z}\} = \sum_{j=0}^{m_k-1} \left\{ \sum_{l=0}^j \frac{(iz)^l}{l!(j-l)!} \varphi(x, \xi_k) S_{j+1}^{(k)} \right\} e^{i\xi_n z}$$

bo‘ladi. Buni (3) tengliklardan foydalanib

$$R \equiv \sum_{j=0}^{m_k-1} \left\{ \sum_{l=0}^j \frac{(iz)^l}{l!(j-l)!} \psi(x, \xi_k) R_{j+1}^{(k)} \right\} e^{i\xi_n z} = \sum_{j=0}^{m_k-1} \frac{(iz)^j}{j!} \left\{ \sum_{l=j}^{m_k-1} \frac{1}{(j-l)!} \psi(x, \xi_k) R_{j+1}^{(k)} \right\} e^{i\xi_n z}$$

(8)

2-TOM, 1-SON

ko‘rinishda yozish mumkin.

Agar oxirgi tenglikda $\psi(x, \xi) = e^{i\xi x}$ desak, u holda

$$\sum_{j=0}^{m_k-1} \frac{(iz)^l}{l!} \left\{ \sum_{j=l}^{m_k-1} \frac{(ix)^{j-l}}{(j-l)!} R_{j+1}^{(k)} e^{i\xi_n(z+x)} \right\} = \sum_{j=0}^{m_k-1} \frac{1}{j!} R_{j+1} \left\{ \sum_{l=0}^j C_j^l (iz)^l (ix)^{j-l} \right\} e^{i\xi_n(z+x)} =$$

$$= \sum_{j=0}^{m_k-1} \frac{R_{j+1}}{j!} (i(z+x))^j e^{i\xi_n(z+x)}.$$

tenglikni xosil qilamiz.

Agar $R_k(x) = \sum_{j=0}^{m_k-1} \frac{(ix)^j}{j!} R_{j+1} e^{i\xi_n x}$ belgilash kiritsak, u holda

$$\psi(x, \xi) = \begin{pmatrix} 0 \\ 1 \end{pmatrix} e^{i\xi x} + \int_x^\infty K(x, t) e^{i\xi t} dt \quad \text{ga Levin tasvirini qo‘yib}$$

$$R = \begin{pmatrix} 0 \\ 1 \end{pmatrix} R_k(x+z) + \int_x^\infty K(x, s) R_k(s+z) ds$$

tenglikni xosil qilamiz.

(4) tenglikning chap tarafini integrallagandan keyin

$$i \sum_{k=1}^N \left(\begin{pmatrix} 0 \\ 1 \end{pmatrix} R_k(x+z) + \int_x^\infty K(x, s) R_k(s+z) ds \right)$$

ko‘rinishga keladi. Ushbu $F_k(x) = -i \sum_{j=l}^{m_k-1} \frac{(ix)^{j-l}}{(j-l)!} R_{j+1}^{(k)} e^{i\xi_n x}$ va

$$F(x) = \sum_{k=1}^N F_k(x) + F_s(x) \quad (9)$$

belgilashlar kiritsak quyidagi

$$\bar{K}(x, z) + \begin{pmatrix} 0 \\ 1 \end{pmatrix} F(x+z) + \int_x^\infty K(x, s) F(s+z) ds = 0$$

integral tenglama kelib chiqadi. Buni

$$\begin{cases} K_2(x, z) + \int_x^\infty K_1(x, s) F(s+z) ds = 0 \\ F(x+z) - K_1(x, z) + \int_x^\infty K_2(x, s) F(s+z) ds = 0 \end{cases} \quad (10)$$

ko‘rinishda ham yozish mumkin.

Xulosa:

ushbu maqolada sochilish nazariyasining berilganlari orqali $u(x)$ potensialni

2-TOM, 1-SON

topish, shu bilan birga sochilish nazariyasining berilganlari orqali $u(x)$ potensialni topish imkonini beradigan asosiy integral tenglama keltirilgan

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Gardner C.S., Green I.M., Kruskal M.D., Miura R.M. Method for solving the Korteweg-de Vries equation, Phys. Rev. Lett., 19 (1967), 1095-1097.
2. Лакс П.Д. Интегралы нелинейных эволюционных уравнений и уединенные волны, Математика (1969), т. 13, 128-150.
3. Захаров В.Е., Шабат А.Б., Точная теория двумерной самофокусировки и одномерной автомодуляции волн в нелинейных средах, ЖЭТФ, 1971, т. 61, с. 118.
4. Мельников В.К. Метод интегрирования уравнения Кортевега-де Вриса с самосогласованным источником. Препринт ОИЯИ Р2-88-373, Дубна, 1988.

2-ТОМ, 1-СОН
НОТЎҚИМА МАТОЛАРНИНГ ТЕХНОЛОГИК КЎРСАТКИЧЛАРИГА
ИККИЛАМЧИ МАТЕРИАЛ РЕСУРСЛАРИНИНГ ТАЪСИРИ

С.У. Патхуллаев

Аннотация. Ушбу мақолада нотўқима матоларнинг технологик кўрсаткичларига иккиламчи материал ресурсларининг таъсири тадқиқ этилиб, чизиқли зичлиги 23,6 дан 35,6 g/m гача, сирт зичлиги 118,2 дан 176,2 g/m² гача, ҳажм зичлиги 0,18 дан 0,20 mg/mm³ гача оралиғида ўзгариб боргани аниқланган.

Аннотация. В работе исследовано влияние вторичных материальных ресурсов на технологические показатели нетканых полотен, было выявлено изменения линейной плотности в пределах от 23,6 до 35,6 г/м², поверхностной плотности от 118,2 до 176,2 г/м², объёмной плотности от 0,18 до 0,20 мг/мм³.

Нотўқима мато ишлаб чиқаришда кўплаб чиқиндилар ва иккиламчи хомашё ишлатилади. Уларни қайта ишлашда биринчи навбатда аралаш-тиришдан олдин амалга ошириладиган жараёнларга эътиборни кўпроқ қаратиш лозим. Аралашмада нечта турдаги чиқинди ва тола бўлишига қараб агрегатнинг дастлабки босқичида бир нечта тармоқлар ташкил этилади. Уларни аралаштиргандан кейин эса биргаликда титиш ва тозалашни давом эттириш мумкин.

Тўқиш-тикиш усулида нотўқима мато ишлаб чиқаришда танда ипларидан ҳосил қилинадиган турли кўринишдаги тўқималардан фойдаланилади. Нотўқима матоларнинг технологик кўрсаткичларига массаси, қалинлиги, эни, 1 м² матодаги ипнинг узунлиги, чизиқли зичлиги, сирт зичлиги, ҳажм зичлиги қиради. Матонинг сирти иплар билан тўлганлик даражаси уларнинг юза тўлдирилишини ва ҳажми билан тўлганлик даражаси эса уларнинг ҳажмий тўлдирилишини кўрсатади.

Нотўқима матоларнинг чизиқли ва махсус кўрсаткичлари мато кўрсаткичларини аниқлаш усули билан аниқланади. Яъни, чизиқлик кўрсаткичлари узунлиги, эни миллиметрли чизғич билан, қалинлиги толциномер асбобида аниқланади.

Нотўқима матоларнинг технологик кўрсаткичларини аниқлаш учун 50% пахта толаси билан 50% пахта толаси иккиламчи материал ресурслари, 50% пахта толаси билан 50% ипак иккиламчи материал ресурслари, 50% пахта толаси билан 50% жун толаси билан 50% иккиламчи материал ресурслари, 70% пахта толаси билан 30% жун толаси

2-TOM, 1-SON

иккиламчи материал ресурсларидан олинган аралашмаларидан фойдаланилди (1-жадвал).

1-жадвал

Нотўқима матоларнинг технологик кўрсаткичларига иккиламчи материал ресурсларининг таъсири

т/р	Нотўқима матодаги иккиламчи материал ресурслари	Нотўқима матонинг массаси, g	Нотўқима матонинг қалинлиги, mm	Нотўқима матонинг эни, mm	1 м ² матодаги ипнинг узунлиги, mm	Нотўқима матонинг чизиқли зичлиги, g/m	Нотўқима матонинг сирт зичлиги, g/m ²	Нотўқима матонинг ҳажм зичлиги, mg/mm ³
1.	50% пахта толаси билан 50% пахта толаси иккиламчи материал ресурслари	5,79	0,69	203	202	28,6	141,3	0,20
2.	50% пахта толаси билан 50% ипак иккиламчи материал ресурслари	4,80	0,60	200	203	23,6	118,2	0,19
3.	50% пахта толаси билан 50% жун толаси иккиламчи материал ресурслари	5,96	0,71	202	206	28,9	143,2	0,20
4.	70% пахта толаси билан 30% жун толаси иккиламчи материал ресурслари	7,30	0,94	202	205	35,6	176,2	0,18

2-TOM, 1-SON

Синов натижалари таҳлилидан кўриниб турибдики, таркиби турлича бўлган нотўқима матоларнинг массаси 4,8 дан 7,3 г гача, қалинлиги 0,60 дан 0,94 mm гача, эни 202 дан 203 mm гача, 1 м² матодаги ипнинг узунлиги 202 mm дан 206 mm гача, чизикли зичлиги 23,6 дан 35,6 g/m гача, сирт зичлиги 118,2 дан 176,2 g/m² гача, ҳажм зичлиги 0,18 дан 0,20 mg/mm³ гача оралиғида ўзгариб борган.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Patxullayev S.U., Islambekova N.M., Kulmetov M., Ochilov T.A.,Valieva Z.F. Determination of the Quality Characteristics of Fibers Obtained From Mulberry Bark// J “IJRTE” International Journal of Recent Technology and Engineering ISSN: 2277-3878, Technology -2020, -Vol. 8- Issue 5 -N. 5647-5651. (scopus)

2. Patxullayev S.U., Islambekova N.M., Khaydarov S.S. Improvement of the Method for Unloading Cocoons// J. “IJARSET” International Journal of Advanced Research in Science, Engineering and Technology -2020, -Vol. 7- Issue 2 -N. 12951-12956. (05.00.00; №8)

2-ТОМ, 1-СОН
НОТЎҚИМА МАТОЛАРНИНГ БИР ДАВРЛИ ЧЎЗИЛИШ
ДЕФОРМАЦИЯСИНИНГ ЎЗГАРИШИГА ИККИЛАМЧИ МАТЕРИАЛ
РЕСУРСЛАРИНИНГ ТАЪСИРИ

С.У. Патхуллаев

Аннотация. Нотўқима матоларининг бир даврли деформация таркибининг ўзгаришига иккиламчи материал ресурсларининг таъсири ўрганилиб, 50% пахта толаси ва 50% пахта чиқиндисига нисбатан 50% пахта толаси ва 50% ипак чиқиндиси, 50% пахта толаси ва 50% жун толаси чиқиндиси, 70% пахта толаси ва 30% жун толаси чиқиндиси бўлганда нотўқиманинг тўлиқ деформация таркиби 25,0% га камайгани аниқланди.

Аннотация. Исследовано влияние вторичных материальных ресурсов на изменение одноциклового деформационного состава нетканых материалов по сравнению с 50% хлопковое волокно и 50% хлопковое отходы, общая степень деформации нетканого материала снижается на 25,0% в присутствии 50% хлопковое волокна и 50% шёлковое отходы, 50% хлопковое волокна и 50% шерстяное волокна, 70% хлопковое волокна и 30 % шерстяное волокна.

Нотўқима матоларнинг механик хусусиятлари уларнинг турли кучлар таъсирига муносабатини кўрсатади. Бу кучлар эса турлича бўлиб, улар катта ёки кичик бўлиши, ҳамда бир марта ёки кетма-кет такрорланиб таъсир этиши мумкин. Кучлар нотўқима матоларнинг бўйи, эни йўналишида ёки уларга нисбатан маълум миқдордаги бурчак остида таъсир этишлари мумкин. Натижада, матоларда эгилиш, чўзилиш, буралиш ва ҳоказо деформациялар пайдо бўлади.

Қайишқоқ қисми катта тезлик билан ҳосил бўлади ва мато таркибидаги толаларининг илашувчанлигига боғлиқ ташқи боғланишларни арзимас миқдорда ўзгартиради. Агар мато таркибида жун толаси мавжуд бўлса, ғижимланмайди, чунки қайишқоқ деформация кўпроқ бўлади, агар пахта, ипак, жун толалари мавжуд бўлса ғижимланади, чунки эластик деформация кўпроқ бўлади. Нотўқима матоларнинг қайишқоқ, эластик ва пластик узайишлари нисбати толавий таркибига боғлиқ бўлади ва уларнинг ғижимланмаслигига, ҳамда кийимнинг ўз расмини сақлай олишига таъсир этади.

Нотўқима матоларнинг қайишқоқ, эластик ва пластик узайишларининг иккиламчи хомашё таркибига қараб ўзгариши тадқиқ этилди ва олинган синов натижалари қуйидаги 1-жадвалда келтирилди.

2-TOM, 1-SON

1-жадвал

Нотўқима матоларининг бир даврли деформация таркибининг ўзгаришига иккиламчи материал ресурсларининг таъсири

т/р	Нотўқима мато таркибидаги иккиламчи материал ресурслари	Тўлиқ деформация таркиби, %	Тўлиқ деформация таркибининг улушлари		
			қайишқоқ	эластик	пластик (колдиқ)
1.	50% пахта толаси билан 50% пахта толаси иккиламчи материал ресурслари	8,0	0,33	0,33	0,33
2.	50% пахта толаси билан 50% ипак иккиламчи материал ресурслари	6,0	0,57	0,33	0,10
3.	50% пахта толаси билан 50% жун толаси иккиламчи материал ресурслари	6,0	0,50	0,35	0,15
4.	70% пахта толаси билан 30% жун толаси иккиламчи материал ресурслари	6,0	0,50	0,38	0,12

Олиб борилган тадқиқот натижаларини таҳлил этадиган бўлсак, 50% пахта толаси билан 50% пахта толаси чиқиндиларидан олинган нотўқиманинг кўрсаткичларига нисбатан солиштирсак, 50% пахта толаси билан 50% ипак чиқиндисидан олинган нотўқиманинг тўлиқ деформация таркиби 25,0% га камайди, қайишқоқ деформация 42,0% га ошди, эластик деформация ўзгармади, пластик деформация 70,0% га камайди, 70% пахта 50% пахта толаси билан 50% жун толаси чиқиндиларидан олинган нотўқиманинг тўлиқ деформация таркиби 25,0% га камайди, қайишқоқ деформация 34,0% га, эластик деформация 5,7% га ошди, пластик деформация 54,0% га камайди, 70% пахта толаси билан 30% жун толаси чиқиндисидан олинган нотўқиманинг тўлиқ деформация таркиби 25,0% га камайди, қайишқоқ деформация 34,0% га, эластик деформация 13,0% га ошди, пластик деформация 63,0% га камайди.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Patxullayev S.U., Isaeva D.H., Shumqorova Sh.P., Ozarbayeva R.I., Effect of Secondary Raw Material on the Technological Signatures of Non-Woven Fabrics// J. "IJARSET" International Journal of Advanced Research in Science, Engineering and Technology -2020, -Vol. 7- Issue 5 -N. 13665-13668. (05.00.00; №8)

2. Мохирева И.А. Исследование потребительских свойств иглопробивных нетканых материалов из вторичного сырья. дис. канд. тех. наук, 2000.- 204 с.

2-TOM, 1-SON
FRAZELOGIYANI O'QITISHDA NAZARIYA VA AMALIYOTNING
BOG'LIQLIGI

Eshqorayev Esan Aburaxmatovich

Mazkur maqolada ingliz tilida mavjud frazeologik birliklarning nazariy hamda amaliy jihatdan foydalanish tartibi ko'rsatib o'tilgan. Bundan tashqari, frazeologiyada o'qitishning yorqin usullari ham birgalikda taqdim etilgan bo'lib, ular o'z navbatida pedagoglar va tinglovchilarning frazeologiyani tushunish mahoratini oshirish bo'yicha zarur ma'lumotlarni o'z ichiga oladi. Frazeologik birlikning ma'nosini tushunish masalasi bizning dunyo haqidagi bilimimizni diaxronik tarzda oshirish qobiliyati bilan bog'liq. Shuning uchun, bu mavzuni hayotiy misollar yordamida qo'llanilgan frazeologik birliklarning turli ko'rinishlari orqali batafsil yoritib borish o'quvchilar uchun nihoyatda foydali va dolzarb. Mualliflar frazeologik tadqiqotlarning ahamiyatini doim ta'kidlaydilar, chunki u til va jamiyat o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: frazeologiya; so'z komponentlari; frazeologik birlik; qiyosiy frazeologiya; frazeologiyani o'qitish metodikasi; frazeologik ifoda; idiomalar; idiomatik ifoda.

KIRISH

Boshqa tilni o'rganishda chalkashliklar manbai bo'lgan soha frazeologiya sohasi sanaladi. Frazeologiya - iboralar va kamida ikki so'zdan iborat bo'lgan frazeologik birliklarni o'rganuvchi fan sifatida ta'riflanadi.

Frazeologik birlikning ma'nosini aniqlash murakkab, boisi u bir nechta lingvistik va lingvistik jihatlar - mantiqiy-psixologik, tarixiy-falsafiy jihatlar bilan bog'liq.

So'z boyligi, sintaksis yoki lug'at (frazeologiyaning bir bo'lagi) va grammatika an'anaviy tarzda ta'limda tilning alohida jihatlari sifatida qaraladi.

Frazeologik tadqiqotlarning ahamiyati til va jamiyat o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni ko'rsatishi bilan doimo tilga olinadi.

Maqola frazeologik birlikdagi so'z komponentlari ma'nosining muammosiga bag'ishlangan.

ASOSIY QISM

Frazeologik tadqiqotlar ushbu maqolaning nafaqat lingvistik, balki epistemologik jihatdan ham muhimligiga hissa qo'shadi, sababi ular til va jamiyat o'rtasidagi o'zaro uzviylikni aniq va ravshan ifoda etadi.

2-TOM, 1-SON

"Ammo agar biz har qanday nutqiy jamiyatda qabul qilingan va aniqlangan semantik qo'llanishni o'z o'rnida ifodalashni xohlasak, uni faqat tasvirlashimiz kerak. Biz jamiyatda qabul qilingan jamoaviy baholashni qo'llash orqali natijaga erishishimiz mumkin", shu bois biz ko'pchilik fikrini hisobga olishimiz lozim. [15, p. 39].

Zamonaviy ingliz tili lug'atining turli fanlar mutaxassisleri tomonidan olib borilgan ishlari shuni ko'rsatadiki, so'zning qo'shimcha lingvistik murojaati uning lingvistik xususiyatlariga ta'sir ko'rsatadi.

Frazeologik ma'no – frazeologik birlikning mohiyatini, uning tarkibiy qismlarini anglashga shuning bilan birga frazeologik birlikning qo'llanish doirasiga qarab turlicha izohlanishi mumkin bo'lgan kategoriyadir.

Frazeologik ma'noning ta'rifi frazeologik birlikning mohiyatidan yuzaga keladi. A.V. Kuninning e'tirofiga ko'ra, frazeologik birlik - bu ularning ma'nosini to'liq yoki qisman o'zgartiradigan so'zlarning birikmasidir. Binobarin, so'zlarning so'z darajasidan yuqori birikmadagi ma'nolarining xususiyati, turg'unligi va o'zgaruvchanligi boshqa lingvistik birliklar qatori ularning til tarkibidagi alohida o'rnini belgilovchi frazeologik birliklar mezonidir [1, p. 77].

Mutaxassis olimlar frazeologik birliklarning so'z tarkibiy qismlarining semantik mohiyatini o'zgartirish mexanizmi va qonuniyatlari to'g'risida hanuzgacha bir to'xtamga kelishmagan. Frazeologik birlikning mazmun va ifoda tekisligini o'rganish alohida masala hisoblanadi. Boshqacha aytganda, bu qanday amalga oshiriladi, degan savol paydo bo'ladi, frazeologik birliklar semantikasining elementlari leksik komponentlar, ya'ni frazeologik birlikning semantik birikmasi va semantik bo'linish darajasi sifatida tasniflanadi.

A.V. Jukovning ta'kidlashicha, yuqoridagi mulohazalarning umumiy kamchiligi "komponentlarning aslida barcha komponentlar uchun umumiy bo'lmagan, o'zga darajada ochilgan yoki potentsial xususiyatga ega bo'lgan turli xossalarning mutlaqligidir" [2, s. 48].

XULOSA

Jami mumkin bo'lgan qarashlar muhokama qilinadi va frazeologik birliklarda so'zlarning to'rt turi aniqlanadi: haqiqiy so'zlar, potentsial so'zlar, "avvalgi" so'zlar, arvoq so'zlar. Frazeologik birliklarning shakllanish jarayoni nazariy va amaliy tomondan murakkab va davomiy bo'lib, taraqqiyot rivoji bilan bog'liq, frazeologiyani o'qitishda ham lingvistik, ham nolingvistik tomonlarni inobatga olish kerak.

Chet tilini muvoffaqqiyatli o'qitish til o'qitish metodologiyasi va nazariyasini bilishni ko'zda tutadi Frazeologiyani o'qitish chet tilini o'rgatish va so'zlarni tartibga solishga madaniy yondashuvning bir bo'lagi, frazeologiya esa ingliz tilida lug'at tarkibini tarkibiy tuzilishiga ko'ra o'rgatishning lingvistik yondashuvidir. Xullas, frazeologiyani o'rgatish tilni mukammal o'rganish uchun yaratilgan muhim amaliyotdir.

**2-TOM, 1-SON
ADABIYOTLAR**

1. Oniani, A.L. (1970) A fixed unit and a word based on Kartvelian languages (pp. 134-142.). In Issues on phraseology III. Papers of the Navoi Samarkand State University, New Series. Samarkand. Issue 178.
2. Amosova, N.N. (2013) Fundamentals of English phraseology. Moscow. Librokom.
3. Gvozdarev, Yu.A. (1977). Fundamentals of the Russian word formation. Rostov-on-Don. Hoey, M. (2005). Lexical priming. New York, NY: Routledge
4. Kunin, A.V. (2005) A course on modern English phraseology. Dubna: Feniks +.
5. Molotkov, A.I. (1977) Fundamentals of Russian phraseology. Leningrad.

2-TOM, 1-SON
THEORETICAL SOURCES OF TEXT PRAGMALINGUISTIC ANALYSIS

O'tkirova Shahzoda O'tkir qizi

Samarkand state institute of foreign languages

Abstract. this article deals with the theories of text and pragmalinguistic analysis. In addition, author provides notions concerning pragmalinguistic and tex analysis as well as compares western scholar's views and domestic linguists who contributed in the sphere of comparative linguistics.

Keywords: pragmalinguistics, addressee, addresser, intralinguistics, extralinguistics, explicit, implicit.

Nowadays, in addition to traditional grammatical, semantic, and methodological analyzes, the text is analyzed from the linguopoetic, psycholinguistic, sociolinguistic, cognitive, linguocultural, discursive, and pragmalinguistic points of view. Text is considered the main object in computer linguistics and automatic translation. This, of course, is the result of the integration of disciplines, at the same time, it can be said that the approach to text analysis based on modern trends and principles of linguistics expands the territory of linguistic research in all ways, sheds light on the speech capabilities, social, cultural essence, intellectual-cognitive, spiritual, ethnic characteristics of language units.

As a branch of modern linguistics, pragmalinguistics pays particular attention to the issue of human speech activity, the process of engaging in mutual communication, and the combination of linguistic and non-linguistic factors acting in this process. Since the main part of human activity consists of communicative relations and determines the way of life of people, the text is considered the main tool that acts as a formative tool of communication and interaction. Communication and text are interconnected and require each other. In addition, the text is not only a unit of speech communication, but also a unit of communicative relations in general. If we analyze the speech text of a certain person, we recognize that it was first of all expressed by the communicator (addressee), which was transmitted to another communicator (addresser). The fact that the transmitted information is formed on the basis of certain laws of the language (intralinguistics) means that it meets the requirements of the text, and in the transmission of information from the addresser to the addressee, the mutual relations of the communicants (extralinguistics) are of great importance [1].

“Pragmatics” (from the Greek pragma - work, action) is actually a philosophical concept, which was used even before Socrates, and later philosophers such as J. Locke and

2-TOM, 1-SON

E. Kant adopted it from Aristotle. In this way, the stream of pragmatism arose in philosophy. The main period of development of this current is the 19th-20th centuries. Especially in the 20s and 30s of the 20th century, the widespread promotion of the ideas of pragmatism began to be clearly felt. The services of C. Peirce, R. Carnap, C. Morris, and L. Wittgenstein should be noted in the wide spread of this propaganda in America and Europe [2].

In pragmalinguistics, on the one hand, the pragmatic possibilities of language units are analyzed, on the other hand, attention is paid to the issue of achieving pragmatic competence in the speech process, on the third hand, the semantic and pragmatic features of speech acts, the expression of meaning, the mechanism of speech influence are analyzed, and fourth, the speech related to the national mentality language units specific to manners are studied, fifthly, the issue of linguistic realization of the evaluation category specific to the modal aspect of expression is also included in the pragmalinguistic studies.

Researches of the American philosopher and linguist J. Searle are of great importance in the development of theories of pragmalinguistics. The scientist puts forward valid opinions on the issue of the theory and classification of the speech act, the differences between the illocutionary and propositional contents of the speech act [3]. J. Searle's research still serves as an important theoretical source for the semantic and pragmatic structure of expression and the classification of speech acts.

In modern Russian linguistics, A. Maslova is known for her research on the directions of the anthropocentric paradigm: linguistics, cognitive linguistics, intercultural communication, and the theory of speech influence. One of the theoretical sources of our research is the scholar's textbook "Vvedenie v pragmalingvistiku" ("Introduction to Pragmalinguistics"), which covers the main principles and concepts of this field in depth. A. Maslova, the role of pragmalinguistics in the anthropocentric paradigm, the importance of this paradigm in today's development of linguistics, the theory, structure and classification of speech act, indirect speech act, specific aspects of pragmalinguistic analysis, speech situation, communicative strategy and communicative tactics, types of communication, principles and postulates, sheds light on the core issues of pragmalinguistics, such as communicative failure, proves it by means of examples taken from literary texts, scientifically substantiates the fundamental essence of pragmalinguistics and its place in the system of sciences [4].

The first observations of pragmalinguistics in Uzbek linguistics were aimed at studying the phenomenon of presupposition, and N. Mahmudov, A. Nurmonov published the first scientific articles on this subject [5]. U. Rahimov studied the presupposition of loadings in a monographic plan and started extensive research in this field [6]. The famous linguist, professor A. Nurmonov continued his views on the field of pragmalinguistics, and

2-TOM, 1-SON

as the research object of the field, non-descriptive words in the sentence, words connecting the content of the sentence with the speaker, introductions expressing the direct mode, words and tools expressing evaluation, discourse reflecting the subjective psyche of a person, notes the issues of speech habit (etiquette), means of expressing respect, and presupposition [7].

In the 90s of the 20th century, the weight of scientific research devoted to the analysis of pragmatic aspects in the speech realization of linguistic units began to increase in Uzbek linguistics. In particular, the connotative function of language units, which are considered important issues of pragmalinguistics, are M. Mamadaliyeva, [8] the impact function of the text, the importance of laughter-inducing means in creating a text with a target meaning Sh. It was studied by Abdurahmonov in a monographic plan [9]. In E. Ibragimova's candidate's dissertation, it was shown that pragmatics “as a new field of linguistics is related to the issue of the context of the speech situation that serves to realize the main communicative intention of the participants of this process” and that it is an object of stylistic-linguopragmatics [10].

Pragmalinguistics studies the process of communication, the combination of linguistic and non-linguistic factors in this process, the expression of communication units, their impact, the expression of the assessment category related to the person and communication in the text, and the effectiveness of language units in this regard. Pragmatic functions of language units are fully reflected, especially in the process of live communication, surrounded by various speech situations and types of communication behavior. It is for this reason that issues such as speech communication and its stages, communication behavior, types of speech ethics are considered important issues of pragmalinguistics. Professor S. Mominov's doctoral dissertation contains in-depth observations and analyzes of these issues. In particular, the information presented in the first chapter of the dissertation on the elements of communication, types, behavior of communication, compositional stages of communication can serve as a theoretical basis for pragmalinguistic analysis. Considerations about the stages of the addressee's activity are especially important in researching the communication process. It is absolutely impossible to study the problem of communication behavior without taking into account the national character - the specific customs, values and traditions of the people of the nation. Because communication behavior is an integral part of a nation's character, and they are closely related to each other.

Today, pragmalinguistics has formed as a separate field in our linguistics. Professor Sh. Safarov's research in this process is particularly noteworthy. In the study guide “Pragmalinguistics”, the scientist reflects on the formation, development and prospects of this field, and emphasizes that the study of the pragmatic features of linguistic activity and the factors that create these features is important for determining the social nature of the

2-TOM, 1-SON

language. In this study guide, the formation of the communicative-pragmatic direction, the priority of pragmatics in the linguistic-semiotic system, the subject of pragmalinguistics, the theory of the speech act, the relationship between semantics and pragmatics, the events that form pragmatic content, the principles and rules of effective communication, deixis and the text of speech communication, the structure of discourse and its analysis problems are theoretically justified by comparing a number of sources related to world pragmalinguistics. It is shown that the main methodological idea defining the principles of pragmatic analysis is the activity theory [11].

The pragmatic features of the text in Uzbek linguistics were researched by professor M. Hakimov literally in a monographic plan. In the dissertation, it is noted that the pragmatic aspect of linguistic research is connected with the subject of speech, all speech expressions related to the person and his mental state, the individual style of the author of the speech that is, the intention of how to express the thought, are considered the object of pragmatic research. Lingvopragmatic analysis showed that it includes such meanings as joy, bitterness, surprise, surprise, objection, command, request, boasting, disdain, sarcasm, and rudeness [12]. In M. Hakimov's doctoral dissertation, the terms phonopragmatics, lexopragmatics, morphopragmatics, pragmatic syntax were used for the first time in Uzbek linguistics. The text was studied on the basis of the principles of linguistic pragmatics and the theory of the speech act, the specific laws of the contents expressed in open and hidden (explicit and implicit) forms were shown, the rules regarding their semantic, syntactic, presuppositional and pragmatic features were clarified.

In recent years, as in world linguistics, in Uzbek linguistics, the number of researches on the interpretation of pragmatic features of language units has increased. In particular, the issue of categories forming the pragmatic content of the text is discussed by prof. It was studied by S. Boymirzayeva in a monographic plan. In this dissertation, special attention is paid to the fact that the text is the unity of information exchange and that it mainly serves to fulfill this task, therefore, its content requires the coordination of tasks such as communication and information exchange, and the compatibility of the denotative part of the text with the communicative purpose and the pragmatic purpose. Understanding the text, the role and types of modality category in its communicative-pragmatic content are covered in depth on the basis of examples from Uzbek artistic texts [36].

The pragmalinguistic approach to the text is still relevant today. In world and Uzbek linguistics, scientific articles and manuals have been created on various issues of this field, and this process continues. Pragmalinguistics is especially important in the fields of translation studies, computer linguistics, automatic text translation, and language education, which shows the promising and practical aspects of this field.

**2-TOM, 1-SON
LIST OF USED LITERATURE**

1. Doniyorov X., Yo'ldoshev B. Adabiy til va badiiy stil. –Toshkent: Fan, 1988. – 207 b.
2. Yoqubov I. Badiiy matn va estetik talqin. – Toshkent, Fan va texnologiya nashriyoti, 2013.
3. Ko'chiboyev A. Matn pragmatikasi. – Samarqand, 2015. – 144 b.
4. Mamajonov A. Tekst lingvistikasi. – Toshkent, 1989. –66 b.
5. Mamajonov A., Abdupattoyev M. Matn nazariyasi. – Farg'ona, 2016. – 112 b.
6. Rahimov U. Kosa tagida nimkosa. – Andijon universiteti, 1995. – 48 b.
7. Маслова А. Введение в прагмалингвистику. – Москва: Флинта, 2010. –152 с.
8. Mahmudov N. Til tilsimi tadqiqi. –Toshkent: Mumtoz so'z, 2017. – 176 b.
9. Mahmudov N., Nurmonov A. O'zbek tilining nazariy grammatikasi. –Toshkent: O'qituvchi, 1995. -232 b.
10. Mirtojiyev M., Mahmudov N. Til va madaniyat. – Toshkent: O'zbekiston, 1992. – 110 b.
11. Mirtojiyev M. O'zbek tilida polisemiya. –Toshkent: Fan, 1975. – 140 b.
12. Mukarramov M. O'zbek tilida o'xshatish. –Toshkent: Fan, 1976. – 88 b.
13. Ne'matov H., Bozorov O. Til va nutq. – Toshkent: O'qituvchi, 1983. – 32 b.

2-TOM, 1-SON

Davlat fuqarolik xizmatida inson resruslarini boshqarishning o'ziga xos xususiyatlari

Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi bosh yuriskonsulti

Madrahimova Guljahon Ruzimboy qizi

E-mail: guljahon_20@mail.ru, (97) 4338373

Annotatsiya: Mazkur maqolada davlat fuqarolik xizmati, davlat fuqarolik xizmatchilari faoliyati samaradorligini oshirish masalalari hamda davlat fuqarolik xizmatida inson resruslarini boshqarishning o'ziga xos xususiyatlari yoritilgan.

Kalit so'zlar: davlat fuqarolik xizmati, "hayot davomida ta'lim olish" (Life Long Learning), KPI (Key Performance Indicators), "samaradorlik ko'rsatkichlari" ("performance indicators"), "eng muhim natijadorlik ko'rsatkichlari" ("key results indicators - KRI") va "muvaffaqiyatlarning muhim faktorlari" ("critical success factors"), taraqqiyot strategiyasi, HR-menejment

Tobora rivojlanib borayotgan hozirgi zamonaviy bozor iqtisodiyotida inson resruslaridan samarali foydalanish ahamiyati oshib bormoqda. Bu borada davlat organlari va tashkilot (idora, muassasa va korxonalar)lari xizmatchilari faoliyati samaradorligini baholashga alohida e'tibor qaratish lozim.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 3-oktyabrdagi "O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat xizmatini rivojlantirish agentligi faoliyatini tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-4472-son qaroriga ko'ra zamon talablari asosida belgilangan normativ xujjatlarga muvofiq, inson resruslarini boshqarish va rivojlantirish, qolaversa, bugungi kunda dolzarb bo'lgan masalalardan biri munosib kadrlarni tanlash va saralash, lavozimga tayinlash sohasida zarur bilim va ko'nikmalarni o'zlashtirish provard natijalarga erishishda ayni muddao desak yanglishmagan bo'lamiz. Chunki yaqin o'n yilliklar ichida kadrlar xizmati rahbarilarini HR-menejment tizimi asosida rivojlantirish talab etiladi.

Inson resruslarini boshqarish va rivojlantirish sohasida muhim qadamlardan biri deyish mumkin. Chunki, zamon shiddat bilan rivojlanmoqda. Davr talabi shuni taqozo etmoqda-ki intellektual, bilim, yetuk zamonaviy kadrlarga extiyoj borligini ko'rsatmoqda. Bugungi rivojlangan texnika asrida jonajon O'zbekistonimizni ravnaqi va taraqqiyoti uchun bunday kadrlarning o'rni beqiyos.

2-TOM, 1-SON

Hozirgi globallashuv davrida inson resurslari, inson kapitali, HR menejer, KPI kabi atamalar nafaqat jahon hamjamiyatida balki bizning yurtimizda ham har bir sohani qamrab olmoqda.

Bu borada xalqaro tajribada davlat xizmatining samaradorlik ko'rsatkichlari KPI - Key Performance Indicator – Eng muhim samaradorlik ko'rsatkichlari orqali baholanib kelinadi.

Bunda samaradorlik tashkilot tomonidan qo'lga kiritilgan natijaning ma'lum bir vaqt mobaynida maqsadga erishish uchun sarflangan xarajatiga nisbatan aniqlanadi.

KPI – bu tashkilot (idora, muassasa va korxonalar) va xizmatchilar faoliyatini belgilangan talab darajasida olib borilishini yoki belgilangan maqsadga erishishni nazorat qiluvchi, baholovchi samaradorlik yoki natijadorlik ko'rsatkichi deb ham yuritiladi. Qisqacha aytganda, KPI - belgilangan maqsad bo'yicha “o'lchov moslamasi”. Binobarin, maqsad bilan bog'liq bo'lmagan ko'rsatkichlar orqali KPI ni aniqlash mumkin emas.

Ingliz tilida mazkur tushunchalar “samaradorlik ko'rsatkichlari” (*“performance indicators”*), “eng muhim natijadorlik ko'rsatkichlari” (*“key results indicators - KRI”*) va “muvaffaqiyatlarning muhim faktorlari” (*“critical success factors”*) kabi terminlar orqali ifodalanadi.

Devid Parmentrerning “Key Performance Indicators: Developing, Implementing and Using” nomli kitobida mazkur terminlarga quyidagicha ta'rif berilgan:

“Samaradorlik ko'rsatkichlari” (*“Performance indicators”*) – samaradorlikni oshirishda kundalik ishlarda nimalar qilish kerakligini ifodalaydi;

“Eng muhim natijadorlik ko'rsatkichlari” (*“Key results indicators - KRI”*) – samaradorlikni oshirishda kelajakda nimalar qilish kerakligini ifodalaydi;

“Eng muhim samaradorlik ko'rsatkichlari” (*“Key performance indicators – KPI”*) - samaradorlikni keskin oshirishda nimalar qilish kerakligini ifodalaydi.

Har bir tashkilot (idora, korxonalar va muassasa)larda ham KPI tizimini amaliyotga tadbiq etish uchun quyidagi algoritmgaga amal qilish kerak bo'ladi:

1. KPI tizimini tadbiq etish bo'yicha puxta reja ishlab chiqish (*mas'ullarni belgilash, tashkilotni aniqlash, amaliyotga tadbiq etish muddatlarini belgilash va boshqalar*);

2. KPI tizimini tadbiq etish bo'yicha huquqiy asosni yaratish (*mos modelni tanlash, huquqiy bazani takomillashtirish, strukturani optimallashtirish, KPI bo'yicha hisobot shakllarini ishlab chiqish va boshqalar*);

2-TOM, 1-SON

3. KPI tizimi bo'yicha avtomatlashtirilgan dastur yaratish (*tanlangan KPI modeli bo'yicha dastur ishlab chiqish, dastur bo'yicha mas'ullarni o'qitish va boshqalar*);

4. KPI tizimini amaliyotga tadbiq etish (*tanlov asosida tashkilot va hududlarni ajratish, qolganlarda ham bosqichma bosqich joriy etish, tizimning ishlashi, maqsadi bo'yicha xodimlar malakasini oshirish va boshqalar*);

5. KPI tizimi samaradorligini monitoring qilish (*tizimning ishlashi va natijadorligi bo'yicha ma'lumotlarni to'plash, tahlil qilish, ko'rchatkichlar to'g'ri yoki xato tanlanganligini o'rganish, aniqlangan xato va kamchiliklarni bartaraf etish va boshqalar*).

Ushbu tizim faqatgina ma'lum bir vaqt mobaynida, ya'ni davr ichida yuqori samara berishini hisobga olish kerak. Shu sababli, tizimni doimiy monitoring qilib, kerak bo'lsa eng muhim ko'rsatkichlarni yangilab borish talab etiladi.

Davlat xizmatida inson resurslarini boshqarish tizimi quyidagi bosqichlarni o'z ichiga oladi:

1. Resurslarni rejalashtirish: inson resurslariga kelgusi ehtiyojlarni qondirish rejasini ishlab chiqish.

2. Personalni to'plash: barcha lavozimlar bo'yicha potensial nomzodlar rezervini tashkil etish.

3. Tanlash: ish joylariga nomzodlarni baholash va rezervdan eng yaxshilarini tanlash.

4. Ish haqi va imtiyozlarni aniqlash: xizmatchilarni jalb qilish, yollash va saqlab qolish maqsadida ish haqi va imtiyozlar strukturasi ishlab chiqish.

5. Kasbga yo'naltirish va moslashuv: yollangan ishchilarni tashkilot va uning bo'linmalari bilan tanishtirish, ishchida undan nima kutilayotganligi haqida tushuncha hosil qilish va qanday mehnat yaxshi baholanishini tushuntirish.

6. O'qitish: ishni samarali bajarish uchun kerakli mehnat ko'nikmalarini o'rgatish uchun dasturlar ishlab chiqish.

7. Mehnat faoliyatini baholash: mehnat faoliyatini baholash metodikasini ishlab chiqish va uni xodimga yetkazish.

8. O'stirish, pasaytirish, o'tkazish, bo'shatish: xodimlarni lavozimlarga yoki boshqa ish uchastkalariga o'tkazish metodlarini ishlab chiqish.

9. Rahbar kadrlarni tayyorlash, xizmat ko'rsatishlarini boshqarish: rahbar xodimlarni mehnat samaradorligini ko'tarishga va qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan dasturlarni ishlab chiqish.

2-TOM, 1-SON

Davlat xizmatida inson resurslarni boshqarish quyidagi maqsadlarga ega bo'lishi mumkin:

- inson resurslaridan samarali foydalanish;
- tashkilot xizmatchilari o'rtasida yaxshi mehnat munosabatlarini shakllantirish;
- jamoadagi yaxshi ijtimoiy-ruhiy muhitni saqlab turish;
- har bir shaxsning mukammal ravishda rivojlanishini ta'minlash.

Ushbu maqsadlarga erishish uchun quyidagi talablar bajarilishi lozim:

Birinchidan, davlat fuqarolik xizmatiga funksional vazifalari aniq belgilangan, qobiliyatli insonlarni ishga olish lozim, buning uchun malakaviy xarakteristikalar ishlab chiqilishi kerak;

Ikkinchidan insonlarning imkoniyatlarini samarali tadqiq etish;

Uchinchidan maqsadlarni bajarish uchun mehnat qilishga tayyorlikni qo'llab-quvvatlash.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. «Xalq davlat organlariga emas, davlat organlari xalqqa xizmat qiladigan vaqt keldi» - Shavkat Mirziyoyev // <https://www.gazeta.uz/uz/2016/10/22/> islohotlar/

2. 2017 — 2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi PF-4947-sonli Farmoni bilan tasdiqlangan // <https://lex.uz/uz/docs/3107036>.

3. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning Oliy Majlisga murojaatnomasi. 22.12.2017 // <https://president.uz/uz/lists/view/1371>

4. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning Oliy Majlisga murojaatnomasi. 28.12.2018 // <https://president.uz/uz/lists/view/2228>.

5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 3-oktabrdagi PF-5843-sonli Farmoni "O'zbekiston Respublikasida kadrlar siyosati va davlat fuqarolik xizmati tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" // <https://lex.uz/uz/docs/4549998>

6. Тўхтабоев А. Маъмурий менежмент.Т.,Молия, 2003 й.174 б

7. Абдурахманов Қ.Х., Холмўминов Ш.Р., Зокирова Н.К. Персонални бошқариш – Т.: Ўқитувчи, 2008 3. Қосимова Д.С.Бошқарув назарияси – Т.: Алоқачи, 2009. – Б. 38

2-ТОМ, 1-СОН

8. Травин В. В., Дятлов В. А. Основы кадрового менеджмента.-М.: Дело Лтд. - 1995. -287 с
9. Дафт Р. Л. Менеджмент / Л. Дафт. Санкт-Петербург : Питер,. 2012. 863 с
10. Управление персоналом: учебник для студ. учреждений сред. проф. образования / Т.Ю. Базаров. - 8-е изд., стер. - М.: Издательский центр «Академия».
11. Журавлёв П.В. Управление человеческими ресурсами: опыт индустриально развитых стран. Учебное пособие. — М.: „Экзамен“, 2003.
12. Кибанов А.Я., Дуракова И.Б. Управление персоналом организации: отбор и оценка при найме, аттестации: Учебное пособие для студентов вузов. — М.: „Экзамен“, 2003.
13. French W. The Personnel Menegement Process: Human Resonrses Administration. Boston . 1970. P.46
14. Майстер, Д. Первый среди равных: Как руководить группой профессионалов / Дэвид Майстер, Патрик Маккенна; пер. с англ. М. С. Иванова и М. В. Фербера. — 2-е изд., испр. — М.: Манн, Иванов и Фербер, 2007. — 336 с

«XXI ASRDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR, FAN VA TA'LIM
TARAQQIYOTIDAGI DOLZARB MUAMMOLAR» NOMLI
KONFERENSIYANING 2-TOM, 1-SON (YANVAR)
MUNDARIJA

1	ETYMOLOGICAL DESCRIPTION OF INSURANCE TERMS IN CONTRASTIVE LANGUAGES ON THE EXAMPLE OF ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES Omonov Turgunboy Abdusoqiyevich	6-10
2	IBN SINO RUBOIYLARI O'ZBEKCHA TARJIMALARINING ASLIYATGA YAQINLIGI Beginqulova Shohsanam	11-14
3	Камбағалликни қисқартириш ва аҳоли даромадларини оширишда тадбиркорликни аҳамияти Ирматова Лола	15-20
4	“AGASTACHE FOENICULUM (PURSH) KUNTZE” DORIVOR O'SIMLIGINING INTRODUKSIYA SHAROITIDA BIOEKOLOGIK XUSUSIYATI Halimova Shohina Eminjon qizi	21-24
5	Stability and sustainability of the pension fund of the Republic of Uzbekistan Zhiyanova Nargiza, Turaeva Sevara	25-28
6	TENEBRIONIDAE OILASI VAKILLARINING BIOEKOLOGIK XUSUSIYATLARI Kamolova Mahliyo Zokirovna	29-32
7	СОТРУДНИЧЕСТВО МЕЖДУ УПРАВЛЕНИЕМ МУСУЛЬМАН УЗБЕКИСТАНА И КАЗАХСТАНА Равшанқулов сын Фирдавса Машрафа.	33-36
8	O'ZBEKISTON VA SAUDIYA ARABISTON DAVLATI O'RTASIDAGI O'ZARO HAMKORLIK Ravshankulov Firdavs Mashraf o'g'li	37-40
9	Proverbs and says as a communicative phraselogical units in English language. Abduvahobova Sevara Sobirjon qizi, Xoldorova Hulkaroy	41-44
10	SEMANTIC FIELD AS A SUBJECT OF LEXICOLOGICAL RESEARCH Teshaboyeva Nafisa Zubaydulla qizi, Abdullayev Ismatulla Ne'matilla o'g'li	45-48
11	CLASSIFICATION OF SET EXPRESSIONS Qarshiboyeva Marjona Baxtiyor qizi, Xoldorova Hulkaroy	49-51
12	UMUMTA'LIM MAKTABLARIDA TARIX DARSLARINI O'QITISHNING “TARIXIY ASARLARNI O'RGANISH VA VOQEALAR BILAN TAHLIL QILISH ” ORQALI DARSNING O'RNI VA AHAMIYATI. Xolmuradov Baxodir	52-54
13	MAQSUD SHAYXZODANING MIRZO ULUG'BEK ASARI TAXLILI Aktamova Sabina Jo'raqul qizi, Urinboyev Farrux Farxod o'g'li	55-57
14	EKOLOGIK TA'LIM-TARBIYANING UYG'UNLIGI Bo'tayorova Tamara O'ral qizi	58-63
15	НАЛОГОВАЯ СИСТЕМА В РЫНОЧНОЙ ЭКОНОМИКЕ И МЕХАНИЗМ ЕЕ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ Норимбоева Хумора Дилшод кизи	64-66
16	“JINOYAT VA JAZO” ROMANI TAHLILI VA ROMAN SYUJETINING PSIXOLOGIK TABIATI Qosimova Sevara Akram qizi	67-76
17	INVERSION DU SUJET DANS DES PHRASES FRANÇAISE Tuyboeva Shakhnoza, Jurakulova Nilufar	77-80
18	EVFEMIZMLARNING O'ZBEK VA FRANSUZ TILLARIDAGI O'RNI XUSUSIDA Radjabov Ruslan, Ismatova Gulniso	81-84
19	SUD HUKMINING QONUNIYLIGI, ASOSLILIGI VA ADOLATLILIGI TUSHUNCHASI VA UNI TEKSHIRISH TURLARI Karimov Doniyor Akbarali o'g'li	85-89
20	THE CREATION OF MAQSUD SHAYKHZODA-AS A GOLDEN LEGACY Mamurova Feruza Islamovna, Obutjonova Durdona Omonjon kizi, Temirova Madina Tohir kizi	90-93

21	ИННОВАЦИИ И ПЕДАГОГИКЕ Саурбаева Марина Мирзатовна, Саурбаева Кристина Дмитриевна	94-96
22	РЕПРЕЗЕНТАЦИЯ МУЖЕСТВЕННОСТИ ЖЕНСКИХ ПЕРСОНАЖЕЙ В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ АНГЛИЙСКИХ ПИСАТЕЛЕЙ 19-20 ВЕКОВ Байкуватова Дилором Бурановна	97-99
23	Gimnastikaning- ta'limni rivojlantiruvchi turlari Saidova Mahbuba Ayubovna	100-107
24	Gimnastika sport turining turlari va tasniflashi. Saidova Mahbuba Ayubovna	108-115
25	Gimnastikada himoya yordam berish va o'zini o'zi straxovka(himoya) qilish, jarohatlanishni oldini olish choralari sifatida. Sayfiyev Hikmatullo Xayrulloevich	116-124
26	Gimnastika zallardagi talablar va jihozlar Sayfiyev Hikmatullo Xayrulloevich	125-132
27	Global Education Iducation and International Education Advocacy. Shoberdiyeva Ruxshona Choriyevna	133-136
28	INTEGRATING MODERN TECHNOLOGIES IN ESL CLASSES Mavluda Kurtova	137-139
29	ИНТЕГРАЦИЯ СОВРЕМЕННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В УРОКИ АНГЛИЙСКОГО КАК ВТОРОГО ЯЗЫКА (ESL) Мавлюда Куртова	140-143
30	О'ZBEKISTONDA INKLYUZIV TA'LIM RIVOJLANISHINING DAVLAT MIQIYOSIDAGI SIYOSIY AHAMIYATI Qodirov Zikrullo Mengto`rayevich	144-150
31	XALQ DOSTONLARIDAGI MIFOLOGIK OBRAZLARINING KELIB CHIQUISHIDAGI TARIXIY ASOSLAR Jaxongir Normatov	151-152
32	О СТРУКТУРЕ ПАТОЛОГИИ ОРГАНОВ ЧЛО У ЛЮДЕЙ В ПЕРИОД ПАНДЕМИИ COVID-19 Боймуратов Ш.А, Рузиева С.С, Жанабаев Б.Х.	153-156
33	THE ROLE OF HUMAN PSYCHOLOGY IN LEARNING LANGUAGES. Mamarasulova Durдона Feruz qizi	157-161
34	Tijorat banklarida Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlarini qo'llash natijalarini tahlil qilish va uni takomillashtirish (Agrobank ATB) misolida Poziljonova Nilufar	162-166
35	SOCHILISH NAZARIYASINING TESKARI MASALASI Eshchanova Gulchehra Sheribbayevna	167-171
36	Нотўқима матоларнинг технологик кўрсаткичларига иккиламчи материал ресурсларининг таъсири С.У. Патхуллаев	172-174
37	Нотўқима матоларнинг бир даврли чўзилиш деформациясининг ўзгаришига иккиламчи материал ресурслариининг таъсири С.У. Патхуллаев	175-176
38	FRAZELOGIYANI O'QITISHDA NAZARIYA VA AMALIYOTNING BOG'LIQLIGI Eshqorayev Esan Aburaxmatovich	177-179
39	THEORETICAL SOURCES OF TEXT PRAGMALINGUISTIC ANALYSIS O'tkirova Shahzoda O'tkir qizi	180-184
40	Davlat fuqarolik xizmatida inson resruslarini boshqarishning o'ziga xos xususiyatlari Madrahimova Guljahon Ruzimboy qizi	185-189
	MUNDARIJA	

